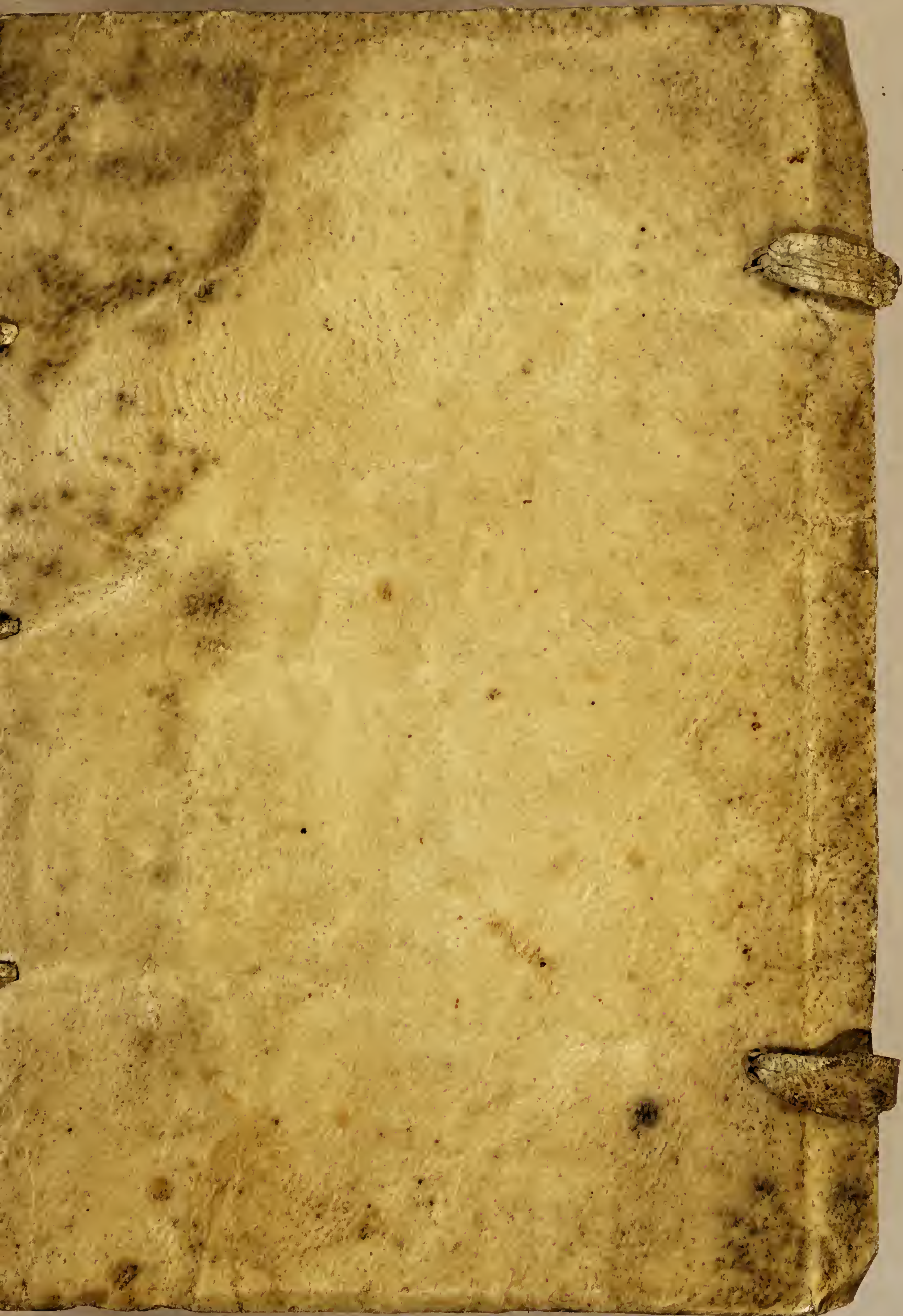

Ribadeneira

Ignatius Loyola

250

VITA
IGNATII
LOIOLAE,
SOCIETATIS IESV FVNDATORIS,
LIBRIS QVINQVE COMPREHENSA.

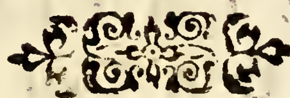
In quibus initia ipsius Societatis, ad annum usq; Domini 1556. explicantur.

Auctore PETRO *Ribadeneira Sacerdote Societatis eiusdem.*

NEAPOLI M. D. LXXII.
Cum licentia superiorum.

HVIVS OPERIS
CAPITA.

LIBRI PRIMI.

Reuer-

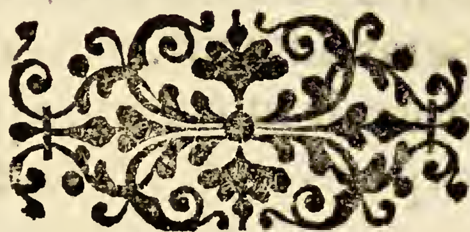
LIBRI SECVNDI.
Capita.

LIBRI TERTII.
Capita.

LIBRI QVARTI Capita.

LIBRI QVINTI
Capita.

Seue-

CARISSIMIS IN CHRISTO fratribus Societatis Iesu Petrus Ribadeneira Salutem.

VITAM Ignatij Loiolæ, nostræ Societatis auctoris, omniumq́ue nostrum parentis optimi scribere instituo. Magna certe prouincia, tantum excellentium virtutum splendorem, verbis non obscurare, & parem rebus scriptionem afferre. Sed in hoc tamen onere ferendo, multa me sane consolantur. Primum, quod illud ego, non mea sponte suscepi: sed illius uoluntate adductus, cuius apud me auctoritas est. Sicut debet esse grauissima. Nam R. P. Franciscus Borgia, Societatis nostræ

Præpositus Generalis, hoc mihi onus
imposuit, cuius ego uocem, Christi uo-
cem putare, eiusq; nutus intueri, sum-
ma religione, atq; obseruantia, debeo.
Deinde quod in Deum, qui mirabilis
in Sanctis suis est, & omnis fons, atq;
origo Sanctitatis, ex hoc meo labore,
laudis aliquid peruenturum, confido.
Ille est enim, qui religiosa omnia institu-
ta stabiliuit, & uiam arctam, & por-
tam angustam esse ad beatitudinem
docuit: & ne labore, aut perueniendi
difficultate deterriti, animos despon-
deremus, ipsemet, qui & ostium, & uia
est, dux etiam noster esse dignatus est:
& suo exemplo, tum compendiariam,
& rectissimam, tum uero facilem uiã,
atque expeditam nobis efficere. Ille
admirabili prouidentia, omnibus pro-
pemodum

pemodum seculis, atque ætatibus, diuinos quosdam uiros, quasi cœlestes faces, in terras mittit, ut singulari Euangelicæ disciplinæ, & Christianæ perfectionis ardore flagrantes, ignem illum, quē mittere ipse in terram uenit, exsuscitent: & inflammatis uocibus, atque exemplis, extingui non sināt. Ille Ignatium donauit nobis. Quare de Ignatio quæ a nobis dicentur, a Deo profecta, in Deum omnia referantur: cuius tāta est erga omnes homines bonitas, ut eorum uelit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Quod Sancti ipsi agnoscunt, & testantur, dum ante illius thronum coronas suas capitibus detractas, reuerēter deponunt. Huc accedit cum aliorum, quos permultos esse intelligo, tum uero omnium uestrum fratres, incen-

sum quoddam hæc audiendi, legendiq; studium, cui ego quidem tam honesto præsertim, ac pio satisfacere, pro mea parte, uehementer cupio. Quis enim cũ extremis ijs, calamitosissimisq; temporibus, hanc Societatem Dei Opt. Max. beneficio constitutam, & tam longe, lateq; disseminatam, atque intra annos triginta, toto propemodum terrarum orbe, propagatã intelligat: nõ iure eius ortum, initia, progressiones requirat? Atque hæc quidẽ ratio fratres, cũ ceteris nobis communis est: illa præcipua, ut quem ducem sequimur, eius quoque uirtutem imitemur. Ut enim illustriũ familiarum alumni, suos quiq; duces sibi ante oculos ponunt, ut ad eorũ normam, uitam omnem suam, & actiones, dirigant; sic nos Ignatium, ducẽ nobis

diuinitus

diuinitus datum, & sacræ militiæ nostræ antesignanum, & principē, proponere nobis debemus: & eminentē illius omniū uirtutum formā, moribus si minus exprimere, certe, quoad poßimus, adūbrare. Erit etiā fortasse, noster hic uobis non solum utilis, sed etiā non iniucundus labor. Nā qui alicuius uestigia persequi cupiunt, uitæ quoq; illius explicatione delectantur, & cum uoluptate audimus, quæ cū fructu imitamur. Quid illa, quæ extremo loco a me posita, non extrema apud me debet esse, grati uidelicet animi pietas, & iucūda quædam eius uiri recordatio, qui me in Christo genuit, aluit, educauit? cuius ego pijs lacrimis, ac precibus meam uitam, & salutem acceptam ferre plane debeo? Quamobrem illius uitæ me-

 moriam,

moriam, iam prope senescentem, eo etiã ab obliuione hominum uindicare conabor, ut quoniam parem beneficij gratiam, referre nequeo, referam certe, quantam maximam possum. Erit igitur meus hic scribendi labor, Deo, ut spero, non ingratus, Ignatio ipsi debitus, uobis fratres, forsit an fructuosus: alienis minime, ut opinor, molestus: mihi quidem, etsi propter corporis imbecillitatem grauis, propter officium tamen pietatis iucundus: quem spero equidem, hac tantarum rerum compensatione, leuiorem futurum. Et quoniam historiæ prima lex ueritas est, hoc in primis profiteor, me nihil inexplorati scripturum: Sed res mihi notas, certas, testatasq́ litteris proditurum. Ea enim in medium af-

B

feremus,

feremus, quæ nos ipsi aut in Ignatio uidimus, aut ex ipso aliquando audiuimus: cuius propter diuturnam consuetudinem, & familiaritatem, non solum exteriora, & aperta cum multis, uerum etiam interiora, & recondita, cum paucis, ex ipso sæpe cognouimus. Deinde ea dicemus, quæ aßidua multorum annorum flagitatione uictus, & omnium fere patrum contentione, ipsemet Pater, de uita a se anteacta, P. Ludouico Gonzali aperuit: idque eo anno qui eius mortem antecessit, meditato, magnoque consilio fecit. Postremo quæ a R. P. Iacobo Laine, Societatis nostræ Præposito generali, uel sermone, uel scripto accepimus; qui propter arctißimam coniunctionem, & summā, ipsis illis primis initijs laborandi, pa-

tiendiq;

tiendiq; cum Ignatio, Societatem, cum esset tempore ex socijs fere primus ex decem, amore omnium carissimus filius multa uidit, multa notauit, eaque in quotidiano sermone, optanti mihi sæpe narrauit. Ex ijs igitur fontibus hæc nostra manarunt. Quæ uero incertis auctoribus, aut non satis locupletibus dici poterant, ea ne scribenda quidem, putauimus. Est enim persuasum nobis, cum in omni re mentiri, turpe esse, tum uero, in sanctorum uita referenda, turpissimum. Nam neque Deus, ad gloriam suam illustrandam, mendacijs nostris indiget: neque primam, & summam ueritatem, falsis narrationibus, & commentitijs honorare uelle, fas est. Atque hoc etiam, spe aggrediar maiore

ad scri-

ad ſcribendum: quia non de antiquiſsimi alicuius uiri Sanctitate, mihi agendum eſt: in quo ueritati quicquam affingere liceat, nemine propter uetuſtatem iam refellente, ſed hæc ijs cognoſcenda proferimus, quorum permulti coniunctiſsime cũ eo ipſo, de quo loquimur, familiariſsimeq; uixerunt: ut ſummum uirum ijs, qui illũ non uiderunt, eorum quibus ille notiſsimus fuit, uiuorum, & præſentium teſtimonio commendemus. De inſtituto autẽ noſtro, & omni ſcribendi ratione, paucis accipite. Ego cũ initio propoſuiſſẽ, Ignatij tãtũmodo uitã cõſcribere, & præclara illius exẽpla hominũ memoriæ cõmẽdare, poſtea tamẽ animo plus etiã aliquanto ſuſcepi. Nã quod uiderẽ, ab optimis uiris noſtrique amantiſsimis deſiderari, & Societatis

noſtræ

nostræ ortus, atque progreſſus cognitionem requiri, illud etiam attingere decreui, breuiterque explicare. Societatem quam longe Ignatius, lateq; propagauerit, nonnullaq́ꝫ complecti eorum, quæ in uniuerſa Societate, dum ille uiueret, ſcriptu digna mihi uiſa ſunt: quæ quidem, quoniam illo uel duce geſta, uel defenſore propulſata, uel moderatore conſtituta ſunt, implicata mihi cū eius uita, connexaq́ꝫ ita uidebantur, ut ſeiūgi commode, ſecerniq; non poſſent. Neque mihi tamen hoc propoſitum eſt, omnia ut perſequar; Sed ut pauca quædā deligā, quæ uel illuſtriora ſunt, uel Societatis quaſi curſum declarāt: & quæ niſi nunc recenti memoria, litteris conſignata ſint, obliuione forſitan obruantur. De eorum Patrum uita, qui primi

gnatij

Ignatij filij, ac socij fuerunt, &, uiuo Ignatio, mortui sunt: de nonnullis præterea, qui pro Christi fide amplificāda, sanguinē profuderunt, singulatim mētionē faciemus: de illis, quia nos genuerunt in Christo: de his, quia mortē naturæ debitā, pro Christo potissimū reddiderunt. De ijs, qui adhuc uiuūt, parce loquemur, de mortuis paulo plenius. Ante mortē, ait Sapiēs, ne laudaueris hominē quenquam: quasi dicat, lauda post uitam, magnifica post consummationem. Reliquum est, fratres, ut Deum precemur, nostris ut cœptis adspiret, & hæc minuta quinque, pie a nobis, ad Ecclesiæ Sanctæ ædificationem, in eius gazophylatium oblata, benigne ad gloriā suam, atq; ad hominum salutē, utilitatemq; suscipiat. Vos uero, fratres, pro

fraterna,

fraterna, & mutua charitate nostra, uehementer obsecro, ut mihi gratiam à Deo impetretis, Ignatiũ morum sanctitate, imitandi. Cuius quidem, si in se deprimendo, constantia; in castigando, seueritas; in periculis, fortitudo; in turbulentis rebus, trãquillitas: in lætis, moderatio, in omnibus pax, & gaudiũ in Spiritu Sancto: si deniq; lectißimus, uirtutũ eius omniũ comitatus, aßidue nobis ante oculos, uersabitur, rectißimam habebimus regulam, atq; certissimam, ad quam non solum mores nostros, uitamq; cõformare, sed etiam uerũ, germanumq; nostræ uocationis spiritum, examinare poßimus, cuius solida effigies, & expressa in illius uita, plane conspicitur. Romæ Kalend. Maij M. D. LXIX.

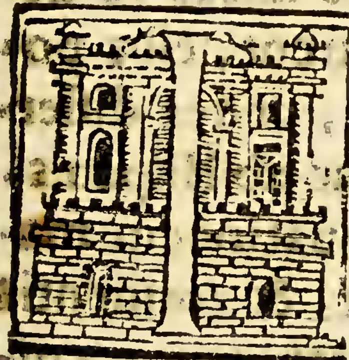
VITAE IGNATII LOIOLAE

LIBER PRIMVS.

ORTVS IGNATII, ET VITA, ANTEQVAM A SECVLI VANITATE conuerteretur.

Cap. Primum.

IGNATIVS Loiola Societatis Iesu auctor, atque institutor, nobili loco natus est, in ea Hispaniæ, atque Cantabriæ parte, quæ Guipuzcoa, uel Prouincia uulgo dicitur, Anno ab Incarnatione Domini. 1491. Innocentio VIII. Pont. Max. Federico III. Cæsare Augusto: Ferdinan-

 do, atque

do, atque Isabella, Catholicis Hispaniarum regibus. Patrem habuit, Beltranum Loiolæ Dominum, Loioleæ familiæ perantiquæ, atque illustris caput. Matrem uero Marinam Sonem æque nobilem fœminam, quæ filias quinque genuit, filios octo: ex quibus Ignatium postremum fœlici partu enixa est. Qui puerili ætate transacta, in curiam Ferdinandi Regis a parentibus missus est; adolescentiam autem ingressus, & bellica gloria, & fratrum æmulatione commotus, in eo multum operæ ponebat, ut rei militaris laude esset illustris. Cum igitur Pompeiopolitanam arcem Galli oppugnarent uehementius, (est autem Pompeiopolis ciuitas regni Nauarræ caput) ipsique duces re desperata deditionem cogitarent, eius potissimum opera factum est, ut res differretur, & acrius resisteretur ab Hispanis. Sed cum omnes ad oppugnationem machinas Galli admouissent, & tormentis continenter mœnia uerberarent, ænea pila bombardæ in eam muri partem, qua Ignatius propugnabat, impacta, crus eius dextrum penitus confregit, atque comminuit:

minuit: ſiniſtrum uero lapis de muro ui globi labefactato excuſſus, grauiter uulnerauit. Ignatio proſtrato, reliqui omnes, qui illius uirtute nitebantur, ſpe defenſionis abiecta, deditionem Gallis fecerunt, a quibus captus Ignatius, & in caſtra deductus, humaniter acceptus eſt, atque a medicis diligenter curatus. Poſt aliquot dies liberaliter etiam ad ſuos dimiſſus, lecticariorum humeris in patriam reuectus eſt. Ibi cum uulnus, dextri præſertim cruris, in dies ingraueſceret, acceſiti ſunt denuo medici, & Chirurgi, qui tibiam rurſus eſſe diſiungendam cenſuerunt, ut quæ oſſa, ſiue aliorum medicorum incuria, minus apte coagmentata, ſiue itineris agitatione luxata fuerant, ſuis locis reſtituta, coaleſcerent: quam excarnificationem ita pertulit, ut neque ingemiſceret, neque uultum mutaret, neque ullum infirmioris animi ſignum ederet, quod & antea, & poſtea ſemper, in reliquis corporis cruciamentis, quæ paſſus eſt, fortiter præſtitit. Inualeſcebat interim morbus quotidie magis, eoque iam

 proceſſerat

proceſſerat, ut ab extremo uitæ periculo
non multum abeſſe uideretur, itaque ad-
monitus, peccatorum ſuorum confeſsio-
nem fecit, ſacramentorumq́; armis ſe præ-
muniuit pridie illius diei, qui beatiſsimis
Apoſtolis Petro, & Paulo ſacer eſt. Cum igi-
tur res iam ad ſummum uitæ diſcrimen ad
ducta eſſet, mortemq́; imminere iudica-
rent medici, ſi ad mediam uſque noctem,
nihil melius eueniret: ea ipſa hora uis mor
bi remitti aperte cœpit: quod non abſque
diuinæ prouidentiæ conſilio, diuo Petro
deprecatore, factum credimus, quem præ
cipua quadam Ignatius religione ſemper
coluerat, quemque adeſſe, ſanitatemque
adferre, ſibi uidere uiſus eſt. Depulſo mor-
tis periculo, oſſa ſolidari iam cœperant, &
arctius conſtringi: duo tamen ſupererant
incommoda, alterum efficiebat os ſub ge-
nu relictum, quod extra prominebat fœ-
dius, alterum tibiæ contractæ breuitas, quę
& recte illum incedere, & pedibus firmi-
ter conſiſtere prohibebat. Quibus incom
modis ut mederetur, cum elegantiæ eſſet,
habitusq́; corporis ſtudioſiſsimus, atque
inſtitutum militaris uitæ curſum proſequi
ſtatuiſſet,

ſtatuiſſet,ex medicis primum quæſiuit,poſ ſetne,os illud quod deformiter eminebat, excidi? poſſe quidem affirmarunt, ſed gra uiſsimo tamen dolore, & omnium, quos in curatione toleraſſet, maximo:uerum il le nihilominus, ut ſuæ uoluntati ſatisface ret, & habiles, atque elegantes urbanas ocreas geſtare poſſet, ſecari os iuſsit:neq; a propoſito abduci potuit, ligarique ſe omnino uetuit, eademque conſtantis ani mi firmitate cruciatum illum pertulit,qua ſuperiores uicerat, atque hoc remedio de formitas oſsis ſublata eſt. Tibiæ contractio aliquantulum curata eſt,cum alijs medica mentis,tum machinis quibuſdam, qui bus magno multorum dierum dolo re,continenter eius breuitas protendebatur, neque ta mẽ uſque adeo pro duci potuit, quin altera bre uior aliquanto relin queretur.

Qua ratione a seculi uanitate ad Deum conuersus sit. Cap. II.

Nterea cum in lecto iacere co geretur, essetq; in prophanis libris legendis multum temporis collocare solitus, aliquē eiusmodi librum sibi ad manum dari iussit, ut eius lectione tempus fal leret: negantibus familiaribus domi eiusmodi esse libros, duos hispanica lingua scriptos accepit, ne prorsus otiosus esset, quorum alter Christi saluatoris nostri, alter sāctorum uitas continebat, quorū quidem librorum lectione, sensim eius animus immutari, & imitandi quæ legebat, studio quodam affici uidebatur. Sed quoniam anteactæ uitæ consuetudo corroborata erat, inanium rursus cogitationum cōcursu obruebantur, ne coalescerent illa tum primū excepta, pietatis semina. Aderat tamen militi suo diuina misericordia, & cōsopitam uirtutem exsuscitabat interdū, ludicrisq;,

& fallacibus

& fallacibus cogitationibus, ueras, ſolidaſque cogitationes ex recenti lectione rurſus obijciebat: quibus commotus eius animus ad Chriſti, & Sanctorum imitationem tam uehementer accendebatur, ut nullis difficultatibus, quæ multæ occurrebant, ab eo propoſito deterreretur. In hac contrariarũ cogitationum uiciſsitudine, diſtrahebatur in uarias ſententias, & ancipiti deliberandi cura, huc, atque illuc impellebatur, cum mundus apud ſe retinere Ignatium conaretur, Chriſtus uero ad ſe illum uocaret, & traheret. Erat tamen illud in hac cogitationũ uarietate, diſcrimen, quod fluxæ illæ, & uanæ principia habebant læta, exitus amaros: nam præſentes cum aderant, ſuauiter quidem ſenſibus blandiebantur, ſed recedentes quaſi aculeo quodam infixo, mentem aridam, & ſibimet diſplicentem relinquebant: at uero illæ cogitationes de Deo, de Hieroſolymitana profectione, de uitæ aſperitate ſectanda, de uirtutis dignitate cõplectenda, non ſolum dum aderãt, iocũditatis pleniſsimæ erant, uerum etiam abeuntes, præclara relinquebant ſuæ lucis, & ſuauitatis impreſſa ueſtigia. In quod diſcri

men a ſe multis quidem diebus præteritum, & incognitum, quodam die diuinitus illuſtratus, animum intendere cœpit, & tum demum intelligere, quantum inter utraſque cogitationes intereſſet. Quam comparationem cogitationum cum cogitationibus, & ſpiritus cum ſpiritu contentionem, primam omnium ratiocinationẽ fuiſſe perhibebat earum, quas plurimas poſtea de diuinis rebus Ignatius habuit, ex qua uſu deinceps uberiore ſpiritualium rerum aucta, omnium quas in exercitijs tradidit de ſpirituum diuerſitate præceptionum riuuli profluxerunt. Etenim animaduertit primum duos eſſe ſpiritus, Dei, & mundi, non ſolum diuerſos, ſed penitus ét inter ſeſe pugnantes, tum diligenter obſeruauit utriuſque ſpiritus proprietates, qua ex obſeruatione, diuino munere, & lux conſecuta in ratione eſt ad eiuſmodi ſpiritus diſcernendos, ac dijudicandos, & lux quædam in uoluntate excellens ad ea, quæ mũdus ſuggerit, conſtanter repudianda, ea uero appetenda, & ſuſcipienda, quæ Dei ſpiritus proponit, ac ſuadet, quæ principia in omnem poſtea uitam diligentiſsime ſeruauit.

nauit. In hunc igitur modum ab oculis depulsa caligine, cum processus aliquos iam effecisset, & asidua piorum librorum lectione, diuturnaque consideratione diuinarum rerum, quas animo conceperat se aduersus omnes Diaboli impetus obfirmasset, cœpit serio, & grauiter mutandæ uitæ cogitationem suscipere, in mentem reuocare peccatorum suorum maculas, ac secum expendere, quibus illas supplicijs deleret. Quod cum pia cogitatione uersaret, & sancta illa æmulandi Christum, & Sanctos uiros desideria animo recurrerēt, ad omnes difficultates perrumpendas satis ea se cogitatione munitum esse existimabat. In Deo omnia potero, dat uelle, dabit & perficere. Certi tamen ab eo nihil aliud constitutum est, nisi ut Hierosolymā, ubi conualuisset, proficisceretur, seq; prius flagellis, ieiunijs, & id genus asperitatibus generosa quadam indignatione conficeret. Atque his desiderijs tam incensis cogitationes illæ sordidæ, & inanes paulatim refrigescebant. Sed hæc illius desideria excitata iam, & confirmata multoquàm antea inflammauit ardentius præclara quæ-

Phi. 4. & 2.

dam,

dam,atque admirabilis uiſio: nam uigilanti nocte quadam Ignatio clariſsima beatiſsimæ Virginis Mariæ una cum ſancto puero Ieſu ſpecies obiecta eſt: qua aliquandiu permanente, mirifice recreatus eſt, & diuina quadam uoluptate perfuſus. Vnde tantum eum præteritæ uitæ tædium cœpit, maximeque eatum rerum, quæ cum obſcæna delectatione coniunctæ ſunt, ut omnes omnium impudicarum rerũ imagines ex animo eius effluere omnino uiderentur. Et ſanè ueram fuiſſe uiſionem, ac fructuoſam, res ipſa comprobauit, cum ab ea hora ad extremum uſque ſpiritum, caſtitatis integritatem diuino beneficio conſeruauerit. Hæc meditantem, & res maximas animo molientem, frater eius, reliquique domeſtici, ſui factum eſſe diſsimilem, non magno negocio deprehenderunt. Quamuis enim animi ſui ſenſum nulli detegeret, uultus tamen ſatis, illo tacente, loquebatur. Cum præſertim accederet iugis precatio, frequenſque lectio, non iam ſermones ludicri cum familiaribus, ſed de diuinis rebus pietatis, grauitatiſque plena

colloquia,

colloquia, multa, & diligens ſcriptio. Scribebat enim pulcherrima quæque, ac maxime inſignia Chriſti, beatæ Virginis, aliorumque ſanctorum tum uerba, tum facta, & in librum perpolitum, atque elegantem, memoriæ cauſſa, quamoptimis characteribus referebat; & quidem aureis litteris Chriſti, puniceis Beatæ Virginis, uarijs coloribus reliquorum ſanctorum exempla. Sed quanquam ex hiſce occupationibus magnam ipſe uoluptatem caperet, illa tamen erat maxima, quam ex fixo cœli, ſtellarumque omnium percipiebat aſpectu, quod quidem & ſæpe, & diu faciebat, quod ſe uehementer accendi ad Deo ſeruiendum, cœleſtium orbium contemplatione ſentiret. Audiuimus ſæpe illum, cum in cœlum, qua liber circumſpectus erat, oculos ſuſtuliſſet, eoſque aliquãtiſper fixos habuiſſet, obortis præ lætitia lacrymis, dicentem. Heu quam ſordet terra, cum cœlum aſpicio. Hoc eodem tempore in pijs exercitationibus, quas diximus, uerſanti, & animum ad maiora paranti, illa etiam cogitatio ſubijt, quidnam, Hieroſolymis rediens,

potiſsimum

potiſsimũ facturus eſſet: exquirebat enim optimum uitæ ſtatum, in quo totum ſe, omnibus rebus poſthabitis, collocaret, & ſumma parſimonia, atque auſteritate uictus maceraret.

Ex patria in Montem Serratum proficiſcitur. Cap. III.

Anitate utcunque recuperata, ſpecie quidem Ducis Naiaræ inuiſendi (quo cum magna erat Loioleæ familiæ, uetuſq; coniunctio) ſed reuera ut egrederetur de domo, & cognatione ſua, profectionem parat Ignatius. Quem Martinus Garſia frater natu maximus, & familiæ caput, rem odoratus, ſeuocatum in interius cubiculũ rogat, & obteſtatur, ne ſe, ſuoſque omnes perditum eat: etiam, atq; etiam cogitet quam directum ad gloriam iter ſit ingreſſus, quas res geſſerit, qua ſpe & animi, & ingenij ſit. Omnia, inquit, in te magna ſunt: ingenium, iudicium, animus,

Ge.12

mus, nobilitas, gratia principum, ciuium beneuolentia, rei militaris usus, prudentia: ad hæc florens, ac firma ætas, magna expectatio omnium: ſiccine tot ſpes, tam ſolidas, tam florentes euertes? omnium expectationem falles? familiam noſtram tot ornamentis, quæ tibi cœptam uiam inſiſtenti ſunt propoſita ſpoliabis? etſi ego ætate, tu tamen auctoritate maior es. Vide quæſo, ne quid in te admittas, quod non ſolũ ſperatum nobis, noſtræque familiæ decus adimat, ſed etiam ignominiæ notas inurat. Ad hæc Ignatius breuiter, ſe ſui, maiorumque ſuorum eſſe memorem, daturum operam, ne ab illis degeneraſſe, aut familiæ ſuæ ſplendorem obſcuraſſe uideatur. Quibus uerbis nõ tam placauit animum fratris, quam illum abſe excuſsit, atque itineri ſe dedit. In hoc igitur itinere, quod ad beatæ Virginis ædem, in Monte Serrato fecit, duobus ab ſe famulis dimiſsis, ſingulis ſe noctibus uerberibus grauiter afficiebat: quod quidem ab eo die, qui initium profectionis fuit, ſemper in itinere ſeruauit. Et ut intelligamus, quibus Deus quaſi gradibus in milite ſuo rerum diuinarum cognitionem,

tionem, animiq; uirtutem auxerit, hoc ille tempore minime ſane inueſtigabat, quid caritas, quid humilitas, quid patiētia, quid ſui contemptio, quæ cuiuſque uirtutis uis, & natura eſſet; quibus finibus temperātiæ modum circumſcriberet, quid ratio, quid ſpiritalis prudentia poſtularet: ſed id complexus, quod optimum tunc uidebatur, & præſenti ſtatui maxime congruebat, totus in eo erat, ut res maximas, & maxime arduas, quæ poſitæ ſunt in corporis afflictione, perficeret: idque hac ratione ductus, quod ad hanc normam ſancti uiri, (quos ſibi ad imitandum propoſuerat) ſe conformaſſent. Nam iam tum ita Deus regebat Ignatium, ut id ſemper ſpectaret, id quæreret, quod ad maximā Dei gloriam fore iudicaret, idq; antiquiſsimū ſemper habuit. illa tamen acceſsio iam facta erat, ut in ijs pœnitentijs conſectandis, non tam peccatorum ſuorum, quam Deo placendi rationem duceret: itaque deteſtabatur ille quidem præteritæ uitæ crimina, in ijs tamen pœnis, quas ad illa diluenda ſpōte ſubibat, tam erat accenſus, & Deo gratificandi ſtudio quodam inflammatus, ut illas cum ſuſciperet,

ſciperet,non tam peccata,quam Dei hono rem,atq; gloriã ſibi poneret ante oculos.

Pergentem cępto itinere Ignatium,& re ſta Montem Serratum uerſus progredien- tem,Sarracenus quidam,ſiue Maurus aſſe- cutus eſt.(Erant per id tempus in Hiſpania Tarraconẽſi adhuc aliqui ex antiquis eius gentis reliquijs) cum una irent, incidit, ut fit, illis ſermo de uirginitate beatæ Vir- ginis Mariæ, quam cum in conceptu filij concederet Maurus, a partu negaret, ad eamq; rem naturales rationes aliquot ad- ferret, neque ad ueritatem flecti poſſet ab Ignatio, celeriter præceſsit, ſolumq; Igna- tium reliquit,hærentem diu, multumq; du bitantẽ,utrum ab ſe pietas Chriſtiana exi- geret,ut Maurum conſequeretur,& pugio- ne confoderet, quod de beatiſsima,& im- maculata Virgine coram ſe ignominioſe locutus fuiſſet. Homo quippe militaris, & fallaci ueri honoris imitatione olim de- luſus, dedecori ſibi eſſe ducebat, ſi quid a religionis Chriſtianæ inimico, ſe au- diente, de inuiolata ſacroſanctæ Virginis integritate impune detraheretur:quæ qui- dem cogitatio in ſpeciem pia, diu, mul- tumq;

tumq; rudem tum Christi militem torsit, in eamq; deliberationem tandem induxit, ut ubi ad biuium, unde e uia publica ad oppidum uicinum Maurus declinarat, cōstitisset, habenas mulæ, qua uehebatur, permitteret, & si ad locum, ubi Maurus erat, diuerteret, quæsitum illum, atque inuentum interficeret; sin recta pergeret, omitteret: atque ita diuina prouidentia factum est, ut iumentum lata, facilique uia præter missa, suum iter sequeretur. Vt omnes intelligant, quibus initijs, quibusque progressibus, deus militem suum ad extrema per-
L. 22. duceret: nam, ut ait D. Augustinus, animæ
cō. Fau. uirtutis capaces, ac fertiles præmittunt sæ
c. 70. pe uitia, quibus hoc ipsum indicēt, cui uirtuti sint potissimum accommodatæ, si fuerint præceptis excultæ. Vnde & Moyses in
Exo. 2. terficiens Aegyptium, adhuc incultus, uitiosa quidem, sed magnæ fertilitatis signa fundebat.

Cum igitur non longe a Monte Serrato abesset, in pagum quendam peruenit, ubi eum uestitum emit, quem Hierosolymam proficiscens, gestare decreuerat, talarem uidelicet ex canabea tela aspera, & aculea-

ta (in modum ſacci) tunicam, pro milita-
ri balteo, funem; calceos ex ſparto contex-
tos, baculum peregrinantis inſigne, & ad
aquæ uſum cucurbitulam. Quoniam uerò
carnis ſuæ imbecillitatem extimeſcens, ſi-
bi ipſe diffidebat, quamuis & diuino uiſo
erectior, & Deo placendi ſtudio multo iã
eſſet confirmatior, ſpes ſuas in beatiſsimæ
Virginis patrocinio defigens, caſtitatis uo
to in hoc itinere ſeſe obſtrinxit, eamque
perpetuam Chriſto, & caſtiſsimæ, atque
puriſsimæ eius matri feruens ſpiritu, con-
ſecrauit: cuius beneficio eam prorſus inte-
gram (ut paulo ante dictum eſt) ſemper
obtinuit, tantum & deuotionis ardor, &
pium ipſius Virginis patrocinium apud
Deum ualet.

In Serrato Monte ueſtitum mutat. Cap. IIII.

T Venit in Serratum montẽ (is locus Dei genitrici dica-
tus itinere unius diei Barci-
none diſtat, eſtque peregre-
gio Benedictinæ familiæ cœ-

nobio, & religionis caussa eò confluentiũ concursu maxime celebris) ibi optimo confessario totius uitæ suæ crimina per triduum ex scripto confessus est, illiq; homini omnium primo animi sui propositum aperuit; iumentum reliquit; gladium, pugionemq́, quibus mundo meruerat, ante aram beatissimæ matris Dei appendi iussit. Pridie uero eius diei, qui hominibus, uerbo Dei incarnato, salutis initium attulit, noctis tenebris tectus, quam occultissime potuit, ad mendicum quendam, pannosumque hominem adit: suas uestes sibi detractas illi dono dat: ipse uero optato illo suo uestimento induitur, & ad sacram diuinæ matris aram consistit. Cum autem in prophanis libris legisset ritum, quo noui milites olim inaugurabantur, ut eius ritus imaginem quandam spiritaliter in se repræsentaret, nouis contra Diabolum armis accinctus, partim stans, partim in genua procumbens, totam noctem illam coram sacratissimæ Dei genitricis imagine, insomnem duxit, se illi commendans, sua flagitia defiens, meliora animo concipiēs, ac ne a quopiam agnosci posset, mane ante

te lucem (non quidem recto itinere, quod Barcinonem ducit, sed deflexo) in oppidū Manresa, quod a Monte Serrato nouem pas suum millibus distat, festinus diuertit, uili tegumento ex tela (ut diximus) tectus, baculo armatus, fune præcinctus, nudo capite, & pede altero: nam alterum, quod ex recenti uulnere infirmum haberet adhuc, & crus fascijs conuolutum, singulis noctibus intumesceret, calceo aduersus cœli, solisq; iniuriam muniendum sibi existimauit. Vix a Monte Serrato tria passuum millia processerat, cum illum inusitato gaudio expletum, & noui habitus lætitia gestientem, homo quidam curriculo consecutus, percontari cœpit, dedissetne dono uestes suas egeno cuidam, quem hoc ipsum affirmantem, Prætor in uincula con iecisset, furto ab eo sublatas arbitratus? His auditis, Ignatius uultum, uocemque mutauit, & lacrymas etiam profudit, illud apud se etiam, atque etiam cogitans, ne potuisse quidem se sine damno alterius, & iniuria benefacere. Ex quo periculo, ut immerentem hominem eriperet, uestes se dedisse confessus est: neque

tamen quiſnam, unde, cuias eſſet, interrogatus aliud reſpondit: cum hæc ad miſeri hominis liberationem, nihil pertinerēt.

De uita ab eo Manreſæ inſtituta. Caput V.

Anreſam ubi peruenit, in Xenodochio mendicorum hominum pedem primo fixit: ibi ſeſe ad ſtrenue ſecum, & cum diabolo decertandum comparauit: nihilque prius habuit, quàm ut genus ſuum, præteritæq; uitæ rationem occultaret, & omnibus ignotus delitelceret. Veſtitus is erat, quem ſupra diximus: ſed quod in capillo curando, comendoq;, & reliquo corpore exornando curioſior in ſeculo fuerat, ut nimium cultum diligenti neglectu compenſaret, cæſariem, quam pro illius ſeculi more elegantem habebat, ſolutam, & impexam reliquit: caput diu, noctuq; ſemper nudum habuit: ungues, & barbam excreſcere per incuriam ſiuit: ter ſe præterea diebus ſingulis acriter uerberabat,

berabat,ſeptem horas in oratione,fixis humi genibus, ponebat, idq; magno ſtudio & ardenti. Miſſæ ſacrificio, Veſperarumq; & Completorij precationibus intererat, ex eaq; re magnam capiebat animo uoluptatem. Cogebat quotidie ſtipem,aqua,& pane uitam tolerabat; carnibus,uinoq; ſemper abſtinens,omnibus diebus, prӕterquã Dominico, ieiunans, humi cubitans, noctis maximã partem uigilans, ſingulis diebus Dominicis peccata ſua confeſsione eluens,& ſacræ ſynaxis præſidio ſeſe confirmans:tam impenſe corpus ſuum in ſeruitutem redigens, ut quicquid oblectationem ullam corpori poſſet adferre, ſtudioſe refugeret. Quocirca cum eſſet maximis uiribus,& corporis firmitate prӕſtans: breui uigor omnis eius emarcuit, & pœnarum acerbitate nõ mediocriter debilitatus eſt. His rebus fiebat, ut hominum animos in ſe conuerteret, & alliceret, qui plurimi cũ ad eum uenirent, in illiusq; ſe familiaritatem inſinuare cuperent, multo etiam magis eius ſermonibus inflammabãtur. Nam etſi rerum adhuc erat ſpiritalium rudis, & parum in uirtutum exercitatione uerſatus:

ijs tamen erat facibus diuini amoris incensus, ut facile, quod intus continebat, se foras efferret. Itaque eius ardens de diuinis rebus sermo, ac uehemens ad uirtutem cohortatio, cum sanctæ uitæ exemplo coniuncta, animos hominum, & Deo conciliare, & sibi ipsi beneuolentia deuincire, atque etiam admiratione suspendere, spiritu sancto iuuante, facile poterat: cum eo præsertim accederet peruulgata iam eius nobilitatis opinio, quæ rumoribus aucta, supra ueritatem etiam (ut mos est) multorum sermone celebrabatur: permanarat enim, rumore nuntio, quod in Serrato Monte remotis arbitris, Ignatius fecerat, & quamuis ipse lucernã sub modio absconderet, Dominus tamẽ eam super candelabrũ ponebat, ut luceret omnibus.

Mat. 5

Scrupulis angitur, & probatur à Deo. Cap. VI.

N hanc palæſtram noſter miles ingreſſus, quattuor iam menſes pugnando traxerat, calliditatem Dæmonis, qui cum pugnã inierat, cogitationesq; prorſus ignorans: tenebat enim eundem tenorem uitæ, & in æquabili conſcientiæ tranquillitate perſtabat. Nondum tentationum aculeos exeruerat Satanas, nondum terrores, minasq; ſuas tyroni Chriſti intentauerat: nondũ depulſis tenebris, rurſus conſolationis lumen redierat, nondum deniq; cõmutationes rerũ, & ſpiritalis hominis afflicti, & læti; iacentis, & exultantis uiciſsitudines, cõuerſionesq; perſpexerat, cum illum die quodã ſitu, ſqualoreq; confectũ, & in Xenodochio uerſantẽ aggreſſus eſt: & quid tu in his ſordibus, inquit, in hoc pędore iaces? quid uilibus ueſtibus, & obſoletis ſordidatus incedis? & quid cũ abiectis hoĩb. ſedẽs, generis tui nobilitatẽ obſcuras: ſed Ignatius cõfeſtim ſe mẽdicis ſociũ pro-

piorem adiunxit, & familiarius etiam uer ſari inter eos cœpit, atque hoc eius facto Diabolus repulſus eſt. Alio item die, cum feſſus ualde eſſet, illam etiam cogitationē permoleſtam paſſus eſt: Qui, inquit, fieri poteſt, ut duram hanc, & feram agreſtium hominum uitam, ſeptuaginta annos, ad quos uicturus es, perferas? cui ille, Numquid tu mihi unius horæ ſpatium certum præſtabis? uitæ enim momenta nō in tua, ſed in Domini ſunt poteſtate: atq; his duobus tantum telis aperte intentatis, per uniuerſam uitam appetitus eius animus eſt, ut a cœpto uiuendi curſu pedem referret. Illud tamen noui, ab hac tentatione, eius animo accidit, quod magnas interdum permutationes, cōtrarioſque quaſi ſpirituum impulſus ſentire cœpit. Nam oranti aliquādo illi, & in pijs exercitationibus religioſe uerſanti, exareſcebat repente nonnunquā animus, & in eas anguſtias incidebat, ut ſe explicare uix poſſet: ſibi diſplicens, diuini ſpiritus ſuauitatem minime ſentiens. Rurſus tanta, tam copioſa diuinæ conſolationis uis affluebat, ut in eius luce, præcedentis mœſtitiæ caligo ne appareret quidem. Quod

Quod ille discrimen, uarietatemq; attendens, admirabundus, & rei nouitate percul sus, quid hoc, inquit, rei? quam nos uiam ingredimur? quod militiæ genus arripimus Sed interim ita scrupulorum stimulis pungi, & peccatorum suorum conscientia torqueri cœpit, ut lacrymans dies cum noctibus iũgeret, semper anxius, semperq; sollicitus. Etsi enim quam accuratissime omnia præteritæ uitæ crimina fuerat confessus: illa tamen semper cura extimulabatur, num hoc confessus sum? num illud bene explicaui? num satis aperte quæ ad rem pertinebant adieci? num aliquid uel affinxi, uel omisi? quibus quidem aculeis adeo uexabatur, ut nusquam acquiesceret, nullis orationibus, uigilijs, ieiunijs, flagellis denique leuaretur. Sed mœrore prostratus, & quadam acerbissimi doloris carnificina exanimatus, & confectus iaceret. Ad sacratissimam Eucharistiam de more, quasi ad sacram anchoram cõfugiebat: sed cũ ori iam admoueretur panis uiuificus, scrupulorum ui, & subito quasi uentorum concursu abreptus, surgebat, & lacrymis se, gemitibusque penitus dabat, & ad Dominum

Isa. 38 num clamabat, Domine uim patior, respõde pro me: &, Infœlix ego homo, quis me
Rom. 7 liberabit de corpore mortis huius? Occurrebat quidem unum illi remedium, idque præsentissimum, si spiritalis pater, cui conscientiam suam, & internos animi motus omnino aperiebat, tranquillo se, pacatoq; animo esse iuberet, & in domini nostri Iesu Christi nomine mandaret, ne exactæ uitæ peccata amplius confiteretur: sed tamẽ ne a se profecta medicina sanitatem non faceret, sed dolorem augeret, spiritali hoc patri dicere non audebat. Cum igitur aliquandiu hanc mentis uexationem pertulisset, quodam die tam grauiter, dolẽterq; ab ijs scrupulorum tormentis est habitus, ut omni solatio destitutus, se totum orationi traderet, & fidei feruore succensus,
Ps. 143 clara, magnaque etiam uoce clamaret: Succurre Domine, subueni Domine: Emitte
Ps. 17 manum tuam de alto Domine, misericordia mea, refugium meum, liberator meus: protector meus in te spero, quia nullam ab hominibus, nullam a creata ulla natura pa
Ps. 118 cem, aut requiem inuenio. Attende, & fac: illumina faciem tuam super seruum tuum: ostende

ostende mihi uiam,in qua ambulem, quia Deus meus es tu. Quod si uel catulũ præceptorem mihi, & perturbatæ mentis pacificatorem dederis, ego uero non recuso: libenter illum ducem, illum uitæ magistrũ te auctore sequar.Inter hæc rursus uehemẽtissima hominem cogitatio inuadebat, ut ex cœllula,ubi erat (nam ex hospitali pauperum domo in Dominicanorum cœnobium emigrarat) sese præcipitẽ daret. Sed ille,Non faciam, non te offendam Domine: quia tu es Deus meus, fortitudo mea: Ps. 42 quare me repulisti,& quare tristis incedo, dum affligit me inimicus,dum dicitur mihi quotidie,ubi est Deus tuus? In has uoces erumpenti,& præ dolore gementi uenit in mentẽ cuiusdã sancti uiri, qui,ut nescio quid a Deo impetraret,tãdiu cibo abstinuit,donec illud cõsequeret:ad cuiusimitationẽ, statuit non prius cibũ ullũ,aut potũ capere (nisi forte mors illi immineret) quàm optatã mẽtis pacẽ inueniret. Quocirca septẽ integros dies ita ieiunus fuit,nihil ut omnino gustaret,cum tamẽ interea, uel de quotidiana precatione(cui septenas flexis genib⁹ horas uacabat)uel de uerberationibus,

tionibus,quas ternas in dies ſingulos uſurpabat,uel de alijs uſitatis inſtituti ipſius officijs,nihil iccirco remitteret. Et cum ſe uiribus adhuc integris, minimeq; debilitatũ uideret,& progredi longius uellet, prohibitus a Confeſſario eſt, ac uehementer deterritus, iuſſusq; cibum capere,cum die Dominico ſuo more illi peccata ſua, & quid etiam feciſſet,indicaſſet: paruit Confeſſario,ne repugnare Deo uelle uideretur, eoq; ſe die,& proximo liberum ſenſit, tertio uero poſt die oppugnatus iterum eſt: ſed oppugnationis is finis fuit, ut diſiectis tenebris, quas rebus clariſsimis Diabolus obducere conabatur, & reddita diuina luce: quaſi apertis oculis,è ſomno excitatus, magna animi claritate,conſtantiaq; anteactæ uitæ memoriam obliuione obruere,& obducta peccatorum uulnera, amplius in confeſsione non refricare decerneret: tantamq; mentis tranquillitatem, & ſpirituũ diſcretionem, atque ſcrupuloſarum mentium curandarum gratiam a Deo eſt conſecutus,ut nemo fere hac ægritudine affectus,ſanitatem ab Ignatio non inueniret. Neque enim ſibi ſolum probabatur,ſed nobis

bis etiã erudiebatur Ignatius. Probat enim Deus cum omnes milites suos, tũ eos maxime, qui reliquorum duces futuri sunt, humiles, & probatos consolatur, ut possint & ipsi cõsolari eos, qui in omni pressura sunt. 2.Cor. 1.

Post tentationes illustratur. *Caput VII.*

CVM igitur Dei misericordia ex tentationum angustijs emersisset, & tamen iccirco de summa animi contentione ad uirtutum omnium ueram in se imaginem exprimendam nihil omnino remitteret: placuit remuneratori bonorum omnium Deo, seruum suum diuinis consolationibus mulcere, & mentem illius cœlestium mysteriorum cognitionibus illustrare, ut secundum multitudinem dolorum, quos in corde suo pertulerat, consolationes Domini lætificarent animam eius. Ps.93. Ergo quamuis iam inde a principio tractaret Deus Ignatium (ut ipse dicere solitus est) præceptoris more tenerum pueri animum

mum informantis: post prima tamen tentationum rudimenta plenius illum erudiuit. Ex quo cum magna erga tres sanctissimæ Trinitatis personas deuotione teneretur, singulisq; suas preces, statasq; quotidie persolueret, die quadam in scalarum gradibus templi Dominicanorum consistens, & horarias B. Virgini preces recitans, cœpit ita in Deũ intellectu ferri, quasi sanctissimam Trinitatem specie quadam uisibili id significante exterius, quod interius percipiebat, cerneret; ea diuinæ consolationis magnitudine, & copia, ut sibi a suspirijs, fletuque etiam inter ipsas publicas supplicationes, quas deinde prosequutus est, ad prandium usq; temperare nequiuerit, aut uero a prandio aliud omnino uel cogitare, uel loqui, quàm de sanctissima Trinitate, tanta, tamq; uaria rationum, similitudinum, atque exemplorum copia, ut admirationi omnibus audientibus esset, quæ res ita in eius mente hoc ineffabile mysteriũ inscripsit, ac ueluti impressit, ut illo ipso tẽpore homo legendi, scribendique tantum sciens de eo librum scribere sit aggressus, & ad totam uitam insculptæ illius ueri-

tatis

tatis uestigia extarent, semper enim cum ad sanctissimam Trinitatem orationem funderet, (quod frequenter, & diu faciebat) eximiam diuinæ consolationis suauitatem percipiebat, & aliquando quidem singularem quandam in Deum patrem totius diuinitatis fontem, & reliquarum personarum originem, atque principium, deuotionem sensit; deinceps etiam in filium: postremo in spiritum sanctum, singillatim se singulis personis commendans, & tradens, & simul ex omnibus, quasi ex uno, atque eodem gratiarum omnium plenissimo fonte, uirtutes omnes abundanter hauriens.

Alio item tempore, magna cum spiritus alacritate modus eius mente obiectus est, quo mundum Deus condidit: quem longo post interuallo, cum hæc eadem ipsemet pater narraret, se non satis affirmabat explicare posse.

In Templo etiam eiusdē Monasterij, cū rei diuinæ uenerabundus interesset, & corpus Domini adorandnm populo proponeretur, mentis oculis quodā die clare uidit, augusto illo, atq; tremendo Sacramento

Dominum nostrum Iesum Christum, uerum Deum, atque hominem uerissime contineri.

Sæpissime orationi intentus,& diu quidem Christi redemptoris nostri humanitatem interno obtutu uidit, & aliquando beatissimam etiam Virginem Mariam: neque id Manresæ tantum, sed post etiã Hierosolymis, & non longe ab urbe Patauio, & alias sæpe:quibus quidem uisis,ita in fide,ac spiritu confirmatus,& cœlesti lumine completus est,ut sæpe hæc secum reputans,illud etiam statueret, si aut sacrarum litterarum monumentis consignata mysteria fidei non essent,aut certe si sacra scriptura (quod fieri non potest)intercidisset, sibi tamen ita esse certa, penitusq; infixa, ut ex illis tantum,quæ uiderat,non dubitaret,& recte ea intelligere, & alijs tradere, & pro illorum defensione etiam mortem oppetere.

Egressus die quodam Manresa ad templũ,quod ab oppido mille passibus abest, diuinarum rerum contemplatione suspensus,paululum consedit in uia,quam fluuius præterlabitur,faciemque conuertit ad flu-

men: ibi mentis ei oculi aperti, atque illuminati sunt, non ita quidem, ut speciem aliquam, aut in sensus cadentem imaginem uideret, sed ut permulta, tum quæ ad fidei mysteria pertinent; tum quæ ad sciẽtiarum cognitionem, optime intelligeret: tanta, tamque clara luce, ut ab eo res ipsæ nouo quodam lumine cernerentur. Quæ res, cum fixum hominem, hærentemq; diu tenuisset, ad crucem, quæ iuxta erat, genuflexo procubuit, ut Deo Opt. Max. pro hoc tanto beneficio gratias ageret. Ante uero quàm huiusmodi uisis illuminaretur, cum in hospitali domo adhuc ageret, & alias frequenter, sese illi clara luce pulchra quædã species obiecerat, quam non satis discernere poterat, aut quidnam esset, ex quoue constaret, internoscere, nisi quòd serpentis nonnullam formam præseferre uidebatur multis quasi oculis resplendens, cuius præsentis quantum aspectu recreari uidebatur, tantundem ex discessu doloris, ac mœstitiæ sentiebat. Hoc igitur uisum sæpissime ipsi ante oculos uersatum, nunquam tamen cognitum, illi se ad crucem istam iacenti, rursus obiecit: sed diuino iam lumi-

ne plenus,& ante crucem procumbens, facile perſpexit rem illam nõ ea eſſe pulchritudine,atque ſplẽdore, quo ſe illi antea offerebat,aperteq; cognouit illũ eſſe dæmonem. Ex quo, longo etiam poſt tempore, ſæpius illi apparuit,non iam luce coruſcus, ſed aſpectu deformis,& abiectus,ita ut baculo,quem geſtare manu ſolitus erat,facile illum ab ſe abigeret.

Porro Manreſæ cum adhuc uerſaretur, ijs,quas diximus, occupationibus tam ardenter deditus,accidit ut die quodam ſabbati,ſub horam Completorij,a ſenſibus ſic deſtitueretur, ut a pijs quibuſdam uiris, & mulieribus repertus, pro mortuo haberetur, & niſi cordis tenuem palpitationem quidam deprehendiſſent,ſepulturæ procul dubio mandauiſſent. Manſit autem in hac ecſtaſi,ſiue abſtractione a ſenſibus, ad alterum uſque diem ſabbati ſequentis hebdomadæ: quo die hora Completorij quaſi e ſomno excitatus,multis,qui eum obſeruabant,præſentibus,oculos aperuit, ſacratiſsimum IESV nomen ingeminans. Atque huius quidem rei qui teſtes fuerunt,ijdem illi auctores ſunt, nam ipſe Ignatius hanc

tam

tam insignem Domini uisitationem mirifice occultauit, & (quod ego quidem sciã) aperuit nemini.

De exercitiorum spiritalium libro. Cap. VIII.

Oc eodem tempore, Exercitiorum spiritalium librum (quẽ appellant) ex accurata eorũ, quæ sibi contigerant, obseruatione conscripsit, quorũ exercitiorum usus quantum adiumenti Christianæ Reip. in omnem partem attuletit, satis constat. Nam ut pauca ex multis de illorum usu, atque utilitate dicamus, primo illis ipsis societatis nostræ institutionem acceptam ferre debemus. Omnes enim ferme primos illos Patres, quos instituẽdæ societatis adiutores, & socios habuit Ignatius, per exercitia ad perfectionis studium, mundique despicientiam excitauit. Qui postea consecuti sunt, & in societatem iam stabilitam ingressi, uiri uel doctrina, uel ingenio, uel nobilitate, uel alijs naturæ,

fortunæq; ornamētis insignes, maxima ex parte exercitijs huiusmodi, ad hoc uitæ genus complectendum, adducti sunt. Neque uero tantum hoc beneficium Religionis nostræ solummodo proprium est: sed etiã commune cum cæteris, meditandi enim huiusmodi ratio Cœnobia multa refersit: multos religiosos uiros labantes, in suscepto uitæ consilio confirmauit, solutos, uagosque uinculis disciplinæ seuerioris adstrinxit. Non tamen Religionum spatijs eorum fructus circũscribitur: omne enim hominum genus, statum, officium, ætatem, uitæq; rationem comprehendunt. Nam & uiri tum Ecclesiæ, tum Seculi principes, & infimi homines, docti, indocti, mariti, cœlibes, iuuenes ætate, ac senes; Deo iam dicati, & omnino liberi in hanc exercitiorũ meditationem ingressi, multum uel in perditæ uitæ emendatione, uel in bonæ incremento progressionis fecerunt, & quod dignum magis admiratione est, multi uiri eruditione florentes, & sapientia omnium consensione principes, post tot doctrinæ suæ laudes docendo, ac disceptando partas, discipuli Ignatij facti sunt: & ab ea quę

inflat,

inflat,ſcientia ad ſalutarem ſapientiam, cæleſtemq́; traducti. Sed cum eorum utilitas quam latiſsime pateat,tum in ijs ſolet elucere potiſsimum, qui de uitæ genere deligendo conſultant,idq́; conſtituere ex diuina uoluntate cupiunt, ne quod pleriſque contingit,certo aliquo curſu uiuendi implicētur,priuſquam quid rectiſsimum, ſibiq́; maxime conducibile ſit, iudicare potuerint. Quæ cum ita ſint, non tamen iccirco defuerunt aduerſarij, qui hanc rem tum ratione, tum perpetua experientia comprobatam,eleuare conati ſint. Sed in nihilum eorum conatus reciderunt: ſimul atque apoſtolica ſedes, poſt magnam exercitiorum diſcuſsionem,aduerſarijs ſeſe oppoſuit,& ſua auctoritate eorum uſum non modo permiſit, uerumetiam collaudauit ac ſuaſit,quod ex litteris apoſtolicis Pauli III. Pont. Max. conſtat, quas anno 1548. ſcribi iuſsit: quibus communitus, Exercitiorum liber poſtea typis excuſus, in lucem editus eſt.

In grauem morbum incidit. Caput IX.

Vm in ea uitæ ratione, quam supra diximus, uersaretur, accidebat illi sæpissime, ubi se noctu quieti dederat, ut illustrationes permagnæ, & spiritales consolationes mirificę quædam eius animo immitterentur, quæ cum de exiguo & somno destinato tempore multum eriperent, & noctes hominem cogerent fere insomnes traducere, diligētius id animaduertés, dubitare apud se cœpit, quo ex fonte caderent. Rebus omnibus prudenter discussis, statuit tandem reiectis illis, satius oīno esse, constitutū tēpus somno tribuere.

Ex magis laboribus, & perpetua animi contentione, in morbū adeo grauem incidit, ut mors instare ipsi uideretur. Paranti se ad mortem ea cogitatio subijt, se iustū esse: cui cum summa ui repugnare conaretur, peccata præteritæ uitæ in memoriā usque reuocans, & nihil tamen proficeret, cruciabatur miris modis, sic ut uim morbi intimis

intimis uiſceribus graſſantem, leuem præ ea moleſtia duceret, quam ex conatu ad reſiſtendum adhibito, ſentiebat. Cum meliuſcule paulo habuiſſet, & ab extremo illo uitæ periculo nonnihil receſsiſſe uideretur uociferari palam cœpit, & nonnullos qui officij gratia eo uenerant, compellare, conteſtariq; ut cum ſe rurſus in extremis laborantem cernerent, magnis uocibus clamarent. O miſer peccator, ò infelix, etiam, atque etiam cogita, quibus te ſceleribus obſtrinxeris, quibus uitijs Dei in te iram prouocaueris. Vbi aliquantulum conualuit, ſtatim ad conſuetas pœnitentias, & eandem uitæ aſperitatē redijt, in morbumq; de integro incidit, quod & tertio fecit, cum indefeſſo ſtudio, & obfirmato animo ſe ipsū peruincere, & labores uiribus maiores repetere, perferreq; adniteretur. Sed tamen experiētia doctus, & ſtomachi grauiſsime, eoq; frequenti dolore exagitatus, & rigidi cœli hyemali aſperitate cōmotus, piorū hominū cōſilijs obtēperare coactus eſt, & ex pāno admodū craſſo, coloris cœſij exiguas duas ueſtes, & quaſi ſemipileum eiuſdem panni, ad ſe contegendum, accipere.

Nauigat Hierosolymam.
Caput X.

Empus interim appetebat, quo profectionem hierosolymitanam aggredi statuerat. Ergo Barcinonem uersus Manresa discessit, & quidem solus, sic enim peregrinari decreuerat. Quamuis enim essent, qui se illi ultro comites offerrent, quique illum hortarentur, ac urgerent uehementius, ut aliquem uel latine, uel italice sciētem, quasi uiæ ducem, ac sermonis interpretem, sibi asciscere: nullum tamen admisit, ea maxime ratione adductus, quod spes omnes suas in Deo positas habere cuperet, quod si uiæ socium secum haberet, uerebatur ne præstās illa in Deum fiducia, in socium deriuata, minueretur. Neque uero sociorum auxilium excludebat tantum, sed etiam sollicitam uiatici omnis curam, ne quid esse uideretur, quod spem suam infringeret, & animum ad cœlestia properantem, in suo cursu redderet tardiorem. Erat Barcinonæ

nauis

nauis in Italiam parata, a cuius nauarcho ea lege admiſſus eſt, ſi panis nautici, quantum ſibi ad uictum ea in nauigatione opus eſſet, in nauem inferret: aliter admitti poſſe negabat. Cœpit igitur de pane illo quærēdo Ignatius agere: ſed cum hoc eius propoſito repugnare uideretur, ſimul grauiter angi cœpit, & ſecum; Hæccine eſt illa tam ſtabilis, tam ſecura fiducia, nihil a Deo tibi defuturum? numquid ille panem non poterit dare, & parare mēſam peregrino ſuo? Pſ.77 ex quibus ſpinoſis cogitationibus cum exire ipſe per ſe non poſſet, ad confeſſarium cauſſas defert in utranque partem dubitandi; quanto, quam incenſo perfectionis ardeat deſiderio, exponit, idq́; pro uiribus, quod Deo gratiſsimum ſit, amplectendi: illi deinde rem totam permittit, eiuſque iudicium ſecutus, panes in nauim impoſuit: ſed cum pauculi oboli ex ijs, quos oſtiatim emendicarat, ipſi nauim aſcenſuro ſupereſſent, illos in publico iuxta nauium ſtationem reliquit, nequid amplius uiatici, quā quod neceſſarium omnino uidebatur, ſecum ferret. Hoc tempore inanis gloriæ aculeis plurimum extimulabatur, ſic, ut neque

que patriam, neque genus suum retegere auderet, multo uero minus, quo iter suum dirigeret, ne forte bona hominũ de se opinione intumesceret. Sed redeo ad nauigationem in Italiam, qua nauigatione, magna, fœdaque tempestate iactatus, quinq; dierum spatio Barcinone Caietam applicuit. Grauis ille, & pestilens annus Italiæ fuit. Sæuiebat enim multis locis pestilentia: quapropter summa cautio adhibebatur a custodibus oppidorum, ne quis aduena ad mitteretur. Ex quo Romam proficiscens, multa in itinere passus est, grauia, & permolesta: nam oppidorum ingressu sæpe arcebatur, & ita erat fame, macieq; debilitatus, ut subsisteret aliquando, & longius progredi præ corporis imbecillitate, non posset. Romam tamen ad diem Dominicum palmarum uenit, sacra urbis loca pie obiuit, benedictionemque summi Pontificis reuerenter accepit. Cum autem plurimi illum a profectionis Hierosolymitanæ consilio deterrerent, fierique posse negarent, ut absque pecunia eo perueniret, neque tamen infractum eius animum, & in Deo defixum, longa periculorum enumeratione, a sententia

a ſententia dimouere potuiſſent, ſex ſeptē-
ue aureis coronatis octauo poſt Domini-
cę reſurrectionis die abeuntem donaue-
runt, quos Ignatius, eorum, quæ audierat,
metu uictus, accepit, ut nautis ſoluendo
eſſet: ſed paulo poſt, cum a diffidentia, &
humano timore id profectum agnoſceret,
& conſcientia morderetur, non quaſi cul-
pa eſſet, pecuniam accipere, ſed quaſi de-
ſiderio id ſuo repugnaret, & de propoſito,
perfectiſsimam paupertatem omnibus in
rebus ſequendi, remittere aliquid uidere-
tur, ſe incuſans, & damnans, & de proijcien
da pecunia ſecum ipſe cogitans, decreuit
tandem in obuios pauperes, & mendicos
illam conferre, quod quidem cumulatè
perfecit. In hoc itinere, quod Roma Ve-
netias habuit, multa aſpera, & acerba
pertulit: propter graſſantis enim peſtis
metum, uel in porticibus excubare, uel
pernoctare ſub dio cogebatur, & uiatores
exanguem illum, ac luridum intuiti, ſum-
maque macie confectum, ſe in fugam ali-
quando dabant, alij uero, qui ſe in uia il-
li ſocios adiunxerant, lentius, præ ui-
rium tenuitate ambulantem, ſub no-
ctem

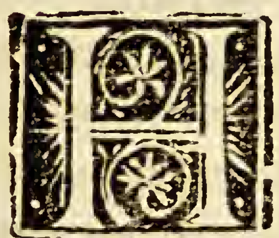
Hebr. 13 ctem deseruerunt.Sed qui dixit,Non te deseram,neque derelinquam, ille desertum inuisit Ignatium,abiectum suscepit,& complexus est. Namque obtulit se illi nocte, postquam relictus est, proxima Christus in latissimo quodam campo a Fossa Clodia pergenti Patauiũ, plurimumq; aspectu suo recreauit eius animum, & ad grauiora perferenda roborauit, & ita eius iter direxit, ut Patauinæ urbis custodiæ ingredientem, egredientemue illum nihil omnino remorarentur, aut interpellarent,& aditum Venetias perfacilem haberet: publicis quippe exploratoribus omnia excutiẽtibus, intactus ipse solus prætermissus est; cum tamen desertores illi socij laboris multum subierint,ut liberum in eam urbem ingressum inuenirent. Legatum Caroli V. Imperatoris, ac Hispaniarum Regis conuenire nunquam uoluit. De pecunia,qua Hierosolymam nauigaret,minime laborabat, certissima spe nixus,Deum expeditam sibi nauigationem daturum, ut sanctorum locorum conspectu aliquando frueretur. Atq; cum multi multa contra adferrent, & peregrinorum bona pars, recenti, miserabilique

lique Rhodi expugnatione exterrita, retro cesſiſſet, eius tamen ſenſibus inſitum erat, etiamſi una tantum nauicula eo curſū dirigeret, ſe illo anno Hieroſolymam peruēturum. Venetijs dū moraretur, uetere ſuo inſtituto ſtipem cogebat: in platea Diui Marci noctes agebat. Sed ex Senatorio ordine quidam noctu domi ſuæ cum eſſet, excitari ſe repente huiuſmodi uocibus ſenſit; Tu ne, inquit, ut mollibus ueſtitus domi tuæ ſis, ſeruus meus ſeminudus in porticu iaceat? tu in lecto pretioſo molliter dormias, ille dura cubet humo? quibus ſtimulis concitatus Senator, ſurgit confeſtim, foras proruit, per incerta uagatur, humi cubantem offendit Ignatium, domum ea nocte perducit, & liberaliter tractat. Deinde, ne in honore haberetur, ab eo Ignatius diſceſsit, & ad hominem hiſpanum, eius rogatu, diuertit, Ducem Venetiarum Andreā Gritum hiſpanicè allocutus facile impetrauit, ut in prætoria naui, qua eius inſulæ præfectus tranſmittebat, in Cyprum uſque gratuito tranſportaretur. Prætoria porro nauis idoneam nauigandi tempeſtatem expectabat, cum altera, qua peregrini uehebantur,

bantur, e portu prius soluisset. Operientem nauim, & cōscendere parātem, grauissima subito febris illū corripuit: & cum dies aliquot afflixisset, tandē discessit: sed illud incommode cecidit, ut soluendi tempus in eū diem incurreret, quo pharmacū a medico præscriptū sumpserat, qui eo quidē die citra magnum uitæ discrimen, Ignatiū nauem posse ascendere negabat: sed ille sapientioris, diuiniq; medici consilio ductus, eo ipso die, hausto conscendit. Atque ita accidit, ut cum multū maris iactatione euomuisset, magnā is dies principio morbi leuationem, deinde etiā sanitatem integrā adferret. Cū autem quorundā flagitia grauiter ferret, & magna spiritus, & orationis libertate acrius insectaretur, neque ab alijs uectoribus aliquod ei exitium timentibus, reprimi ullo modo posset, cōsilium ceperunt nautæ, ut illū in Insula quadā deserta, & uasta exponerent. Sed cum nauis ad destinatū locū pene esset appulsa, subito uehementiq; uento repulsi, perpetrare meditatū facinus nequiuere. Itaq; breui Cyprum attigit, nactusq; peregrinorum nauim, in eā transcēdit, nihilo plus uiatici secum inferens,

ferens, quam in priorẽ, intulerat, uerissimã nimirum spem in Deum, qui sæpe Ignatio toto nauigationis tempore sese ostendit, illumque incredibili consolatione permulsit, ac sustentauit, & in portum a se toties tã uehementer optatum tandem inuexit.

Hierosolymis loca sancta perlustrat. Caput XI.

Ierosolymã cum primum uenit, admirabilẽ in ipso sanctæ ciuitatis aspectu consolationẽ percepit, quam constantẽ, quandiu in ea urbe fuit, perpetuamq; semper habuit. Deliberatum erat Ignatio Hierosolymis remanere, & sacris locis, qui ex impressis Christi domini nostri uestigijs mirá redolent pietatẽ, religiose colendis, uisendisque reliquum uitæ traducere, proximorumq; saluti pro sua uirili, deseruire. Cuius propositi alterã de mãsione partem (nam alteram de salute animarum curanda, nulli hominum aperiebat) Diui Francisci Hierosolymitani Cænobij præfecto indicauit, & in eã rẽ cõmendatitias litteras, quas

quas adferebat,reddidit: ac ne ipsis inopia forte laborantibus,oneri esset,nihil se aliud uelle dixit, quàm ut suorum peccatorum confessionem audirent. A quo bene spera re iussus est,re tamen in aduētum Ministri prouincialis reiecta : qui cum paulo post redijsset,hortatus est Ignatium, in Italiam ut reuerteretur, ne pio quidem, sed præcipiti consilio deceptus, in ea mortis uel ser uitutis pericula incideret, in quæ permulti alij simili pietatis specie adducti, incurrissent.Sed cum Ignatij animus periculorum magnitudine ab incœpto deterreri haud posset,seque (nisi conscientia forte,aut religione aliqua impediretur) in sententia permansurum omnino præseferret; Prouincialis Minister ab apostolica sede potestatem se habere dixit,amandandi, aut retinendi,quos amandandos,aut retinendos existimaret: sacris præterea interdicendi eis,qui sibi non obtemperarent:discederet proinde,bono ac libenti animo, quandoquidem facile poterat in animum inducere,Dei hanc esse uoluntatem,quam ipse loci,rerumque naturæ gnarus,amice, fraterneque declarabat,ne tradita sibi potestate

contra

contra uoluntatē suam uti cogeretur. Quibus uerbis fidem habuit, consiliumq; Dei alio se uocantis, secutus, se dicto audientem fore dixit. Cum de reditu cogitaret, magno reuisendi Montem Oliueti desiderio incēsus (in cuius lapide quodam Christi Saluatoris nostri ascendentis in cœlum, pedum uestigia cernuntur impressa) clanculum se a socijs subduxit, solusque nullo duce, nullo comite, nullo Turca custode (quæ res periculosissima est) in montem aduolauit, & cum ei aliud nihil suppeteret, gladiolum scriptorium, ut admitteretur, custodi pro mercede dedit: atque eximia lætitia perfusus, in Betphage properauit: sed statim in Oliueti montem recurrit, ut qua in parte pedis dextri uestigium, qua sinistri esset, diligentius animaduerteret, forficesq; ex theca detractas, ut rursus admitteretur, custodi dedit. Sed redeuntem gaudioq; maxime exultantem Christianus quidam a Franciscanis ad eum perquirendum missus Ignatium inuasit, multa minitans, ac truci uultu frendens, quod se in tantum discrimen obiecisset, brachioq; apprehenso ad Cœnobium usque pertraxit: ipse

uero facile duci se passus est, magnamq; in eo itinere, atq; singularem a Domino consolationem accepit, cum ita correptus brachio, & impulsus, Christum semper supra se astantem, atq; incedentem, & in Cœnobiũ usque sibi; ueluti præeuntem aspiceret.

Reuertitur in Hispaniam. Caputt X I I.

Osteaquam intellexit, diuinã non esse uoluntatem, ut Hierosolymis remaneret, ad reditum se accinxit, quo in reditu nonnulla illi memoratu digna acciderunt. Erat hyems maxima, rigidum, ac niuosum cœlum, neq; ille uestiméti plus habebat, quam fœmoralia ex crassa quadam tela ad genua usq; demissa, & thoracem ex nigra tela multis a tergo locis incisum; perexiguam uesté, eamq; attritam & uilem. In insula Cypro tres naues reperit quarum prima Turcarum erat, altera locupletis, potentisq; hominis Veneti ingés, ac ualida, & aduersus maris, uentorumq; impetus

petus ſatis ut uidebatur armata : in quam ut Ignatium admitteret,cum peregrini rogarent Nauarchum,hominemq́; collaudarent: Si ſanctus eſt,inquit ille, naui non indiget,ſuper undas feratur. Itaq; in tertiam conſcendit,paruam,& iuncturis male coagmentatam,eodem die,ſecundo uento tres ſimul e portu ſoluerunt: ſed exorta grauiſſima tempeſtate,nauis ea,quę Turcas uehebat,una cum uectoribus perijt. Veneta ſcopulo illiſa,naufragium,ſaluis hominibus,fecit: exigua illa, & minime ſtabilis, in qua Ignatius erat,ægre quidem, ſed tamen portum quendam Apuliæ tenuit: inde Venetias ſalua peruenit,duobus, & eò amplius menſibus in ea nauigatione conſumptis. In ea urbe nonnihil recreatur. Quindecim, ſexdecimue nummos argenteos hoſpitis cuiuſdam ſui liberalitate, & ad fouendum ſtomachum frigoris ui debilitatum, panni aliquantulũ accipit: inde Hiſpaniã uerſus diſcedit. Ferrariæ dũ orat in tẽplo, ab illo ēt mendicus quidã eleemoſynã petijt: Ignatius benigne dat eius,qui acceperat,admonitu reliqui egeni,qui pro tẽpli fori b . . a ſtbãt,certatim ad Ignatiũ confluũt:quib. ille

quotquot habuit nummos, ad unum elargitur: atque e templo exiens, mendicare ipse e uestigio incipit panem, quo eo ipso die uesceretur. Ferraria Genuam profectus est: sed cum bello atroci inter Hispaniarũ Galliarumque Reges Gallia Cisalpina omnis arderet, admonitus est, ut de uia deflecteret, ne a militibus exceptus pœnas acerbissimas daret, quas multi antea dederant: ipse uero qui DOMINUM habebat ducem, firma in eum fiducia septus, ire perrexit. Aliquantulum progressus, in militum Hispanorum potestatem uenit, qui explorato rem ex habitu, & specie rati, primo quidem uerbis hominem mulcent: deinde diligenter excutiunt, omnesq; partes corporis petulantius etiam perscrutantur. Cum eorum nihil, quæ suspicabantur, inuenissent, ueste spoliatum ad Præfectum adducunt. Atque ante id tempus quidem, ut rusticanus, & agrestis haberetur, omnes quos alloquebatur uiros etiam principes, inurbane erat solitus, & contra communem aliorum morem compellare: sed dum ducitur ad Præfectum, noua quadã formidine correptus, dubitare cœpit, num expediret suam illam

consuetudinem intermittere, & alium loquendi urbaniorem modum, & communi usui propiorem usurpare, ac Ducem illum alloqui, quàm alios solebat, honorificentius: ne ille forte contemptum se putans, acerba in ipsum supplicia constitueret. sed hanc cogitationem ab humano metu profectam intelligens, ita repulit, ut eam ipsam ob caussam, nullum plane honorem Duci habere decerneret: quod & fecit. nãque ex illo Dux, cuias sit, quærit, ille uero tacet. Vnde ueniat? silet: nomen sciscitatur: nihil respondet: denique ad interrogationes uarias, multiplicesque fixis in terrã oculis, animo in cælum, tacitus perseuerat. ad unam illam; Es ne explorator? tantum inquit, Nõ sum: ne iustam iniuriæ caussam dedisse uideretur. Tunc Dux ira percitus, milites grauissimis uerbis corripere, stultitiam accusare, quod insanum hominem ad se adduxissent, & simul præcipere, ut eũ amoueant, & abire permittant. Hic milites Ducis increpatione irritati, pugnis hominem, & calcibus tundunt, uarijsque contumelijs indignum in modum afficiunt. Narrabat ipsemet postea mirabilem quandam

ſe id temporis conſolationem accepiſſe, cum eius ignominiæ ueniret in mentem, qua Chriſtus redemptor noſter ab Herode, & ab eius militibus affectus eſt. Poſt hanc tamen deriſionem, & per ora hominum traductionem, non defuit militi ſuo Deus: nam Hiſpanus quidam communi humanitate ductus, ieiunum adhuc, fatigatumque Ignatium, ac peſsime acceptum refecit; qui poſtridie iter ſuum proſequens, a Gallis ſpeculatoribus ex turri excubias agentibus, captus iterum eſt, ad Ducemque perductus: a quo perhumaniter acceptus, ac dimiſſus eſt: Genuamque peruenit: & inde opera cuiuſdam Portundi hominis Cantabri, ſibi quōdam in Catholici Regis Ferdinandi curia noti, in nauim aſcendit, & Barcinonem, non abſq; periculo, renauigauit.

Studia litterarum aggreditur. Caput XIII.

N Hispaniam eo consilio redijt, ut operam studijs litterarum daret, ad eamque rem, Barcinonem commodam sedem sibi, & maxime opportunam delegerat: nam sacris Hierosolymæ locis exclusus, sese in omnes partes uersare cœpit, & quid ageret, potissimum quærere, quod Deo esset quam gratissimum. Cũ omnia secum diligentius reputasset, deniq; statuit, quo proximis eius opera utilior esset, ad spiritus diuini unctionem litterarum quoq; cognitionem adiungere. Quãobrem cum fœmina quadam primaria & de ipso optime merita, & cum Ludi magistro quodam nomine Ardebolo, uiro probo, & ad omnem pietatẽ propẽso, suũ hoc cõsiliũ cõmunicauit, quo utriq; probato, altera sumptus, operam suam alter, & industriã est pollicitus. Cępit igitur grãdis iã natu, studia non ætati, sed spiritui suo conuenientia exercere, primaque Grammatices

rudimenta deuorare: ſed cum neque exilium, ſpinoſarumque rerum ſubtilitas, neque inuſitati ſtudij labor ulla eius animũ moleſtia afficeret: perturbabat tamen illuſtrationum, quas inter ea ipſa ſtudia percipiebat, tum magnitudo, tum crebritas: nam cum nominum, & uerborum memoriæ mandare inflexiones uellet, tanta intelligentiarum diuinarum copia in eius animum influebat, ut noui ediſcere nihil poſſet: & ſi quid antea eſſet memoriæ traditum, id totum facile efflueret: neque omni ſtudio, animique contentione poterat, aut arcere appropinquantes, aut ingreſſas huiuſmodi cogitationes abigere: cuius rei nouitate percuſſus quid hoc, inquit, rei, cum oramus, cum confitemur, & superſubſtantialem panem accipimus, cum uigilamus, cum nos uerberibus cœdimus, cum ſpiritalia omnia, ac diuina munera obimus, neque tam frequentes, neque tam magnæ, neque tam uehementes ſe nobis illuſtrationes offerunt? cum puerilia agimus, & de Deo propter Deum non cogitamus, tum ſpecioſæ noſtræ menti imagines, & cæleſtes illuſtrationes occurrũt. Agnoſco, agnoſco

ſco importuniſsimi hoſtis calliditatē: agno ſco ueteratoris dolos, & aſtutiā: cuius conatibus ut occurreret, & conſilium Diaboli ſe a ſtudijs malitioſe auocantis eluderet, præceptorem ſuum, in templum ut ueniat, rogat: illi Dæmonis tentamenta narrat: ſuā in duos proximos annos aſsiduitatem pollicetur, ſe a lectionibus non abfuturum (panis modo ſibi, & aqua ad uictum ſuppetat) fidem ſuam obſtringit, & ſimul ſeſe ad pedes abijcit, & ab eo etiam, atque etiam petit, ut ſe pro puero habeat, uerberibus grauiter accipiat, ſicubi minus attentum, aut diligentem eſſe deprehenderit: atque hac tā uehementi eius animi contentione Diaboli fraus repulſa eſt, & pax tum illi diuinitus reddita. In hac ſtudiorum palæſtra uerſanti pij quidam, ac docti uiri cōſilium dederunt ut Eraſmi Roterodami, qui eo tempore bonus latinitatis auctor habebatur, libellum de milite Chriſtiano legeret, ut ſermonis elegantiam cum pietate coniungeret: cuius conſilij Confeſſarius etiam ad reliquos auctor acceſsit. Quod cū Ignatius ſimpliciter feciſſet, obſeruauit illius libelli lectione refrigeſcere in ſe ſpiritum Dei &

deuotionis

deuotionis ſenſim ardorẽ reſtingui. Quare animaduerſa, librum de manibus omnino abiecit, & ita eſt auerſatus, ut nec ipſe amplius legerit illius auctoris libros, & paſsim in ſocietate noſtra legi uetuerit. Thomæ de Kempis de imitatione Chriſti libello plurimum tum utebatur, illiuſque lectionem ualde ſemper probauit. Barcinonem poſtquam reuertit, ualentiori ſtomacho fuit, quàm Manreſæ fuerat: quocirca pœnitentias propter ſtomachi imbecillitatem, ac itineris difficultates, intermiſſas repetere ſtatuit: cœpitque calceorum ſoleas perforare, & paulatim magis, magiſque diſcindere, ſic, ut ineunte hyeme diſſolutis iam, ac fractis ſoleis, plãtis omnino nudis, pedibus ſuperne tantum tectis, ad uitandã oſtentationem, incederet. Barcinone duos annos operam Ardebolo diligenter dedit, tantumq; in latinæ linguæ cognitione profecerat, ut præceptori aptus iam ad grauiora ſtudia uideretur: cuius iudicio cum alij nonnulli eruditi uiri aſſentirentur, illumq; omnes ad philoſophiæ ſtudium capeſſendum hortarentur: ipſe tamen qui ad reliquas diſciplinas optima iacere latinitatis

fundamenta

fundamenta cupiebat, non prius illorum consilio paruit, quam Doctor quidam, præstansque Theologus, cognito quantum in litteris profecisset, ceterorum sententiam probauit, & ut commodius philosophiæ studijs uacaret, ad complutensem academiam, ut proficisceretur, suasit.

Compluti in carcerem conijcitur, & absoluitur. Cap. XIIII.

Omplutum ingredienti Martinus Olauius puer occurrit, eleemosynamq; primus omniũ est impartitus, is qui lõgo post tẽpore, ætate iã cõfirmata, excellẽti doctrina, magnaq; auctoritate præstãs, Societatẽ nostrã est ingressus. In eo oppido ad hospitalẽ pauperũ domũ diuertit, ostiatim ex more panem, in uictum, mẽdicat: id dum aliquando facit, a sacerdote quodam irridetur: ab alijs etiam otiosis hominibus præteriens, contumelijs afficitur: sed noui Altozane nosodochij moderator id grauiter ferens, Ignatiũ ad se uocatum, in noso-

in nosodochium suum perduxit: ibi commodiore loco habitus, animum cum ad logices, ac philosophiæ studium contulit, tum uero ad pietatem religiose colendam & proximorum salutem studiose procurandam. Nam & egenos, fameq; pressos, conquisitis undique eleemosynis alere, & exercitationibus spiritalibus ad pietatem informare multos, & Christianæ doctrinæ rudimenta, populo rudi explicare aggressus est tanto, tamq; insigni fructu, ut uniuersa illa ciuitas commota post eius ingressum uideretur. Quam rem humani generis hostis non ferens, conceptum in ipsum odium decreuit effundere. Erant id temporis Ignatio socij tres, qui hominis uita permoti, sese illi eius uitæ sectatores adiunxerant, eodem habitu, eodem panno uestiti, quibus quidam Gallus adolescens comes accesserat. Itaque tum horum societate, tum hominum ad audiendum Ignatium concursu, cum uero consecuta eximia utilitate excitati multi, multa, ut fit, pro sua quisq; opinione loquebantur, uariaq;, & supra ueritatem etiam aucta in utramque partem spargebantur in uulgus. Rem ad inquisitores fi-

dei

dei Toletum rumor pertulit, qui rei nouitate commoti, ut nascenti malo (si quod esset) occurrant, Complutum ueniunt: quid doceat, quid agat Ignatius, quemadmodum uiuat, diligentissime inquirunt. Cum autem omnia ex ordine, tum illius uerba, tum facta, rectæ fidei, pietatiq; consentanea reperissent, ne appellato quidem illo, rem integram Archiepiscopi Vicario, qui tum Ioannes Figueroa erat, relinquũt, ipsi Toletum reuertuntur. Interiectis aliquot diebus, Vicarius Ignatio, socijsque ad se uocatis dixit, inquisitum esse diligenter in eorum uitam, atque mores, totamque inquisitionem, & caussam accurate esse perscriptam: nullum tamen errorem in doctrina, nullum in uitæ ratiõe uitium inueniri: quocirca posse illos pro suo arbitrio agere, citraq; impedimentum ullum in proximorum salutem incumbere: illud tamen sibi haud placere, quòd uno omnes uestitu, cum religiosi non essent, uterentur, satius fore, idque se uelle, atque etiam præcipere, ut socij duo nigris uestibus, duo alij ruffis induerentur; Gallus adolescens suum habitum retineret. Ignatius, facturos se quæ

iubebantur,

iubebãtur,respondit:quod & fecerunt. Post paucos item dies Vicarius Ignatium nudis pedibus uetat incedere: ipse uero calceamenta induit,ut erat in huiusmodi rebus, cum præciperentur,facile obsequens. Aliquot mẽses effluxerant,cum denuo in eius uitam inquiritur: sed post magnam inquisitionem,tum etiam relinquitur. Neque tamen idcirco quieto esse illi in posterum licuit:etenim in eorum numero, qui multũ in pietate Ignatij cõsilijs profecerant, duæ fœminæ erant uiduæ mater, & filia, nobiles,& honestæ:filia etiam ætate florens, & forma,quæ pio quidem,sed non secundum scientiam desiderio permotæ,primum quidem Ignatio improbante;postea uero etiã nesciente,solæ suis pedibus, & in speciem mendicæ,lõgam peregrinationem religionis caussa susceperant: quæ res Ignatio magnã immerito conflauit inuidiam. Nã ad eum iam extra Xenodochium habitantẽ, ac nihil tale suspicantẽ apparitor Vicarij uenit;facile sequẽtẽ,in carcerẽ ducit. Aestiuum tẽpus tũc erat,carcereq; liberiori utebatur,quocirca frequẽtes ad eũ auditores confluebant,quibus Christianas ipse institutiones

tutiones enucleabat, ſpiritaleſq; exercitationes nihilo, quam antea remiſsius tradebat. Illuſtribus nonnullis uiris, atq; fœminis (in ijs Tereſæ de Cardenas genere, & pietate præſtanti) ſua ad illum liberandum ſtudia profitentibus, remiſit, neq; illorum auctoritatem interponi, neque ullum omnino patronum, aut aduocatum adeſſe ſibi apud iudicem paſſus eſt: nam cum nullius ſibi conſcius eſſet culpæ, defenſionem neceſſariam non putabat; & ſimul optabat multa pro Chriſto ſubire incommoda, & ab eccleſiaſticis magiſtratibus dirigi, quibus obedientem ſemper ſe, ac facilem præbuit. Vnus ex ſocijs Segobiæ id temporis erat, nondum plane ex graui morbo confirmatus: qui cum in uincula coniectũ Ignatium accepiſſet, propere Cõplutũ uenit; in eundẽ ſe carcerẽ ultro includit; Ignatij monitu Vicario ſe ſiſtit: illius iuſſu ĩ carcerẽ reducitur: ſed paulo poſt Ignatij cura eximit, de imbecilla illius ualetudine magis, q̃ de ſua incolumitate ſoliciti. Duodeuigeſimũ iã diẽ in carcere Ignatius agebat, cũ nihil ipſe uel ſciret, uel cõiectura aſſequi poſſet, quãobrẽ eẽt in cuſtodiã a iudicib. traditus.

Tunc

Tunc Figueroa in carcerem ad eum uenit, multa de homine sciscitatur, inter alia, easne, quas dixi, matrem, ac filiam nosset? annuit Ignatius; tum Vicarius. Ecquid illis profectionis auctor, aut conscius, antequã abiret, fuisti? Nihil certe minus: immo hoc tibi affirmo, percursationes eiusmodi in uniuersum illis dissuasisse me, ne filia ea ætate, ac forma in cuiusquam petulantiam incurreret: posse illas intra domesticos parietes, non minus pietati uacare, quam foris, & quidem tutius, ac liberius. Cui iudex arridens: Atqui isthæc ipsa, inquit, est caussa, cur comprehensus sis. Duo, & quadraginta dies abierant ab eo die, quo in carcerem primum missus est: tum reuersis iã mulieribus, & interrogatis, publicus Vicarij scriba Ignatium conuenit: iudicis sententiam legit: ea sententia tria continebantur: primum, Ignatium, sociosque prorsus integros, atque innocẽtes uideri: alterum, ut idem habitus illis, qui reliquis scholasticis, idemque uestitus esset: postremum, ut quoniã essent in sacris litteris rudes (quod consulto ipsemet non obscure præseferebat Ignatius) ne ad populum de sacrosan-

ctis

ctis Christianæ religionis arcanis,ad quattuor proximos annos,loquebātur, quibus quidem cognitionem rerum maiorem sibi parauissent:qua sententia audita,respōdit iudici,ex ea parte,quæ ad uestitum pertinebat, Ignatius: cum nos iusfistis uestes nostras inficere,non grauate obtemperauimus,quia facile erat eidem panno alium colorem inducere:nunc uero,cum pretiosum habitum,& minime egenis conueniẽtem imperatis,obedire non possumus:neque enim id præstare in nostra est potestate.Itaque iudex uestes illis,pileos, cæteraque scholasticorum more emi a se iussit. Sed Ignatius post sententiam nonnihil hæsitauit,quod cursum suum impediri, aditumque sibi ad salutem proximorum intercludi cerneret.Itaque statuit ad Toletanum Archiepiscopum Fonsecam Pintiæ commorantem, se conferre, eiusque iudicio stare,ad quem eum in modum, quem diximus,indutus cum socijs discessit. Illũ benigne exceptũ Archiepiscopus fouit, & sua sponte ad Salmanticam academiam propēsũ uiatico iuuit,suāq;,& suorũ operā atq; oẽ genus officij humanissime detulit.

Salmanticæ rursus comprehenditur, & liberatur. Cap. XV.

Almanticæ cœpit, ut consueuerat, populi animos ad Christi imitationem acuere. Ex more sæpius cõfitebatur pio cuidam, & Religioso ex Dominicana familia uiro, qui in doctissimo illo Diui Stephani Conuentu commorabatur. Haud ita multo post quam Salmanticã uenit, Cõfessarius Ignatio significat, sui Cœnobij fratres, magno ipsum alloquendi, audiendique desiderio teneri: cum se præsto esse respondisset, ad prandium in diem Dominicum inuitat, simulque ut sese præmuniret, præmonet, uelle illos multa de ipso sciscitari, multa cognoscere. Ad condictum diem Ignatius cum socio uenit, pransi, in sacellum ipsi, Confessarius, fratres præterea duo cõueniunt, quorum alter Cœnobium pro Priore gubernabat, is blãde Ignatium intuitus, ac beneuole; Gaudeo, inquit, cum tam

tam multa de tua uirtute, ac moribus passim prædicari audio, teq́; eum esse, qui non tibi solum, sed aliorum etiã saluti seruias, & apostolicum in morem circumiens, populos doceas; neque hoc præcipuum mihi, sed commune etiam cum reliquis nostris gaudium est, quod quo solidius gaudeamus, cupimus his de rebus sigillatim aliqua ex te sane audire, in primisq́; in quo studij genere euigilaueris, quibus in litteris uersatus sis? cũ simpliciter, cãdideq; id qđ erat, Ignatius respõdisset, quid est, ergo, inquit, quod tã tenui doctrina prediti, ac primis uix litteris imbuti, cõcionamini? Nos uero, Ignatius inquit, nõ cõcionamur, sed interdũ cũ res fert, de diuinis reb. familiariter loquimur. Et ille, de quibusnã inquit, diuinis rebus? hoc. n. est, quod maxime scire auemus. Tũ Ignatius, Nos aliquãdo, Pater, de uirtutis dignitate, atq; excellẽtia, interdũ de fęditate, ac turpitudine uitiorũ loquimur: eos, qui nos audiũt, ad uirtutes hortamur, a uitijs abducimus. Vos, Prioris Vicarius inquit, indocti estis, ut uos ipsi profitemini, de uirtutib. tamẽ, & uitijs sermonem habetis, atqui de his quidem uerba recte

 facere,

facere,nemo ſane poteſt, niſi aut doctrina labore parta,aut diuinitus infuſa: id uobis doctrina non præſtat,ſpiritus ergo ſanctus: atque hoc eſt de Spiritu ſancto, quod ſcire cupimus. Hic aliquantiſper Ignatius hæſit, nouo illo genere argumentandi commotus.Poſt aliquantulum uero ſilentium,cum ſe collegiſſet,ſit,inquit,ſatis, nihil enim eſt opus, ut ultra progrediamur. Cum uerbo de Spirituſancto Vicarius premeret,& uehementer ad reſpondendum Ignatium urgeret,elicere ab ipſo illud tantum potuit. Ego pater, nihil quidem amplius dicam, niſi id forte iubeant,qui ſuperiores ſint, & mecum agere ſuo iure poſsint. Cum tot mundum,Vicarius inquit,errores infeſtēt, tot nouæ peſtes quotidie exiſtant,quæ doceas explicare non uis? atqui facile efficiemus,omnia ut dicas,hic inquit,manetote. Remanent Ignatius,& ſocius in Sacello: illi feſtinanter abeunt: omnes Cœnobij fores occludi iubent,in cubiculum homines abducunt: tres ipſos dies eos retinent in Cœnobio: qui quidem dies Ignatio fuere lætiſsimi:cum monachis cibum una capiebant:ubi Ignatius erat,eo multi ex ipſis ad illum

illum audiendum uentitabant: cubiculum fere ſemper erat auditoribus refertũ, quibus ipſe audacter, palamq; de diuinis rebus ex more loquebatur, multiſque ſuum inſtitutum, ac docendi rationem probabat. Quocirca diſſenſio quodammodo inter illos facta eſt, cum alij probarent, alij uero improbarent eius doctrinam. Interea religioſi patres, Ignatij de diuinis rebus loquendi ui, ac libertate, hominum ad eum concurſu, rumore denique ipſo (qui aliquid ueritati ſemper affingit) commoti, ne quid forte mali ſubeſſet, rem deferunt ad Epiſcopi vicarium: cuius apparitor poſt triduum in Cœnobium uenit: Ignatium, ſociumque comprehendit: in carcerem contrudit, non quidem in inferiorem cum facinoroſis hominibus, ſed in ſuperiorem quendam a communi habitatione ſeiunctum, male materiatum, peruetuſtum, repletum ſordibus, fœtore tetrum, atque eadem cathena duodecim, tredecimue palmorum longitudine, altero utrunque pede colligat, atque ita conſtringit, ut alter alteri ſemper adeſſe cogeretur: in hunc modũ noctem illam peruigiles, oranteſque tra-

ducūt. Poſtridie ubi reſcitum eſt, eos in cuſtodia eſſe, lectorū ſtragula, cibos, reliqua uitæ neceſſaria abunde ſuppeditarunt pij uiri, quorum magnus numerus audiendi cauſa ad Ignatium concurrebat. Ille uero morem ſuum illum retinebat, uirtutes ornandi, accuſandi uitia, excitandi omnes ad humanarum rerum deſpicientiam. Baccalaureus quidam Frias Epiſcopi Vicarius, ad eos in carcerem uenit, utrumque ſeparatim interrogat, illi Ignatius ſcripta ſua, hoc eſt, exercitationum ſpiritalium librum ad examinandum tradit: duos (præter eum qui ſecum erat) ſocios ſibi eſſe monet: locum, ubi ſint, indicat: ſocij illi, Vicarij iuſſu, in inferiorem carcerem detruduntur, ubi reliquæ cuſtodiæ aſſeruabātur, quo ab Ignatio, parietibuſque diſiuncti eſſent. In hac item iactatione, & oblata ſibi tempeſtate, nullum innocentiæ ſuæ defenſorem adhibuit. Præterierant aliquot iam dies, cum ad iudices quattuor, uiros eruditos, & graues, Ignatius adducitur: in ijs tres Doctores fuerunt, Iſidorus, Parauigna, Frias, quartus, is qui eſt a me nominatus Baccalaureus Frias, quem pro Epiſcopo fuiſſe

iam

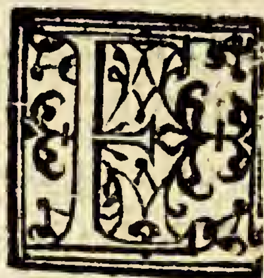
iam diximus. Hi omnes traditum exercitationum librum legerant, & curiosius etiam expenderant. Productum ad se Ignatium multa rogant, multa non modo de libro illo, sed de abstrusis, reconditisque theologiæ quæstionibus; de inexplicabilibus sanctissimæ Trinitatis, incarnationis, atque Eucharistiæ mysterijs, & id genus alia percunctantur. Ad quæ Ignatius (se ineruditum modeste præfatus) tam docte, grauiterque respondit, ut magis admirationi esset, quam reprehensioni locus. Deinde Episcopi Vicarius quæstionem ex iure canonico petitam, enodandam Ignatio proposuit: quam ille (cum se prius ignorare Doctorum de ea re sententias dixisset) ita dissoluit, ut scopum ipsum attingeret. Denique iussus est, primum Decalogi præceptum, ut populis solebat, exponere: ille uero tam multa, tam exquisita in eam rem disseruit, ut omnem illi ultra interrogandi cupiditatem abijcerent. Vnum erat, quod iudices non satis probare uidebantur: quod initio fere exercitationum spiritalium positum, eam doctrinam continet,

qua docemur,cogitationem, quæ peccatũ ueniale ſit,ab ea cogitatione, quæ ſit mortifera,uere ſecernere: idque uitio propterea uertebant Ignatio,quod cum minus eſſet doctrina excultus,ea conſtitueret, quæ diſcerni abſque magna doctrina non poſſunt. Ad quod Ignatius tantum, Verane ſint an falſa,quæ ſcripſi, ueſtri iudicij eſt, (ego enim meum non interpono) ſi uera ſunt, probate; ſi falſa, reijcite. Illi tamen nullo modo improbare auſi ſunt. Multi, ut ſupra diximus, ad Ignatium uiſendi, audiendiq; gratia,conueniebant: ex quorum numero quidam nobilitate præſtans, uicem illius dolens,ab eo familiariter aliquando quæſiuit,dolenter ne ferret carcerem illum, ac uincula? cui Ignatius; An tantum malum tibi uidetur carcer eſſe? at uero non tam multæ Salmanticæ compedes ſunt,non tot cathenæ, quin ego plures pro Chriſto cupiam. Dum in cuſtodia, Ignatij ſocij tenerentur,accidit,ut reliqui uincti, præterquã illi,aperto carcere fuga omnes euaderent, qui poſtero die mane,ſoli patentibus foribus reperti ſunt. Idque tum apud iudices, tum apud populum multum admirationis

habuit:

habuit: quocirca e carcere emiſsi ſunt, & in amplam domum traducti: ſecundo, & uiceſimo die, ex quo capti fuerant, accerſiti ſunt a iudicibus, ut ſententiã, quæ in eos ferebatur, audirent. Huius ſententiæ ſumma erat, Vitam, atque doctrinam Ignatij, ſociorumq; integram, nullaq; omnino labe aſperſam uideri, liberum illis eſſe, pro ſua conſuetudine, populum docere, deque omnibus rebus diuinis colloqui: illud unũ cauerent, ne, quid mortale peccatum, quid ueniale eſſet, definirẽt, niſi quattuor adhuc annos in litterarũ ſtudio poſuiſſent. Quã ſententiam tandiu ſeruaturũ ſe dixit Ignatius, quandiu in illorum iuriſdictione, ac poteſtate eſſet, neque enim eſſe æquum, ut nullo uitio in uita deprehenſo, nullo errore in doctrina, ianuam ſibi ad animarum utilitatem obſtruerent, ac loquendi libere facultatem eriperent, ſe ſui iuris eſſe, ſuæq; uitæ rationibus conſulturum.

In Parisiensem Academiam studiorum caussa contendit. Cap. XVI.

X quo primum Ignatius animum ad studia contulit, magna deliberatione solicitari cœpit, utrumne, decurso studiorum curriculo, Religionẽ aliquam ingredi; an liber, atque expeditus ad salutem animarum uagari, aliosque sibi eiusdem propositi socios deberet adiungere: quæ sane consultatio ualde eius animũ sollicitum habuit. Quod si Religio complectenda esset, ea demum sequenda uidebatur, quæ labefactata esset, ac plane dissoluta, in qua uidelicet multa pati, multa ab hominibus seueriorem disciplinam recusantibus, perferre cogeretur. Sed in hac deliberatione multo in eam partem eius animus erat propẽsior, ut socios cogeret, quo liberius, pleniusque omnes suas curas commodis proximorum consecraret, quæ sententia, quia melior, uicit. Itaque hunc animum etiam tunc habuit, cum ferrea illa ca

thena

thena deuinctus erat, ex qua ſimulatque ex peditus fuit, Salmanticæq; tantum impedimentum obijci ſuis conſilijs uidit, alio ſibi emigrādum exiſtimauit, quod & fecit multis optimis, atque clariſsimis uiris repugnantibus, moleſteq; eius diſceſſum ferentibus. Re igitur cum ſocijs communicata, & compoſita, ſolus aſellum libris onuſtum agēs, in uiam ſe Barcinonem uerſus dedit, quo ubi peruenit, omnes eius neceſſarij, ac familiares cognito eius animo, uehementer profectionem illi pariſienſem diſſuaſerunt. Erat ſumma hyems, bellum inter Hiſpanos, Galloſq; ingens, & ſæuum, iter infeſtum, ac periculoſum, multa crudelitatis exempla, eaque recens, ac hoſtiliter a militibus in uiatores exprompta, proferebantur. Atque hæc omnia conſtantem Ignatij animum, ac diuino concitatum impulſu, retardare nō potuerunt. Quapropter uiæ ſe commiſit, Deoque duce ita pedibus iter illud confecit, ut menſe Februario ineunte, anni milleſimi quingenteſimi uigeſimi octaui, Lutetiam Pariſiorum ſanus, incolumiſque peruenerit.

VITAE IGNATII LOIOLAE

LIBER SECVNDVS.

STVDIORVM ILLIVS LABOR, ET fructus.

Caput primum.

NGRESSVS Lutetiam Ignatius,cogitationes suas eò potissimum contulit, ut rationem aliquam inueniret, quò eorum, quæ ad uitam necessaria sunt, cura liberatus; in studijs ingenuarum artium sedulo uersaretur. Quæ res secus longe accidit, magnam enim in illa studiorũ tractatione,molestiam & difficultatem sustinuit. Principio,quandam pecuniæ summam,

mam,dono ſibi ex Hiſpania miſſam, accepit,eamq; contubernali cuidam ſuo ſeruandam tradidit,in uſus ille ſuos commodūq; conuertit.Soluendo poſtea non fuit,itaque Ignatio perijt, qui in eas anguſtias adductus eſt, ut in hoſpitalem diui Iacobi domum diuertere, & oſtiatim quæritare uictum quotidie cogeretur. Quod tametſi uſitatum ipſi erat, & per ſe iocundum:multum tamen impedimenti ſtudiorum progreſsibus adferebat. Iam illud permoleſtum, quod a gymnaſio,ubi diſcebat, tam procul aberat. Nam cum explicationes a præceptoribus hyeme ante lucem haberētur,in noctem producerentur ueſpertinæ, ipſe cum ſole domo exire (ut Xenodochij leges ſeruaret) cum ſole redire cogebatur. Cum igitur inchoata ſtudia minime ſibi ex ſententia procederent,magnoq; labore exiguum fructum caperet, eam tandem rationem excogitauit,ut herum ſibi aliquem quæreret,eruditum in primis uirum,cui ipſe deſeruiret, ut quod a domeſticis miniſterijs daretur temporis,id totum in litterarum meditatione conſumeret.Quem ſi inueniſſet,ſtatuerat illum Chriſti loco habere,in

re, in condiſcipulis uero Apoſtolos ipſos cernere, & Chriſtum ipſum ſibi, ſanctiſsimumq; diſcipulorum illius cętum, pia cogitatione repræſentare. Quæ eius cœleſtis ueluti pictura quædam, & conformatio in communi uitæ conſuetudine, & religioſa fratrum inter ſe communicatione, magnopere a patre noſtro commendabatur, utpote quæ ad retinendam in ſuperiores, obſeruantiam fraternam erga pares caritatem, ualeret plurimum. Herum, magna diligentia multorum conquiſitum, inuenire non potuit. Quare ubi hæc non ſucceſsit, aliam uiam commodiorem iniuit. Conſilium religioſi cuiuſdam uiri poſt orationem ſequutus. In Belgas annis ſingulis ire conſtituit, ut ab Hiſpanis mercatoribus, hominibus copioſis, qui in illa prouincia negociabantur, aliquid pecuniæ in ſumptus corrogaret, & paucorum dierum iactura, ſtudiorum omnium perturbationem redimeret. Hac uia tantum quotannis mercatorum liberalitate, pecuniæ referebat; quantum ad uitam ſufficeret frugaliter ſuſtentandam. Aliquando etiam in Angliam excurrit. Atque

hunc

hunc in modum Ignatius uitam tolerabat. Sed non inopiæ solum incommodis, illius affecta studia sunt, alia etiam extiterunt impedimenta. Nam Diabolus, qui sibi ab Ignatio timebat uehementer, incitatum illius in litterarum studia cursum, auertere moliebatur. Quāobrem philosophiæ curriculum ingredienti, eadem illi impedimenta ex conceptuum spiritalium importuna copia intulit; quæ Barcinone obiecerat in rudimentis Grammatices uersanti. Sed fallaces illas imagines facile depulit, & callidi hostis impetum eadem ratione, qua superiorem illum, refutauit, ac fregit. Morbis etiam sub studiorum finem, grauissime est conflictatus. Nam etsi initio aliquanto melius illi a stomacho fuit: postea tamen uoluntaria corporis uexatio, & pœnæ (quas aliqua ex parte uel remissas, auxit, uel interdum etiam intermissas, Lutetiæ reuocauit) studiorum labor; animi grauis, ac perpetua contentio; cœlum ipsum Parisiēse ipsē insalubre, & aduersum; ita Ignatium afflixerunt, ut quò perditæ ualetudini parceret, studiorum cursum interrūpere coge-

re cogeretur. Atque his tamen tot incommodis oppreſsus, tantum in litteris profecit, ut fructus minime pœnitendus uideretur. In Hiſpania, quorundam conſilio inductus, & animas citius iuuādi deſiderio quodam incitatus, minus explicatas ſtudiorū ſuorum rationes habuit. Nam & logicæ, & philoſophiæ, Theologiæq; ſtudia uno tempore complexus eſt, quæ præpropera feſtinatio magnam illi morā intulit: Quapropter ut tarditate curſum corrigeret, Lutetiæ primum in Montis Acuti gymnaſio, ſe bonis latinitatis præceptoribus reformādum tradidit: in eoq; ſtudio biennium fere conſumpſit: deinde ſatis iam latina lingua prōptus, philoſophiæ curſum, anno 1529. eſt ingreſſus: quē fœliciter ſane confecit. Quare lauream magiſtralem eſt adeptus, cum ſeuere de eius ſcientia periculum eſſet factum, lapideo (ut uulgo uocant) examine, quod omnium in illa academia, ſolet eſſe grauiſsimum. Id, magiſtro ſuo auctore, nō ad futilem oſtentationem Ignatius, ſed ad eruditionis teſtimonium fieri permiſit. Spatio philoſophiæ emenſo, reliquum tempus, ad annum trigeſimum quintum exeūtem,

tem,ſacræ Theologiæ tribuit, parq; ſuſcepto labori fructus Dei benignitate,reſpondit.Illud ſanè,quoniam res admonet, ſilentio non præteribo. Ex his tot tantisq; difficultatibus,quibus Ignatij ſtudia implicata fuere,eam curam natam eſſe, quam de nobis prouidus pater ſuſcipiebat. Preſſus eſt magna ipſe inopia: at uero cupiebat, diligenterq; curabat,ut dum in ſtudijs litterarum uerſarentur,ita noſtrorum neceſſitatibus eſſet prouiſum,ut abſque ulla uictus quærendi ſollicitudine uiuerent. Aiebat enim in ſumma mendicitate,ſapientiæ ſtudium haud facile poſſe conſiſtere, atq; animi cultum,anxia illa cura alendi corporis,impediri. Ex quo his noſtram ſocietatem inſtitutis temperauit, ut Collegijs noſtris communiter habere ea bona liceret, quæ paupertati nullo detrimento, ſcientiæ comparandæ magno eſſent adiumento. Vexatus eſt ille cæleſtium rerum haud opportunis imaginibus: ne uerò iſtiuſmodi rebus ab exercitijs auocarentur litterarijs, uoluit ſtudiorum tempore, & meditationes, & ipſas proximum iuuandi occupationes noſtris eſſe moderatas. Debilita-

runt eum morbi, & idcirco filiorum ſuorum ualetudini, diligentiſsime dum uixit, per ſe conſuluit, & ut idem ſemper fieret, eſſentq; ſcholaſticorum noſtrorũ conatus ex intermiſsione diuturni, in conſtitutionibus prouidit. Perturbate initio diſciplinas multas uno tempore complexus eſt. Quod ne nobis eueniret ſapienter cauit, ut noſtrorum ſtudia, nihil haberẽt aut præpoſterum, aut mutilum, & conciſum: ſed recte omnia, atque ordine fierent: in eo
Heb.2 enim, in quo paſſus eſt ipſe, & tentatus, didicit eis, qui tentantur, auxiliari.

Ex caritatis officijs in inuidiã uocatur. Caput II.

Tudiorum tempore non ſtudijs ſolum dabat operam, ſed etiam commouendis uitæ exemplo, ſcholaſticorum animis, & cõſilio, monitiſq; ad Chriſtum adducendis. Nam & antequã ad philoſophiæ ſtudium aggrederetur, nõnullos honeſtos iuuenes ingenio, & doctri

na præstantes, ita inflammauit, ut cōtinuo rebus omnibus se abdicarent, in ipso aūt philosophiæ cursu, ab hac iuuādi alios occupatione, quasi minus propria, & studijs apta fere abstinebat: cursu uero peracto, optimos quosque, & ad cultum cœlestis doctrinæ appositissimos adolescentes ita ad hanc perfectionis disciplinam incitauit, ut in eius ex Lutetia discessu, plurimi eius familiares, rebus omnibus nuntiū remitterent, & in sacræ Religionis portū sese conferrent. Nempe usque eo diuini amoris ardore incensus erat Ignatij animus, ut quocunque accederet, quo ipse ardebat igne, hominum mentes facile accenderet, semper tamen uirtutis illius comes erat inuidia. Ex quo magnæ Lutetiæ tempestates in illum sunt concitatæ. Nam cum Ignatij opera, Hispani quidam eam morum, uitæque mutationem fecissent, ut omnia bona sua pauperibus largirentur; stipem ipsi ostiatim rogarent, & suis domibus relictis, in diui Iacobi hospitali domo diuersarentur, eius rei fama sensim spargi primum cœpta est; deinde hominum sermonibus

ita percrebruit,ut omnem academiam Parisiensem peruaderet,& uarijs in utramq; partem opinionibus oppleret.Hispani quidem certè nonnulli, homines nobiles, & cum hisce Ignatij iam tum discipulis,amicitia,necessitudineque coniuncti, hoc factum illorum molestissime tulerunt: quãobrem ad eos celeriter ueniunt; homines,domum suam ut redeant, hortantur, contendunt precibus; urgent minis, omnia miscent: persuadere tamen non possunt. Tum uero ira perciti, armati multi, homines ui abstrahunt; in eam oppidi partem,in qua Academia est, pertrahunt; id tandem extorquent, suis ut studijs finem imponant; animo suo deinceps obsequãtur. Cum autem eiusmodi consiliorum auctor Ignatius haberetur, in summa offensione apud multos erat,in ijs Petrus Ortizius,eruditionis laude florens,rei nouitate fortasse permotus est, ut eius doctrinam, de qua tam multa in utramque partem iactari audiebat,examinandam,interiusque etiam perspiciendam curaret.Itaque accusatus est apud fidei Inquisitorem Ignatius, quod simulatque ille intellexit,nulla mora

interposita, ultro ipsi iudici se sistit, is tum erat eruditus quidam, grauisque Doctor Matthæus Ori, ex Dominicana familia theologus: huic Ignatius, quid audierit, narrat, se, siue uerum id sit, siue quid ipse aliud uelit, præsto esse, ut sui rationem reddat. Iudex tranquillo animo hominem esse iubet, eius quidem nomen ad se delatum, nihil tamen sibi uideri cur timeat. Alias item, cum, studijs iam confectis, iter illi instaret in Hispaniam necessarium, renuntiatum est Ignatio, inquisitum criminose in eius uitam esse, rem ad fidei Inquisitorem delatam: quod ille audiens, nihil sibi cunctandum ratus, iudicem ipsum cõuenit: illud etiam, atque etiam orat, caussam uti cognoscat, proq; ueritate sententiam ferat, se quidem non esse iam solum, sed habere socios, de quorum fama, atque existimatione laboret: non esse integrum sibi, rem tantam negligere, & proficiscentem in Hispaniam, falsos, inanesque rumores, de se dissipatos, relinquere. Negat iudex crimẽ ullum in accusatione esse, quod Ignatio sit extimescendum: uana quædam, atque inania hominum uel errore, uel im-
 probitate

probitate iactata, contineri ait, quæ quòd falsa ipsemet intelligeret, se ne Ignatium quidem appellasse: cupere tamen se exercitationum spiritalium eius librum legere: quem cum legisset, ita probauit, ut eius describendi peteret sibi fieri potestatem. De caussa tamen iudicanda, cum aut procrastinare Ignatio, aut dissimulare uideretur, ne ueritas mendacij tenebris demersa iaceret, publicum scribam ad iudicem adducit: testes uocari iubet: postulat suæ innocentiæ testimonium: quod Iudex ueritati dedit: in tabulas scriba retulit: Ignatius scriptum accepit, ut contra falsi criminis infamiam, si quãdo opus esset, hac uidelicet testificatione uteretur.

Virgarum

Virgarum periculo liberatur. Caput III.

X suorum condiscipulorum numero Ignatius multis persuasit, ut familiaritates uoluptatum potius illecebra, quã coniunctione studiorum, atque uirtutis conciliatas, dirimerent, diebus festis pietati sedulo, ac religioni uacarent, & confeßionis, atque Eucharistiæ sacramenta rite susciperent. Quapropter accidebat, ut a constitutis litterarum scholis, interdum per illos dies abessent. Quod Ignatij præceptor moleste ferens, & discipulos dilabi; se deseri, aliter, quam par erat, interpretatus, Ignatium monuit, sua ut curaret; aliena relinqueret, discipulos suos in nullam fraudem deduceret; nisi sibi fraudi esse, ac uim suam experiri uellet. Ignatius uero, ne tertio quidem admonitus, a proposito desistit. Magister igitur, cum Iacobo Goueano (qui gymnasio præsidebat) re communicata, minas

illius nomine,iactare cœpit, ac uerberum terrorem intentare: sed nihil minis Ignatius commotus est. Quare Goueano moderatori magister,unum Ignatium esse dicit,qui inani nescio qua simulatione sanctitatis optimum illius gymnasij statum, ac disciplinam peruertat,se non semel,atque iterum commonuisse hominem, minas precibus miscuisse: usque adeo tamen aduersus omnia obduruisse, ut neque illius,neque suam auctoritatem ueritus,tantillum de pertinaci sententia decederet. His dictis, irritatum iam tum Goueanum propter Hispanum quendam, Amatorem nomine, qui suo gymnasio relicto, nudus nudum Christum fuerat auctore Ignatio secutus,& sua sponte satis incensum,ardẽtius etiam Ignatij magister inflammauit, ut de illo,quasi de communis otij perturbatore, pœnas sumere decerneret. Iubet igitur,ubi primum Ignatius uenerit, obserari gymnasij fores; signum dari, hominẽ corripi, uirgas expediri. Quæ res cũ emanasset,& ad amicorum Ignatij aures esset prolata,admonitus ab illis est, sibi ut caueret. Ipse uero expletus gaudio, præclaram

ram occasionem de se triumphandi, prætermittendam non putauit, in illud ipsum gymnasium, ubi cruciatus sibi, atque ignominia parabatur, pedes conuertit. Hic caro Ignatij metu exalbescere, trepidare, detrectare imperium. Sed ille, ita ne aduersus stimulum calces? Ego te, inquit, asine, litteras docebo: & simul propere gymnasiū ingreditur. Occluduntur ianuæ, ad uerberandum signum datur, uirgis præceptores armantur, in cænationem discipuli omnes conueniunt. Tum uero duæ res inter se quidem contrariæ, eodem tamen spectantes, agitare Ignatij animum cœperunt, & uarias in partes distrahere. Nam Dei caritas, summum pro Christo patiendi, ferendiq; ignominiam desiderium, in eam partem illum impellebat, ut sese uerberibus, & paratæ infamiæ ultro obijceret; ex altera porrò parte, proximorum amor urgebat, & inclinatum iam animum suo pondere illa reuocabant; Quid illis fiet, qui nunc primum Dei uiam sunt ingressi? quam multi ab instituta uita descíscent? illorumne ego iacturam in meo lucro ponam? Quam turpe præterea est, atque nomine Christiano

ſtiano indignum, Chriſtianum hominem in Chriſtianorum conuentu uirgis cœdi, quod Chriſtum ſequatur? quod alios ad Chriſtũ adducat? Haud ita: ſed Dei amor Dei amorem uincat, quò uictus ille, uincat, atque exardeſcat magis; mea utilitas fratrũ utilitati cedat: deſiderio nunc quidem patiendi, & uoluntate; re, ubi ſine detrimẽto alicuius fiat, Deo ſeruiamus. Hæc ſecum, & ſimul ad Goueanum moderatorem in cubiculo adhuc commorantem, adit: facti ſui conſilium exponit: ſibi quidem, nihil accidere in uita poſſe iocũdius, quam uerbera pro Chriſto experiri, qui carcerem etiam, & uincula expertus eſſet: ſe tamen puſillorum imbecillitati timere, illorum, non ſui rationem ducere. Quid multa? prehenſa manu Goueanus, ad cœnationem Ignatium adducit, hic repente ſe, omnibus inſpectantibus, illi ad pedes abijcit: lacrymis ueniam petit: ſe nimis credulum; illum uirum ſanctum clamat, qui non intentati cruciatus terrore, ſed Dei tantum honore tangatur.

Quos

Quos socios sibi asciuerit. Caput IIII.

Vm primum ad studia litterarum animum adiecit, eo semper inclinauit Ignatius, ut aliquos commilitones, cõsiliorumque suorum socios, sibi aggregaret. Ex quo iam inde ab eo tempore, quo in Hispania tam uarie est, grauiterque exagitatus, comites illos habuit, qui se in illius societatem dederant, quæ tamen recens conglutinata, Ignatij disiunctione, & ab Hispania discessu facile diuulsa est. Nam cum Ignatius Lutetiæ, tot angustijs premeretur; eos de rerum suarum statu certiores fecit, ex quo facile intelligerent, quàm exigua spes Lutetiæ ipsos alendi, ostenderetur. Quamobrem alius alio dilapsi sunt. Cum igitur ad philosophiæ studia Lutetiæ animum Ignatius appulit, Petrus Faber Franciscusque Xauier, in collegio diuæ Barbaræ, non modo studiorum, uerumetiam eiusdem cubiculi

cubiculi ſocij erant, curſumque philoſophiæ iam fere peregerant. In idem contubernium, uitæque ſocietatem admiſſus Ignatius eſt, qui iuuenes illos indole, ac doctrina excellentes, deuincire paulatim ſibi officijs cœpit. Fabrum in primis ſibi maxime obſtrinxit, cuius opera in auditis lectionibus repetendis multum utebatur. Ex quo factus eſt eius in Ariſtotelica, atq; naturali doctrina diſcipulus; in ſpiritali, ac diuina, magiſter: breuique hominem ita uitæ admiratione permouit, ut ſua ſtudia cum Ignatij ſtudijs, uoluntatem cum uoluntate coniungeret. Neque tamen ſubito in illo demerendo, uim omnẽ ſuam Ignatius profudit: ſed paulatim, pedetentimq; progreſſus eſt. Namque illum docuit, primum conſcientiã ſuam quotidie examinare: tum, totius uitæ crimina, generali confeſsione eluere: deinde, octauo quoq; die, ſacratiſsimam Euchariſtiam percipere. Denique cum quattuor iam annos in hac uiuendi ratione conſumpſiſſet, eiuſque rei maturitas eſſe uideretur, magno Deo ſeruiendi deſiderio flagrantem Fabrum, exercitationibus ſpiritalibus perpoliuit. Qui

tantum

tantum ex illis fructus cępit, ut tum demũ ſe reſpiraſſe, atque ex magna anteactæ uitæ iactatione, conquieuiſſe diceret. Ante exercitationes enim illas, ipſemet Faber ſcribit, nullam ſibi pacem fuiſſe. Quibus adductus, ad Ignatium ſeſe totum contulit. Franciſcus Xauier etſi conſuetudine familiaris, animo tamen in principio alienior fuit: ſed ipſe tandem uim ſpiritus loquentis in Ignatio ſuſtinere minime potuit. Iacobus Laines adoleſcens, confecto philoſophiæ curſu, Lutetiam ex Complutẽſi Academia, cum Alfonſo Salmerone, item adoleſcentulo, uenerat, tum ſtudendi, tum etiã Ignatij inquirendi, uidendique cauſſa: quẽ uitæ integritate, ac parſimonia plurimum iam tum Compluti, hominum ſermone celebrari audierat: in eumque ipſum primũ omnium Lutetiæ incidit, eſtque illi haud multo poſt familiaritate adiunctus: & eodem tempore, quo Petrus Faber, una etiã cum Salmerone, exercitationibus ſpiritalibus eruditus. Atque in hunc modum additi etiam Ignatio ſunt Simon Rodericus, & Nicolaus Bobadilla. Qui omnes numero ſeptem, confecto philoſophiæ curſu,

Laureaq;

Laureaq; magiſtrali inſigniti, anno 1534. die Aſſumptioni beatæ Mariæ Virginis ſacro, ad ædem beatæ Mariæ, quæ Mons Martyrum uulgo dicitur, & ab urbe Lutetia nõ procul abeſt, una omnes conuenerunt. Ibi rite, confeſsione facta, atque ſacra ſynaxi percepta, uoto ſe obſtrinxerũt rebus omnibus (excepto uiatico) ad condictam diẽ renuntiandi, procurandæ proximorum ſalutis, Hieroſolymã nauigandi: idq; præſtituto tempore, atque ea conditione, ut ſi intra præſcriptum anni tempus, eo nauigare, aut in ſacris locis poſtea uiuere nõ liceret; Romam reuerterentur: Romano, ſummoque Pontifici ſeſe ad pedes abijcerent, ut ad ſuum arbitrium, ipſis in ſalutem animarum uteretur. Atque hoc uotum duobus ſequentibus annis, eadem ipſa die, cæremonia, & loco confirmarunt. Sed tum quidem tres alij Claudius Iaius, Ioannes Codurius, Paſchaſius Broetus, eiuſdem propoſiti ſocij, ad ſeptem iam primos acceſſerãt. Interea, ne collectus ſpiritus paulatim dilaberetur, illos ſic Ignatius inſtruxerat, & communierat, ut eorum ſtudia neque cõciderẽt, neque langueſcerẽt,

oratione

oratione in primis, meditationeque rerũ diuinarum: crebra peccatorum confeſsione, atque ſacratiſsimi domini noſtri Ieſu Chriſti corporis ſumptione, tractatione ipſa litterarum, quæ quoniam ſacræ erant, & in Deum iam tum referebantur: magnũ pietati etiam adiumentum adferebant: ardenti ſe Deo conſecrandi deſi derio, paupertatis uoto iam edito, & in annos ſingulos renouato, frequenti, ac pene quotidiano congreſſu, concordiſsimæ uitæ conſuetudine, rerumque omnium, atque animorum communicatione. Solebant etiam, ueteri ſanctorum more alij apud alios cœnitare, & ſpiritalibus colloquijs ſeſe ad ſeculi contemptum, rerumque diuinarum ſtudium incitare. Quibus rebus factum eſt, ut toto illo tempore, quo Lutetiæ, ut inſtituta ſtudia abſoluerent, remanſerũt, non modo nulla de illorum ardenti uoluntate deceſsio uerum etiam magna in dies acceſsio fieret.

Lutetia

Lutetia in Hiſpaniam, inde in Italiam diſcedit.
Cap. V.

Nterim Ignatius grauiſsimis ſtomachi doloribus conficiebatur: quare cum rebus omnibus tentatis, nullũ morbo remedium inueniret, medicorum conſilio, ſociorumque cohortatione, in Hiſpaniam eſt redire coactus, atque experiri, num loci mutatio, natiuique ſoli ſalubritas, uel ſanitatẽ poſſet, uel morbi certe leuationem aliquã adferre. Quod Ignatius eo libentius fecit, quod ex ſocijs nonnulli ea negocia habebant in Hiſpania, quæ ſi ipſe expediuiſſet, magna illos cura, ac moleſta liberaſſet. Itaque anno 1535. Ignatius ſocijque res ita inter ſe cõponunt, ut ipſe in patriam reuertatur, ex morbo confirmatus, ſociorum negocia diligenter agat; Venetias tum proficiſcatur: ſocij uero, uſque ad diem octauum ante Kalẽdas Februarias 1537. Lutetiæ in ſtudio

dio litterarum fiat; eoque ipſo die Venetias rurſus decedant, ut ſeſe cum Ignatio coniungant. Ignatius igitur, iumento propter ſummam illius imbecillitatem, a ſocijs coempto, iter in Hiſpaniam ingreditur: in patriamque firmior paulo, quam Lutetia diſceſſerat, uenit; ubi obuiam illi ſacerdotes omnes proceſſerunt. Vt uero ad fratrem ſuum diuerteret, adduci nulla ratione potuit, ſed in publica, hoſpitaliq; domo diuerſatus eſt, ſtipemq; colligere oſtiatim cœpit, (multum fratre repugnante) & Chriſtianæ fidei rudimenta, pueros docere. A cuius quidem explicatione, frater natu maior, ut Ignatium auerteret, futuram auditorum paucitatem obtendit. Sed Ignatius uel unum modo puerum, ſibi inſtar omnium fore dixit: nihilq; uel uoluntatem fratris, uel prudentiam ueritus, eam ipſam inſtitutionem fidei tradere aggreſſus eſt; ad quam deinde frater etiam ipſe uentitabat, magnaque hominum copia confluebat. Ad conciones uero, quas ſingulis diebus Dominicis, ferijſque nonnullis, magno audientium fructu ad populum habebat, tantus ex longinquis illius

prouinciæ locis, fiebat concurſus; ut, præ multitudine, ipſe in agris concionari, & auditores, arbores complere cogerentur. Quibus quidem operibus, & uitæ exemplo, prudentiaque tantum apud illos homines profecit, ut errores multos corrigeret, uitia, quæ in ſacerdotum etiam mores irrepſerant, & longa iam conſuetudine honeſtatis nomen obſederant, emendare non deſtitit: multaque conſtituit, quæ ad hominum mores conformandos, pietatemq; augendam pertinerent. In his ſeueræ leges fuerũt, eius opera latæ a magiſtratibus, de alea, de cõcubinatu ſacerdotum. Nam cum patrio more, Virgines, quoad uiro traderentur, capite aperto eſſent, peſsimo exemplo multæ, cum apud clericos turpiter uiuerẽt: perinde caput obnubebãt, ac ſi legitimo eis matrimonio iunctæ fuiſſent: quibus fidem, quaſi maritis, præſtabant. Quod nefariũ inſtitutum, ac ſacrilegum, funditus tollendum curauit: & ut egenis, mendiciſque hominibus ſumptus ad uitam tolerandam ſuppeditaretur, prouidit: atq; etiã ut ter in die, mane, meridie, ueſperi populus ad orã

dum,

dum, cãpanæ pulſu, admoneretur; Deoq́: maxime pro illis ſupplicaretur, qui mortifero aliquo peccato obſtricti tenerentur. Quibus rebus, aliјſq; id genus conſtitutis, releuatus morbo, quo in patria etiam impeditus eſt; ad negocia ſociorum gerẽda, deceſsit. Sed cum pedibus, & abſque ulla prorſus pecunia ire uellet, alia Ignatio cũ fratre contentio renouatur. Ille enim, qui ſibi eſſe ignominiæ duxerat, fratrem ſuum ad pauperes potius, quam ad ſe diuertiſſe, abiectum, deſpectumq; ſumma ſui contẽptione, mendicato etiam in oculis ſuis uixiſſe, ut huic dedecori mederetur, & obſcurati honoris (ut minus prudentibus rerũ æſtimatoribus uideri poterat) damnũ reſarciret, illud uehementiſsime pugnabat, ut eques, ac bene nummatus, comitatuſq; diſcederet. Quẽ ut leniret Ignatius, quo minus ſe proficiſcentẽ, frater, reliquiq; neceſſarij proſequerentur, haud multum laborauit. Cũ digreſsi comites eſſent, fineſq; illius prouinciæ ipſe exceſsiſſet, equum reliquit; pedibus, pecuniaq; uacuus, Pompeiopolim primum uenit: tum Almazanum, Seguntum, Toletum peragrauit,

ut negocia sibi data ab socijs, ageret. Qui bus cum illorum parentibus ita transactis, ut ne obolum quidem ab illis ultro pecuniam, & liberaliter offerentibus, acciperet: denique Valentiam uenit. Ibi, amicis contradicentibus, atque dissuadentibus nauigationem (quod Aenobarbus, nobilis Turcarum archipyrata, ualida classe Tyrrhenum mare tum forte obsidere diceretur) nihil periculi magnitudine commotus, nauem conscendit. Ea nauigatio grauis fuit, ac periculosa: malo enim nauis disiecto, multisque armamentis ui tempestatis uel amissis, uel labefactatis, spei nihil esse ad salutem uidebatur: ex quo ad mortem se omnes parãt. Ex quibus Ignatius se diligẽter excutiens, animumq; suum pertentãs, atque explorans, timere nullo modo poterat. Pungebatur tamen acri doloris morsu, quod non satis diuinis donis, hactenus respondisset: quòd tot beneficijs tam plena manu a Deo in se collatis, minus strenue, gnauiterque usus esset, uel in suam, uel in proximorum utilitatem. Perfunctus eo periculo, placatisque fluctibus, Genuam uenit: inde Bononiam, maximo, grauissi-

moque

moque uitæ discrimine. Cum enim solus per alpium radices iter faceret, a uia aberrauit; in easque angustias aliquando incidit, ut edito, præruptoque loco, amne depresso, rapidissimoque subter labente, neque progredi, neque regredi posset: cum, quacunque se uerteret, mirandæ altitudinis præcipitium, atque horribilis imminētis casus formido ubique occurreret: sed bene longum uiæ spatium manibus, pedibusque reptans, Dei misericordia tādem euasit. In ipso Bononiæ urbis ingressu, ex ponticulo ligneo in fossam cecidit, ex qua cum cœno oblitus, sordibusque fœdatus, emersisset; risum spectantibus mouit: atque ita urbem ingressus, totamq; obambulans; eleemosynam petens, qui terunbulans; eleemosynam petens, qui teruntium, aut panis frustulum sibi daret, inuenit neminem: quod in tam opulenta, tāq; celebri, ac benigna ciuitate permirum est. Sed probat suos interdum Dominus. Illic tamen morbum contraxit, quem paulo post depulit, seque eo quo uenerat modo, Venetias contulit. Ibi uenturos socios, ut inter ipsos conuenerat, opperitur.

Venetijs accusatur, & innocēs declaratur. Cap. VI.

Eque tamen hoc tēpore otiosus Ignatius fuit: nam solita uigilantia, & caritate in salutem proximorum incumbebat. Quapropter nonnullos ad Christi domini nostri sequenda consilia, permouit. In hoc numero ponūtur fratres germani duo, Iacobus, Stephanusque Guia, homines honesti, ætateq; prouecti: qui Hierosolymis redeuntes, in Ignatium, cuius familiares Compluti fuerant, Venetijs inciderunt: in his etiā numeratur quidam Hozius Hispanus, uir eruditus, ac probus, qui multum quidem Ignatij uirtute, atque doctrina capiebatur: haud tamen audebat totum se illi, penitusque committere, quod multa de eo audiuisset, uel malitiose ab improbis conficta; uel imprudenter ab imperitis credita. Sed hæsitantē hominem Ignatius denique perpulit, ut ad exercitationes spiritales faciendas, se inclinaret; dubitanter quidem primo, ac timide

timide,postea uero ultro etiam, ac fidenter. Nam cum initio, ne quid sibi ab Ignatio ueneni instillaretur, multos secum libros, in cubiculum cõportauisset, ad quorum normam, dictorum illius ueritatem exigeret, & si quid erroris esset infusum, hac ueluti præsenti medicina sanaret: postea tamen societatem cum illo, animũq; coniunxit, & ad reliquos socios adnumeratus est. Venetijs etiam, cum Ioanne Petro Caraffa, qui postea Paulus IIII. Pontifex Maximus appellatus est, consuetudinẽ habuit, qui Episcopatu Theatino relicto, ad Caietanum Vicentinum, Bonifacium Pedemõtanũ, & Paulũ Romanũ, homines nobiles, ac pios, se sociũ adiunxerat, a quibus originẽ eorũ hominũ ordo traxit, qui Theatini uulgo dicti sunt: quod Theatinus ut diximus, Episcopus, illius uitæ institutũ cõplexus esset, a quibus, uulgi errore, falsa Theatinorũ ĩ nos ẽ appellatio, cognomẽq; transfusũ. Nã cum ordo uterq;, noster, & illorũ clericorũ Regulariũ sint, eodẽq; ferme tẽpore nati, neq; habitu ualde dissimiles, populus rudis externa specie deceptus alienum nomen nostris imposuit, Romæ

primum: unde in alias deinde urbes influxit, & in remotas etiam prouincias penetrauit. Aliquos etiam nobiles Venetos, patritiosque uiros exercitationibus spiritalibus excoluit, & multum consilio ad uirtutem persequendam, iuuit. Sed quidam uel maleuolentia suffusi, uel falsa persuasione decepti, sparserunt, fugitiuum illum esse, in Hispania non semel uinctum in custodia fuisse; igni tradita, combustaque ipsius statua, profugisse, ne Parisijs quidem licuisse homini uiuere, ex qua etiam urbe fugiens, suæ saluti consuluisset. Demum eò processum est, ut res in iudicium sit adducta, diligenterque in eius uitam, atque mores inquisitum. Et quoniam mendacio res tota nitebatur, facile concidit. Nam Ignatius non iam suæ, uerum sociorum famæ prospiciens, ne indefensa ueritas, opprimeretur, a Hieronymo Verallo, qui apud Venetos legati summi Pontificis munere fungebatur, ut rem totam diligenter peruestigatam, & cognitam sua sententia declararet, omni studio contendit, atque impetrauit. Sententiæ autem, qua Ignatij integritas a legato per iudicem suum or-

dinarium patefacta est, apud nos extat exemplar.

Socij Lutetia in Italiam ad Ignatium ueniunt. *Caput VII.*

VM Ignatius Venetijs socios præstolatur, graue bellum in Gallia subito exarsit: namque Carolus V. Romanorum Imperator, magno exercitu per Insubrum fines, Galliam inuasit. Quamobrem nostri, qui profectioni suæ eum diem, qui dies Conuersioni diui Pauli est consecratus, anni 1537. constituerãt; bellico tumultu eum præuenire sunt coacti, & decimaquinta die mensis Nouembris 1536. Lutetia excedere. Iter autem in hunc fere modum instituerunt. Omnes scriptorum suorum quisque sarcinula onusti, uestitu uili, abiectoque pedibus iter faciebant. Qui sacerdotes erant (erant autem

tem tres, Petrus Faber, Claudius Iaius, Paschasius Broetus) rem diuinam quotidie faciebant: sex reliqui aduersus graues longæ, molestæq; uiæ difficultates, panis cœlestis uirtute sese communiebant: ingredientibus diuersorium, egredientibusque orationis prima erat cura: in ipsa uia orationi meditatio, meditationi sermo de diuinis rebus succedebat: cibus frugalis, sobriusque: in rebus decernendis, plurium sententijs stabatur, idque summa concordia. Quotidianas pluuias per Galliam pertulerunt, hyemalem asperitatem per Germaniam. Læti tamen, atque alacres insuetum, durumq; laborem obibāt, &, Deo duce, multis (ut in tam longis itineribus fere fit) maximisq; periculis liberati sunt. Porro, eo ipso die, quo Lutetia exierunt, nonnulli habitum, incessum, numerum nostrorum patrum admirantes; de rustico quodam, qui prætereuntes illos curiosius forte intuebatur, familiariter quæsierunt, qui nam illi homines essent? & ille, nescio quo afflatu, Gallice, aliquam, inquit, prouinciam reformaturi discedunt. Venetias ad octauum diem Ianuarij, an-

ni

ni 1537. peruenerunt, ubi cum Ignatio ipſos (ut inter ſe conuenerat) expectante, & cum alio ſacerdote, quem ad Ignatium ſeſe adiunxiſſe iam diximus, peralacriter ſe coniunxerunt. Et quoniam Romam eundi, benedictionemque ad profectionem Hieroſolymitanam, a Pontifice Maximo petendi, nondum tempus maturum uidebatur; interea rebus omnibus intermiſsis, quinque ex illis in xenodochium diuorum Ioannis, & Pauli; in xenodochium incurabilium totidem, ad pauperum ægrotantium curam, concedunt: ubi dum ſingulari caritate,ac diligentia uiliſsima quæque munera, obeunt; dum afflictos recreant: quibuſcunque poſſunt rebus, magnā probitatis,ac religionis exiſtimationem adepti ſunt. Sed cum reliquorū omniū, tū uero magiſtri Franciſci Xauier incenſa caritas,& plena ſui, perfectaq; uictoria maxime tū quidē enituit:qui nō cōtentus ea ſedulo præſtare, quæ ſordidiſsima erant, ut horrorē,quē sētiebat, perfectius uinceret, ſanioſa ēt ulcera interdū lingebat. Tale illius principium,nec progreſſus diſsimilis,

aut

aut finis fuit. Ab illis tum patribus, probationum Societatis fundamenta iaciebantur. Ad mediam Quadragesimam Romā proficiscuntur: Ignatius tamen Venetijs de industria remansit. Profectionis autem is modus erat. Terni simul ibant; Sacerdos unus, Laici duo, Galli, Hispanique semper mixti. Sacerdotes Missam faciebāt quotidie, alij cōmunicabant. Ieiunabant (quod Quadragesimæ tempus esset) diebus singulis: idque tantum in cibum sumebant, quod ex eleemosyna suppeditabatur: quæ usque adeo tenuis erat, ut non raro panis tantum cibus, aqua illis potus esset. Quapropter multis, magnisque laboribus, ac molestijs perfuncti in hoc itinere patres nostri sunt: acciditque ut die quodam Dominico, cum frustulum tantum panis mane sumpsissent, nudis pedibus, maximis, & perpetuis imbribus, octo, & uiginti pasuū millia conficerēt, tanta aquarum inundātium copia, ut interdum etiam tantum pectore extarent. Pergebant tamen alacres, summaque lætitia animi gestientes, Dauidis psalmos cantillabant. Atq; etiam magister Ioannes Codurius, qui pedes habebat

bat ſcabie aſperſos,eo ipſo die ſanatus eſt. Multa patres eo itinere diuinæ erga ſe prouidentiæ argumenta ſenſerunt. Romæ tum erat doctor Petrus Ortizius, a Carolo Cæſare in urbem miſſus,ut Catherinæ Angliæ Reginæ,Imperatoris amitæ, aduerſus Henricum VIII. qui illa legitima uiuente uxore, aliam duxerat;apud ſummum Pontificem, matrimonij uiolati cauſſam ageret. Hic contra opinionem illorum, diuino actus impulſu,patres urbem ingreſſos, ſumma beneuolentia complexus eſt, ad ſummumque Pontificem adduxit: quorũ aſpectu plurimum Põtifex exhilaratus eſt, uoluitque ut noſtri ea ipſa die, qua ad ſe primum adierant, coram ſe de propoſita quæſtione theologica diſputarent: & ad ſexaginta nummos aureos,in uiaticum illorum contulit, ſuamque benedictionem, ac Hieroſolymam abeundi,facultatem benigniſsime eſt impertitus. Illis etiam, qui ſacris initiati non erant, ad titulum paupertatis uoluntariæ, & ſufficientis litteraturæ,liberaliter facta eſt,ſacros ordines ſuſcipiendi,poteſtas. Alij etiam,Hiſpani præſertim,pro ſua quiſque facultate, pecuniã

in ſumptus

in ſumptus itineris ſuppeditarunt. Itaque ſumma coacta eſt decem ſupra ducentos ducatorum: quæ pecunia ſine ue&turæ periculo, Venetijs a mercatoribus eſt curata: neque enim noſtri, quouſque in nauim aſcenderent, quicquam illius attingere uoluerunt: ſed mendici omnino, & uacui, quoque modo uenerant, Venetias ad ſua illa xenodochia reuerſi ſunt. Paulo poſt ad pedes Hieronymi Veralli, Roſſanenſis tum Archiepiſcopi ſedis Apoſtolicæ apud Venetos Legati, poſtea uero etiã S. R. E. Cardinalis, paupertatis, caſtitatiſq; uotis pie ſuſceptis, ſacris ſunt initiati, ſacerdotijque dignitatem ipſo die diui Ioannis Baptiſtæ Ignatius, & reliqui ſex ab Epiſcopo Arbenſi, ſingulari quadam, & ſuſcipiẽtium ordines, & conferentis conſolatione, ſunt conſecuti.

In Veneta ditione passim operantur. Cap. VIII.

VM se patres ad nauigationem parant, nauigãdi spes omnis sublata est: nã cum eo ipso tẽpore Veneti contra Turcarum tyrãnum, cũ summo Põtifice, & Carolo Cæsare cõspirassent, strato classibus mari, Hierosolymitana peregrinorũ nauigatio cõquieuerat: quod quidẽ multis ante annis nunquã acciderat: neque ex illo tẽpore postea accidit. Deus.n. qui omnia sapientissime moderatur, ac regit, aliquid maius, atq; amplius quã quod nostri patres moliebantur, ipsis neq; cogitantibus, neq; scientibus, cogitabat: quocirca admirabili plane, ac diuina prouidentia, institutũ Hierosolymã nostrorũ cursum, interrupit, alioque deflexit. Ergo nostri, postquã nauigãdi eo anno, nihil spei ostẽdi uident, ad præstãdã uoti religionẽ, & fidẽ suã liberãdã, integrũ annũ expectare constituunt; sed ut liberiore animo, & ab alijs occupationibus

pationibus uacuo,ad ſacra Miſſæ peragenda ſe compararent, aliò ſibi ſecedendum exiſtimarunt. Quamobrem Ignatius, Faber, Laines Vicetiam; Franciſcus Xauier, & Salmeron in Mõtem Celeſium; Ioannes Codurius, & Hozius (quem noſtris iam adnumeratum diximus) Taruiſium; Claudius Iaius,& Simon Baſſanum;Paſchaſius, & Bobadilla Veronam concedunt. In ditione Venetorum omnes uerſantur, neq; ex illorum finibus uſquam excedunt. Ignatius igitur,ſocijque extra oppidum Vicetiam,ædiculam humilem,ac ruinoſam reperiunt,foribus reuulſis,feneſtris ſublatis, uentis circumflantibus peruiam: in hac, domicilium ſuum collocant,palearum aliquantula copia comportata, humum ad cubandum ſternunt;bis quotidie oppidũ ad uictum quæritandum, ingrediuntur; quem tenuiſsimum referebant: uix enim panis,quantum ad uitam tolerandam ſatis eſſet, habebant: cui ſi olei, aut butyri paululum acceſsiſſet, (quod tamen rariſſimum erat) id uero in delitijs numerabant. Ex tribus, unus domi remanebat, ad panem durum, mucidumq; aqua macerandum,

cerandum, ac percoquendum, is fere Ignatius erat, qui ex oculis, propter maximam profluentium lacrymarum uim, grauissime tum laborabat. Quod ab eleemosyna procuranda dabatur temporis, id totum orationi, meditationique diuinarum rerũ tribuebatur. In hac uitæ ratione quadraginta dies posuerunt: quibus exactis, Ioannes Codurius ad illos Vicetiam uenit: cõmuni tum consilio, ad concionandum aggredi statuunt. Eodem igitur die, eademque hora, in quattuor diuersis urbis plateis, clara primum, magnaque uoce clamare incipiunt: homines pileis manu ostensis, ac circumactis, conuocant, & ad concionem audiendam inuitant. Congregata tum populi multitudine, uerba faciunt, de uitiorum fœditate, de uirtutis pulchritudine, de mundi contemptu, de diuini in nos amoris magnitudine, de reliquis rebus, quæ ad peccati seruitutem declinandam, ad bonam, beatamque uitam persequendam conducunt. Sermo illorum indisertus quidem erat, atque impolitus, & quod italici sermonis rudes tũ essent, ex plurimarum linguarum com-

mixtione conflatus; at pius, & eruditus,
Hier. 23. & quasi malleus conterens petras.

Aeger Ignatius, aduentu suo Simonem curat ægrotum.
Caput IX.

VM in his operibus uersatur Ignatius, atque omnibus animi, corporisque uiribus in Dei gloriam, suique ludibriũ incumbit, Vicetiæ, fractus laboribus, in febrim incidit. Pater item Laines morbo tentatus est: eodemque ipso tempore Simon etiam Rodericus Bassani (quod oppidum a Vicetia itinere ferè unius diei abest) grauiter affectus erat. Cũ autem Simonis morbus ingrauesceret, lethalisq; uideretur, ea de re nuncium Ignatius accepit: atque è uestigio, & quidem eo ipso tempore febre laborans Laine ægrotante in pauperum xenodochio relicto, pedibus se itineri, una cum Petro Fabro, Bassanum uersus dedit, eo ardore animi,

mi; ea pedum celeritate, ut Faber antecedentem Ignatium, & longo interuallo præeuntem assequi uix posset. Cum aliquantulum processissent; e uia paululum Ignatius deflectit; preces Deo pro Simonis salute, fundit, certior a Deo fit de futura hominis sanitate. Ex oratione porro surgens Fabro dicit, Non est, Petre, quod nunc quidem, de Simonis incolumitate tam anxie laboremus: neque enim hic morbus, qui illum grauiter uexat, etiam extinguet. Ad Simonem cum uenisset; in lecto iacentē, ægritudinisque ui pene consumptum: hominem amplexus; Nihil est, inquit, Simon, quod timeas, sanabere: atque ita conualuit, & hoc quidem Ignatij factum Petrus Faber, illius itineris comes, ubi Vicetiam redijt, Patri Laini ita narrauit, quemadmodum a me expositum est. Pater autem Simon superstes adhuc est, & agnoscit, & prædicat hoc beneficium.

Academias Italiæ inter se distribuunt, & adeunt. *Caput X.*

Ost leues illos nostrorum patrum excursus, Vicetiã omnes ad Ignatium conuenerunt, quæ ciuitas magnopere illius, sociorumque uita, & doctrina, fuerat permota. Quocirca in qua ciuitate tres pane tantum, & aqua uitam initio uix tolerabant; & alij postea a uicinis pagis uictum mendicare cogebantur: ea demum undecim in unum congregatis, omnia necessaria abunde suppeditauit. Fecerant noui sacerdotes primum sacrum, præter unum Ignatium. In hoc conuentu, ubi Hierosolymam nauigandi, spẽ extrahi longius uident; illustres aliquos Italiæ academias, & studiosorum hominũ celebritate, maxime refertas, obire constituunt: si quem forte Deus ex tot ingeniosis adolescentibus, quibus illæ abundant, excitare, & ad idem uitæ institutum dignaretur,

retur adducere. Hyeme igitur ineunte, prouincias ita ſortiti ſunt, ut Ignatius, Faber, ac Laines primarij ſocij, Romam ipſam adeant; Salmeron, & Paſchaſius Senas; Frãciſcus Xauier, & Bobadilla Bononiam proficiſcãtur; Claudio Iaio, ac Simoni Ferraria; Patauium Ioanni Codurio, & Hozio obtigit. Qua in prouincia, præter eam curam, quæ cuiq; maxima, & propria erat, animum ſuum perpurgandi, atque ex illo non ſolum amputandi cupiditatum ramos, ſed etiam radicum fibras euellendi, connitebantur quantum poterant, ut proximorum etiam ſalutem, cum ſua ſalute coniungerent, & omnibus illos modis, ad diuinarũ rerũ ſtudiũ accẽderẽt. Adminiſtrãdi porro prouinciã, hæc ratio erat. Alternis hebdomadis, utriq; ſocio in alterũ poteſtas erat: oſtiatim uictum emendicabant: in publicis plateis concionabantur: ante concionem, qui parebat, ſcamnum ex officina aliqua commodatum, pro ſuggeſtu, concionaturi ſocij pedibus, ſubijciebat: uoce, pileoq; ad uerbum Dei audiendum, populum euocabat. In concione, nihil petebatur; nihil poſt a circumfuſa mul-

titudine accipiebatur, ne ultro quidē oblatum, si quem nacti essent cœlestis doctrinæ cupidiorem; eum uero libentissime priuatim informabant, & ut res dabatur, etiam perpoliebant. Multorum confessiones audiebant; pueris, rudibusque hominibus tradebant Christianæ fidei institutiones: ægrotis, afflictisque paupetibus, in xenodochijs decumbentibus, ubi per maiores occupationes licebat, sedulo ministrabant: denique nihil prætermittebant, quod ad augendam Christi gloriam faceret, & bene de hominibus merēdum. Quibus rebus Christi bonus odor ubique fuerunt, multique singularem ex illorum consuetudine fructum perceperunt. Atque ex tenui illo, exiguoque principio, societatis nostræ & nomen innotuit, & fama percrebruit, & fructus propagatus per Italiam, atque amplificatus est. Illud non omittam. Patauij nostri in carcerem ab Episcopi suffraganeo coniecti sunt, cathenisque constricti, in quo quidem carcere noctem unā tam læte, hilareq; traduxerunt, ut Hozius erumpentem, præ gestientis animi lætitia, risum tenere uix posset. Postridie uero, re

perspecta

perſpecta melius,& cognita, ab eodem iudice liberati ſunt,& deinceps ſemper filiorum loco habiti:& hæc quidem ſocij reliqui. Iam ad ea, quæ in ſua profectione, & prouinciæ adminiſtratione Ignatius fecit, tranſeamus.

Ignatio dominus IESVS apparet,& unde Societatis nomen inditum ſit. Caput XI.

Acerdotio igitur iam decoratus, integrum anni ſpatiū ad ſe magis colligendum, ſumpſit, animumq́, præparandum, ut auguſtiſsimum Ieſu Chriſti domini noſtri corpus, uiuam, ueramq́; pro peccatis noſtris hoſtiam, purius Deo patri, primum offerret in odorē ſuauitatis. Quo tempore, toto pectore in diuinarum rerum commentationem incumbebat,& beatiſsimam Virginē, Deiq;

matrem diu,noctuque obſecrabat,ut ipsũ apud filium ſuũ in gratia poneret, & quæ cœli eſſet ianua, & ſingularis Dei, hominumque conciliatrix, ipſa ſibi aditum ad filium aperiret,ut a filio agnitus,filium ipſe agnoſceret,& inueniret. Itaq; toto hoc tempore,mirabiles illuſtrationes habuit, Venetijs,Vicetiæ,alijs in urbibus,in uia:ut reſtitutus ſibi in eũ ſtatũ uideretur, quem Manreſæ habuiſſet, ubi ſupra modum (ut diximus) illuſtratus eſt. Etenim Lutetiæ ſtudiorum tempore,neque tam inſignes, neque tam multas,de diuinis rebus,cognitiones accepit.Porro in toto itinere,quod ad prouinciam ſuam obeundam,una cum Fabro,Laineque Romam uerſus inſtituerat,ſingulariter a Deo & illuminabatur,& confirmabatur, quotidieque ſocijs ſacra facientibus, corpori dominico communicabat,mirificaſque,& plane cœleſtes cõſolationes percipiebat. Accidit autem,cũ ad urbem appropinquarent, ut in templũ deſertum,& ſolum ingreſſus,oraret ardentius:ibi mutatum prorſus cor eius eſt,oculique mentis clariſsima luce colluſtrati, ita ſunt, ut perſpicue uideret quomodo

Deus

Deus pater Deo filio crucem gestanti: Ignatiũ, sociosq; peramanter cõmendabat, in eiusque dexteram inuictam, & patrociniũ tradebat. Quos cum benignissimus IESVS in se recepisset; blando, placidoque uultu, ut erat cum Cruce, ad Ignatium cõuersus, Ego, inquit, uobis Romæ propitius ero: qua quidem admirabili, diuinaque uisione, mirum in modum recreatus Ignatius, & confirmatus est: Faboque post orationem, & Laini, quid nobis, inquit, Romæ futurum sit, plane ignoro; in Crucem ne Deus nos, an in rotam agi uelit; hoc tamẽ mihi compertum est, atque exploratum quicunque nos exitus maneat, Iesum Christum nobis fore propitium, remq; totam, quam uiderat, socijs patefecit, ut & animum illis, & stimulos adderet. Quo etiã factum est, ut cum postea de societate instituenda, inter Ignatium, sociosque constaret; nomen tamen quæreretur, quo insignita, & notata, a Christi Vicario confirmaretur; Ignatius a reliquis socijs impetrauerit, ut sibi integrum esset, ad arbitriũ suum, societati quod uellet, nomen imponere: quod omnibus probantibus, & libentissimis

tiſsimis fecit:ſocietatemque Ieſu, præcla-
ro illo uidelicet uiſo animatus, appellari
uoluit: ut qui huc uocati fuerint, non ſe
in Ignatij ordinem aliquē adſcriptos; ſed
1. Cor. 1. in ſocietatem filij Dei Ieſu Chriſti domi-
ni noſtri, uocatos agnoſcant: ſub illo ſum
mo Imperatore mereant: eius ſigna ſequā
tur: crucem ſuam cupide tollant, & in au-
ctorem fidei, & conſummatorem Ieſum
Heb. 12. aſpiciant, qui propoſito ſibi gaudio, ſuſti-
nuit crucem, confuſione contempta. Et ne
defatigentur, animis deficientes; cer-
tum illis, atq; perſuaſum ſit, ducem
ſuum ſibi præſto eſſe: illum non
Ignatio ſolum, & ſocijs, ut
uidemus hactenus
fuiſſe, ſed ſibi
quoque
fu-
turum ſemper pro-
pitium ſpe-
rent.

Vrbem

Vrbem ingreditur, in Casinate monte animam socij coelum intrantem uidet. Caput XII.

Omam ingressus omnia col lustrare animo attente cœpit, omnia circumspicere: in primisque ad omnes Diaboli impetus sustinendos, sese comparare: prospexit enim, magnam sibi, suisque impendere tempestatem. Quapropter socijs aliquando; clausos omnes, inquit, aditus uideo: magna quædam periculosi temporis, procella nobis parata est. Sed Iesu nitimur: ille nobis propitius erit. Paulo post, explorata sociorum Ignatij doctrina; iussi a summo Pontifice sunt, publice sacras litteras profiteri. In sapientiæ igitur gymnasio Faber reconditos, multiplicesque scripturæ sacræ sensus enucleabat: Laines scholasticæ, ut uocant, Theologiæ quæstiones explicabat: uterque erudi-

te, &

te, & grauiter ſuo munere fungebatur. Ignatij commouendi homines, & ad cœleſtia rapiendi cura erat. Quocirca D. Ortizium (cuius ſupra mentionem fecimus) uirum grauiſsimum, eruditiſsimũq; magno conſilio aggreſſus eſt; quem a ſe olim alienum, poſtea minus abhorrentẽ, ita ſibi deuinxit, & conſuetudine obligauit; ut homo id ætatis, maximaque exiſtimatione, negocium publicum gerens, erudiri ſe ab Ignatio cuperet, exercitationumque ſpiritalium doctrinam, ijs rebus omnibus, antiquiorem duceret: quibus ſe omnino expoliendum dedere, ad Ignatij arbitrium conſtituit. Sed ut liberior eſſet, magiſque ab interpellatoribus uacuus; Roma in Montem Caſinatẽ, locum in primis diui Benedicti uita, & ſepultura nobilitatum, & ipſa loci religione, ac ſolitudine, ad diuinam contemplationem, maxime appoſitum, aliquantiſper ſecedẽdum ſibi exiſtimauit. Ibiq; p quadraginta dies ab Ignatio eruditus eſt: eoſq; progreſſus fecit in cœleſti doctrina, ueraq; cognitione ſui, ut nouã quandam Theologiam, & ſibi hactenus inauditã, ſe profiteretur didiciſſe,

dicisse,eãq; longe anteferre ei eruditioni, quã summo tot annorũ studio, sibi peperisset.Permultum quippe dicebat interesse,cõmentari,ut alios doceas; & meditari,ut ipse facias: quod illud mentem illuminet;hoc etiã uolũtatẽ inflammet. Quapropter,magnum ab Ignatio beneficium, se accepisse sẽper iudicauit, & præ se etiã tulit:& ut gratiã referret, summus postea societatis & amicus,& defensor fuit.Dum in Monte Casinate Ignatius est; Hozius (cui Patauium una cum Ioanne Codurio prouinciã obtigisse diximus) excessit è uita,consũmatusq; in breui, expleuit tẽpora multa,qui cum uiuus,nigellus esset,ac deformis,tantũ decoris eius mortui ori,splẽdorisq; additũ est, ut animũ Codurius satiare illius nõ posset aspectu,nullũ intuẽdi illũ finem faceret:magna animi lætitia,lacrymarũq; abundantia.Huius mortẽ, multo ante Ignatij animus diuinabat,qui etiã in Monte Casinate, ubi diuus Benedictus uidit Germani Capuani Episcopi animã in sphera ignea, ab Angelis in cœlum ferri: ipse, & animam illius clarissima luce circunfusam,in cœlumq; penetrãtẽ uidit, & animam

Sap. 4

D.Gre. 2. lib. Dial. ca. 12.

& animam Hozij eſſe cognouit. Deinde etiam cum rei ſacræ daret operam, & in generali confeſsione (quæ ante Miſſam præmittitur) ad illa uerba perueniſſet (& omnibus ſanctis) magnum ſanctorum numerum fulgentem gloria, ante oculos poſitum uidit, inter quos & Hozius aderat, ſplēdidiore, quam reliqui, habitu, gloriaq; multo illuſtriore: non quod ſanctior ille cœteris, aut beatior eſſet; ſed quod Deus gloriam hominis per inſigniorem hanc formam, compertam Ignatio, (ut ipſemet referebat) teſtatāq; eſſe uoluiſſet. Qua ex re, tanta animi lætitia completus eius animus eſt; ut per multos dies ſuauiſſimum ex recordatione fletum, reprimere non poſſet.

Romæ simul omnes de societate constituenda deliberant. Caput XIII.

Commotis populis, apud quos uixerant, & ciuitatibus ad pietatem incitatis, ad mediam Quadragesimam anno 1538. Romam patres omnes ad Ignatiũ conueniunt: in domum, uineamque Quirini Garzonij, pij uiri, quæ non procul à sanctissimæ Trinitatis Minimorum Cœnobio sita est, diuertunt: ibi magna egestate, pane in diem quæsito, uiuunt: concionari deinde incipiunt: Ignatius Hispanice in templo beatæ Mariæ Montis Serrati dicato, Faber in diui Laurentij in Damaso, Laines in Saluatoris ad Laurum, Salmeron in diuæ Luciæ, Claudius in diui Ludouici, Simon in diui Angeli ad forum Piscarium, Bobadilla in diui Celsi. His concionibus effectum est, ut populus longo interuallo, ad confessionis, atque Eucharistiæ sacramenta

mentapie frequentanda moueretur. Ex quo priſca illa, & ſanctiſsima ſæpius peccata confitendi, & communicandi conſuetudo, tot iam ſæculis intermiſſa, tum primum in urbe reuocari cœpta eſt. Præterea, Hieroſolymitanæ profectionis ſpe deiecti, pecuniæ eam ſummam, quam in uiaticum acceperant, ei, per quem acceperant, integre reſtituunt: & cum diſceſſus Summi Pōtificis iuſſu uarias in partes nōnullis inſtaret, de ſocietate etiam coeunda inter ſe, uitaque in poſterum conſtituēda, deliberant, decernuntq; imprimis, omniū conſenſu, in orationes, meditationes, ac ſacrificia, ſolito feruentius incumbere, & gratiam ab illo recta, & ſancta ſtatuendi efflagitare, qui nulli denegat ſpiritum bonum petenti, ſed dat omnibus affluenter, nulli improperans. Interdum proximorum ſaluti, impigre nauabant operam; nōctu orationi, & cōſultationi uacabant. Prima igitur conſultationis nocte, quæſitum eſt, num cum digreſsi a ſe inuicem eſſent, & in uarias, diſiunctaſque regiones, a ſummo Pontifice miſsi, ita inter ſe deuincti, & mutua caritate colligati, in uno corpore eſſe

re eſſe

re esse deberent; ut alij aliorum curam gererent, & nulla quantalibet corporum seiunctio, neque mutuæ curæ, neque solicitudinis, nedum amoris seiunctionem efficeret? Communi omnium consensu decretum est, agnoscendum esse Dei beneficiũ, qui homines ex tam diuersis prouincijs, moribus, ingenijs, conditionibus natos, in unum corpus, summamque animorum consensionem conspirare uoluisset; neque eius coniunctionem mirabiliter consentientem, disiungendam esse, aut unitatem scindendam, cuius uirtus robustior semper est, ad capessenda ardua, & persequenda; & ad aduersa omnia sustinenda, & propulsanda. Secundo loco propositum est; an paupertatis, & castitatis perpetuæ uotis, in manibus sedis Apostolicæ legati, a se Venetijs iam tum nuncupatis, expediret tertium obedientiæ perpetuæ addere, & aliquem in caput, totiusque societatis parentem eligere? In hoc nodo expediẽdo, diu multumque laboratum est. Denique nonnulla sunt illis excogitata, & suscepta ad faciliorem, propositæ difficultatis explicationẽ. Primũ fuit, ut nihil de sum-

ma orandi Dominum,precandique, contentione remitterent; sed in hoc unum toto pectore incumberent, ut gaudium, & pacem in ſpiritu ſancto inuenirent in obedientia,& quantum in ſe eſſet, uoluntatem haberent ad parendum, quam ad imperandum,propenſiorem: Alterum,ne inter ſe hac de re colloquerentur; ne quis conſilio fortaſſe cuiuſquam,aut perſuaſione,in alterutram partem penderet. Tertiũ ut cogitatione ſe quiſque ab hac congregatione ſeuocaret, & quaſi alienũ omnino hominem duceret, ut affectibus qui incorrupte de rebus iudicare non ſinunt, ſepoſitis:ſincera omnis deliberatio eſſet. Ad extremũ multis rationibus quas enumerare longum eſſet, maximeque ut,pro ſuo modulo,ſimiles eſſent capiti Chriſto, qui, ne obedientiam perderet, perdidit uitam, factus obediens uſque ad mortẽ, mortem autem Crucis; & eam uirtutem retinerent, quæ præcipua in ſtatu Religionis,ac maxima eſt: ſequerenturque omnino ſpiritus ſancti afflatum,ad perfectionem ipſos & omnibus numeris abſolutã ſui abnegationem excitantem. Omnes

Phil. 2

una

una mente, uno ore decreuerunt retinendam in primis in Societate obedientiam esse; & aliquem eligendum, qui uniuersæ societati præpositus esset, cui omnes iudicia, uoluntatesque suas submitterent. Hac eadē ratione alia multa sunt, per tres menses summo studio a patribus constituta, & maxima animorum consensione definita, cuiusmodi sunt quæ sequuntur. Quicunque profitebuntur, uotum expressum obedientiæ nuncupent; quo sese ad quascunq; prouincias fidelium, Infideliumue mittantur, paratos summo Pontifici offerant. De missione autem nihil uel per se, uel per alium, cum eodem Pontifice agāt. Pueros rudiméta fidei Christianæ doceāt. Qui in societatē adscribi uoluerint, exercitationibus spiritalibus, peregrinatione, xenodochijs probentur. Præpositus Generalis perpetuus esto. In consilijs, ac deliberationibus, maior sententiarum pars esto superior: & alia id genus nonnulla. Ex quibus extitit formula instituti societatis ea, quam postea sibi propositam summus Pontifex comprobauit.

Magna Romæ in nostros tempestas exoritur, & sedatur. Caput XIIII.

VM à patribus hæc gerũtur, grauis illa, & multo ante ab Ignatio prouisa, tempestas exorta est. Nã cum frater quidam Augustinus Pedemontanus, ex Augustiniana familia in urbe concionaretur, & Lutherianæ doctrinæ uenenum occulte populo infunderet; agnitus a nostris patribus, publicis concionibus refutatus est. Cuius amici quidam Hispani (quos nominare non est necesse) opibus, atque auctoritate confisi, pro Augustiniano uicissim, accusationem aduersus Ignatium, sociosque suscipiunt; ministro ad eã rem adhibito, Michaele quodam Hispano, in quem Lutetiæ multa Ignatij, magnaq; merita extiterant. Ergo iniquissimos rumores, cum de reliquis socijs, tum uero de Ignatio maxime dissipant: in Hispania

illum, Lutetiæ Parisiorum, denique Venetijs damnatum hæreseos fuisse: facinorosum, & perditum omnino hominem esse, qui diuina, & humana omnia iura peruertat: in exercitationes præterea spiritales, & in socios ipsos crimina multa conijciunt. Atque ijs fluctibus animose, fortiterque Ignatius restitit, & iudicio rem persequutus est, ac ueritatem illustrandam, patefaciendamque curauit. Cum enim ipsum societatis iugulum peti animaduerteret, & id agi a communis omnium salutis hoste, ut appropinquantem iam, & prope maturum Religionis nostræ partũ, aut præfocaret, aut infamia aliqua pollueret, omni contentione contra eius conatũ sibi enitendum putauit. Itaque retectis dolis, Michael ille a iudice damnatus, in exiliumque missus est; alij uero accusatores, auctoritate principes, primum multum de accusatione remittere; tum etiam trepidare, postremo accusationem in laudẽ uertere; idque coram Cardinale Neapolitano, summi Pontificis tum Legato, & coram urbis Gubernatore: qui satis illorum confessione, factum esse ueritati, iudicantes;

tes; controuersiam silentio dirimi uoluerunt. Quod quidem socijs, amicisq; probantibus, solus Ignatius minus probauit, nequid ex oppressa ueritate dedecoris aliquando in Societatem erumperet. Nempe, refrigerato iudicio, reique gestæ memoria senescente, cum de accusatione constaret, de absolutione taceretur, facile suspicaturos homines datum hoc gratiæ, atque hominum studijs, pro Ignatio socijsque certantium, ut ueritas lateret in tenebris, & silentio tegeretur. Quæ caussa fuit, ut nullius auctoritate, neque potentia permotus, ne sociorum quidem uoluntate, aut amicorum consilio, ne minimum quidem de sua sentētia dimoueri se Ignatius pateretur: sed in eo hæreret, & maxime insisteret, ut in iudicium res adducta, iudicum sentētia omnino declararetur. Vir sibi ipsi inglorius, Christo autem, fratribusque honoratissimus; qui quandiu de se tantum agebatur, nullius patrocinio uti ad sui defensionem, uoluit: ubi Dei gloriam, aliorumque salutem in fraudem adduci uidit, omnes & mentis, & corporis neruos intendit, ut depulsa caligine, lumē

se ueritatis

se ueritatis ostenderet. Quocirca, cum Iudices, a sententia ferenda, alienos animaduerteret; ad ipsum Pontificem Maximum Ignatius Tusculum adit: rem ordine exponit: quoties in uinculis, quoties in custodia fuerit, & quibus de caussis, candide, integreque aperit: quantum diuinis rebus impedimentum inijceretur, ostendit, si ea res silentio sopita, contemptaque, iaceret: rationes, quibus adductus rei exitum cupiat, breuiter enumerat. Quas cum Pontifex probasset, iudici mandat, uti rem maturet, & pro ueritate sententiam pronuntiet: quod & fecit. In hoc autem iudicio illud diuinitus cecidit, quod qui in Hispania, Lutetiæ, Venetijs uitæ Ignatij iudices fuerant, ij uno eodēq; tēpore ex ijs ipsis locis, alius alia de caussa in urbem conuenerant, & producti testes, omnes præclarum illius uirtutis, atque innocentiæ testimonium dederunt. Venerat enim ex Hispania Ioannes Figueroa, is qui Compluti Vicarius generalis Archiepiscopi Toletani, Ignatium in carcerem coniecerat, &, eius integritate cognita, liberarat: qui ad amplissimum dignitatis gra-

dum, postea euectus Regij consilij Præses in Hispania, anno 1565. mortuus est. Venerat ex Gallia D. Mattheus Ori, ex Dominicana, ut diximus familia Theologus, apud quem fidei inquisitorē Ignatius Lutetiæ accusatus est. Venerat D. Gaspar de Doctis, cuius iudicio fuerat Venetijs absolutus Ignatius, & aduersus calumniatores defensus, cum is ea in urbe Hieronymi Veralli Legati summi Pontificis Iudex ordinarius esset: ij fuerunt uirtutis Ignatij testes. Exemplum autē sententiæ, qua Ignatius socijque sunt absoluti, quoniam alias ante id tēpus latas, complectitur, ad uerbum addendum existimauimus.

B.Con-

B. Conuersiuus Electus Britouoriensis, Vicecamerarius Almæ urbis, eiusq́; districtus Generalis Gubernator.

Niuersis, & singulis, ad quos præsentes nostræ litteræ peruenerint, salutem in Domino.

CVM Reipub. Christianæ multum intersit, ut eos, qui in agro dominico, uitæ exemplo, & doctrina plurimos ædificant in salutẽ: & item illos, qui è conuerso potius superseminare uidentur zizania, publice notos esse: & nonnulli rumores sparsi essent, & delationes ad nos factæ de dogmatibus, & conuersatione uitæ, & spiritalibus exercitijs, quæ alijs conferunt, uenerabilium uirorum, dominorum Ignatij de Loiola, & sociorum, uidelicet Petri Fabri, Claudij Iaij, Paschasij Broet, Didaci Laines, Francisci

cisci Xauier, Alfonsi Salmeronis, Simonis Roderici, Ioannis Codurij, & Nicolai de Bobadilla magistrorum Parisiẽsium, præsbyterorum secularium, Pampilonensis, Gebennensis, Seguntinensis, Toletanensis, Viscensis, Ebredunensis, & Palentinensis, respectiue diœcesis. Quæ quidẽ eorũ dogmata, & exercitia, a quibusdam dicebantur erronea, superstitiosa, & a Christiana doctrina nonnihil abhorrentia. Nos, pro officij nostri debito, ac speciali etiam mãdato Sanctissimi Domini Nostri Papæ, circa hæc diligenter animaduertẽtes, quæ uisa sunt ad pleniorem caussæ cognitionem opportuna, inquisiuimus, si forte, de quibus prædicti culpabantur, uera esse deprehenderemus. Quocirca examinatis primum quibusdam oblocutoribus contra ipsos, & consideratis partim publicis testimonijs, partim sententijs de Hispania, Parisijs; Venetijs, Vicetia, Bononia, Ferraria, & Senis, quæ in prædictorum uenerabiliũ uirorum D. Ignatij, & sociorum fauorem, aduersus eorum criminatores prolatæ fuerunt, & ad hæc examinatis iudicialiter nõ nullis testibus, & moribus, & doctrina, &

dignitate

dignitate omni exceptione maioribus: Tādem omnem murmurationem, & oblocutionem, & rumores cōtra eos ſparſos, nulla ueritate ſubnixos fuiſſe, comperimus. Quamobrem noſtrarum eſſe partium iudicauimus, pronuntiare, & declarare, ſicut pronuntiamus, & declaramus prædictum D. Ignatium, & ſocios, ex prædictis delationibus, & ſuſurris, non ſolum nullam infamiæ notam, ſiue de iure, ſiue de facto incurriſſe: uerum, potius maiorem uitæ, atque doctrinæ ſanæ claritatem retuliſſe, cū certe uideremus, aduerſarios uana, & penitus a ueritate aliena obieciſſe; & contra, optimos uiros, optimum pro illis exhibuiſſe teſtimonium. Hanc igitur ſententiam, pronuntiationem noſtram, ut publicum eis teſtimonium ſit cōtra omnes aduerſarios ueritatis, & in ſerenationem omnium, quicunque ſiniſtram illam de eis ſuſpicionem, prætextu talium delatorum, & criminatorum conceperint, faciendam duximus: monentes inſuper, & exhortantes in Domino, ac rogantes uniuerſos, & ſingulos fideles, ut dictos uenerabiles uiros, D. Ignatium, & ſocios habeant, & teneant

neant pro talibus, quos nos esse comperimus, & Catholicis, omni prorsus suspicione cessante. Ita tamen, quatenus in eodem uitæ, & doctrinæ tenore, Deo adiuuante (quod speramus) permanserint. DATVM Romæ in ædibus nostris, die 18. Nouembris 1538.

B. Gubernator, qui supra.

Rutilius Furius Secretarius.

PORRO Augustinus ille Pedemontanus, qui huius omnis accusationis fons, & origo fuit, posita larua, aperte, publiceque Lutherianus postea factus est. Accusatorum autem is fuit exitus, ut nostris tacentibus, & pro ipsis orantibus, illorum se & uita proderet, & doctrina: quæ usque adeo tetra fuit, ac detestabilis, ut alterius statua Romæ exusta sit, cum se ipse fuga ab incendio eripuisset: alter perpetuo carceri propter hæresim addictus, qui tamen sub uitæ finem resipuit, & suam uitam, erroresq; damnãs, Romæ ita mortuus

mortuus eſt, ut extremum hominis ſpiritũ quidam ex noſtris patribus exciperet.

Ignatius, ſociiq́; partim in urbe, partim foris Eccleſiæ nauant operam. Cap. XV.

Alſæ accuſationis procellã, magna trãquillitas eſt cõſecuta: & quæ a Diabolo ad obſcurandam ueritatẽ, fuerant comparata, ea (ut omnibus in rebus, quæ quidem diuino patrocinio nituntur, fieri ſolet) ad illam magis illuſtrandam, ualuerunt. Quamobrem ſummi uiri multi, a Pontifice Maximo, nonnullos ex noſtris petunt; alios aliò, eos Pontifex libenter cõcedit. Miſsi igitur ſunt, magiſter Paſchaſius Senas, ut uirginum ſacratarum quoddam cœnobiũ reformaret: quod & præſtitit, & uitæ integritate, manſuetudine, & inſigni Chriſtianę ſimplicitatis candore, multorũ

in Deum

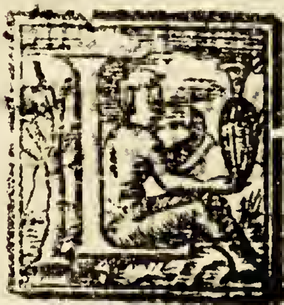
in Deũ excitauit ſtudia: Brixiam magiſter Claudius Iaius, qui morum ſuauitate, omnique genere uirtutis, illius ciuitatis animos ſibi obligauit, Chriſtoque coniunxit: cum Cardinali Sancti Angeli Parmam, Placentiamque magiſter Petrus Faber, & magiſter Iacobus Laines, qui in ijs urbibus, per magnos ex ſuis laboribus, fructus collegerunt, & non paucos tum uiros, tum egregiæ indolis adoleſcentes, ad ſocietatem adiunxerunt. In Calabriam uero profectus eſt magiſter Nicolaus Bobadilla, ubi populos quoſdam rudes, atque agreſtes, plurimum ad pietatem excoluit. Neque uero ij, qui Romæ remanſerant, otioſi fuerunt: nam cum frumenti caritas, in urbe tanta eſſet, ut multi aut fame interirent, aut uiribus conſumpti, in plateis paſſim iacerent; patres, ut huic malo, quoad eius fieri poſſet, mederentur, pecuniam undique corrogare, panem conquirere, herbas in pulmentum, concidere, mendicorũ hominum, quantam maximam poterant turbam cogere; domum perducere, pedes abluere; inedia confectos cibo reficere, ulceroſos curare, rudes docere, nullum

denique

denique officium prætermittere, quod tũ ad corporis, tum ad animi curationem pertineret. Acciditque aliquando, ut tota domus ita compleretur, ut conquisitos, & medijs ex plateis abreptos egenos homines uix caperet, cum trecenti, quadringentiue, instrato humi fœno, iacerent. Quæ res, magna populum admiratione affecit, & ad simile studium, aliorum pietatem excitauit. Multi enim uiri clarissimi, & in his nonnulli Cardinales, hoc exemplo permoti, strenue operam nauarunt, ne annonæ inopia pauperes opprimerẽtur. Ad nostros præterea nonnulli, ijq; præclari, tum adolescẽtes, tum uiri, adiuncti sunt.

Magister

Magister Frãciſcus Xauier, & Magiſter Simon in Indiam deſtinantur. *Cap. XVI.*

Lib. 2. cap. 3.

LVtetiæ Pariſiorum Doctorẽ quendam Theologum, Iacobum Goueanum nomine, fuiſſe diximus, eum qui collegij diuæ Barbaræ moderator, iniuſta indignatione commotus, uirgarum ſupplicium, in Ignatium primo cõſtituit, ueritate deinde, hominiſque innocẽtia placatus, paratum ſupplicium in honorem, ac reuerentiam uertit. Is erat uir pius, & grauis, & cum Ignatio beneuolentia ex errore illo parta; coniunctiſsimus, qui magno Dei gloriæ deſiderio affectus, & Ignatij, ſociorumque æque incenſam uoluntatem, & ſenſus in hominum ſalutẽ conſentientes, exploratos habens; ſcripſit ad Ignatium, magnum oſtium in orientis India apertum eſſe, latiſsimũ ipſi, ſocijſq; patere campum, ſi qui forte regiones illas petere

petere uellēt. Cupere se scire, quid sentiat, quo animo ipse, quo socij sint. Ad hæc Ignatius, se, suosque in Pontificis Maximi potestate esse: illius se imperium, illius nutum intueri: quouis terrarum a Christi Vicario mittantur, non detrectaturos imperium. Hac responsione ab Ignatio Goueanus accepta, Ioannem III. Lusitaniæ Regem suum, tota de re certiorem facit. Rex non tam imperij propagandi, quam Christiani nominis amplificandi, & Indorum salutis percupidus, Petro *Mazcharenæ*, suo apud summum Pontificem Oratori, mandat, de hac re uti cum Ignatio agat; illius ad Goueanum, Goueani ad se epistolas mittit: a summo Pontifice, si non plures, sex minimum impetret: denique det operam, ut, quo rem conficiat, neque labori, neque sumptui parcat. Functus est Orator officio suo diligenter. Ignatium alloquitur: Regis litteras ostendit. Porro ab Ignatio illud accipit, se, suosque haud sui iuris esse: summi esse Pontificis imperare: suum, sociorumque parere: duos quidem impetrare, non fore, ut sibi uidebatur, laboriosum, plures autem, perdifficile. Cum

autem Regis legatus instaret, & uehemen tius Ignatium urgeret, ut ex decem socijs sex, ut minimum, ex Regis uoluntate eam prouinciam acciperent; Ignatius, sereno, placidoque uultu, ijs fere uerbis respondit: si ex decem ad unam prouinciam sex auferas; quid, Iesu bone reliquo terrarum orbi relinques? In summa, rogatus Pontifex, iubet, ut ex patribus duo, ad arbitrium Ignatij, proficiscantur in Indiam: electiq; sunt ad hanc prouinciam magister Simon Rodericus, & magister Nicolaus Bobadilla: Simon quartana tum febri laborabat, nauique in Lusitaniam uectus est. Ex Calabria Nicolaus in urbem accersitus est, qui egestate, assiduisque laboribus confectus, ex crure præterea grauiter laborans, eo ipso tempore uenit, quo Petrus Orator discessum in Lusitaniam parabat: qui cum neque profectionis tempus differre, neq; sine altero ex nostris comite, omnino abire uellet: & magister Bobadilla morbo impeditus, consequi legatum non posset; fœlici sorte magister Franciscus Xauier, in eius locum, hac ratione suffectus est. Iacebat Ignatius ægrotus, & Francisco ad se uo

cato,

cato, Non te, inquit, Frãcisce, clam est, duobus ex nobis proficiscendum, summi Pontificis iussu, in Indiam esse: Bobadillæ autẽ huic muneri destinato, in præsẽti, per morbum ire non licere; neq; Oratori, propter festinationem, expectare. Tuum hoc, Francisce, munus; tua hæc prouincia est. Tum ille peralacriter, Ecce ego, præsto sum. Itaque postridie cum Oratore discessit; cum ad salutandos amicos, complectendos fratres, uilem tunicam resarciendam, pauculũ larum horarum tempus habuisset. Atque eo animo, eoque uultu discessit, ut iam tũ Dei prouidentiam sapientissime, suauissimeque omnia disponentis, & Franciscum ad tam gloriosos labores uocantis, conijcere facile posses. Atque eo tempore Ignatius, societate nondum constituta; tametsi parentis tenebat locum, ut qui filios illos in Christo genuerat: non præpositus erat ut Dei nomine iubere posset: ex quo uirtus obedientiæ & charitatis ardor in Francisco magis enituit. Illud addam quod de Patre Magistro Iacobo Laine aliquoties audiui. Multo antea, dum iter per Italiam peregrinantes facerent Iacobus, & Franci-

ſcus:fiebat non raro,ut Franciſcus ex ſom-
no expergefactus,Iacobum excitaret,& di
ceret,Quam ſum,Deus bone defatigatus.
Scis quid mihi,frater, in quiete acciderit?
Somniabam,me Indum,Aethiopemue hu
meris ſuſtuliſſe,& aliquandiu geſtaſſe; ſed
uſqueadeo grauē, ut ſuo me pondere pe-
ne opprimeret: itaque feſſus ualde ſum.
Huic affine eſt,quod a magiſtro Hierony-
mo Domeneco accepi,qui magnam cum
Franciſco Bononiæ cōſuetudinem habuit,
is affirmabat,Franciſcum,iam ab eo tem-
pore, de rebus Indicis, deque illarum gen
tium ad fidem conuerſione, libentiſsi-
me loqui ſolitum eſſe, quaſi hanc ſi-
bi prouinciam, aliquando ob-
uenturam, animus præſa-
giret;eiuſque rei in
cenſam præ-
ſetuliſ-
ſe
cupidita
tem

Societas

Societas à Paulo III. Pont. Max. confirmatur, Caput VXII.

ED quoniam suus,& sociorum labor, atque consilia pro salute proximorum suscepta, ita demum & Deo grata,& proximis utilia, fore sperabat Ignatius, si ea summus Pontifex,sua auctoritate,atque iudicio comprobasset; Paulo III. Pont.Max. per Gasparū Contarenum Cardinalem, propositū suū, & sociorum significauit: se,suosque ipsius pontificis,successorumque obedientiæ, se penitus,totosque deuouisse: labores omnes suos proximorum saluti,curasque cōsecrasse.Optare se, ac summis uotis expetere, ut quibus ipsi a Deo agrum Domini colendi, desiderijs accensi essent; ea una cum ipsorum uita,ne extinguerentur, sed in aliorum exemplū adolescerent, si quos forte Deus sui imitatores excitare dignaretur,quorum quidem Religio, Clericorū

Regularium esset: institutum uero ut summo Pontifici ad nutum præsto forent, & omnino ad eam normam uitam suam dirigerent, quæ multo ante meditata, & a se esset constituta. Quod quidem Pontifex 3. Septemb. Tybure libenter audiuit, atq; laudauit anno 1539. Postea uero ab Ignatio eiusmodi instituti confirmationẽ scriptam postulante, negocium a Pontifice Maximo, tribus Cardinalibus datum est. Qui, ne res conficeretur, magnopere pugnabant; præcipue uero Bartholomeus Guidiccionus Cardinalis, uir pius quidẽ, atq; eruditus; sed qui tantam Religionũ multitudinem, quanta nunc quidem in Dei Ecclesia cernitur, minus probaret: propter quarundam fortasse lapsam, fluxamque disciplinam, quam in pristinum statum reuocandam censebat potius, quã nouas Religiones instituendas: atque de ea re librũ dicitur scripsisse. Quapropter cum id sentiret; acriter nostris restitit, & Societatis confirmationi, unus omnium acerrime repugnauit, alijque nonnulli, conatus cum illo suos coniunxerunt: ut quo res exagitata esset uehementius, & magis

lente

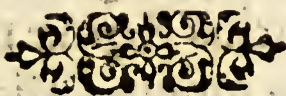
lente probata, eo testatior, atque illustrior Dei uoluntas, existeret, per Vicarium suũ, hoc institutum confirmantis. Namque ui cta omnis inuidia est, & intercessio om = nis sublata; Ignatij continuis ad Deum la crymis precibusq; qui aliquot Missarum millia per se, & suos Deo offerre constituit, ad fœlicem tantæ rei exitum impe trandũ. Ex quo cum reliquorum Cardina lium, tum uero Guidiccionij cor ita immutatum est, ut adiutor ex aduersario repente existeret, & ille nouarum Religionũ tam acer paulo ante insectator, Societatis fine percepto, summopere eius institutũ laudaret. Sic enim animo commotus est, ut aliquando etiam diceret, Nouas Religiones non probo: hanc tamen non probare nõ audeo. Sic enim interius afficior, eos motus animi diuinitus sentio, ut quo me humana ratio non ducit, eo uoluntas inclinet, & affectu quodammodo inuitus complectar, quæ argumentis antea repudiabam. Ergo ille ipse societatis institutũ Pontifici commendauit: cum enim formu la quadam comprehensum, perlegisset, ue hementer probauit, & pontificio afflatu spiritum Dei hic esse dixit, seque non te-

nues fructus sperare, neque exiguas ex tā exiguo, tenuique principio utilitates, in Dei Ecclesiam, peruenturas. Cōfirmata est igitur societas anno 1540. V. Kalen. Octobris: definite tamen, & caute: ijs enim tū finibus, Professorum nostrorum numerus circumscriptus est, ut sexaginta non excederet. Quod diuinitus etiā factū esse credimus, ut media primis, extrema medijs congruerent. Nā hæc societas nōdū nata, in auctore suo Ignatio, primū probata est in Hispania, deinde iam ædita in lucē in Italia, Galliaque grauiter oppugnata, ante hanc summi Pontificis cōfirmationē. qui ut pedetentim progrederetur, & ipsa sua confirmatione, societatē etiā magis probaret, certū numerū adiecit. Ex quo hæc eius confirmatio, ad annū 1543. probatio quædā fuit, quo quidē anno ubi Domino cooperante, & sermonē nostrorū uirtute sua cōfirmāte, successus is fuit, qui sperabatur: ab eodē Pōtifice numeri illa definitio sublata est: deinde uero ab anno 1543 ad annū 1550. uegetior facta est, ac robustior, & a Iulio 3. alijsq; Pontificibus cōfirmata, & multis, magnisq; priuilegijs aucta, & uehemētius stabilita, ut suo loco dicā.

VITAE

VITAE IGNATII LOIOLAE.

LIBER TERTIVS.

IGNATIVS IN PRAEPOSITVM GENERALEM ELIGITVR.

Caput primum.

SOCIETATE à Paulo III. Pont.Max.confirmata, nihil patres prius habuerunt, quam ut Præpositum crearent eum, qui uniuersæ Societati præesset, cuiusque spiritu, ac prudẽtia, omnia tum Romæ, tum foris administrarentur. Societatis autem status eiusmodi tũ ferme erat. Franciscus Xauier, & Simon Rodericus

Rodericus in Lusitania, Petrus Faber ad conuentum Imperialem Vormatiensem cum D. Ortizio profectus, in Germania; Iacobus Laines Parmæ erat, Brixiæ Claudius Iaius, Senis Paschasius, in Calabria Nicolaus Bobadilla; ipse Ignatius, Salmeron, & Ioannes Codurius Romæ remanserant. Lutetiæ præterea iuuenes aliquot, qui animũ ad Societatem appulerant, iam tum in litterarum studijs uersabâtur, Roma ab Ignatio hanc ipsam ob caussam missi. In ipsa uero urbe, duodecim fere, ad patres accesserant: habitabamusque arcte sane, & peranguste, ex aduersum templi, quod nunc habemus, in conducta domo, male materiata, & ruinosa. Hoc rerum statu, euocati sunt Romam qui ex decem patribus in Italia erant: omnesque sub Quadragesimã anni 1541. uenerunt, præter unum Nicolaum Bobadillam, quem Bisiniani fructuose laborantem, summi Pontificis imperiũ retinuit. Diutius autem res differri nõ potuit, quod idẽ Pontifex, paulopost aliquot alios ex patribus, uarias in prouincias, dimittere statuisset. Per Quadragesimæ ergo tempus Ignatius, Laines Salmerõ, Claudius

dius

dius,Paſchaſius,& Codurius, ad Præpoſiti Generalis electionem conueniunt: rebus agitatis,ſtatuunt, ut triduum in oratione ponant; ſilentium hac de re inter ſe ſeruent; tum ſuum quiſque ſuffragium manu ſua ſcriptum,adferat, quo ſenſus cuiuſque,ac uoluntas declaretur. Poſt triduum rurſus coeunt:ſuffragia ſua cum abſentiũ patrum ſuffragijs, quæ illi aut ſcripta reliquerant,aut poſtea miſerant,coniungunt: poſt tertium item diem, omnibus omniũ tum præſentium, tum abſentium ſententijs Ignatius Præpoſitus Generalis renuntiatur.Hic ille, cum ad parendum magis, quam ad imperandum,ſe ex animo paratum oſtendiſſet; ad ſocios,Ego fratres, inquit,neque hoc munere dignus ſum, neq; uero idoneus,qui alios regam: nã, qui me ipſe regere neſcio, alios quomodo regã? quod ego uere ſyncereque coram Deo,ac Domino noſtro dum conſidero;dum præteritæuitæ meæ peruerſos habitus, & præſentis peccata,& miſerias multas diligenter mecum ipſe reputo; facere non poſſum, ut quod uos mihi onus imponitis, in me recipiam: quoduos quæſo boni con-

ſulite,

ſulite,& de integro,per tres alios quattuor ue dies, rem totam Deo commendate ardentius, ut diuino illius afflatu, ac impulſu, in patrem eum potiſsimũ, ex omnibus eligamus,qui optime omnium, ſocietatẽ ſit uniuerſam,gubernaturus.Patres,principio quidẽ Ignatio aduerſantur:ſed acquieſcere tandem coacti, tempus ad denuo deliberandũ,ſumunt. Quattriduo interpoſito,rurſus conueniunt:ſed eadem animorũ conſenſione,Ignatius Præpoſitus Generalis eligitur.Tum ille,ne aut omnibus unus obſiſteret, aut quod ſibi non ſatis conueniens iudicabat,munus ſuſciperet; ego,inquit, meo cõfeſſario rem totã permitto: ego illi totius uitæ meæ crimina aperiam; illi animi mei morbos, corporiſq; ægritudines exponã:quibus auditis,ſi ille tamen in Chriſti domini noſtri nomine,uel mandauerit mihi,uel conſiliũ dederit,ut tantũ onus ſubeam, tunc deniq; obtemperabo. Hic reliqui obſtrepere,ac reclamare,& ſatis eſſe exploratã Dei uoluntatem, dicere; Ignatiumq; urgere,ne diutius, humilitatis obiectu,rẽ producat,ne Deo repugnare uideatur. Cũ autem de ſententia ille dimoueri

ueri non poſſet; tandē ut id fiat, quod uolebat, inuiti decernunt. Igitur confeſſarium Ignatius, quid uideatur, rogat: ille, uideri ſibi ait, Ignatium Spiritui Sancto reſiſtere. Tū Ignatius hominē obſecrat, attētius uti rē totā expendat, & Deo commendet, ac tum demum ad reliquos ſocios, quid ſentiat, referat. Fecit ille quod rogabatur. Patribus refert, ſibi uideri omnino, ut Ignatius Societatis gubernationem accipiat: ille, maxima omnium gratulatione, ſe facturum dicit. Sextam feriam a Paſcha, proximam ad x. Kalen. Maij, conſtituunt, quo die & ſeptem urbis inſigniora templa, & illorum ſtationes obeant, & in diui Pauli a turba uacuo, & peropportuno loco, ſinguli profeſsionem ſuam emittant: quod & factum hunc in modum eſt. Ad diui Pauli cum perueniſſent, & peccata ſua confeſsi inuicem breuiter eſſent; Ignatius in ſacello beatæ Mariæ (in quo ſacratiſsimum Ieſu Chriſti corpus tū aſſeruabatur) rem ſacram facit: cum ad perceptionem dominici corporis uētum eſt, altera illud manu in patena tenēs, altera profeſsionis formulam, ad ſuos conuerſus,

uersus, uota sua ijs uerbis clara uoce pronuntiauit. ¶ Ego Ignatius de Loiola promitto omnipotenti Deo, & Summo Pontifici, eius in terris Vicario, coram eius Virgine matre, & tota cœlesti curia, ac in præsentia Societatis, perpetuam paupertatem castitatem, & obedientiam, iuxta formam uiuendi in Bulla Societatis domini nostri Iesu, & in eius cōstitutionibus declaratis, seu declarandis contentam. Insuper promitto specialem obedientiam summo Pōtifici circa missiones in Bulla contentas, rursus promitto me curaturum, ut pueri erudiantur in rudimentis fidei, iuxta eandem Bullam, & constitutiones. Percepto ab Ignatio Domini nostri Iesu Christi corpore, & sanguine, quique patres alij ante sumptionem domini corporis, nullo ordine antiquitatis seruato, professionem suā emiserūt, cuius formula sic habet. ¶ Ego. N. promitto omnipotenti Deo, coram eius Virgine matre, & tota cœlesti curia, ac in præsentia Societatis, & tibi, Reuerende Pater, locum Dei tenenti, perpetuam paupertatem, castitatem, & obedientiam, iuxta formam uiuendi in Bulla societatis

domini

domini Iesu, & in eius constitutionibus declaratis, seu declarandis, contentam. Insuper promitto specialem obedientiam summo Pontifici circa missiones in Bulla contentas. Rursus promitto me obediturum circa eruditionem puerorum in rudimentis fidei iuxta eandem Bullam. Re diuina confecta, sacrisque illius templi locis pie, sanctequé obitis, ad aram maximã sub qua beatissimorum Petri, & Pauli Apostolorum principum, ossa condita sunt, patres consistunt: ibi mutuo sese, amanterq; complectuntur: animos suos magis deuinciunt, & summa deuotione, ac pietatis ardore, profluentibus lacrymis, Deo Opt. Max. gratias agunt, quod quæ ipse inchoasset, dignatus esset perficere; quodque diẽ illum uidere ipsis licuisset, quo se holocaustum in odorem suauitatis admittere, & ex tot prouincijs collectos homines, in unum corpus coalescere uoluisset.

Porro Magister Ioannes Codurius eo die singularem quandam, atque eximiam deuotionem sensit; & usqueadeo uehementem Dei consolationem, ut illam, quominus efferuesceret, & foras

erumperet,

erumperet, nulla ratione cohibere posset: itaque illum per uias ambulantem, audiebamus, magnis uocibus complentem cœlum, & ad Dominum sic clamantem, ut, præ affectus magnitudine, dirumpi omnino uideretur, quasi se ex custodia hac breui educēdum, animo præsagiret. Nam hoc ipso anno qui primus ex decem post Ignatium professionem emiserat, primus omnium ad iiij. Kal. Septembris decessit è uita; qui in Prouincia oppido Sein, ipso natali die D. Ioannis Baptistæ natus, ipso mortis eius die, eademque ætate qua ille, mortuus est; cum ipso quoque B. Ioannis natali die, Sacerdotij dignitatem adeptus fuisset, uir in audiendis confessionibus apprime exercitatus, tractandisque proximorum animis, & ad pietatem promouendis efficax, prudentiaque singulari, ex qua re magnam apud summos uiros auctoritatē erat consequutus. Eius mortui anima cœlum intrare cuidam precanti conspecta est, clarissima gloriæ circunfusa luce, Angelorumque permixta choris. Qua uero hora mortuus est, Ignatius qui ad D. Petri Montorij pro illo sacrificaturus pergebat,

in Ponte

in Ponte Xisti, repente quasi horrore quodam perfusus, restitit, & ad comitem suũ conuersus, Ioannes (inquit) Codurius, iam uita excessit.

Ignatij Generalatus initia. Caput II.

PRæpositi Generalis munere suscepto, ea Ignatius cœpit grauiter constituere, quæ tum ad uniuersæ Societatis administrationem, tum etiam ad domesticam disciplinam pertinerent. Atque ut quo altius ascenderat, eo se gereret submissius, exemploque suo omnes ad ueræ humilitatis studium prouocaret, culinam statim est ingressus, in eaq; permultos dies, & coquum agere, & alia uilia ministeria domestica obire cępit, tã accurate, ac serio, ut quasi nouitius aliquis, sui tantum profectus caussa facere uideretur. Et quoniam per occupationes (quæ multæ quotidie, & magnæ illi occurrebãt)

libere, atque integre eiusmodi officijs ua-
care non poterat; ita tempora diuidebat, ut & negocijs grauioribus adesset, & culinæ tamen non deesset. Deinde Christianæ doctrinæ rudimenta tradere exorsus est, & pueros instituere: quod in templo nostro, per sex & quadraginta dies, continenter fecit; plurimiq; ad eum audiendũ, ueniebãt quotidie, neq; tam pueri, quã uiri, & fœminæ, indocti, doctiq;, & cum pia potius, quam docta diceret, & impolitis, atq; improprijs uerbis uteretur: illa tamen rudia, & inculta uerba fortia erãt, ac robusta, audientiũq; animos mouebant, nõ ad inanẽ plausum, atq; admirationẽ, sed ad fletũ, & uitiorũ detestationẽ salutarẽ. Itaq; cum finem dicendi fecisset Ignatius, permulti se ad Sacerdotum pedes gemebundi, aduoluebãt, ita commutati animis, doloreq; commoti, ut præ lacrymis, & singultibus, uix possent peccata sua confiteri, quod P. Laines, qui tum confessionibus audiendis operã dabat, mihi sæpe affirmauit. Neque mihi tamẽ hoc nouũ, aut admirabile uidetur, cũ ea, quæ tum uidi, memoria repeto. Nãq; memini, ea energia Ignatium, atque

spiritus

ſpiritus feruore, uerba facere ſolitũ, ut flagrare caritate ipſe, & ardẽtes diuini amoris faces quodãmodo iaculari uideretur, ut etiã, illo tacẽte, uultus ipſe, & totius oris inflãmatio, icẽdere facile auditores poſſet; eorumq; animos, quocũq; uellet, impellere.

Franciſcus Xauier in Indiam proficiſcitur. Simon in Luſitania remanet.

Cap. III.

HOC eodem anno 1541. 7. Aprilis, Magiſter Franciſcus Xauier ex portu Vlyſsipponenſi in prætoria naui, qua Martinus Alfonſus Soſſa Prorex uehebatur, fœliciter in Indiam ſoluit. Magiſter autem Simon in Luſitania remanſit, remanendi autem cauſſa eiuſmodi fuit. Dum idoneam in Indiam nauigandi tempeſtatem ambo expectant, ne otioſi interim eſſent, pro ſua conſuetudine, homines ad ueræ pietatis

ſtudium excitare incipiunt, & in his præcipuam Luſitaniæ nobilitatem: & uitæ exẽplo, pijſque monitis plurimum profecerunt. Qua de cauſſa ex aulicis uiri nobiliſſimi Regem ipſum docent, quanta in hominibus uirtus, ac prudentia ſit: monentq; ſecum cogitet, num in Luſitania utiliores eiuſmodi homines, quam in India, futuri ſint. Quod noſtri ſubodorati, ad Ignatiũ ſcribunt, quid præſentiant, uereri ſe, ne Regis auctoritate, contra ſummi Pontificis mandata, in Luſitania diutius hærere cogantur. Ignatius cum id egiſſet, ut Pontifex rem totam intelligeret, eamq; Pontifex Regi liberam reliquiſſet; eos per epiſtolas certiores facit, rem totam a Pontifice in Regem reiectam eſſe: itaque Regi per omnia obtemperent; nulla prioris mandati religione moueantur. Sibi tamen (ſi Rex forte ſcire uelit, quid ipſe ſentiat) uideri, ut Franciſcus in Indiam proficiſcatur; Simon in Luſitania remaneat: quod utique conſilium Rex probauit. Hæc ſunt diſſeminatæ in Luſitania, & remotiſsimis Indiæ regionibus, noſtræ Societatis exordia.

Alfonſus

Alfonſus Salmeron, & Paſchaſius Broetus in Hyberniam legantur.
Cap. IIII.

OC item anno, Magiſter Alfonſus Salmeron, & Magiſter Paſchaſius Broetus, cum perampla poteſtate, nũtij Apoſtolici a ſummo Pontifice in Hyberniam miſsi ſunt: qua poteſtate caſte, prudẽterq; uſi ſunt, ſuoque munere functi diligenter: rudes illos, & incultos populos Regis Angliæ potentia, & uicinitate labantes, in uera religione retinere ſtuduerũt: fidei Chriſtianæ dogmata imperitis explicarunt. Pecuniam neque exegerunt unquam, neque ſponte oblatam, acceperunt: ſi quid mulctæ nomine imperaſſent, id totum egenis tribuebatur, ipſi nihil penitus attingebant. Atque hac ſobrietate uitæ, & moderatione, in ea prouincia aliquandiu uerſati, in Galliam redierunt, quod aditum ueritati

clausum,& insidias a perditis quibusdam hominibus, sibi fieri comperissent, qui eorum uitam pretio Anglis mercatoribus addixerant, ut eos Henrici VIII. Angliæ Regis, traderent potestati, cuius ipsi, dum eo nauigarent, manus diuinitus effugerāt. Certior factus de periculo summus Pontifex, iusserat quidē, ut illi se in Scotiā transferrent, cum eadem potestate: Sed cum illa prouincia, pessime aduersus sedem Apostolicam iam tum affecta esset, animique nobilium ab illius reuerentia abalienati, inopportunum tempus ratus Pontifex, homines ad se reuocauit. Itaque Lutetia iter in Italiam suis ipsi pedibus, tenuique pecunia, Apostolici Nūtij sunt ingressi. Et cum bellum in Hispaniam, Gallia instrueret, quasi speculatores Lugduni intercepti, in uincula conijciuntur: a Cardinalibus Turnonensi deinde, & Gaddio agniti, educuntur, & uiatico, equisq; benigne donati, Romā ad Ignatiū remittūtur. Interea Faber cū D. Ortizio in Hispaniam hoc ipso anno 1541 est profectus: in cuius locū Nicolaus Bobadilla, professione ædita, in Germaniam, Pont. Max. iussu, missus est.

est. Et ut ex ijs, quæ diximus, perspici potest, ex quo a Summo Pontifice confirmata nostra Societas est, uix anno uertēte in Italiam, Galliam, Hispaniam, Germaniā, Indiam, atque Hyberniam disseminatam illam uidere licet.

De Collegijs Conimbricensi, & Goensi, ac Romana domo. Cap. V.

HOC rerum statu, Ioannes III. Lusitaniæ Rex, ut Indorum saluti consuleret, misso ad Indos Francisco Xauier, alios ex nostris, quā ratione in annos singulos posset mittere, cogitauit: Collegiumq; nostræ Societati, decreuit omnium primus instituere, quod illius propagandæ apud Indos, quasi seminarium esset. Quare ad celebrem Conimbricensem academiā a se fundatā, nostrū quoq; Collegiū adiecit: cuius collegij propagatio, & soboles, origo reliquorum in

Lusitania collegiorum est: ad quod quidē constituendum Ignatius ex nostris, qui & Romæ erāt,& Lutetiæ, in Lusitaniam ado lescentes aliquot, uirosque probatissimos anno 1541. & 1542. ad Simonem misit. Mittebantur autem nostri id temporis ab Ignatio (ut obiter hoc quoque dicamus) in remotissimas etiam terras, in hunc fere modum. Pedibus suis peregrinabantur: nō uno omnes habitu, sed semper uili: mendicato uiuebant: in hospitali pauperū domo, ubi eius erat copia, dormiebāt. Si quādo uel uictus ex eleemosyna deesset, uel lectus, tenui aliqua pecuniola se sustentabant, in eum ipsum finem reseruata. In plateis, pro loco, & tempore, cōcionabantur: hortabantur quoscunque nacti erant, ad detestationem uitiorum, ad cofessionem, orationemque, & ueræ pietatis cultum: egredientes hospitium, armabat oratio: ingredientes excipiebat. Diebus dominicis, qui sacerdotes non erant, aut sæpius etiā, confitebantur, & communicabant: inter ipsos summa pax, summa concordia; & quod mirabilius est, in magnis laboribus magna alacritas, animusque semper lætus,

&, præ

& præ laborandi pro christo, patiendiq; desiderio, ne de ipsis quidem longissimi itineris molestijs, aut periculis cogitans. Imbecillus qui maxime in ambulãdo erat, antecedebat alios, ut quod ille poterat, ad id se ualẽtiores accommodarent. Et quoniam nulla tunc collegia in uia occurrebant, nullus certus locus (ignota adhuc Societate) quò nostri, si quid in uia accidisset, sese reciperent; illud etiam præcipiebatur ab Ignatio, & seruabatur diligenter, ut si quis forte morbo aliquo impeditus, persequi iter non posset, pro morbi conditione, ad breue quidem tempus, reliqui omnes consisterent; sin diuturnior fore uideretur, unus certe remaneret, qui ad ęgrotum subleuandum, uideretur aptissimus. Hunc in modum, illis initijs, nostri Roma mittebantur ab Ignatio, & Lutetiam, & in Hispaniam; hoc modo in Lusitaniam usque profecti sunt, qui collegij Conimbricensis fundamenta iecerunt: qui benigne a Rege accepti, dum Conimbricæ res futuro collegio parantur, Vlyssipponæ aliquandiu commorati, Domus sancti Antonij initium etiam fecerunt.

Sed etiam in India, simulatq; Francisci Xauier uirtus, & prudentia, tractari ab hominibus illis, & agnosci cœpta est, uberes protulit ex se fructus, ut suo loco dicam. Anno enim statim 1542. Goæ, quæ ciuitas Regia est, & Indicarum omnium, quæ Lusitano Regi parent, metropolis, Collegiū quod ad alendos Gentilium filios ad Christi fidem conuersos, atque educandos, Lusitanorum liberalitate, iam tum fuerat informatum, nostris datum est, ut eorum ipsorum puerorum ad pietatem informandorum, curam susciperēt, & uenie̅tes suos ex Lusitania fratres exciperent, & accolas Societatem ingredi uolentes, probarent: essetq; Collegium illud, Christianæ fidei hostibus, quasi propugnaculum quoddam oppositum. Multum ex humili ducta principio duo hæc Collegia, Conimbricense, & Goense, creuerunt. Nam ad 200. Conimbricense ex nostris continet: Goense ad 120. & in utroq; disciplinæ omnes ingenuæ, quæ quidem a Theologo non sint alienæ explicantur: & quicquid apud Indos a nostris gestū est: quicquid apud Iaponios, Sinas, Persas, Aethiopes, & alias plerasque

raſque nationes, ueri Dei ignoratione cæcas, effectum ex his duobus Collegijs profectum eſt maxime. Ex quo intelligimus, Collegiorum, quæ in uniuerſa Societate cōſtituta hactenus ſunt, primum omnium tenere locum Conimbricenſe, Regis Luſitaniæ munificentia, iam tum informatum, poſtea uero etiam perfectum. Collegiorū dico: nam Romana domus reliquæ Societatis parens eſt: ex qua, ut ex matrice quadam ciuitate, Ignatij opera, & conſilio, coloniæ deductæ in diuerſas terras, & propagatæ ſunt: quæ quidem domus Romana cum ipſa Societate nata eſt. Siquidē exeūte anno 1540. templum beatæ Mariæ (ut uocant) de Strata, Petri Codatij induſtria & beneficio nobis additum eſt. Anno uero 1543. templum ſancti Andreę peropportunum, ac propinquum, opera, ac ſtudio Philippi Archinti Seleuciarum Epiſcopi, ac Summi Pontificis tunc in alma Vrbe Vicarij, & de uniuerſa Societate optime meriti, ipſius Pontificis Summi decreto, adiunctū eſt: in quo eo ipſo anno domus, quam nūc incolimus, ædificari cœpta eſt.

Patauinum Collegium.
Caput VI.

ER idem tempus, Repub. Veneta postulante, anno 1542. missus à summo Pontifice Venetias est, P. Iacobus Laines, ut pietatis quædam opera promoueret, qui cum strenue suo fungeretur munere, in Andream Lippomanũ Ecclesiæ sanctißimæ Trinitatis Priorem, uirum Patritium, ac religiosum incidit, ad eumque ipsius rogatu diuertit. Qui domestica consuetudine, mores Iacobi, ingeniumque perspiciens, & Societatis nostræ institutum intelligens, ita permotus est, ut de extruendo Patauino collegio, statim cum Iacobo ageret. Habebat enim Patauij etiam Prioratum diuæ Magdalenæ, ordinis hospitalis sanctæ Mariæ Theutonicorum, olim in expeditione Christianorum contra Turcas, a Germanis constitutum: quem in Collegij Societatis institutionẽ conferre decreuit, & dum res a Summo Pontifice impetratur, aliquot ex nostris

alere,

alere, ut nō ſolum futuri beneficij ſpe, ſed præſentis etiam utilitate fruerentur. Itaque Roma miſsi Patauium ab Ignatio ſunt anno 1543. qui cum Ioanne Polanco, & Andrea Fruſio (iam tum in Patauina academia ſtudijs litterarum operam dantibus) ſeſe coniungerent, & collegij fundamenta ponerent. Anno deinde 1544. impetratus a Paulo III. Pont. Max. Prioratus eſt, ac ſedis Apoſtolicæ auctoritate, Collegij uſibus in perpetuum conſecratus. Sed anno 1548 noſtris, ut in poſſeſsionem mitterentur, a Senatu Veneto petentibus, quidam ſanguine Priori Andreæ maxime coniunctus, uehementer obſtabat: & ut erat Senatoria dignitate, & opibus, inter ſuos præſtans, facile, Iacobo Laini, & Alfonſo Salmeroni, rem curātibus, aduenis, ignotiſq; hominibus, & pauperibus, negotium exhibebat. Accidit etiam, ut aliquando in Senatum ingreſsi, ut ſuæ poſtulationis rationē exponerent, pene exſibilarentur, quod illo Patrum conſeſſu, homines ſpecie, habituque contemptibiles, indigni uiderētur. Sed ſilentio tandem impetrato, cauſſaque ab Iacobo perorata, magna omnium cō-

ſurrectio

surrectio facta est, & perhonorifica compellatio: cum in homine prudentiam, & dicendi ... m, modestiamq; admirarentur. Sed cum difficultates perrumpere nostri non possent, neq; aduersarij potentissimi consilijs obsistere, ad Ignatium Laines scripsit, quo loco res esset, petijtq;, ut ad illam conficiendam, fœlicemque exitum a Domino impetrandum, sacratissimum Missæ sacrificium offerre Deo dignaretur. Fecit Ignatius quod rogabatur, ipso die natali beatæ Mariæ, Iacoboq; rescripsit: Feci quod rogasti: esto bono animo, nec te hæc res sollicitum habeat, sed confectam puta. Nec fefellit euẽtus. Octauo post sacrificiũ die, frequens Senatus ea de re habitus est, & omnibus omnium fere sententijs, possessio nostris adiudicata. Permirus autẽ illius Reip. peritis uidebatur, & inusitatus, tãtus frequentissimi Senatus, pro peregrinis, aduersus ciuẽ consensus. Atq; ut eiusmodi euentus Deo, nõ hominibus tribueretur; quo die relatũ ad Senatũ de hac re est, probatissimi Senatores, qui nostras partes agebant, eo die in Senatũ nõ uenerũt, ne quid homines sibi, de diuina laude decerperent

cerperent

cœperent, & nos non hominibus, ſed Deo niti, diſceremus, qui etiam ſalutaria effecit, quæ in perniciẽ ab aduerſarijs parabãtur. Nã cum iactata de nobis, qui in Collegio Patauino eramus, multa ab aduerſarijs eſſent, ut nos in periculi ſuſpicionẽ adducerent, Senatus decreto, in noſtrã uitã inquiſitũ diligẽter eſt: eaq; a quibus mãdatũ erat, inuẽta, & ſcripta ſunt ad Senatum, quæ nos ſuſpicione liberarẽt, & Societatẽ noſtrã probitatis teſtimonio cõmẽdarẽt. Eodem anno 1542. in Belgicam noſtri, nõ tam ſua uoluntate, quam neceſsitate quadam, ſunt ingreſsi. Nam cum bellum inter Carolum V. Imp. & Franciſcum Galliarum Regem, repente exarſiſſet; Hiſpani omnes, Flandrique, qui in Gallia uerſabantur, Gallia excedere iuſsi ſunt: quo tempore, quindecim; ſexdecimue de Societate, partim Itali, partim Hiſpani Lutetiæ Pariſiorũ litteris dabamus operam. Ex quibus, ut Regio edicto ſatisfieret, Italis Lutetiæ remanentibus, Hiſpani in Belgicam amicã prouinciam, duce Hieronymo Domeneco, ac moderatore, profecti, & ſtudia litterarũ in Louanienſi academia ſumus proſequuti.

Ibi

Ibi uero tantum exemplo a nostris, & Fräcisci stradæ latinis concionibus effectum est, ut multi studiosi, egregijque adolescētes & uiri doctrina, atque auctoritate nobiles, nostrum institutum auide arriperēt: quos Magister Petrus Faber ab Hispania reuersus ex superiore Germania, in inferiorem descendens, suis consilijs postea confirmauit. Et hoc quidem propagatæ in Belgica Societatis semen, & origo.

Confirmatur denuo a Pontif. Maximo Societas, & augēdi numeri fit potestas. Caput VII.

Nimaduertens igitur Ignatius non modo præclaros adolescentes ad Societatem animum adijcere, uerum etiam uiros graues, atque eruditos, Collegiaque in quibus alerentur, institui, magnū fructum a suis ædi: neque tamen sibi per summi Pontificis decretum

cretum licere, omnes qui a Deo uocarentur, in Societatem, professione ædita, cooptare, a Christi Vicario contendit, ut Societatem ipsam denuo confirmare dignaretur, dilatareque cõtractum illum, ac breuem numerum, quem in prima Societatis approbatione, nostris admittendis circũsepierat: quod utique pontifex, sicut libro I
II. dictum est, anno 1543. pridie idus Martias magna uolũtate fecit: cum patres nostros, uita, doctrinaq; sua, uberes Ecclesiæ Christi fructus tulisse intelligeret, uberiores etiã laturos speraret: ex quo tẽpore magnum Societas nostra incrementũ cœpit. Interea, cum semen illud, quod Petrus Faber, ac Iacobus Laines in Parmensi solo sparserant, fœliciter adolesceret, multique essent Sacerdotes, illorum studio discipuli, Socij uoluntate, qui, quod illi plantarant, ipsi rigarent, atque excolerent, & Parmæ magna pietatis accessio, quotidie fieret; inimicus homo per concionatorem quẽdam hæreticum zizania superseminare conatus est; qui & multa impia, atque hæretica ex suggesto iactauit: & sacerdotes illos, quorum uitã, doctrinãq;

obſtare ſibi intelligebat, falſi criminis inuidia onerare aggreſſus eſt. Itaq; grauis in illos,(quãuis prorſus innoxios) quos cõtẽplãtes uocabãt,tẽpeſtas coorta eſt, quæ in noſtrum etiã nomen erupit. Nam etſi illi beneuolentia tantum noſtri erant, & imitatione magis, quàm profeſsione: in nos tamen quaſi in auctores,conferebatur culpa,aut nobiſcum certe communicabatur. Ignatius igitur curauit in primis, ut ſummus Pontifex,quod Parmæ geſtum erat,intelligeret. Qua re permotus (ut par erat) grauiter Pontifex, & alijs contagionibus malorum admonitus,quæ in nonnullis Italiæ ciuitatibus,ſerpere quotidie magis nũciabantur:ex uniuerſo Cardinalium collegio ſex omnino delegit, qui ſumma cum poteſtate in Hæreticos inquirerent, & in perẽni quadam uigilia aduerſus Eccleſiæ hoſtes eſſent: quod præclarum inuentum, non urbi ſolum,ſed Italiæ etiam uniuerſæ, extitit ſalutare. Illud etiam acriter pugnauit Ignatius,ut,quæ in Sacerdotes illos cõijciebantur, ea iudicio excuterentur, ac proferrentur in lucem, ne qua ex ſilentio infamiæ nota illorum uitæ, noſtroque nomini

mini inureretur: quod, multis repugnantibus, atque obnitentibus, tandem uicit. Ergo illi, ſententia pronuntiata a Ludouico Milaneſio, Protonotario Apoſtolico, ac Vicelegato, omni criminis ſuſpicione liberati ſunt.

Collegium Complutenſe. Caput VIII.

X eorũ numero, quos Roma ab Ignatio, anno 1541 ad Conimbricenſe Collegium conſtituendum miſſos fuiſſe diximus, Franciſcus Villa noua fuit, qui cũ ex longi itineris laboribus, incommoda uteretur ualetudine, medicorum conſilio, & patrum noſtrorum uoluntate, ut cœlũ mutaret, Complutum uenit: ubi, utcunque ex morbo confirmatus, ſedem, Ignatij iuſſu, fixit: & homo natu grandis, ad Grammatices ſtudium aggreſſus, uerborum inflexiones, atque nominum meditari cœpit, & puerilia rudimenta ſtudioſe deuorare:

quo in labore duos annos posuit, summa inopia, & tolerantia, rerumq; humanarũ contemptione: sed pari uel hominum admiratione, uel fructu. Nam homo litterarum rudis, cõditione humilis, ignotus nomine, doctissimos, grauissimosq; uiros, in nobilissima Academia, consuetudine ita sibi deuinxit, ut spiritum hominis, prudentiamque admirati, ad illum de rebus suis referrent, illum sibi magistrum exercendæ pietatis asciscerent, illum ducem sequerẽtur, plusque illi auctoritatis apud bonos adderet uirtutis opinio, quam inopia adimeret doctrinæ. Adiuncti sunt paulo post tres alij, quorum exemplo, commoti scholastici nonnulli, ad nostræ institutum Societatis animum applicuerunt, qui quidem molestijs perfuncti sunt, multis & rei nouitate, & falsi criminis suspicione, commotis, qua suspicione nostri cognita ueritate, publico. M. Velæ Academiæ Rectoris testimonio liberati sunt. Resque cum aliorum benignitate, tum uero Doctoris Vergaræ in primis, Canonici Conchensis studio, ac beneficentia, eò progressa est, ut commodum, numerosumq;

Collegium

Collegium Compluti habeamus: ex quo, longum ſane eſſet enumerare, quot uel maximis ingenijs adoleſcentes, præſtantique ſcientiæ, ac uirtutis ſpe; uel uiri ſapientiæ, prudentiæque laude clari, Societatē noſtram ſint ingreſsi: ut mihi quidem Complutenſe Collegium, principiū conſtituendæ, propagandæque in illis prouincijs Societatis, & quaſi ſeminarium præcipuum fuiſſe uideatur.

Ignatius in urbe pietatis opera inſtituenda curat.
Caput IX.

SED non modo domeſticarum rerum, & uniuerſæ societatis curâ gerebat Ignatius, uerum etiam curæ, & cogitationis ſuæ quam poterat partem, in externorum utilitates deriuabat. Quamobrē multa, quæ conſuetudine inoleuerāt uitia, abolēda, multa in urbe inſtituenda curauit, quæ cum hominū eſſent ſalute coniuncta. Illud in primis, ut

Decretalis Innocentij. III. Cum infirmitas corporalis (quæ habetur de pœnitentia, & remiſsione) hominum uitæ maxime neceſſaria, & ſalutaris, inſtauraretur: qua nimirum cauetur, ne medici corpori curando manum prius admoueant, quam ægrotantis anima confeſsione curata ſit: mitigata tamen illius decreti ſeueritate, eaque moderatione adhibita, ut uno, atq; altero die medicus ægris adeſſe poſsit: tertio uero nullo modo, niſi prius cõfeſsi ſint. quod quidem decretum Santiſsimus Pius Quintus, ſui Pontificatus initio, ſeuerioribus etiam legibus in perpetuum ſanxit. Præterea, cum in urbe tanta Iudæorum eſſet turba: nullus tamen locus erat, quo ſe reciperent ij, ſi qui forte, quod ſuper cor eorum adhuc poſitum eſt, Dei miſericordia ſublato uelamine, ad Chriſti lucem ſeſe conuerterent: nulli doctores certi, qui illos ad Eccleſiæ gremium uenientes, erudirent: nulli redditus ad ſubleuandam eorum inopiam, conſtituti. Ergo, ne tantus periret fructus, eos ex noſtris anguſtijs, domi noſtræ aliquot annos ſuſtentare, erudire, & in certo genere uitæ collocare, non dubitauit

2. Corint. 3.

dubitauit Ignatius: multique ex Iudæis uel caritate nostrorũ allecti, uel exemplo suorum commoti, ad Christum cõuersi sunt. In quorum numero, etiam fuerunt Iudæorum primarij, qui ad Christianam fidem amplificandam, momenti plurimum attulerunt. Vehementer enim reuincebant Iudæos, ostendentes per scripturas, esse Christum Iesum. Act.18 Verum, ne hæc utilitas exigui temporis esset; in eam rem diligentiã suam nauauit Ignatius, ut locus in urbe cõstitueretur, qui Catechumenis recipiendis esset, sustentandisque accõmodatus: quod magnis laboribus tandem perfecit. Et quo mollior illis ad Christum, uia esset; a Paulo III. Pont. Max. impetrauit, ne quid suarum rerum amitterent, néue detrimento Christi fides ijs esset, qui Christum Saluatorem agnoscerent: immo uero Iudæorũ liberis, ad Christum contra parentum uoluntatem uenientibus, bona ipsorum omnia integra omnino essent: & quæ ab illis usuris fuissent parta, quorum iusti domini ignorarentur, atque iccirco per manus Ecclesiæ essent in pios usus conuertenda; Iudæis ipsis conuersis, in suscepti baptisma-

tis gratiam tribuerētur. Ad quæ illud etiã deinceps a Iulio III. & Paulo IIII. præclare additum eſt, ut ſingulæ Italiæ Iudæorum Synagogæ, certam pecuniæ ſummã, ad eos alēdos, qui ex Iudaica perfidia euadunt, huic Cathecumenorum domui quotannis impendant: multaque alia ad illos uel inuitandos, uel in Christi fide retinendos, ſapientiſsime conſtituta ſunt. Ex quo magnus aditus apertus eſt ad illius gentis ſalutem, multique ſe ex reliquijs, & fœce illa Iſrael ad Chriſtum adiunxerunt.

Ad hæc, magna Romæ mulierecularum earum uiſebatur multitudo, quæ ex proſtituta pudicitia queſtum faciebant: (maior enim per id tempus, morum in urbe licentia, quæ Santiſsimi nunc Pontificis Pij V. uigilantia, ſeueris legibus compreſſa eſt) & urbs ipſa meretricijs ſordibus obſoleſcebat: erãtq; iſtiuſmodi muliercularũ nõ nullę quæ diuino inſtinctu, cuperẽt aliquãdo ſe, ex impura illa flagitiorũ uoragine, in portũ ſalutis recipere. Ad quas alēdas, diuæ Magdalenæ (conuerſarũ uulgo appellãt) Cœnobium eſt inſtitutũ: Sed ea tamẽ lege uenientes admittuntur, ſi perpętuæ ſe

religioni

religioni consecrent, & illius limen eo animo ingrediantur, ut ex illo pedē nusquam efferre constituant, quo minus late patent eius Cœnobij fructus, nā permultæ ex ijs nuptæ sunt, quæ hoc perfugio excludūtur, quibus locus aliquis dandus est, quo se recipiant, dum maritis reconciliantur, ut a uitæ honestate quam petunt, absit periculum. Porrò aliæ emergere quidem ex fœcibus illis uellent: sed nō continuo se diuturnæ pœnitentiæ dedere: neq; si pessima fugere paratæ sunt, sectari iccirco optima concupiscunt: quibus receptum ad tēpus dari, Cœnobij illius leges non sinunt. Ignatius igitur, ut omniū saluti consuleret: & ne qua esset, quæ uictus quærendi difficultatē, suæ turpitudini prætexeret, locū peropportunū instituendū curauit, quod omniū esset cōmune perfugiū. Cū igitur hoc suū laudabile, & præstantis operis cōsiliū principibus multis uiris, ac fœminis communicasset, quorū auctoritate, ac benignitate cōficeretur: operā suā illi quidē sunt, facultatesq; polliciti, si quis inueniretur, qui eius rei perficiēdæ princeps, & auctor esse uellet: uolebat n. quisq; gloriosi operis

comitem

comitem se potius aliorum præbere, quã ducem. Sed cum hac principatus recusatione, diem ex die duci uideret Ignatius, & pium opus impediri, ut omnem Diabolo eximendi tempus, occasionem præcideret: hanc rationem excogitauit. Ex area quadam nostra, quæ Romæ ante templũ nostrum est, Petrus Codatius domus nostræ procurator, eo ipso tempore effodiendos curauerat ingẽtes lapides ex antiquæ Vrbis ruinis: tum Ignatius Codatio ait, uẽdito lapides Petre, summamque ex eis cẽtum aureorum mihi conficito: fecit ille, in magna nostrorum inopia, quod fuerat iussus. Hanc pecuniam Ignatius primus omnium, in opus eximium contulit: Si nemo est (inquit) qui anteire uelit, me ducẽ sequatur: subsecuti sunt reliqui: & ita in æde diuæ Marthæ opus eximium inchoatum est, & perfectum; Sodalitasque instituta, cui a Gratia beatæ Mariæ, nomen est inditum. In hoc autem diuæ Marthæ Cœnobium, mulierculas a turpi quæstu abductas, ipsemet sæpenumero, ne perirent, in matronæ alicuius honestę domum, instituendas ad uirtutis studium, id ætatis uir,

& Gene-

& Generalis Præpositus deducebat. Quo in genere, Leonoræ Osoriæ (ea Ioãnis Vegæ Cæsarei apud Pontificem legati erat uxor) pietas, atque benignitas inprimis enituit. Cum autem Ignatio obijceretur, in curandis huiusmodi mulierculis male operam poni, quippe quæ in uitijs iam occaluissent, facileque reuerterentur ad uomitum: minime sane, inquit, Ignatius; Sed si omnibus meæ uitæ curis, atque laboribus id possim efficere, ut uel unam noctẽ, peccato uacuam præterire istarum aliqua uelit; omnes ego quidem neruos contendam, ut uel illo tã exiguo tempore Deus, ac Dominus noster non offendatur; etiam si sciam illam statim ad ingeniũ rediturã. Orphanornm etiam solitudini ut consuleretur, multum laborauit: itaque eius etiã opera, duæ habitationes in urbe sunt constitutæ: in quibus pueri, & puellæ parentũ orbati præsidio, ac uitæ commodis destituti, a periculis eripiuntur ætatis, & ab inopię molestijs, & separatim moribus, doctrina, artibus instituuntur.

Illud etiam excogitauit, in lubrico uersanti Virginũ pudicitiæ, qua ratione succurreret,

reret; ne uidelicet puellaris castitas, aut matrum turpitudine, incuriáue deflorescceret, aut paupertate Quamobrem præclarum, omniq; laude dignum Cœnobiũ constructum est Sanctę Catherinæ, ut uulgo uocant, de funarijs: in quod, tanquã in asylum, arcemq; transferuntur adolescentulæ, quæ in periculo pudicitię uersãtur. Et hæc quidẽ Ignatius Romæ, & alia id genus nõnulla, ad proximorum salutem effecit. In ijs autem operibus constituendis, hanc seruabat rationem. Consilium suum, cum certis hominibus, grauibus, prudentibus, & ad omnem caritatem propensis, communicabat: è quibus Iacobus Crescentius, nobilis Romanus, Frãciscus Vanutius, Põtificis summi Eleemosynarius, Laurentius Castellus, alijq; nonnulli præstabant: quibus consiliarijs Ignatius, adiutoribusque usus est. Rebus inter ipsos agitatis, compositisque, opus ipsum primarijs uiris, locupletibus, benignis proponebatur, quorum opibus, atq, auctoritate niteretur: in primisq; aliquis S. R. E. Cardinalis deligebatur, qui ad patrociniũ eius operis suscipiẽdũ, uideretur aptissimus. Constituta deinde

de ſodalitate, ſancitis legibus, totius gubernationis ordine, rationeq; præſcripta: cũ iam ſuã operam minus eſſe neceſſariã intelligeret. Vigiliam ſuam alijs tradebat Ignatius, ſeque ſenſim ad alia æque utilia inchoanda cõuertebat. Neq;.n.otioſa eſſe illius caritas poterat,ſed sẽper nouũ aliquid meditabatur,hominibus ſalutare.

Varijs locis Collegia inſtituuntur. Caput X.

VM hæc Romæ Ignatius ageret, totus in Dei gloriam intentus, Deus eius gerebat curã,& res Societatis propagabat, mouebatq; hominum animos, noſtrorum patrum integritate,ac zelo excitatos, ut eos aut expeterent beneuole, aut accerſitos,ſtudioſe retinerent,& apud ſe certis in ſedibus collocarent. Et quamuis omnibus, qui petebant, ſatisfieri, in tanta noſtrorum paucitate, non poterat: conabatur tamen Ignatius Dei gratiã non negligere,ſed eos ipſos quos habebat.

bat, in ea loca diſpergere, ac diſtribuere, in quibus uel propter ipſorum locorum opportunitatem, ac naturam, uel propter ciuium ingenium, & in noſtros beneuolentiam, uberiores fructus ſperabantur. Cum igitur Hieronymus Domenecus, ciuis Valentinus, non ſolum ſe (quod multo antea fecerat) ſed ſua omnia etiam Societati conſecrare, & Collegium ex ſuis redditibus, Valētiæ inchoare ſtatuiſſet; Ignatius illius ciuitatis amplitudinem, & nobilitatem, Gymnaſij celebritatem, ſecum reputans; & uicinorum oppidorum, ac pagorũ copiam, ad quos excurſiones facere noſtri poſſent, & apud illos utiliter aliquando uerſari; Iacobum Mironum, qui Lutetia Pariſiorum, anno 1541. Conimbricam uenerat, & eius ciuitatis Collegio aliquãdiu præfuerat, alioſque nonnullos anno 1544. Valentiam deſtinauit, ut Valentini Collegij ponerent fundamenta: quod illi quidē fideliter præſtiterunt. Anno uero 1545 diplomate a ſummo Pontifice impetrato, certis redditibus, conſtitutum eſt Collegium illud, quod & copioſo optimorum iuuenum, in Societatem ingredientium, prouentu,

prouentu, & ipsorum ciuium fructu, hactenus Dei benignitate, semper floruit.
Eodem tempore, Petrus Faber, & Antonius Araoz, in comitatu Mariæ, Ioannis III. Lusitaniæ Regis, filiæ (quæ Philippo Hispaniarum Principi, nupserat) Regis iussu, ex Lusitania in Castellam profecti sunt: & Pinciæ commorantes, eius Collegij prima fundamenta iecerunt: quod initio quidem tenue, ac perangustum, ita postea amplificatum est, ut propter eius oppidi, magnitudinem, ac frequētiam, & eos qui percipiuntur fructus, ad Collegium, domus etiam Professorum addita sit.
¶ Sed etiam in oppido Gandiæ Valentiæ uicino, soli amœnitate præstanti, hoc ipso tempore Collegium nobis inchoatū est: quod eius ciuitatis dux D. Franciscus Borgia, eximia Societatis opinione, ac beneuolentia incitatus, a fundamentis erexit, & idoneo loco, & ad populi commoditatem, & domesticam nostrorum quietem ac relaxationem peropportuno, perpetuis fructibus stabiliuit, temploque exornauit. Missique sunt Roma ab Ignatio anno 1545. ex nostris quinque qui cum alijs
in

in Hiſpania ſe coniungerent, & primi Gandienſe Collegium habitarent.

De morte Petri Fabri. Caput XI.

Andienſis Collegij ſuaſor inprimis, atque adiutor extitit Magiſter Petrus Faber, qui Romæ anno 1546. Kalend. Auguſti, quo die beati Petri Apoſtolorum principis uincula celebrantur, ex hac uita migrauit ad Dominum. Vir plane admirabilis, qui in Allobrogibus, pago Villareto, diœceſis Gebennenſis, anno M. D. VI. humili loco natus eſt, parentibus quidem agricolis, ſed pijs: quorum ille ueſtigijs inſiſtens, tanta iam inde ab ineunte ætate, religionis indicia præbuit, ut ſingulariter a Deo electus eſſe uideretur. Nam & ſeptimo ætatis anno, eximios quoſdam ad pietatem ſenſit inſtinctus: & duodecimo, cõſeruandæ caſtitatis præclaro quodam incenſus ſtudio, eiuſdẽ uotum in agro emiſit: & tam ardenti in ſa-

pientiæ

pientiæ ſtudium, incitatus eſt deſiderio, ut contra uoluntatem ſuam pater, a paſtoritia illum cura, pecoriſq; cuſtodia, ad litterarum ludum traducere cogeretur: quo in ludo, optimę indolis, excellentiſq; ingenij ſpecimen edidit: grammaticiſque mediocriter eruditus, Lutetiam Pariſiorum, undeuigeſimum annum agens, profectus eſt, ubi poſt philoſophiæ curriculum fœliciter emenſum, Magiſtrali Laurea inſignitus; cum magnis ſcrupulorum ſtimulis cōficeretur, & uel in deſertum locum ſe abdere, radicibuſque uictitare, uel alia æque grauia ad eum depellēdum angorem, ſibi proponeret; neque tamen ulla in re eius animus acquieſceret; in Ignatium incidit Lib. 2. (quemadmodum diximus) a quo liberatus cap. 4. omnino, & ad eius uitæ curſum, quem poſtea ſocij omnes ſunt ingreſsi, primus adductus eſt. Confectis ſtudijs, in Italiam, dux reliquorum, uenit. Roma deinde, Parmā primū, tū in Germaniā a Sūmo Pōtifice miſſus eſt: poſtea etiam cum D. Ortizio in Hiſpaniam, haud ita multo poſt reuocatus iterū eſt in Germaniam. Qua in prouincia inſigni doctrina, uitæ grauitate, atque pru-

 dentia,

dentia, catholicorum Principum animos, mirifice ſibi obligauit. Hæreticorum furorem repreſsit, & noſtræ Societatis bonum odorem ubique ſparſit: eique in nobiliſsimam illam, & religioſiſsimam olim prouinciam, uiam aperuit, in qua ipſe ſeminauit cum lacrymis, quæ poſteri cum exultatione meterent. Eius exemplo permoti monachi Carthuſiani, in publico conuentu Coloniæ uniuerſam noſtram Societatem, omnium bonorum operum, meritorumq; ſuorum fecere participem. In Belgica deinceps, Luſitania, Caſtella, Hiſpania tota, omnibus, quibus cum uixit, uenerationi fuit. Poſtremo dum ex Hiſpania, ut Tridentino concilio adſit, a Pontifice Maximo accerſitus, anni tẽpore grauiſsimo, urbem ingreditur, celeriter in morbũ incidit, breuique extinctus eſt. Sed eius iacturam Iacobus Laines, atque Alfonſus Salmeron reſarſerunt, in eodem Concilio, Pontificis Max. nomine, iam tum commorantes. Fuit Faber omnino uir maxime pius, eruditus, ſpirituum diſcretione excellens, ſanitatum dono ornatus; orandi, meditandique aſsiduitate præſtans, tantæ
uero

uero abstinentiæ, ut aliquando sex totos dies, cibi potusque nihil sumpserit. Obedientiæ in primis cultor, & tenax; sui contemptor egregius; Dei gloriæ, hominūq; salutis cupidissimus: familiari, quotidianoque sermone, ad permouēdos animos, in primis efficax: grauitate morum, & suauitate quadam solida uenerabilis: diuinis illustrationibus mirifice abundabat: id tū ex libello quodam liquet, quem, quasi cōmentarium de eiusmodi rebus scripsit: tū ex ijs litteris, quas ex Germania, anno 1542. Venetias ad P. Iacobum Lainem eodem spiritu, & caritate, & consuetudine sibi coniunctissimum, quasi ad alterum se, fraterne misit: quarum litterarum particulam, in qua de se loquitur, ut plenius hoc intelligatur, adscribendam duximus. Vtinam (inquit) tibi, frater carissime, explicare possem, quæ, & quāta bona, ex quo abs te Placentia digressus sum, usque ad hūc diem, & animam meam intrauerint, & in ea permanserint: quæ cognouerim, quæ senserim in ijs, quæ ad Deum, quæq; ad sacratissimam eius matrem pertinent, & ad beatissimos tum Angelos, tum ani-

mas, quæ uel in cœlo, uel in Purgatorio ſunt. Interiora uero mea quid referam? eleuationes, & depreſsiones meas; introitus in me, & exitus ex me? quomodo didicerim mundare corpus, & animam, & ſpiritum, purificare cor meum, &, reiectis impedimentis, præparare, ut diuinarum gratiarum liquores recipiat, retineat, conſeruet: petendo ad omnia hæc diuerſa dona, quærendo, pulſando? De ijs uero, quæ ad proximum ſpectant, non minus multa poſſent dici, in quibus dominus Deus modos mihi, & uias dedit, ueritates oſtendit, & uitas, ut illum cognoſcam, illi de bonis congaudeam: de malis compatiar in Chriſto, illum amem, illum feram, illum patiar, & illi compatiar; pro illo gratias & agam, & petam, & ueniam, ac remiſsionem quæram, & excuſationes inueniam, & coram Deo, & Sanctis eius bona de illo, ac pro illo loquar. In ſumma, Iacobe frater Cariſsime, nunquam ego non dicam factis, aut uerbis exequi, ſed neque cogitatione poſsim comprehendere, quæ beneficia in me Deus meus contulit, & conferre paratus eſt, meas contritiones alligans:

gans:

gans: ſanans omnes meas infirmitates: delens meas iniquitates: ipſi gloria, amē: ipſi laus, ipſi honor, & benedictio ab omni creatura. Ego quidem dico amen: ſed & tu etiam (obſecro) de hoc fratre tuo illū laudato: illi benedicito: quod ego de uniuerſa Societate, & de miſericordia Domini tam abundanti, hactenus ſuper illam effuſa, facere quotidie non deſiſto. Hæc ille. Cum uero ex noſtris nonnulli, tanti patris obitu mœrerent, cuius uita plurimum Societati cōtuliſſe, plura adhuc conferre poſſe uideretur: ad illos Ignatius, nihil eſt, inquit, quod doleamus: ſarciet enim hanc nobis iacturam Dominus, alterumq; pro hoc, Societati Fabrum dabit, qui eius res multo etiam magis, & augeat, & illuſtret. Quod quidem ita certe factū eſt. Nā Dux Gandiæ D. Franciſcus Borgia, Collegiū noſtris Gandiæ exædificaſſe non contentus, ſeipsū lapidē uiuū, Chriſto in ſpiritalis ædificij ſtructuram, offerre conſtituit. Itaq; ad Ignatiū ſcripſit, ſtatuiſſe nunciū ſe mundo remittere, & nudum Chriſtum nudū in Societate ſequi: profeſsionemq; poſt mortē Fabri primus omnium emiſit, ut ei ſuf-

fectus,eiusque locum subijsse omnino uideretur. Quantum uero incrementi, insigni sanctitate non minus, quam nobilitate, huius uiri exemplo, & cura res Societatis acceperint, nemo est, qui ignoret: cum tot eius opera, Collegia cõstituta, tot adolescentes eximia indole; tot matura grauitate senes; tot uiros uel sanguine, uel doctrina clarissimos, eius exemplo commotos, in Societate uideamus. Et hæc quidẽ antequam Præpositus esset Generalis.

Ignatius benefaciens, malefacta recipit. Cap. XII.

Firmata hũc in modum Societate, magnæ, & turbulentæ procellæ ad eam labefactandam, sunt excitatæ, Romæ quidam uxorem marito eripuerat: hãc Ignatius a consuetudine illius in diuæ Marthæ, nuper institutam domum, transferendam curauit. Hoc factum, ille, quòd mulierem misere deperiret, ægerrime tulit, & ut erat uir

uir acer,ac ferox,& in ipsum Sanctæ Marthæ Cœnobium, furere nocturnis lapidationibus cœpit,& in nostros,iniquis crimi nationibus debacchari, multaque in uulgus spargere, quæ non solum falsa essent, sed dictu etiam turpissima: eoque processit(gratia fortasse,qua ualebat plurimum, & auctoritate fretus) ut Ignatij nomen,publice insectaretur, & laceraret, & ea nostris per se, & suos coram obijceret, quæ honeste audire non possent: famososque libellos confecit,& uulgo iactauit, quibus multa nefaria,& impura, multa impia, & scelerata continebantur: ut nostris uix in publicum prodire;uix cum hominibus de ipsorum salute agere liceret:ita aut conuitijs ab improbissimo quoque, aut maledictis excipiebantur.Neque imperitorum modo peruaserat animos hæc infamia, sed uirorum etiam principum, & ipsius Pontificis Maximi aures oppleuerat. Cui quidem infamiæ,ut obuiam iret Ignatius, eamque patientia, & dissimulatione gliscentem diutius corroborari non sineret, a Summo Pontifice impetrauit, ut res tota optimis,integerrimisq; iudicibus man-

 daretur,

daretur, & nominatim de his criminationibus quæreretur, quæ ab illo maledice essent in nostros iactatæ. Commissa res est Francisco almæ urbis Gubernatori, & Philippo Archinto eiusdem urbis Vicario. Illi diligentissime inquirūt, ac perscrutantur omnia: denique sententiam anno Domini 1546. ad 3. iduum Augusti pronuntiant: nostros non solum infamia liberāt, sed laudibus etiam ornant: calumniatori illi silentium indicunt: pœnis propositis, eius petulantiam coercent: in hominem grauius non animaduertunt: & quidem Ignatio ipso deprecatore. Ille tamen Ignatij, nostrique nominis olim exagitator, ubi cœcus ille, insani amoris ardor refrixit, & morbus curatus est, Pallinodiam cecinit, & medicum amare cœpit, quem oderat: beneficijs eos afficere, quos contumelijs affecerat, tam officiose, ac prolixe, ut præteritam culpam præsenti beneuolentia redemisse uideatur.

Non minor, atque haud scio, an sæuior procella, ex Cathecumenorum extructa domo, in Ignatium, nostrosque commotaest.

ta est. Illam libido peperit, hanc ambitio, quæ præceps æque, ac demens est. Nã sacerdos quidam illius loci curam gerẽs, quod sibi aduersarium existimaret Ignatium, uel in illa certe cura administranda, eius consilia uideret suis præferri, inuidiæ stimulis incitatus, ita exarsit, ut falsis illum, odiosisque criminationibus in inuidiam uocare, nostrosque infamiæ labe aspergere conaretur. Nam & hæresis calumniam, & auditarum confessionum sacratissima iura uiolata, & alia, quæ honeste dici non possunt, non est uerecundatus obijcere, & Ignatium ipsum uiuum flammis cremandum, iactare. Sed quia diuini amoris ille flammis ardebat, languentem hũc miseri hominis impetum, & debilitatũ, ne repellendum quidem putauit: sed in silentio, & spe pro illo Deum precari cõstituit, qui quidẽ seruis suis tacentibus, pro ipsis pugnare solet: quare hanc iniuriam esse inultam, non est passus: à Iudicibus enim damnatus est, & a diuinis perpetuo suspensus, beneficijsque omnibus priuatus, & officijs; carceri in perpetuum addictus, propter crimina, quæ artificio quo

dam

dam ſimulationis aliquandiu tecta, dies tandem patefecit.

Ignatius Societatem foeminarum cura liberat. Cap. XIII.

Odem ferme tempore, tẽtata Societas alia ratione eſt: nam fœminæ nonnullæ pietatis retinendæ ſtudio, & perfectionis deſiderio flagrãtes, a Summo Pontifice impetrarunt, ſibi ut liceret, ſub obedientia noſtræ Societatis uiuere, & uotis ſe Religionis obligare, idque deinceps fecerunt: in harum numero erat Iſabella Roſella, quæ cum eſſet matrona honeſtiſſima, & optime de Ignatio merita, eius uiſendi deſiderio, ex Hiſpania uſque Romã uenerat, &, cæteris rebus pro nihilo habitis, illius prudentiæ ſe, regendam tradere, omnino decreuerat. Cuius animo Ignatius, uehementer alioquin gratificari cupiens,

piens,non potuit tamen hac in re non om ni ratione resistere:cum perspiceret,pium quidem esse illius desiderium, sed nobis perincommodum, & ualde ab instituto Societatis alienum. Quam eius sentētiā, a certa ratione profectam,ipsa deinde experientia comprobauit. Mirum enim est, trium muliercularum gubernatio,quantū illi molestiæ,& occupationis, paucis diebus attulerit. Ergo Pontificem Maximum docet,quanto ea res impedimento,Societati sit futura. Orat, obsecratque Pontificem, ut se præsenti molestia, Societatem metu perpetuo liberet: neque permittat nostros homines,alijs in rebus magnis,utilibus, necessarijs occupatos, hac mulierū cura minus necessaria,implicari. Quod utique Pontifex,rationes Ignatij probans, Societati dedit:litterasq; Apostolicas scribi iussit, quibus nostri in perpetuum ab onere Monialium eximuntur, & quarumcunque mulierum cura sub obediētia nostrorum in communi,uel alias uiuere uolentium,anno 1547. 13.kalen.Iunij.Quo non contentus Ignatius, ut locum hunc maxime periculosum communiret, omnesque

nesque aditus obstrueret, illud etiam anno 1549. ab eodem Paulo III. impetrauit, ne curam Monialium, seu Religiosarum quarumlibet personarum recipere teneamur, per litteras Apostolicas impetratas, uel in posterum impetrandas: nisi de indulto illo, & ordine nostro, expressam facientes mentionem, totidem enim uerba Pontificij diplomatis sunt: sapienterque etiam in Constitutionibus, Societatem ab ea fœminarum cura remouit Ignatius; honesta illa quidem, sed nostris occupationibus aduersa, minusque ab alijs deserta.

Ne

Ne ad ecclesiasticos honores aditus nostris hominibus pateat, Ignatius summa ui apud Pontificē nititur. Caput XIIII.

IS sedatis tempestatibus alia grauissima in Societatem commota est: eò periculosior, quò occultior, & blādior, & minus uulgo formidabilis. Nam Ferdinandus, Romanorū Rex, ut hæreticorū pestem magis quotidie suas in prouincias influentē reprimeret: probatissimos quosq; uiros, atq; doctissimos conquirebat, qui pastores Ecclesijs destitutis præponerētur. Ex quo magistro Claudio Iaio, de cuius integritate, atq; doctrina magnā habebat opinionē, Tergestinę ecclesię Episcopatū detulit. Quē cū ille cōstāter repudiasset, ad summū Pōtificē de illius statu ecclesiæ, & impēdēte (ni celeriter obsisteretur)

à lupis

à lupis irruentibus uaſtitate, diligentiſſime ſcripſit:& ſimul addidit uoluiſſe quidem ſe Claudium Iaium paſtorem ei eccleſiæ præficere, propter hominis inſignem probitatem,cum pari eruditione coniunctam;uerum illum obſtinato animo recuſaſſe. Petijtque à Pontifice ſumma contentione, ut Claudium pro imperio cogeret epiſcopatum ſuſcipere,cui ipſe perſuadere ſua auctoritate non potuiſſet. Regis uoluntatem complexus eſt Pontifex, Claudiumque ſummo S.R.E. Cardinalium cõſenſu,Epiſcopum creare conſtituit. Id ubi cognouit Ignatius, confeſtim omnes neruos intendere decreuit,quo minus id fieret.Itaque alijs rebus fruſtra tentatis,ipſũ Pontificem Maximum fidenter alloquitur: quamobrem Claudium, Epiſcopum fieri non expediat,rationes multas expo nit: ſupplex rogat Pontificem, & obteſtatur,ut qui omnium paſtor eſt,omnibus cõſulat.& aliorum uulnera, ſine aliorum uulneribus,curare ſtudeat. Vereri ſe,ait,ne conatus Societatis,& labores, uſque ad id tẽpus per Chriſti miſericordiam, eius Eccleſiæ haud infructuoſi, ad nihilum recidant:

& radicibus

& radicibus paupertatis, atque abiectionis, quibus nitebantur, exarescentibus, inutiles, atque inanes fiant. Magnam impendere ruinam ipsi Societati; magnum esse periculum, ne, quod caritas, & humilitas coagmentarunt; cupiditas, ambitioque dissoluant: & nonnulli, qui nomen suum in Societate Christo dederunt, ut rerum humanarum uinculis expediti, paupertatis, suique cõtemptus, quasi gradibus quibusdam, facilius ad cœlum ascenderent, pedem referant, & ab incœpto desistant: cõtra multi, honorum, quos in alijs cernant, specie delusi, speque adipiscendi similes dignitates commoti, cupiant animum ad Societatem adiungere, quibus nimirum, non contemptus uanitatis, sed uanitas ipsa suadeat ingressum. Timẽdum præterea esse, ne hic Episcopatus, non uno Claudio Iaio, sed multis Societatem priuet, eiusq; statum labefactet, atque conuellat. Secuturos enim alios, & facturos exẽplo, quod sine exemplo, non fecissent. Neque iccirco (inquit) hæc disputo, ut aut honores ipsos improbem, aut religiosos permultos, qui honoribus pie, sanctèque, &

magna

magna cum Ecclesiæ utilitate, funguntur: ſed illud contendo Pater Beatiſsime, aliã eſſe cæterarum religionum cõditionem, ac noſtræ: illas diuturnitate iam, longoq; uſu corroboratas, cuilibet oneri ferendo eſſe: noſtram naſcentem adhuc, & infirmã, grauiori põdere oppreſſum iri; illas in militãtis eccleſiæ exercitu, quaſi ſtatarias cohortes, & certos ordines ducere, & proprio loco, ſtabilique poſſe conſiſtere; noſtros homines quaſi uelites, ad ſubita belli miniſteria promptos huc, illucq; diſcurrere: atque ob id ipſum, ab omni eiuſmodi munere, uacuos, liberoſque eſſe oportere. Quis enim dubitat quin, ſi non tam ipſius Societatis utilitatem, quæ tamen ab Eccleſiæ utilitate, ſeiuncta non eſt, ſed aliorum ſalutem ſpectare uelimus, uberiores perceptura ſit fructus Chriſti Eccleſia, ex noſtris non Epiſcopis, quam Epiſcopis. Nã qui Epiſcopus eſt, & ſi maiorem auctoritatem habet, ac poteſtatem, certis tamen locorum finibus continetur, & ſuis eſt tantum paſcendis ouibus addictus; fieri autem poteſt, ac ſæpe fit, ut a ſuis non recipiatur; neque tamen alio ſe transferre, neque

cue alias oues curare possit. Si uero liber sit, & nulla certa administratione impeditus, illum in una ciuitate cum persequentur, fugiet in aliam; & mundi uniuersi incola, omnibus se Episcopis ministrum, omnibus populis præbebit seruum; adde Societatis existimationem, & famam, quæ in hac caussa agitur. Nam ut alios permoueas, & ad uirtutem impellas, permagni refert, quam opinionem, quibus persuadere uelis, de te habeant, ut exploratum illis nimirum sit, te non ipsorum bona, sed ipsos quærere: non opes, non honores, non titulos concupiscere: sed Christi duntaxat gloriam, & ipsorum salutem, omni studio, & labore conquirere: quod homines ægre adduci poterunt de nobis ut credāt, si ipsis nostræ Societatis, ac feruoris initijs, dignitatis insignibus nos uideāt ornatos: neque uero id adscribetur obedientiæ, & caritati, sed ambitioni potius, & cupiditati: deponentq; opinionem eam, quam de nobis conceptam habent, quæque in primis ad proximorum salutem, Christi operarijs est necessaria. Ea autem iactura tanta est, ut unius Episcopatus fructu compensari

penſari non poſsit. Ijs rationibus, alijſque permultis Pontificem Ignatius permouere conatus eſt, uti Claudium priuatum uiuere ſineret. A quo tamen illud tantum in præſentia obtinuit, res ut Deo amplius cõmendaretur, ſe attẽtius deliberaturũ. Ignatius igitur & ſacrificia omnium patrum, qui Romæ tum erant, Deo quotidie offerri iuſsit, & aſsiduas fratrum preces, ut imminens diſcrimen a Societate depelleret: & ipſe lacrymis, orationibuſq; ſe penitus dedit: & huc, illuc dies, noctesque curſans, Cardinalium omnium pene domos obiuit, eoſq; docuit, quantum ineſſet in hac re periculi: tantumq; preces eius, & lacrymæ apud Deum ualuerunt: tantum apud homines prudẽs ſolicitudo potuit, & induſtria, ut res, quæ certa omnino, & conſtituta uidebatur, longius proferretur, dareturque ipſi tempus, ſcribendi ad Regem Ferdinãdum. Qui rationibus Ignatij edoctus, cũ ſine magno Societatis incommodo, quod uolebat, fieri non poſſe animaduerteret; ut erat optimus, ac religioſiſsimus Princeps, noſtrique amantiſsimus, paſſus non eſt, noſtro nos malo, alijs bono eſſe. Quãobrem

ob rem Oratori suo mandat, ea caussa uti desistat. Atq; hunc in modũ periculũ tunc euasimus. Deinceps etiam, cum & Episcopatus, & Cardinalatus nostris hominibus deferrētur, semper restitit Ignatius, & omnibus uiribus, contra pugnauit: quin etiã illud impetrauit a Summo Pontifice, & in constitutionibus suis diligenter cauit, ne cui dignitatem ullam extra Societatem liceat admittere, sine Præpositi Generalis facultate. Quam ille quidem nunquam dabit, nisi summi Pontificis obedientiæ iure compulsus: eiusque rei Professi nostri, uoto quodam peculiari se obstringunt.

Varia Collegia: Cap. XV.

HIS Societas difficultatibus opera Ignatij, & laboribus expedita, fœliciter in dies procedebat, & numero, & fructu, & nouis sēper

Collegijs augebatur. Nam præter Collegium Barchinonense, quod a pijs quibusdam uiris propter D. Araoz, aliquandiu in ea urbe commorantem, fuit inchoatum: præter Bononiense, quod anno 1546. initium accepit: Cæsaraugustam nostri anno 1547. accersiti sunt a primarijs quibusdam uiris, in primisque a Ioanne Gonzalez, Regni Aragoniæ Conseruatore. Illi uerò, quæ pietatis opera Societas suo ex instituto administrare solet, in ijs se exercere, & ciuitatẽ opibus, nobilitate, & auctoritate præstantem, ad omnem uirtutem commouere instituerunt, multaque ut suo loco dicam, passi sunt. Quamobrem Ignatius, ut crescentem suam familiam, communicata cum alijs cura, melius gubernaret, & Societatem in ordinem certũ paulatim redigeret, Collegia in Hispania partiri, prouinciasque designare constituit: & magistrum Simonem, quem a principio nostris omnibus in Lusitania præfecerat, eo in Regno Prouincialem Præpositum esse uoluit: in reliqua Hispania D. Antonium Araoz. Qua in Prouincia, hoc ipso pene tempore, Collegium Salmantinũ

est

est inchoatum, quod tenue quidem principium habuit (ut reliqua fere) sed progressus felices. Nam Franciscus Mendoza, Episcopus tunc Coriensis, ac S.R.E. Cardinalis, Ignatij uita, & nostrorum hominum fructu commotus, in academia illa Collegium nobis ædificare constituit, quod etsi non perfecit morte impeditus, eius tamen uoluntatem tunc complexus Ignatius, D. Michaelem Torrensem, paulo ante in Hispaniam missum, cum duobus socijs Salmanticam anno 1548. ire iussit, ubi in perangusta domo, eaque conducta habitare primum cœpit, & ciuium, atque scholasticorum iuuenum animos ad pietatem tum factis tum uerbis excitare. Tam multa autem a principio, ea in ciuitate de nobis iactata, per uiros etiam doctrina, ac religionis professione insignes, publice, ac priuatim, in sermonibus, & in cōcionibus disseminata sunt, ut nostrum nomen suspectum uulgo esset, & inuisum: & non modo infimi homines, qui aliorum fere opinione ducuntur: sed uiri etiam uel nobilitate, uel litteris, & rerum usu, atque auctoritate præstantes, a nostrorum hominum

consuetudine abhorrerent, & perspicua etiam, atque honesta, in suspicionem uocarent. Sed eorum, qui eo tempore aduersati nobis sunt, dux omniũ fuit, & princeps, uir quidam tum Religionis professione, tum sapientiæ laude clarus, Episcopatusq; depositi admiratione uenerabilis: qui ut se canem acrem, ac uigilantem dominico præberet gregi, adlatrare eos cœpit, quos lupos arbitrabatur, nostrumq; institutum grauiter insectari: cuius auctoritatem multi, ac iudicium sequebantur. Verum, procedente tempore, emersit ueritas, omnisque falsus rumor celeriter (ut solet) defluxit, & nostrorum patrum uita, atq; operibus, & Francisci Stradæ maxime concionibus, obloquendi omnis licentia compressa est: atque ita ex agitatione illa, Societatis cognitio creuit, ut nostri, qui intacti si fuissẽt, & quieti, diu forte in tenebris latuissent; exagitati, in cognitionẽ hominũ breui uenerint, & magnopere ciuitatẽ illam commouerint. Nã præter eos, qui nostrorũ opera, & consilio sacrarũ Religionũ instituta, in nobilissima Academia secuti sunt: (quorum magnus est numerus) huic Collegio

potissim

potiſsimum,& Complutenſi,propagationem noſtræ Societatis in Hiſpania, acceptam ferre debemus.

Magiſtri Generalis Ordinis Prædicatorũ de Societate publicum teſtimonium. Caput XVI.

SED illud minime prætereundum uidetur, quod occaſione Salmãtini Collegij factum eſt. Nam cũ uir grauiſsimus, atq; doctiſsimus Franciſcus Romæus, Ordinis Prædicatorũ Magiſter Generalis,ex ſua familia,in Eccleſia Chriſti ſanctitate,doctrina,numero,fructuq; clariſsima, eſſe aliquot intellexiſſet, qui Salmanticæ noſtri inſtituti ignoratione homines publice hortarentur, ut ſuſpectam haberent nouitatem, ac noſtros uitarent,eos ut errore liberaret;omneſque qui ad eius obedientiam pertinebant,

cautiores redderet: patentes litteras Ignatio dedit, quibus, si opus esset, uteretur: in quibus & Societatem præclare sua auctoritate commendat, & suis, ut eam complectantur, nostrosque commilitonum loco habeant, grauissime præcipit. Quarum litterarum exemplum, ut magis pateat, quantum optimi uiri memoriæ debeamus, & sanctissimę eius Religioni, idque persoluere studeamus, hoc loco duximus adscribendum.

VNiuersis in Christo uenerabilibus Patribus, & Fratribus Ordinis Prædicatorum, ubique terrarum constitutis, Frater Franciscus Romæus, è Castillione, sacræ Theologiæ professor, ac totius dicti ordinis humilis Generalis Magister, & seruus, salutem, & spiritus sancti consolationem. Pateat uobis, qualiter hoc calamitoso tempore, quo Re-

ligio

ligio Christiana Hæreticorum telis impetitur, malorumq; Christianorum peruersis moribus labefactatur, nouus ordo præsbyterorum Regularium sub titulo nominis IESV de vrbe, quasi præsidiaria manus, Dei benignitate submissus est: quem ob ingentes fructus, quos lectionibus, & concionibus publicis, priuatorum adhortationibus, confessionum audientia, cæterisq; sacris exercitijs, ac sanctorum morum exemplis in Ecclesia facit: Sanctissimus in Christo Pater, & dominus noster Paulus Papa III. approbauit, & confirmauit. Quod ideo uobis significatum uoluimus, ne huius Instituti nouitate seductus quispiam uestrum, commilitones suos ad eundem scopum tendentes, & à Deo sibi suppetias missos,

per

per errorem fortaßis oppugnet, eorumque detrahat institutis, quorum fructibus gratulari, & pios actus æmulari debuerat. Credimus quidem uos omnes, utpote cœlesti sponso dilectos, & amicos, uarietati, qua sponsa illius amicitur, non detracturos: sed eam potius caritate, quæ congaudet ueritati, complexuros, & exosculaturos. Attamen ne officio nostro desimus, omnesq; motus præueniamus; uobis omnibus, & singulis præfatis Fratribus præsentium tenore mandamus, & auctoritate nostri officij, in uirtute Spiritus Sancti, & Sanctæ obedientiæ, ac sub pœnis arbitrio nostro taxandis, præcipimus, ne dicto ordini per Apostolicā Sedem approbato, & confirmato, aut eius institutis ullo modo detrahere, aut de eo

obloqui audeatis; tam in publicis lectionibus, sermonibus, & congreßibus, quàm in priuatis uestris colloquijs: quin potius eum, Præsbyteros eius, tanquam uestros commilitones, iuuare, & contra impugnantes protegere, & tueri studeatis. In quorum fidem, & robur, has fieri, & nostri officij sigillo muniri iußimus.

Datum Romæ decima Decembris, anno millesimo quingentesimo quadragesimo octauo.

Frater Franciscus Romæus Magister Ordinis Prædicatorum, assumptionis nostræ anno III. &c.

Hactenus

HActenus ille, cuius in Societatem animi propensionem, ac beneuolentiam, decimoseptimo post anno, uniuersus diui Francisci Minorum ordo de obseruantia, Ecclesiæ & ipse lumen, ac ornamentum, insigni caritate imitatus est: cum in generali conuentu Vallisoleti anno 1565. habito, inter alia præclara decreta, hoc quoque de nobis adiecit.

PRæterea, cum Ordo noster Fratrum Minorum existat, atque in humilitate præcipua, & caritate fundatus, nouerint Fratres omnes ubique terrarum dispersi, Religiosos cuiusuis Religionis cum omni humilitate, & humanitate tractare, tum maxime eos, qui de Societate IESU fuerint, quos diligere, & honorare debent, eosq; ad actus litterarios, ad Sanctorum nostrorum celebrationem,

aliosq;

aliosq; publicos actus, ad quos Religiosi conuenire solent, cum caritate inuitare, & suscipere: nec eis quisquam nostrum publice, uel occulte audeat detrahere.

In uarias Africæ regiones penetrant nostri. Cap. XVII.

OC præterea anno 1548. nostri in interioris, atque exterioris Africæ oras penetrarunt: nam ex Lusitania in Mauritaniā ad Christianos captiuos redimendos, missi sunt P. Ioānes Nugnetius, is qui Aethiopię Patriarcha postea, Goę mortuus est: & P. Ludouicus Gonzalez a Camera, qui in cōmisso sibi munere egregiā operā posuerunt, magna sua patientia, & uigilantia, nec minori miserorum hominum salute.

lute. Multos enim labantes in fide confirmarũt, lapſos reuocarunt; afflictos, ac mœrentes conſolati ſunt: uiros, fœminas, pueros, puellas conquiſito pretio a crudeli ſeruitute redemerunt: ſuoque officio diligenter perfuncti, in Luſitaniam reuerterunt.

In Manicongum uero, extremæ occidentalis Aethiopiæ Regnum, quattuor ex noſtris nauigarunt. Nam cum Emanuel Luſitaniæ Rex. Chriſti nomen amplificari cuperet, homines certos, atque ad eam rem idoneos miſit, qui Euangelij lumen, in maritimas Africæ regiones inferrent: quod quidem multis in locis factum eſt: & cœleſtis doctrinæ ſemen in Manicongi etiam ſolo ſparſum, quod tamen poſtea cultorum uel peruerſitate, uel inopia exaruit: do nec a Ioanne III. Luſitaniæ Rege, Emanuelis pietate, atque hæreditate filio, anno 1548. eò noſtri miſsi ſunt, ut oppreſſum illud fidei ſemen (ſi quid adhuc ſupereſſet) excitarent, & deſerta, atque inculta excolerent: quod illi quidem initio fœliciter præſtiterunt. Rex enim ipſe Manicongi baptiſma ſuſcepit, & pluri-

mi

mi alij eius exemplum ſecuti ſunt.
Poſtea uero cum illorum mores noſtri ad fidem exigerent: ipſi autem fidem ad libidinem ſuam detorquerent, & barbarus Rex uitã Chriſtiano homine indignam, nõ ſolum ipſe profiteretur, ſed alios eodẽ etiã uel exemplo inuitaret, uel imperio cogeret, noſtri ne porcis margaritas proijcerẽt, a quibus diſrumperentur, & poſt cognitionem retrorſum conuerſis, ab eo, quod illis traditum erat, ſancto mãdato, poſteriora prioribus deteriora fierent, alio ſe tranſtulerunt. Multi .n. ut ait Paulus, bonã conſcientiã repellentes, circa fidẽ naufragauerunt. Nec meliorẽ ſane exitum habuit noſtrorũ in Angolã profectio. Nam cũ Angolæ Rex in magno ſe Chriſtianę fidei deſiderio eſſe oſtẽdiſſet; eius precibus adductus idẽ Ioannes Rex, aliquot ad illũ ex noſtris mittendos curauit: quibus Oratorẽ ſuũ cũ magnis ad ipſum Regem muneribus, adiunxit, quo benignius reciperentur. Qui ſane ut a barbaro Rege ſuſcepti quidem primo humaniter ſunt: poſtea uero miſſis a rege Luſitano muneribus, pecuniaq; conſumpta, in carcerem coniecti: ubi cum 1. Tim 1.

Regio legato, magno ſuæ patiẽtiæ fructu, multos iam annos aſſeruantur.

Sicilia Societatem complectitur. Cap. XVIII.

Odem etiam tempore Sicilia inſula Societatẽ noſtram amplexa eſt, in quã Iacobus Lhoſtius Flãder, uir ſingularis modeſtiæ, ac doctrinæ, noſtrum nomen primus inuexit. Hic Agrigentum ut mitteretur, Rodolphus Pius Carpenſis. S. R. E. Cardinalis, noſtræque Societatis Protector, atque Agrigentinus Epiſcopus, ab Ignatio impetrauit. Subſecutus illum eſt Hieronymus Domenecus, quem anno 1547. Ioannes Vega Sicilienſis Regni Prorex, ex urbe ab eodem Ignatio ſecum adduxit, ut eius opera,& conſilio, in piarum rerum adminiſtratione, uteretur: quod quidem large, prolixeque admodum fecit. Nam parum fore arbitratus, oppida mœnibus, ac præſidio cingere, itinera ſub-

latis

latis latrocinijs, aperire; ſecuritatem in illo regno, ac fidem conſtituere; quos gubernabat, eorum animos uirtute, ac pietate impleri uoluit, & a diuini nominis propagatione auſpicari, ut ſuperiora illa hoc ſtabili fundamento conſtituta, ſplendidiora multo eſſent, atque firmiora. Et quoniam Romæ magnam habuerat cum Ignatio conſuetudinem, & noſtrorum mores perſpexerat, atque inſtitutum, eam ad rem illos delegit, quos ſuo propoſito congruentes, ſibique uſui fore arbitrabatur. Atque ut fructus eſſet diuturnior, Meſſanenſem Magiſtratū ſua auctoritate permouit, noſtros ut expeteret, atq; accerſeret, & fundato Collegio, domicilio certo apud ſe collocaret. Illa uero ciuitas, & nobilis, & opulenta, & ſacrarum religionum in primis cultrix, grauiſsimi, atque ſapientiſsimi Principis iudicium ſecuta, diligere eos cœpit, quos non dum uiderat, cupere quos illius teſtimonio utiles ſibi futuros ſperabat. Itaque anno 1548. Summi Pontificis imperio, & Ignatij uoluntate ad quos & Prorex Vega, de hac ipſa re, & Meſſanēſis ciuitas ſcripſerat, profecti ſunt

Messanam Magister Hieronymus Natalis Hispanus, Andreas Frusius Gallus, Petrus Canisius Germanus, Benedictus Palmius Italus, alijq; nonnulli ex uarijs itē natiōibus mixti, ut nouū Collegium constituerent, & optimarum artium ludum aperirēt: quod in opportuno ciuitatis loco, æde diui Nicolai: domo, Magistratus benignitate, cōmode instructa, fœliciter sane præstiterūt. Auctus postea nostrorum numerus est, primaque in Societate probationis domus Messanæ institnta.

Sed & Panormitana ciuitas, eiusdem Vegæ consili o, atque auctoritate, & Messanēsis Collegij fructu incitata, cum sua amplitudine, soli fertilitate, hominum splēdore, ac frequentia, reliquas Siciliæ Vrbes uincat, passa non est se in pietatis studio, ab ulla superari. Quamobrē a Paulo III. Pont. Max. & ab Ignatio per litteras petit, ut ad suam iuuentutem litteris, ac moribus instituendam, & ciuium animos pietate imbuendos, ex nostris aliquos eò mittant. Ignatius ergo anno 1549. Duodecim Panormum misit: è quibus erant, Nicolaus Lanoius Flander, Paulus Achilles Italus,

& alij

& alij lecti uiri, itidem diuersarum nationum, eisque mandat, ut cum Iacobo Laine (qui in ea Prouincia ipsius Ignatij gerebat uices; & Alexandri Farnesij Cardinalis, & Archiepiscopi Montis Regalis rogatu, in eius diœcesi, ad componendas inueteratas quorundam Ecclesiasticorum discordias, Visitatoris munere fungebatur,) & cum Hieronymo Domeneco se se coniungant, & Panormitani Collegij fundamenta ponant: quod & factum est magno hominum concursu, magna ciuium beneuolentia. Porro hæc duo Collegia, Mamertinum, ac Panormitanum, annuis, certisque fructibus Caroli quinti Imperatoris benignitate, & ipsarum ciuitatum liberalitate fundata sunt. Reliqua præterea, quæ in Sicilia habemus collegia, ab his duobus exordium, ac progressum acceperunt. Sed ille maximus, atque uberrimus fructus est, qui ex ijs duobus Collegijs in uniuersum Siciliæ Regnum peruenit, quod Ioannes Vega multa eorum patrum, qui in hisce Collegijs uersabantur, uel consilio, uel ministerio instituit, multa perfecit, quæ ad ueræ pietatis cultum

augendū,ac hominū ſalutem pertinebant.
Eodem anno 1549. Venetias noſtri aſciti,& ab Andrea Lippomano, qui Patauinum Collegium fundauerat, in certis ſedibus collocati ſunt.

Tyburtinum etiam Collegium ortum hoc tempore habuit a noſtris eo profectis, ut ipſam ciuitatem pacarent.

In Germania præterea cœperunt noſtri, maiori cum utilitate uerſari. Nam Gulielmus Bauariæ Dux clariſsimus, auitæque, & Catholicæ religionis in Germania præſidium, & ornamentum, noſtros accerſiuit, ut Ingolſtadij ſacras litteras profiterentur. Miſsique ad Ducem ſunt ab Ignatio, Alfonſus Salmeron, Petrus Caniſius, Claudius Iaius, qui in illa Academia aliquot annis antea docuerat, & magna fuerat cum laude uerſatus: quorum opera, ac labore Ingolſtadienſe Collegium deinceps eſt cōſtitutū.

Noſtri

Nostri in Brasileam nauigãt, & pro Christo Antonius Criminalis occiditur. Caput XIX.

VM hæc in Europa gerũtur, in Brasileam prouinciam uastissimam, & cœli quidem salubritate lætissimam, sed Anthropophagorum feritate horribilem, & omnis humanitatis expertem, Anno 1549. Regis Lusitani uoluntate, nostri primum nauigarunt. Vbi in huncusq; diem, magna cum patientiæ, & caritatis laude, atque indigenarum utilitate perseuerant. Multi enim uarijs, monstrosissimisque Idolorum figmentis, superstitionibusque abiectis, unius Dei, uerique lumen aspexerunt: multi cum infidelitate, immanitatem etiam, & crudelem illam deuorãdi homines, naturam exuerunt, & ad mansuetudinem, atque humanitatem traducti sunt. Vxorum uero multitudinem sacratis-

ſſimis Euangelici cõnubij legibus aſtrinxe runt,& impuras nuptias, uagamque libidinem Chriſtiana honeſtate commutarunt. Hoc item Anno 1549. P. Antonius Criminalis Parmenſis, in India a fidei hoſtibus, occiſus eſt. Qui honeſtis parentibus ortus, in ipſo adoleſcentiæ flore ſe Deo ſacrauit, & Societatem eſt ingreſſus, miſſuſque Anno 1542. Roma ab Ignatio in Luſitaniam, omnibus quibuſcum uixit, raræ modeſtiæ, ac ſingularis probitatis, exemplo fuit. In Indiam deinde, ad gentium illarum ſalutem, inter primos mittitur: cognitaque eius uirtute, ac prudentia ab ipſo Frãciſco Xauier, in eo tractu, quod Comurini promontoriũ appellatur, collocatur, reliquiſque noſtris præficitur. Vbi propter continua uicinorũ Regum bella, propter idololatrarum ſacerdotum infeſtum odium,& uictus, cultuſq; inopiã, incommoda multa pertulit,& in illuſtranda Chriſti gloria, ac propagãda, maximos labores tulit. Cum igitur in Menancor Regis prouincia uerſaretur, & quos Chriſto per fidem genuerat, catholicæ doctrinæ lacte nutriret, magnæ

militum

militum copiæ Biſnagæ Regis, ad illam Prouinciam deuaſtandam, & Chriſti in ea fidem extinguendam, hoſtiliter ſunt ingreſſæ. Quarum repentino aduentu nuntiato, Antonius ubi eo ipſo die ſacrificauerat, in templum primo confugit, ut Deo oues ſuas commendaret: tum ad litus egreſſus, in Luſitanorũ naues, quæ in ſtatione erãt, chriſtianas fœminas, paruuloſque earum compulit (in quas tamẽ ipſe, ut cæteris omiſsis, conſcenderet, ſeq; periculo eriperet, nullis precibus adduci a Luſitanis antea potuerat) Dum igitur ſui oblitus, Chriſtianorũ ſaluti conſulit, reditu ad naues intercluſo, aduentantibus Badeghis hoſtibus (ſic enim appellantur) atque irruentibus, obuiam procedit intrepidus: flexis genibus, expanſis manibus, oculis in cœlum fixis mortẽ expectãs, & ſeceu bonus paſtor, offerẽs Deo pro ouibus ſuis. Ita repertus, a prima, & ſecũda hoſtiũ acie intactus relinquitur, a tertia uero ſariſsis, haſtiſq; transfigitur: & capite obſciſo, eius ſpoliati corpus in arce ſuſpenditur Fuit Vir ſui contemptor, zelo Dei feruens, obedientiæ imprimis cultor, orationis

aſsiduitate,ac uirtute præſtãs, cui ipſe Frã ciſcus Xauier probatiſsimæ uitæ teſtimonium dabat: eiuſque ſimiles optabat eſſe omnes, qui in Indiam ex noſtris mitterentur. Ego uero, qui anno 1542. Lutetiam Roma proficiſcens, bonam itineris partem cum illo confeci, frequenterque adiutus ab eo,& ſubleuatus ſum, ſingularẽ in Antonio uirtutem agnoui,& ſæpenumero caritatem illius, ac pietatis ſtudiũ mecum ipſe ſum admiratus, ut mirum non ſit, ex tali principio talem exitum extitiſſe.

A Iulio III. Pont. Max. Societas confirmatur. Cap. XX.

Nterim mortuo Paulo III. Pont. Max. qui primus Societatem ſua auctoritate confirmarat, multiſq; priuilegijs (quæ commemorare longum eſſet) ac magnis ornarat, Iulius III. ſucceedit anno

1550.

1550. a quo Ignatius Postulauit, ut ratum haberet, quod eius prædecessor fecerat, nostrumque institutum stabiliret, & quædam etiam, quæ in eo uideri poterant obscuriora, apertius explanaret. Quod utiq; Pontifex, cum e Republica Christiana esse intelligeret, libentissimo animo fecit. Pontificiumque diploma scribi iussit, quo approbatio eiusmodi, confirmatioque continetur. Quod ego diploma, quoniã Pauli III. confirmationem, & multa eius priuilegia Societati concessa, breuiter perstringit, & plenius quàm alia, ipsius institutum, distinctiusque comprehendit, subijcere hoc loco opportunum iudicaui. Sic igitur habet.

IVLIVS EPISCOPVS
ſeruus ſeruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

XPOSCIT debitum paſtoralis officij, cui nos, licet immeritos, prætulit diuina Maieſtas, ut fideles quoslibet, præſertim religioſos, in uia mandatorum Domini, ad illius honorem, & gloriam, & proximorum ſpiritualem profectum deambulantes, paternis confoueamus affectibus: ut fideles ipſi, dextera Domini ſibi aßiſtẽte propitia, æternæ ſalutis præmium feruentius exquirant, & in eorum pio propoſito confoueantur. Dudum ſiquidem, per felicis recordationis Paulum Papam Tertium, prædeceſſorem no-

ſtrum, accepto, Quod dilecti filij, Ignatius de Loyola, & Petrus Faber, ac Iacobus Laynez, nec non Claudius Iaius, & Paſchaſius Broet, ac Franciſcus Xauier, necnon Alfonſus Salmeron, & Simon Rodericus, ac Ioannes Coduri, & Nicolaus de Bobadilla, presbyteri Pampilonen. Cebennen. Seguntin. Toletan. Uiſen. Ebredunen. & Palentin. ciuitatum, & diœc. reſpectiue, in Artibus magiſtri, in Uniuerſitate Pariſien. graduati, & in Theologicis ſtudijs, per plures annos exercitati, Spiritu ſancto afflati, iam dudum è diuerſis mundi regionibus decedentes, in unum conuenerant, & exemplaris, ac religioſæ uitæ ſocij effecti, abdicatis huius ſæculi illecebris, eorum uitam perpetuo Domini noſtri IESU Chriſti, atque ſuo,

&

& successorum suorum Romanorum Pontificum seruitio dedicauerant, & iam pluribus annis uerbum Dei prædicando, & fideles priuatim ad pias meditationes, beneq;, ac beate uiuendum excitando, hospitalibus inseruiendo, pueros, & alios rudes salubria dogmata ad Christiani hominis institutionem necessaria docendo, ac denique omnia caritatis officia, quæ ad animarum ædificationem pertinebant, ubique terrarum, ubi peregrinati fuerant, quisque iuxta traditā sibi ab ipso Spiritu sancto gratiam, multa cum laude obeundo, laudabiliter in uinea Domini se exercuerāt; eorum institutum, sub quadam uiuendi formula ab ipsis edita, Euangelicæ ueritati, & sanctorum patrum sanctionibus conformi, ut uinculum caritatis,

& unio in ipsis quidem Socijs, & alijs, qui prædictum uellent institutum sequi, conseruarentur, approbauit, & confirmauit, & benedixit: ipsosq; Socios (quorum numerum, non ultra sexaginta esse tunc uoluit) sub sua, & Apostolicæ sedis protectione suscepit, illisq; condendi Constitutiones, & statuta quæcunque ad ipsius, sic institutæ, & confirmatæ Societatis conseruationem, & felicem progressum, licentiam concessit per quasdam. Cumq; postmodum progressu temporis, Spiritu sancto cooperante, ex Societate prædicta spiritualem animarum fructum crescere, & multos, qui institutum prædictum sequi uellent, in Parisien. & alijs generalium studiorum Uniuersitatibus, studere intellexisset idem

præde-

prædeceſſor, Ignatij, & aliorum ſociorum prædictorum piam uitam, & doctrinam attẽdendo, eidem Societati, ut quoſcunque alios idoneos, & iuxta ſuas Conſtitutiones probatos libere admittere poſſent, conceßit. Et nihilominus, ut Coadiutores tam presbyteros, qui in ſpiritualibus, quam laicos, qui in temporalibus, & domeſticis officijs eos adiuuarent (qui quidem Coadiutores peractis probationibus, iuxta Conſtitutiones Societatis huiuſmodi requiſitis, ad maiorem deuotionem ſuam, & meritum, etiam tria uota, Paupertatis uidelicet, Caſtitatis, & Obedientiæ poſſent emittere, non ſolemnia, ſed quibus, pro eo tempore, quo Præpoſitus Generalis Societatis prædictæ eis, in miniſterio ſpirituali, uel temporali uten

dum

dum iudicaret, aſtringerentur: quiq́; omnium bonorum operum, quæ in dicta Societate fierent, ac meritorum omnium participes fierent, perinde, ut qui solemnem profeſsionem, in eadem Societate emiſiſſent) poſſent aſſumere; et alias gratias, ac priuilegia ad fouendam, & adiuuandam in iys, quæ ad Dei honorẽ, & animarum ſalutem pertinebant, Societatẽ prædictam, de benignitate Apoſtolica conceſsit. Ut autem prædicta omnia prius ab eodem prædeceſſore conceſſa, magis confirmentur, & ſimul omnia, quæ ad inſtitutum Societatis prædictæ pertinent, eiſdem in litteris aliarũ ſummam continentibus comprehendantur; & ut aliqua obſcurius dicta, & quæ ſcrupulum, ac dubitationem poſſent iniycere, per nos exactius explicen-

tur

tur: nobis fuit humiliter supplicatum, ut formulam, qua prædictæ Societatis institutum exactius, & distinctius, quã antea, edocente experientia, ac usu rerum, expressum, eodem tamen spiritu comprehenditur, confirmare dignaremur; cuius tenor sequitur, & est talis. Quicunque in Societate nostra, quam IESU nomine insigniri cupimus, vult sub crucis vexillo Deo militare, & soli Domino, ac Ecclesiæ ipsius sponsæ, sub Romano Pontifice, Christi in terris Vicario seruire; post solemne perpetuæ Castitatis, Paupertatis, & Obedientiæ uotum, proponat sibi in animo, se partem esse Societatis, ad hoc potissimum institutæ, ut ad fidei defensionem, & propagationem, & profectum animarum in uita, & doctrina Christiana, per publi-

eas prædicationes, lectiones, & aliud quodcunque uerbi Dei ministeriũ, ac spiritualia exercitia, puerorum, ac rudium in Christianismo institutionem, Christi fidelium in confeßionibus audiendis, ac ceteris Sacramentis administrandis, spiritualem consolationem præcipue intendat: & nihilominus ad dißidentium reconciliationem, & eorum, qui in carceribus, uel in hospitalibus inueniuntur, piam subuentionem, & ministerium, ac reliqua caritatis opera, prout ad Dei gloriam, & commune bonum expedire uisum erit, exequenda gratis omnino, & nullo, pro suo in prædictis omnibus labore, stipẽdio accepto, se utilem exhibeat: curetq́ primo Deum, deinde huius sui instituti rationem, quæ uia quædam

est ad illum, quoad uixerit, ante oculos habere, & finem hunc sibi à Deo propositum totis uiribus assequi: unusquisque tamen secundum gratiã sibi à Spiritu sancto subministratam, & uocationis suæ proprium gradum. Ideoq;, ne quis forte zelo utatur, sed non secundum scientiam, proprij cuiusque gradus iudicium, & officiorum discretio, ac distributio tota sit in manu Præpositi Generalis, seu Prælati per nos quocunque tempore eligendi, uel eorum, quos ipse sibi ea cum auctoritate substituerit, ut congruus ordo seruetur in omni bene instituta communitate necessarius. Qui quidem Præpositus de consilio consociorum Constitutiones ad constructionem huius propositi nobis finis conducentes condendi, maiori suffra-

giorum

giorum parte semper statuendi ius habente, & quæ dubia esse poterunt in nostro instituto hac formula comprehẽso, declarandi auctoritatem habeat. Consilium uero necessario conuocandum ad condendas, uel immutandas Constitutiones, & alia grauiora, ut alienare, uel dissoluere Domos, ac Collegia semel erecta, intelligatur esse maior pars totius ꝓfessæ Societatis (iuxta Constitutionum nostrarum declarationem) quæ sine magno incommodo potest à Præposito Generali conuocari. In alijs, quæ non ita magni momenti sunt, idem Præpositus adiutus, quatenus ipse opportunum iudicabit, fratrum suorum consilio per se ipsum ordinandi, & iubendi quæ ad Dei gloriam, & commune bonum pertinere

in Domino uidebuntur, ius totum habeat, prout in Constitutionibus eisdem explicabitur. Quicunque autem in hac Societate profeßionem emiserint, nō solum in primis profeßionis suæ foribus intelligant, sed quoad uixerint, memores sint, Societatem hāc uniuersam, et singulos, qui in ea profitentur sub Sāctißimi Domini nostri Pauli Papæ Tertij, & aliorum Romanorum Pontificum successorum eius fideli obedientia Deo militare. Et quamuis Euangelio doceamur, & fide orthodoxa cognoscamus, ac firmiter teneamus, omnes Christi fideles Romano Pōtifici, tāquam capiti, ac IESU Christi Uicario subesse: ob deuotionē tamen maiorem ad obedientiam sedis Apostolicæ, & maiorem uoluntatum nostra-

run

rum abnegationem, & certiorem sancti Spiritus directionem summopere cōducere iudicauimus, singulos nos, & quicunque eandem in posterum professionem emiserint, ultra illud commune trium uotorum uinculū, speciali ad hoc uoto astringi, ut quidquid modernus, & alij Romani Pontifices, pro tēpore existentes iusserint ad profectum animarum, & fidei propagationē pertinens, & ad quascunque prouincias nos mittere uoluerint, sine ulla tergiuersatione, aut excusatione illico, quantum in nobis fuerit (siue nos ad Turcas, siue ad quoscunque alios Infideles, etiam in partibus, quas Indias uocant, siue ad quoscunque Hæreticos, Schismaticos, seu etiam ad quosuis fideles, mittendos censuerint) exequi teneamur.

Quamobrem qui ad nos accessuri sunt antequam huic oneri humeros supponant, diu multumq; meditentur, an tãtũ pecuniæ spiritualis in bonis habeãt, ut turrim hanc iuxta consilium Dominicum possint consummare, hoc est, an Spiritus sanctus, qui illos impellit, tantum illis gratiæ polliceatur, ut huius uocationis pondus, illo adiuuante, se laturos sperent: & postquam, Domino inspirante, huic IESU Christi militiæ nomen dederint, die noctuq; succincti lumbos, & ad tam grandis debiti solutionem prompti esse debebũt. Ne qua autem possit esse inter nos missionum, aut prouinciarum huiusmodi ambitio, uel detrectatio; intelligant singuli, sibi per se, uel alium, de huiusmodi missionibus quidquam cum Romano

Ponti

Pontifice non esse curandum, sed omnem hanc curam Deo, & ipsi Pontifici tamquam eius Vicario, & Societatis Præposito dimittendam: cui quidem (sicut ceteris) nihil de sui ipsius mißione in alterutram partem, nisi de Societatis consilio, cum dicto Pontifice curandum erit. Voueant etiam singuli, se in omnibus, quæ ad regulæ huius nostræ obseruationem faciunt, Societatis Præposito (qui ad hoc munus quam fieri poßit idoneus, ad plura uota, prout in Constitutionibus declarabitur, eligetur) obedientes fore. Ille autem omnem eam auctoritatem, & potestatem habeat supra Societatem, quæ ad bonam eiusdem Societatis administrationem, correctionem, & gubernationem utilis erit. Iubeat au-

tem ea, quæ ad constructionem propositi sibi à Deo, & à Societate finis cognouerit esse oportuna. & in prælatione sua benignitatis, ac mansuetudinis, caritatisq́; Christi, Petri, Pauliq́; formulæ semper sit memor: & tam ipse, quam consilium prædictum ad normam hãc assidue spectent. Singuli uerò subditorum, tum propter ingentes ordinis utilitates, tũ propter nunquam satis laudatũ humilitatis assiduum exercitiũ, non solum Præposito in omnibus, ad institutum Societatis pertinentibus parere semper teneantur: sed in illo Christũ ueluti præsentem agnoscant, & quantum decet, uenerentur. Cum autem experti fuerimus iucundiorem, puriorem, & ad proximi ædificationẽ aptiorem esse uitam, ab omni auaritiæ con-

tagione quam remotissimam, & euangelicæ paupertati, quamsimillimam, cumq; sciamus Dominum nostrum Iesum Christum, seruis suis regnum Dei solum inquirentibus, necessaria ad uictum, & uestitum esse subministraturum: sic uoueant singuli, & uniuersi perpetuam Paupertatem, ut non solum priuatim, sed neque etiam communiter possint Professi, uel ulla eorũ Domus, aut ecclesia ad aliquos prouentus, redditus, possessiones, sed nec ad ulla bona stabilia (præer ea, quæ opportuna erunt ad usumproprium, & habitationem) retinenda ius aliquod ciuile acquirere, rebus sibi ex caritate donatis ad necessarium uitæ usum contenti. Quia tamen Domus, quas Dominus dederit ad operãdũ in uinea ipsius,

&

& non ad ſcholaſtica ſtudia exercenda deſtinandæ erunt: cum ualde opportunum fore alioqui uideatur, ut ex iuuenibus ad pietatem propenſis, & ad litterarum ſtudia tractanda idoneis operarij eidem uineæ Domini parentur, qui Societatis noſtræ, etiam profeſſæ uelut quoddam ſeminarium exiſtant; poßit profeſſa Societas ad ſtudiorum commoditatē Scholarium habere Collegia, ubicunque ad ea conſtruenda, & dotanda, ex deuotione aliqui mouebuntur: quæ ſimul atque constructa, & dotata fuerint (non tamen ex bonis, quorum collatio ad ſedem Apoſtolicam pertinet) ex nunc auctoritate Apoſtolica erigi ſupplicamus, ſeu pro erectis haberi: quæ Collegia poßint habere redditus, cenſus, ſeu poſſeßiones uſibus,

& necessitatibus studentium applicandas, retenta pœnes Præpositum, uel Societatem omnimoda gubernatione, seu superintendentia super dicta Collegia, & prædictos studentes, quoad Rectorũ, seu gubernatorum, ac studentiũ electionem, ac eorundem admissionem, emissionẽ, receptionẽ, exclusionem, statutorum ordinationem, & circa studentiũ instructionem, eruditionem, ædificationẽ, ac correctionẽ, uictus, uestitusq́; & aliarũ rerum necessariarum eis ministrandarum modũ, atque aliã omnimodam gubernationem, regimen, ac curã; ut neq; studentes dictis bonis abuti, neque Societas Professa in proprios usus conuertere possit, sed studentiũ necessitati subuenire: Quiquidem studentes, ingenij, & morũ indole tales esse debebũt, ut merito spe-

to ſperetur, poſt abſoluta ſtudia ad Societatis functiones idoneos fore: et ſic demum poſt cognitum in ſpiritu, & litteris eorum profectum, & poſt ſufficientē probationem, in Societatem noſtram admitti poßint. Socij autē omnes cum presbyteri eſſe debeant, ad dicendum officium ſecundum communem Eccleſiæ ritum, ſed priuatim, & non communiter, uel in choro, teneantur: & in ijs, quæ ad uictum, & ueſtitum, & cætera exteriora pertinent, honeſtorum ſacerdotum cōmunem, & approbatū uſum ſequentur: ut quod inde pro cuiusque neceßitate, uel ſpiritualis profectus deſiderio ſubtractum fuerit, ex deuotione, & non ex obligatione, rationabile obſequium corporis Deo, prout expediet, offeratur. Hæc ſunt, quæ ſub

præfati

Præfati Domini nostri Pauli, & sedis Apostolicæ beneplacito, de nostra professione, typo quodam explicare potuimus, quod nunc fecimus; ut summatim informaremus tum illos, qui nos de nostro uitæ instituto interrogãt, tum etiam posteros nostros, si quos Deo uolente imitatores unquã habebimus huius uiæ: quam cum multas, magnasq; habere annexas difficultates fuerimus experti, opportunum iudicauimus, etiam statuere, ne quis ad professionem, in hac Societate emittendã, nisi diuturnis, & diligentissimis probationibus (prout in Constitutionibus declarabitur) eius uita, & doctrina explorata fuerit, recipiatur: quia re uera, hoc institutum omnino humiles, & prudentes in Christo, & in Christia-

næ uitæ puritate, ac litteris conspicuos exigit. Imo, & ij, qui in Coadiutores tā in spiritualibus, quam in corporalibus, & in Scholares admittentur, quorum utrique, post sufficientes probationes, & tempus in Constitutionibus expressum, uota sua, ad deuotionem, & meritum maius, non quidem solemnia (præter aliquos, qui de licentia Præpositi Generalis, propter ipsorum deuotionem, & personarum qualitatem, tria uota huiusmodi solemnia facere poterunt) sed quibus teneantur, quamdiu Præpositus Generalis in Societate eos retinendos esse censuerit, emittere debeant, prout in Constitutionibus latius explicabitur, non nisi diligenter examinati, & idonei reperti, ad eundem finem Societatis, admittantur ad

han

hanc IESV Christi militiam, qui tenuibus cœptis nostris fauere dignetur, ad gloriam Dei patris, cui soli sit semper decus, & honor in sæcula amen. Quapropter considerantes, nihil, quod pium, sanctumq; non sit, in dicta Societate, eiusq; laudabilibus institutis, ac exemplari Ignatij, & aliorum Sociorum prædictorum uita, & moribus reperiri, eaq; omnia ad suorum, & aliorum Christifidelium animarum salutem, et fidei exaltationem tendere; Socios, ac illorũ Coadiutores prædictos, & ipsius Societatis Scholares à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, alijsq; ecclesiasticis sententijs, censuris, & à pœnis à iure, uel ab homine quauis occasione, uel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt

existunt, ad effectum præsentium dũtaxat consequendum, harum serie absoluentes, & absolutos fore censentes, illosq́; sub nostra, & Apostolicæ sedis protectione suscipiẽtes, Motu proprio, & ex certa nostra scientia, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, erectionem, & institutionem Societatis, ac extensionem numeri illius Sociorum, ac receptionis, & admißionis Coadiutorum, ac omnia, & singula, Priuilegia, immunitates, exemptiones, libertates, & condendi, & alterandi statuta, & ordinationes, ac alia quæuis indulta eisdem, Societati, & illius Præposito, per prædecessorem nostrũ, & sedem huiusmodi, sub quibuscunque tenoribus, & formis concessa, & confirmata, ac desuper confectas

tam sub plumbo, quam in forma breuis litteras, & in eis contenta, ac inde secuta quæcunque, perpetuo approbamus, & confirmamus, ac eis perpetuæ firmitatis robur adijcimus, supplentes omnes, & singulos tam Iuris, quam facti defectus, si qui interuenerint, in eisdem: Eaq́; omnia, & singula perpetua, & inconcussæ firmitatis robur obtinere, & inuiolabiliter obseruari debere; & sic per quoscunque Iudices, & Commissarios, quauis auctoritate fungētes (sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretādi facultate, & auctoritate) iudicari, interpretari, atque decidi debere; nec non quidquid secus super his per quoscunque, quauis auctoritate, scienter, uel ignorā ter contigerit attentari, irritum, &

inane decernimus, & declaramus. Quocirca uniuersis, & singulis, uenerabilibus fratribus, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, ac dilectis filijs Abbatibus, Prioribus, & alijs personis in dignitate ecclesiastica constitutis, per Apostolica scripta, mãdamus, quatenus ipsi, & eorum quilibet per se, uel alium, seu alios præfatis Præposito, & Societati in præmissis, efficacis defensionis præsido aßistentes, faciant auctoritate nostra singulas prædictas, & præsentes litteras plenum effectum sortiri, ac ab omnibus inuiolabiliter obseruari: non permittentes quenquã contra illarum tenorem, quomodolibet indebite molestari, contradictores quoslibet, & rebelles per censuras ecclesiasticas, & alia iuris opportuna reme-

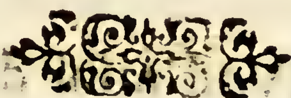
dia

dia (appellatione postposita) compescendo, ac censuras prædictas legitimis super his habendis seruatis processibus, etiã iteratis uicibus aggrauando: inuocato etiã ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij sæcularis. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac omnibus illis, & singulis, quæ in litteris prædictis idẽ prædecessor noster uoluit nõ obstare, cæterisq; cõtrarijs quibuscunque, aut si aliquibus cõmuniter, uel diuisim ab Apostolica sit sede indultũ, quod interdici, suspẽdi, uel excommunicari non posint, per litteras Apostolicas nõ facientes plenã, & expressam, ac de uerbo ad uerbũ, de indulto huiusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hãc paginam nostræ absolutionis, susceptionis, appro-

bationis, confirmationis; adiectionis, ſuppletionis, decreti, declarationis, & mandati infringere, uel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit; indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius, ſe nouerit incurſurum. Datum Romæ, apud ſanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ M.D.L. Duodecimo Kalendas Auguſti: Pontificatus noſtri Anno Primo.

F. de Mendoza.
Fed. Cardinalis Cæſius.

VITAE IGNATII LOIOLAE LIBER QVARTVS.

ABDICARE SE GENERALATV CONANTEM IGNATIVM, SOCII prohibent.

Caput Primum.

Onfirmata igitur a Iulio III. Pont. Maximo rursum Societate, & ipso rerum successu firmius stabilita, anno 1550. primarios omnes patres, qui commodo Societatis uenire poterant, Romam Ignatius ex uarijs prouincijs ad se conuocauit: quibus in unum congregatis, epistolam manu sua Hispanice scriptam, in hæc uerba misit.

Cariſsimis in Domino Fratribus Societatis Ieſu ſalutem.

Vod mihi de officii mei ratione,ſine perturbatione ulla interiori,aut exteriori ſæpenumero conſideranti,uiſum eſt,id ſcribam,aperiamque coram Creatore,ac Domino meo,qui me iudicaturus eſt,quod ad maiorem laudem ipſius, & gloriam futurum intelligo. Equidē me ipſe circumſpiciens, ob peccata mea multa nimis,imperfectiones multas,atque animi,& corporis ægritudines, ſæpiſsime iudicaui,& uere,atque ex animo iudico, me infinitis partibus abeſſe ab eo gradu , qui, ad ſuſtinendum , hoc regendæ ſocietatis munus,eius mihi uoluntate impoſitum,eſt neceſſarius. Q uocirca maximopere deſidero,& a uobis quæſo,ut tota re diligenter expenſa,a uobis eligatur alius , qui melius quam ego,uel minus certe male hoc munus

nus gerat,& uniuersam societatem admi-
nistret. Neque uero ut meliori hæc prouin-
cia deferatur, tantum peto, uerum etiam,
ut pari,& æquali: quod quidem ut rite,at-
que ex ordine fiat,Ego in nomine Patris,&
Filii,& spiritus sancti, unius Dei,ac Crea-
toris mei, depono Generalatum simplici-
ter,& absolute, meque abdico hoc officio,
& priuo:petoque, & omnibus animæ meæ
uiribus obsecro Professos omnes,quosque
Professi sibi adiungere ad hanc delibera-
tionem uolent, ut hoc meum tam iustum
desiderium admittãt,& piæ oblationi suf-
fragentur. Quod, si quorum est iudicium
ferre,de hac mea postulatione,minime in-
ter se consentient: per caritatem, & reue-
rentiam Christi Iesu,illos ipsos rogo,atque
oro,ut precibus serio incumbant, Deoque
hanc rem accuratissime commendent: ut
in omnibus,& per omnia sanctissima eius
uoluntas fiat, idque omnino quod ad eius
gloriam, & ad communem animarum sa-
lutem,ac societatis bonum magis pertine
bit.Illud etiam quæso, ut meam hanc peti-
tionem, atque obsecrationem, optimam
in partem accipiant.

Perlecta hac epiſtola, patres, qui conuenerant, omnes uno ore laudare factum Ignatij, ac uoluntatem; admirari eius humilitatem, qui cum maxime in gubernatione excellat; ſe tamen minime idoneum ad gubernandum iudicet: negãt tamen ſe quod poſtulat, ſalua conſcientia, poſſe facere: neque ipſo uiuo, Præpoſitum alium Generalem experiri, idque Ignatio renunciare iubent: ipſum eſſe Societatis parẽtem: ipſum magiſtrum omnium, ac ducem, atq; à Deo electum, ut huius ſpiritalis ædificij quaſi ſapiens architectus, fundamentum poneret, ſuper quod ipſi, reliquique eius filij tanquam uiui lapides ſuperędificati ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu, creſcant in templum ſanctũ in Domino: nullo modo ipſis eſſe committendum, ut huius tanti beneficij aut ignari reperiantur, aut ingrati. Eodem tempore grauiſsimum in morbum incidit; & cum expeditum iri ex huius mortalitatis uinculis ſperaret, ſic afficiebatur animo, ut præ lætitia, fluentes ubertim lacrymas cohibere non poſſet, cogereturque & ſuorum precibus, & medicorum ſeuera admonitione animum alio

transferre, & minus diu de ſuo deſiderio, ac ſpe, minuſque ſæpe cogitare.

Conſtitutiones ab Ignatio præſcribuntur. Cap. II.

Gnatius ergo ſpe illa deiectus, onus quod ſuſtinebat deponendi, & nouo morbo liberatus, quod Deum uelle intelligebat, ad ſocietatem gubernandam: & inchoata perficienda ſe totum cōuertit: in primiſque, ut certis illam uinciret legibus, iiſdem patribus conſtitutiones à ſe conſcriptas, oſtendit, ac diſcutiendas tradidit: quas ipſe compulſus eſt, precibus totius Societatis perſcribere: extat commētarius eius ipſius manu ſcriptus, in arcula quadam poſt eius mortē repertus, in quē, dum conſtitutiones ſcriberet, uiſitationes illuſtrationeſque eas, quibus à Deo perſundebatur, & memoriæ, & deliberationis cauſſa, quaſi in ephemeridem referebat: quo ex ſcripto plane perſpicitur Ignatij uirtus,

tus,& diuinæ erga illũ largitatis plenitudo pondusq; ipsarũ constitutionum,& auctoritas.Omittam reliqua; de una paupertate dicam.Quadraginta continuos dies Deo Opt.Max.sacrificauit; & diuinis præcationi bus,solito se dedit ardentius, ob id unũ ut statueret,expediret ne nostris,professarum domorum ecclesijs, redditus aliquos esse,ad ipsarum Ecclesiarum, uel fabricationem,uel cultũ,& ornatũ. Et ut ego quidem existimo, ut superiora illa, quæ dixi, illustriora fierent,& diuina dona,quæ Ignatius,humiliatis studio, intra se occultabat in lucem exirent, & foras ad nostram utilitatem proferrentur, Deus ipse afflatu illũ suo,instinctuq; incitauit, ut quid illis quadraginta diebus in matutina oratione, quid in præparatione ad Missæ sacrificiũ, quid in ipso sacrificio, quid post, sibi accidisset, breuiter,planeq; conscriberet.In eo uidere est,illi quanta fuerit sui examinandi,& conscientiæ perscrutãdæ cura, quam incensa, & accurata oratio, quanta lacrymarum, & continua pene effusio:quam sæpe consolationis magnitudo redundaret etiam in corpus, & uox, intercluso spiritu,

hæreret.

hæreret, ac fari non poſſet: & totius corporis uenæ, ſenſibiliter commouerentur. Illic cernitur, quam aſsiduis eius mens, atque eximiis de ſanctiſsima Trinitate illuſtrationibus impleretur, de diuina eſſentia, de proceſsione, de proprietate diuinarũ perſonarum, & operatione: deq; ſacratiſsimo illo myſterio, tum occultis intelligentiis, tum externis doceretur imaginibus. Neque uero breues iſtæ uiſitationes erãt, aut fugaces: ſed prolixæ interdum, ac diuturnæ, & quæ in cubiculo, in menſa, domi, foris illum comitarentur, & ſuæ magnitudinis ęſtu quodam abſorberent. ſingula perſequi non eſt neceſſarium, hoc attingendũ fuit, ut intelligamus, quo loco conſtitutiones noſtras habere, qua ueneratione ſuſcipere, quo ſtudio, curaq; obſeruare, debeamus. quãquã Ignatius, qua erat animi modeſtia prędit us, poſt tot cognitiones ſupernaturales, & diuinæ uoluntatis teſtimonia, ſibi nõ sũpſit, vt cõſtitutiones firmę eſſent, ac ratæ, donec uniuerſa ſocietas, ſuo eas iudicio cõprobaret: quod quidẽ Romę anno 1558. ipſo mortuo. factũ eſt, in publico, vniuerſaliq; ſocietatis conuentu: in quo conſtitutio-

ſtitutiones omnes, ut fuerant ab ipſo conſcriptæ, magna ueneratione ſuſceptæ ſunt, & ſumma omnium patrum conſenſione, ac uoluntate confirmatæ.

Romani Collegij inſtitutio. Caput III.

EX eorũ numero, quos hoc anno abignatio euocatos, Romam ueniſſe diximus, Frãciſcus Borgia Dux Gãdiæ fuit: qui quidem Societatis nunc eſt Præpoſitus Generalis. Is cum intelligeret, quantas cõmoditates, Collegium Societatis, in ea urbe, quæ caput orbis terrarum eſt, eſſet allaturum: minimeque decere exiſtimaret, eã, quæ Societatem prima omnium complexa eſt, & ex qua vniuerſa Societas gubernatur, eo fructu carere, quem multæ aliæ ciuitates, ex noſtrorum opera, atque eruditione perciperent, Ignatij hortatu, atque conſilio, Collegium Romæ inſtituendum curauit: cuius initium factum eſt anno Domini

mini 1551. 18. Februarij, ad radices Capitolij, perangustis ædibus: quo tempore fuerunt in Collegio quattuordecim, quibus præerat Rector P. Ioannes Peletarius Gallus: ad hunc enim fere numerum alendum, pecuniam tunc Franciscus suppeditauerat. Deinde mense Septembri, duplicato pene numero, in ampliorem domum nostri commigrarunt: & tunc quidem tres tantum linguas Hebraicam, Græcam, Latinam, atque Rhetoricen, nostri præceptores, suis auditoribus explicabāt, non sine magna ludi magistrorum urbis offensione, & ea indignatione, ut discipulorum suorum stipati caterua, in scholas nostras aliquando irrumperent, & nostris præceptoribus prælegentibus, obstreperēt, atque intemperantius insultarent, donec anno 1552. 28. Octobris, in æde D. Eustachij, maxima Cardinalium, Episcoporum, eruditissimorumque uirorum, atque studiosorum frequentia, orationes habitæ a nostris, ac disputationes sunt quibus illorum insolentia compressa est. Multo uero magis cum anno 1553. a nostris theses propositæ publice sunt, non solum de Rhe-

torica

torica, & tribus linguis, ut fieri superioribus annis cõsueuerat; sed etiã de vniuersa philosophia, ac Theologia, quę quidem disciplinæ, tum primum in hoc Collegio, tradi cœperunt, cui tum præerat D. Martinus Olauius, uir excellentis doctrinæ, atq; integritatis opinione nobilis, qui multum per id tempus, Collegium Romanũ illustrauit: creuitq; hoc anno nostrorum numerus ad séxaginta; sequenti uero ad centum: quos cum domus capere commode non posset, in latiores ædes 1556. immigrarũt: in quibus per annos ferme quattuor habitarunt, donec anno 1560. Pij iiii. Põt. Max. auctoritate, & hortatu, nobilissima, atq; integerrima fœmina Victoria Tolfia, Pauli Quarti Pont. Max. sororis filia, nec expectantibus nobis, nec opinàntibus, sedem tamen Collegio certã in urbe quærentibus, locum commodũ, amplũ, salubrem, ac maxime celebrẽ prẹstanti liberalitate donauit: quẽ, nihil minus, quam de nobis cogitãs, in piũ usum, ex uiri Camilli Vrsini Guardiæ Marchionis testamẽto parauerat: multisq; ædibus Pauli Quarti Põt. Max. imperio, ac potestate cõiunctis, in Insulã omnino redegerat

gerat: in quibus & ipsius Victoriæ domus est, & ea, quā ipse Paulus Quartus emit, & multis annis, Cardinalis cum esset, habitauit: quo in loco uehementer multiplicatus est nostrorū numerus: fuit. n. nonnunquā ducentorū, & uiginti, isq; conflatus ex omnibus pene Christiani orbis prouincijs. Eodē .n. tēpore, ex sexdecim, aut eo amplius diuersissimis nationibus, fratres nostri in hoc Collegio sæpe reperiuntur, linguis quidē inter se, ac sermone distincti, sed summa concordia animorū, fraternoq; amore sociati: quos diuina benignitas, in māgna ēt annonæ caritate, supra hominū fidē, sed nō supra fiduciam, ac spē Ignatij, hactenus sustentauit. Ab hoc autem collegio reliqua fluxerūt, quæ in Italia, Germania, Bohemia, Polonia, Flandria, Gallia, constructa Collegia sunt. quæ caussa fuit, ut Ignatius (cuius cogitationes omnes, & uigiliæ, in hominū salute consumebantur) tantopere de hoc Collegio laboraret: cuius utilitates nō ad unam aliquam ciuitatem, sed ad multas, nobilissimasque prouincias, ad nationes etiam hæreseos erroribus deprauatas, maxime pertinere iudicaret.

Collegia

Collegia aliquot in Hispania nostri instituunt: ab Archiepiscopo Toletano uexantur. Cap. IIII.

Actis Romani Collegij fundamentis, discescit Franciscus Borgia ex urbe, atque in Hispaniam redijt: ibi ditionē suam filio natu maximo cedit: secularem cultum exuit: in Cantabriā, remotam Hispaniæ partem, se recipit: sacris initiatus, concionatur: ostiatim mendicat, magna hominum admiratione. Eius rei fama, atque exemplo commoti nobilissimi quidam uiri, ad illum ueniunt, & se ad nostram Societatem adiungunt. Ognatense præterea Collegium ab eodem patre habitari cœpit, cui Petrus Araoz possessiones quasdā suas, & fructus antea legauerat. Burgense eodem item tempore est inchoatum. Nam cū Franciscus Mendoza Cardinalis, creatus eius ciuitatis Episcopus, ad diœcesim suam perlustrandam,

& uerbum ſalutis ouibus miniſtrandum, duos ex noſtris ab Ignatio impetraſſet, illi, impoſito ſibi munere expleto, præclaram Collegij inſtituendi occaſionem dederũt, quod Frãciſcus Strada multum deinde ſuis concionibus illuſtrauit.

Metinenſi etiam Collegio Rodericus Duegnas, uir copioſus, & pius, initium attulit: qui Petri Fabri, & Antonij Araoz familiari ſermone permotus, ad ſuam, & ad publicam eius ciuitatis utilitatem, aliquot ex noſtris expetiuit. Auxit uero ciuium ſtudium, noſtrorum præſentia, & in plateis habitæ conciones. Itaque anno 1551. noſtri ad conſtituendum Collegium Metinam primum miſsi ſunt: quod poſtea Petrus Quadratus, eiuſque uxor Franciſca Manſon, opibus, ac religione præſtantes, exædificarunt, & certis redditibus ſtabilierunt.

Sed ut lætis aduerſa ſuccederent, & Societas nunquam non exerceretur utiliter, ſub idem tempus grauis in Hiſpania, ab Archiepiſcopo Toletano Ioanne Siliceo, perſecutio in noſtros ẽ excitata. Hic aliter quam res ẽ, de Societatis inſtituto ſentiẽs,

 Sacerdotes

Sacerdotes omnes, qui exercitationibus spiritalibus eruditi a nostris erant, confessiones audire Toleti uetuit: Compluti uero, ubi solum in eius diœcesi, tunc commorabantur, publicis edictis populo a nostris Sacramenta percipere prohibuit: qui secus facerent, his sacris interdicit: neque ut sententiam mutaret, adduci prius potuit, quã Archiepiscopi factum contra Summi Pontificis auctoritatem, (de cuius uoluntate diplomatis ipsis Pontificijs constabat) esse iudicans, Regium Consilium nostrum nobis institutum, uoluit liberum esse: & Pontifex ipse Maximus Iulius III. certior de re factus ab Ignatio, grauiter ad Archiepiscopum scripsit: mirari se, & moleste ferre, quod susceptam, & probatam a Sede Apostolica Societatem, minus ipse probaret, & in omnibus pene Christiani orbis prouincijs magna cum utilitate uersantem, meritoque proinde ab optimo quoque expetitã, solus ipse repudiaret, ac reijceret. Quibus litteris, & Regio edicto factum est, ut Archiepiscopus decreta sua reuocaret, nostrisq; suam facultatem integram esse permitteret. Cõmode autem cecidit aliquot
annis

annis post,cum,illo mortuo, nostri Toletum accersiti primum sunt, & ad habitandum certum in nobilissima,atque amplissima ciuitate,domicilium ingressi:ut in his ædibus habitauerint, quas Archiepiscopus ipse Siliceus exædificauerat, in Clericorũ usum,& instruxerat:notatumque est a multis,& animaduersum, omnes magni illius Archiepiscopi aduersus Societatem conatus,eo demum recidisse,ut domũ illis ædificasse uideretur, quos, bono fortasse zelo sed non secundum scientiam,suis ipsorum domibus cupiebat eiectos.

Prouincialis in Italia declaratur Laines. Viennæ moritur Iaius. Cap. V.

T hęc quidẽ in Hispania. In Italia uero eodem anno 1551. Collegium Florentinũ,Leonoræ Ducis benignitate,initiũ habuit. Neapolitanum item, ac Ferrariense? Et ad Neapolitanum quidem col-

locandum, ac ſtabiliendum, magnum adiu-
mentum attulit Magiſter Alfonſus Salme-
ron, ob eã ipſam rẽ ab Ignatio Neapolim
miſſus. Ferrarienſe uero inchoauit Hercu-
les II. Ferrariæ Dux, qui & Nicolao Boba-
dilla, & Claudio Iaio familiariter uſus fue-
rat, naſcentemq; fouerat Societatẽ: ad quẽ
Paſchaſius Broet, conſtituendi Collegij
cauſſa, ab Ignatio tunc miſſus eſt.

Quibus quidem Collegijs, reliquiſque per
Italiam factis, præfecit Ignatius, & Præpo-
ſitum prouincialem conſtituit: Magiſtrum
Iacobum Lainem, qui ſub annum 1550.
exeuntem, redierat ex Africa, ubi Chriſtia-
nis militibus, egregiam nauauit operam,
in eo bello, quod duce Ioanne Vega Si-
ciliæ Prorege, aduerſus Chriſtiani nomi-
nis hoſtes, expugnato Aphrodiſio, fœ-
liciter geſtum eſt. Ad cuius capti iam
oppidi defenſionem, animandos mili-
tes, qui in præſidio erant, & in pietate
iuuandos, profectus Hieronymus Nata-
lis, euaſit ex naufragio diuinitus, ſocio
nauigationis Iſidoro Sbrando in fluctibus
extincto, anno 1551. Sed etiam in Ger-
mania, eodem tempore, Societas creuit:
nam

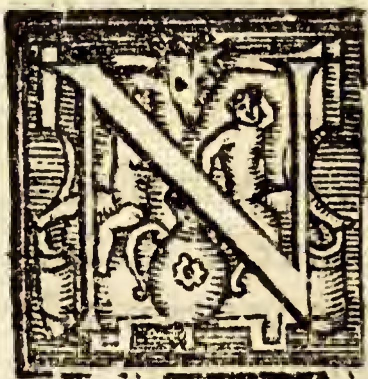
nam Ferdinandus Romanorum Rex, ut Viennensis academiæ studia instauraret, & hæreticorum passim grassantium, furorem compesceret, Claudium Iaium ad se accersiuit, & aliquot Theologiæ professores, ab Ignatio postulauit: qui Viennã eodẽ 1551 profecti, apud Dominicanos sunt in seposita Monasterij parte diuersati: postea uero, ne religiosis patribus impedimẽto essent, in Carmelitarum Cœnobium relictum, ac ruinosum, Præfectis eius ordinis libentissimis, commigrarunt.

In hoc Collegio anno 1552. 6. Augusti, ipso dominicæ transfigurationis die, P. Claudius Iaius Ignatij socius, unus ex primis decem, natione Allobrox, excessit è uita. Vir de Christiana religione, optime meritus, quã in Italia, Bauaria, Sueuia, Austria, Germania tota, magnis suis laboribus amplificare non destitit. Fuit mitissimo præditus ingenio, & naturæ iucunditate quadam, religiosa grauitate condita: paupertatis amore insignis: orandi assiduitate excellens: temporis parcus, & tenax: animi modestia, atq; humilitate eximius: Tergestinum Episcopatum tam grauiter firmiterque re-

 pudiauit,

pudiauit, ut multos dies in continuo pene luctu iaceret, quod illum effugere se posse diffideret.

Collegij Germanici instituendi initium, & caussae. Caput VI.

Eque uero de Germaniæ salute in Germania solum nostri laborabant, sed etiam in Italia: quorum opera Collegium Germanicum a Iulio III. Pont. Max. Romæ eodem anno 1552. institutũ est: quod utique Collegium etsi Societatis nostræ proprium nõ est: tamen quod a Societate gubernatur, ac pendet multiplex eius utilitas, ea ex parte in nostris numero: eius initium eiusmodi fuit. Erat Ignatius cum ad curandas pro uirili parte uitiosas Christianæ Reipub. partes intentus, tum uero ad eam, quæ maxime laborabat, Germaniæ prouinciam. Illi igitur de medicina cogitanti Ioannes Moronus

ronus S.R.E. Cardinalis, hodie ſacri Collegij Decanus, uir prudentiæ, atque integritatis laude excellens, hanc unam propoſuit, quam, cognitis, atque exploratis Germanicis rebus, ex legatione, Apoſtolica, qua functus in Germania fuerat, magnam uim habituram ſperabat: auctorque in primis fuit, Germanici Collegij in urbe conſtituendi. Etenim animaduertit, quod inſcitia quorundam ſacerdotum in Germania, & uita non ſatis probata perditum fuerat, doctorum, ac paſtorum erudita probitate reſtituendum. Eſſe autem percommodum Doctores, ac Paſtores Germanorum Germanos eſſe, ſic enim fore, ut eiuſdem nationis legibus, moribus, natura inter ſe, atque amore deuincti, facilius in eorum animos influant: & materna lingua inſtructi, uim maiorem ad perſuadendum habeant. Eiuſmodi porro magiſtrorum, ea in prouincia inopiam ſummam eſſe, eamque fieri quotidie maiorem, ijs qui ſuperſunt, paulatim deficientibus. Hæreticorum uero magnũ eſſe numerum, & noua ſemper prole copioſiorem: ex quo conſilium ſalubrius excogitari nullum potuit, quam

seminarium institui;quo, antequam omnino exaresceret stirps ipsa excitaretur in semine, & præclari iuuenes ingenij, ac uirtutis spe commendati, ab ea ætate, quæ flexibilis est, moribus, litteris, atque institutis catholicis, ad omnem pietatem informarentur. Hoc Seminarium in Germania sane fieri uix poterat: nam ut maxime integrum locum, atque incorruptum eligas, inter uenenatos tamen Hæreticorum morsus, facilis contagio esset: neque uspiam a callidis hostibus satis tuta adolescentia. Extra Germaniam uero, neque locus ad eam rem aptior, neque academia commodior, neque ciuitas, quam Romana, opportunior esse potuit: in qua nimirum doctrinæ catholicæ integritas, loci ipsius sanctitas, hominum in urbem confluentium multitudo, ac deuotio, religionis auitæ, atque Apostolicæ reuerentia, beneficia Summorum Pontificum, ac prolixa liberalitas, procreare in ipsis adolescentibus pietatem, atque alere, & a fraude Hæreticorum facile possunt auertere. Hæc maxime fuit ratio instituendi Germanici Collegij,

legij, inita primum, ut diximus, a Cardinali Morono cum Ignatio deinde, alijsq; grauissimis uiris communicata, a Iulio III. Pont. Max. ac uniuerso Cardinalium Senatu suscepta, & confirmata. Atque ut certo res, ac stabili fundamento niteretur, in uictum illorum, & cultum, Summus Pontifex pecuniam de suo promissam quotannis benigne persoluit: eiusque exemplū Cardinales omnes, pro sua quisque facultate, cupide sunt secuti: quo ipsi Germani adolescentes, rerum ad uitam necessariarum molestia liberati, de pietate tantummodo, ac doctrina cogitarent: dataque Ignatio cura est, iuuenes ex omnibus Germaniæ partibus ad eam rem euocandi, moderandique. Quam ille prouinciam, tum rei magnitudine, tum Pontificis Max. permotus imperio, libentissime suscepit: spectatos uiros Collegio præposuit: optimis illud legibus temperauit: & ut Germani idoneos haberent, in nostro Collegio Romano præceptores, magna cura perfecit. Illud nequaquam suscepit, ut rationes pecuniarias nostri attingerent, aut ijs, quæ ad sumptus

ad ſumptus pertinent,uel exigendis, uel diſtribuendis implicarentur. Mortuo tamen Iulio III. in eo bello, quod ad urbem poſtea geſtum eſt,cum uideret propter annonæ caritatem,bellicoſque tumultus, Collegium periclitari:ne præclarum opus,ac neceſſarium, omnino diſſolueretur, partem ipſorum iuuenum, id uolentium, in uaria Societatis Collegia dimiſit:in quibus dum nimbus ille tranſiret, commodius alerentur: partem Romæ retinuit, & conquiſitis pecunijs magno ſuo labore ſuſtentauit: ſuamque obligauit fidem, quam pulchre Dominus liberauit, debitis ad nummum poſtea perſolutis.

Franciſci Xauier obitus. Caput VII.

Odem anno P. Franciſcus Xauier profectus ex India, ad illuſtrandos Euangelij ſplendore Sinarum populos, in ipſo primo aditu illius prouinciæ deceſsit è uita. Hic Pater natione Hiſpanus in

in extremis Cantabriæ finibus, qui Gallos attingunt, nobili loco natus eſt, liberaliterque a parentibus educatus, poſt primę ætatis incunabula, atque doctrinæ, ſtudiorum cauſſa Lutetiam Pariſiorum ſe contulit: tantumque in eruditione profecit, ut Ariſtotelicam philoſophiam publice profiteretur: quo tempore in Ignatium ijſdem ſtudijs uacantem, incidit, & ad utiliorem philoſophiam traductus, uoluntatem ſuam cũ illo, ſocietatemque coniunxit. In Italiam poſtea cum reliquis ſocijs uenit, & multis laboribus in mendicitate, ac peregrinatione pro hominum inſtitutione, ac ſalute, mira patientia, & caritate ſuſceptis, anno 1540 in Luſitaniam ab Ignatio, ut in Indiã nauigaret, quo ſupra diximus modo, miſſus eſt. Quo in itinere, cum non procul a patria tranſiret, eiuſque conſanguinei, atque neceſſarij minime deuij eſſent, ut eos ſalutandi gratia, paululum de uia declinaret, adduci non potuit. Ex Luſitania, in qua ſe illis populis ualde probauerat, ſeptimo (ut diximus) Aprilis, anni 1541. in nauem Martini Alfonſi Soſſæ Proregis, cũ duobus Socijs Paulo Italo, Franciſco Man-

Lib. 2. ca. 16.

ſilla

filla Lusitano, conscendit. Qua in nauigatione & longa, & periculosa, ita se gessit, ut ægris operam suam, sanis doctrinam impertiret, nostris nauigationis normam relinqueret, omnibus denique admirationi, atque exemplo esset. In Mazãbic sex menses classiarijs multis, nautisque ægrotantibus operam suam diligenter dedit. Melinde Sarracenorum oppidum, ac Melindensis Regni caput, præteruectus, & Zocotoram sterilem insulam Christianorum, & asperam, atque in eis suæ uirtutis relinquens impressa uestigia, tandem 6. Maij 1542. Goam appulit, atque in pauperum hospitalem domum primũ diuertit, in qua, egenorum animis, corporibusque curandis tempus traducebat. Mane hominum ad se uenientium, confessiones audiebat, pomeridianis horis eorum, qui in uinculis, & carcere erant: pueros Christianis institutionibus imbuebat. Dominicis diebus leprosos etiã, fœdoq;, & tetro morbo laborantes, extra urbem positos inuisebat, & eorum dolorem sua caritate mitigabat. Quibus rebus uniuersa Goensi ciuitate commota, in eum Indiæ tractum, qui

Pescheria,

Pescheria, uel Comurin promontorium appellatur, deinceps contendit: ibi magnam hominum uim ab infidelitatis tenebris ad Christi lucem conuertit, & lacte integræ doctrinæ nutriuit, & a quibus in posterum etiam alerentur, præceptores reliquit, constitutis in eo tractu ecclesijs supra quadraginta. In Machacar deinde profectus, duos Reges, & ingentem cum eis populi multitudinem ad Christi fidem perduxit. In oppido Malacca deinceps aliquandiu fuit, sui omnino similis: ex quo in Maluccas insulas delatus, in ipso Malucco oppido innumeros pene infantes baptizauit, reliquos ita docuit, ut fœminæ, mares, pueri, senes, diuinæ legis præcepta passim cantitarent: & piscator in mari, colonus in agro, Christianæ fidei decantarent rudimenta. Ipse uero, præter occupationes, quibus interdiu assiduis distringebatur, ac perpetuis, de nocte tintinnabulo populum uicatim excitabat, & uoce monebat, ut animis quæ in Purgatorio expiantur, suis opem precibus ferret. Posthac septem in Amboino pagos Christianorum nomine potius, quam

re, cir-

re, circũlustrauit, & ad ueram pietatis formam instituit. Cum autem intellexisset, in insula Mori, Malucco proxima, magnam indigenarum copiam esse, quorum maiores olim Christi baptisma suscepissent, &, mortuis ijs, a quibus fuerant initiati sacris mysterijs, deserti ab omnibus remãsissent, atque ex eo tempore propter truculẽtam ipsorum hominum barbariem, & certum uitæ periculum, ad illos accedere ausum fuisse neminem, eo Franciscus ire constituit: tum ut eorum, tum ut suæ saluti consuleret. Nanque iudicabat, magnam esse illorum spiritalem, atque adeo extremam necessitatem, cui ipse subuenire, atque opitulari deberet, etiam si uita ei esset in ea re ponenda: illud enim meditabatur attentius Domini uerbum. Qui amat animam suam perdet eã, & qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eã. Quẽ euangelij locum legentibus apertum uideri, experientibus affirmabat obscurum. Est autem insula illa aspera, horrida, rebus ad uitam necessarijs plane destituta: fremitu, & horribili fragore remugiens: maximis terræmotibus, ijsque pene quotidianis contremiscens.

tremiſcens. Indigenarum porro non mores hominum, ſed monſtra quædam ferarum immanium, quibus nimirum nullus ludus iucundior eſt, quam cædes hominũ, & trucidatio. Si alienis nequeunt mortẽ inferre, non mariti uxoribus parcunt, non parentes filijs, non filij parentibus: eoſque ipſos ſenio iam confectos, filij interficiũt, & comedendos ſibi uicisſim accommodant. Cum autem plurimi eius amici in apertum ipſum iudicarent ſe conijcere uitæ diſcrimen, & propterea precibus illum, & lacrymis retinere conarentur, in eiuſq; uita, multorum ſalutem repoſitam eſſe dicerent: ille tamen, qui ſummum in Deo præſidium ſuæ uitæ conſtitutum arbitrabatur, & ſua morte multorum uitæ prodeſſe optabat, ab inſtituto curſu reuocari non potuit. Varia antidoti genera, quibus ſi opus eſſet, uteretur, amicis eiſdem offerentibus (nam etiam uenenis homines illi utuntur:) ne quid de excellenti illa ſua in Deum ſpe amitteret, eadem animi uirtute remiſit. Eo profectus, inſulam peragrauit, incolas, uel feras potius belluas inuiſit; Chriſti fide colluſtrauit, doctrina manſuefecit,

fecit,admirabili securitate mentis,& tran quillitate.Sciebat enim se Deo, esse curæ,
Matth. apud quem omnes capilli capitis nostri
10. numerati sunt.Qua de caussa illam non in sulam Mori (ut uulgo) sed insulam spei ap pellandam esse dicebat,in qua tam copio sas a Deo,eximiasque consolationes acce- pit,ut maximos corporis labores non solũ mitigarent,uerumetiam exhaurirent: nega batque hominem in ea insula uiuere posse diutius, quin consolatorijs lacrymis ocu- los amitteret. Dum in ijs uersatur insulis, Iaponius quidam, Anger nomine, illum ut quæreret Malaccam uenit,hic uir prudens atque honestus, magnis pungebatur con- scientiæ stimulis ex recordatione pecca- torum,quæ admiserat in iuuentute. Rebus multis tentatis ad eam depellendam mo- lestiam,Bonzis,(sic enim sapientes,& sacer dotes suos appellant) consultis, cum nus- quam acquiesceret,Lusitanorum quorun- dam monitu,quibuscum rem communica uerat, ut Franciscum quæreret, in Indiam uenit: Malaccam appulit: Franciscum ad Maluccas insulas profectum audit: itaque in Iaponem reuertitur. Appropinquantem illum

illum tempestas subito exorta, Malaccam refert: ibi Franciscum ex Maluccis redeuntem, ostendit: fit Christianus in Goensi Collegio, & Paulus appellatur. A quo maxime & Christiano iam, & in nostram Societatẽ admisso, & uiro peracuto, ac prudenti, & Iaponensium sectarum perito, didicit Franciscus, Iaponenses insulas multas numero esse: eam uero, quæ principem tenet locum, sua magnitudine, ac celebritate in primis nobilem, & hominum ipsorum ingenijs, cultu, doctrina, Sectarum diuersitate, Sacerdotum frequentia, atque uarietate præstantem. Iaponios uero usqueadeo dociles esse, & rationi obsequentes, ut facile eam religionem sequantur, quam neq; a ratione abhorrentem uideãt, neque ab eius, qui illam profitetur, moribus discrepantem. Quæ cum sermonibus Lusitanorum, & amicorum, ualde congruerent: in Iaponem nauigare cõstituit, & Paulo ipso, duobusq; etiã Iaponijs eius famulis Christianis, ac nonnullis præterea socijs comitatus, eo penetrauit, superatis magnis & nauigatiõis periculis, & Gẽtiliũ insidijs. Insula magna parte peragrata, Meaco urbe

maxima,atque amplissima adita: hominibus plus minus 1500. Cangaximæ, Bungi, Amangutij conuersis ad Christi fidem; socijs ad nouellas plantas excolendas,regendasque ecclesias ab se iam constitutas, relictis, in Indiam reuertitur: inde noua auxilia in Iaponem nostris mittit. Ipse uero, quod intellexisset Iaponios omnem disciplinam,ac religionem a Sinis (quorum est latissima prouincia) quondam mutuasse, & instituta uiuendi accepisse: tum ut ipsis Sinis Euangelium afferret,tum ut illa quasi arce expugnata,uictisque ipsis ducibus, atque errorum magistris,facilius Iaponij sub Christi iugum mitterentur,in ipsam Sinam proficiscitur, nullo ex nostris Socio, duobus tantum pueris Sinis comitantibus. Cũ in Insulam Sanctianam,Sinæ proximã peruenisset, & aditus in Sinam sibi haudquaquam pateret per Sinarum leges,quibus cauetur, ne quis peregrinus eo ingrediatur: néue quis Sina aduenam inferat, aut admittat: qui secus fecerit, uel neci deditur, uel seruituti addicitur: ipse tamen piper quod ex eleemosyna acceperat, & aureis coronatis trecentis æstimabatur, Sinæ cuidam

dam se daturum est pollicitus, si ille in oppidum Canthonem, quod Sinarum primũ occurrit, de nocte ipsum quam occultissime inferret, atque in aliqua urbis platea collocaret. Atque illum hæc parantem, remunerari Dominus uoluit, uoluntatem eius metiens, rem integram alijs ex Societate, qui postea sunt ingressi, seruans. Nam pridie Kal. Decembris in naui cum adhuc esset, morbo oppressus, intra cubiculum obseratum, cibi omnis expers, totum diem se continuit, suspirijs crebro ductis identidẽ repetens; Fili Dauid, miserere mei: tam clara uoce, ut a nautis etiam, uectoribusque exaudiretur. Postridie, breui se ex hac uita migraturum significans, in præaltam rupem, & asperam se deportari iussit: ubi ad mediam noctem sequentis diei familiariter cum Deo loquens, ac suauissime, de huius mortalitatis ergastulo fœliciter euolauit ad Dominum 2. Decemb. 1552.

Fuit uir admirabilis, neque Christianis tantum, sed ipsis etiam gentibus uenerabilis. Virgo prorsus, & impollutus: humilitatis studiosissimus, quam cum omnibus in rebus retineret, mirifice tamen occul-

tabat: uictus, cultusq; tenuissimi: amictu utebatur uili: uictum ostiatim mēdicabat. Si quid ipsi ab amicis mitteretur, in egenorum usus conferebat quam poterat occultissime. Semel in die capiebat cibum: carnibus raro uescebatur: uinum uix bibebat, nisi forte apud amicos, inuitatus: tūc enim appositis epulis, nullo delectu utebatur. Insigni erga proximos caritate, quibus ut subueniret, ac præsto esset, nullis parcebat laboribus. In facinorosis hominibus ad meliorem frugem reuocandis, dexteritate singulari. Si quem aut flagitioso amore irretitum esse intelligeret, aut perditum, artificio quodam mirifico, in eius se insinuabat familiaritatem: deinde consuetudine iam implicato, ultro se etiam ad prandium offerebat: cum intimus esset, concubinas illi detrahebat, & pellices: quod si plures haberet, & una simul omnes non posset, ita tractabat hominem, ut gradatim, sensimque omnes abijceret: acciditque aliquando, ut octo cuidam concubinas ademerit, admirabili prudentia, ac sermonis iucunditate. In aduersis infractus omnino, ac robustus: in diuina prouiden-

tia

tia ſemper defixus, cuius fiducia, & alieno tempore nauigabat, & uitã ſuam magnis obijciebat periculis, a quibus ſæpenumero ereptus eſt. Ter naufragium fecit, duos aliquando, treſue dies iactatus undis, in tabula ſeruatus eſt: diu poſtea in ſyluis abditus, manus ſe inſequentium Barbarorum, & crudelitatẽ uitauit: alias arbore tectus, in eaque pernoctãs, mortem a Gentilibus ſibi paratam, euaſit; in ſummis ſæpe moleſtijs Deum precabatur, ut dura ſemper duris ſuccederent, neque ſibi labores unquã minueret, ſed potius augeret. Orationis ſpiritu excellens, in qua totas frequenter ponebat noctes, eaſque coram ſanctiſsimo Domini noſtri Ieſu Chriſti corpore, cũ poterat, uel corã imagine Crucifixi inſomnes traducebat. Si naturæ imbecillitate opprimeretur, ſæpe uel ſaxũ capiti, uel ceruical durũ ſubijciebat, atq; ita humi cubãs, leuẽ capiebat ſomnũ, & breuẽ, quem frequẽter tamẽ interrũpebat gemitu. Cõſolatiõibus diuinis mirifice abũdabat. Solũ cũ ſe putabat eẽ, manu pectori admota, ſublatis in cęlũ oculis, ad Deũ ſępe clamabat, ſatis ẽ Dñe ſatis eſt. In Iapone uero, ſuis pedibus iter fa-

ciens,ita accipiebatur interdum, ut uepribus ſe indueret,in lapides offenderet, pedes laceraret,ſine dolore,ſine ſenſu: tanta erat diuini æſtus magnitudo. Orantem illum Diabolus grauiter aliquando uerberauit: ſed non idcirco orationem intermiſit. Obedientiæ ſtudioſiſsimus fuit: cui uirtuti negabat ullam terrarum longitudinem obſtare, ullam maris immenſitatem. Erga Epiſcopos, & ſacra aliqua dignitate ornatos homines reuerentiſsimus:eoſque colendos omni officij, atque obſequij genere docebat. Addam illud: Qui Chriſti fidẽ in ipſa inſula Iapone primus ſuſcepit, Iaponius quidam fuit ex Oppido Cangaxima,qui non ſolum in baptiſmo nomẽ Chriſto dedit,ſed in noſtra etiam Societate,cuius ſe uotis deuinxit: & nouo miraculo,homo Iaponius,Chriſtianus, Religioſus, a Franciſco Xauier miſſus ad Ignatium,Romam uenit,anno 1554. eo uidelicet conſilio,ut Romanæ Eccleſiæ perſpecta maieſtate, & cognitis Chriſtianorum inſtitutis, in patriam reuerteretur,& ſuis ciuibus a ſe uiſa renunciaret. Cum Bernardo ergo (ſic enim uocabatur) magna mihi Romæ con-

ſuetudo

ſuetudo fuit,cuius ego exemplis ad uirtutē inflammabar, quippe qui primitiuos illos Chriſtianos, uita ſua mihi repræſentaret. Narrabat is mihi de Franciſco tria. Primū, ſeptem ſe menſes cum illo una in eodem cubiculo fuiſſe,& in leui,perexiguoq; ſomno gemitus ſæpe illius,& uoces, Ieſu nomē ſubinde uſurpantis,audiuiſſe: atque de ipſo Franciſco,nōnunquam quæſiuiſſe, quid ſuſpiraret tam crebro, quid gemeret? illumque ſibi reſpondiſſe,nihil ſe ſcire, nihil omnino ſentire. Alterum, in magna diſceptatione cum Bonzis,& graui altercatione multis quæſtionibus, ijſque diuerſiſsimis, a multis ipſi Franciſco propoſitis, frequentiſsime,cum ipſe quoque Bernardus adeſſet, ita illum omnibus una reſponſione ſatisfeciſſe,ut omnibus omnes dubitationes ſcrupuloſque eximeret:idque multo etiam euidentius,atque illuſtrius,quam ſi ſingulatim cuique reſpondiſſet. Tertium, permultos uarijs morbis oppreſſos, ſuis oculis ſe uidiſſe,qui ad Franciſcum deportati, confeſtim ab illo uel Crucis ſigno, uel aquę ſacræ aſperſione, ſanabantur. Quapropter Iaponijs illum, quaſi aliquem de cœlo la-

pſum,ac ſupra hominē aiebat uiſum. Neque mirum: multis enim claruit miraculis & in uita, & poſt mortem, quibus in hodiernum uſque diem illuſtratur. Morbos omnis generis ab humanis corporibus depulit: energumenos liberauit: illuminauit cæcos: mortuos denique uitæ reſtituit. Prophetiæ dono maxime excelluit: multa occulta patefecit: plurima longe poſita, uidit: eaque populis accidiſſe nuntiauit, quæ, repetitis, atque enumeratis diebus, cōpertū eſt in eum ipſum diem incidiſſe, quo fuerant ab ipſo procul poſito, diuinitus cognita, atque alijs declarata. Eius mortui corpus, integrum, ac ſolidum, domeſticis, ſacriſque ueſtibus, quibus utebatur, obuolutum, a Luſitanis mercatoribus, qui morienti adfuerant, calce contectum, & humi conditum eſt, ut exeſa ui calcis oſſa, in Indiam deportarent. Sic enim ille piorum ſuffragia ſpectans, & pie de reſurrectione cogitās fieri iuſſerat. Poſt tres menſes ſarcophago effoſſo, ueſtes integræ omnino reperiuntur: corpus ſolidum prorſus, atque incorruptum; naturali colore, ac uiuido: humida carne, ac ſuccoſa: nihil tetri odoris,

ris, aut fœdi. Rei miraculo permoti mercatores, corpus, ut erat, in nauim impo- nunt: Malaccam, magnis periculis liberari, inusitata celeritate perueniunt: ibi duodecim alios item menses asseruatur, eadẽ prorsus integritate. Goam deinde perlatum, omnium ordinum, & totius ciuitatis concursu in nostri Collegij templo collocatur, & conditur. Magnaque est uniuersi populi erga illum ueneratio, magna de sanctitate eius opinio. Miracula illius, & in uita, & post mortem ædita, enumerare, nimis longum esset, & ab nostro instituto alienum. Neque enim huic narrationi propositum est, ut quæ in India per Franciscum gesta sunt ea omnia persequar (sunt enim multa, magna, testata, & quæ iusto uolumine explicari, non peranguste coarctari debent) sed quædam breuiter fuerunt nostro more perstringenda.

Corsica

Corsica lustratur à nostris.
Caput VIII.

Vtinæ Collegium per idē tempus inchoatum est: Perusiæ itē, Rectore Euerardo Mercuriano: qua in ciuitate Iacobus Laines fuerat paulo ante cōcionatus: Qui Republica Genuensi postulante, Genuam deinceps profectus est; uehementerque ciuitatem illam commouit: & omni genere doctrinæ, atque uirtutis, ad pietatis studium excitauit. Quæ caussa fuit, ut eadem Respub. a Summo Pontifice, magnis precibus peteret, ut ex nostris aliquot in Corsicam mitteret, qui populos illos incultos, ac rudes, multisque propterea uitijs contaminatos obirent, ac docerent. Missi sunt duo cum magna Summi Pontificis potestate, qua ad multorum salutem usi sunt, ea abstinentia, atque integritate uitæ, ut homines cū multum uerbo, plus tamen exemplo mouerét. Multum illi in peragranda insula, laborarunt,

runt,in controuersijs componendis, uitijs tollendis:quæ in numera, in coniugium illorum, ac nuptias irrepserant; reficiendis ædibus sacris,atque ornandis,commonendis sacerdotibus:& ad tuendum sacerdotale munus cohortandis audiendis peccatorum confessionibus: in concionibus denique,& omni pietatis officio, multum studij,operæque posuerunt. Sed hunc illorũ cursum,Diabolus impedire conatus est.Nã anno proximo 1553. Religiosi quidam,& Sacerdotes, quibus forte seuerior disciplina odiosa erat,multa contra illos tum falsa,tum acerba Romam pertulerunt, ac dissiparunt,& iniquis criminationibus Cardinalium, ac Principum aures compleuerũt. Quibus ut occurreret Ignatius,Sebastianũ Romeum in Corsicam misit, a quo breui multa præclara testimonia, atque grauissima sunt allata,quæ Gubernator Corsicæ reliquique magistratus, ac ciuitates,ueritati, innocentiæque nostrorum libentissime tribuerunt:eaque Romam ad Pontificẽ Max. uirosque clarissimos scripserunt,quæ, propter summam laudem, audire nostri non possent sine uerecundia.

In

In Exercitia spiritalia inquiritur. In Hispania distribuuntur Prouinciæ.
Caput IX.

N Hispania eodem anno 1553. & probabatur Societas,& augebatur. Nam Exercitiorum spiritalium ratio (quorum usus florebat in Hispania,& uberrimos Christi Ecclesiæ fructus adferebat) eodem tempore grauiter agitata est,& a bonis illis quidem uiris,sed rerum nostrarum rudibus,multa contra libellum illum scripta,multa notata sunt, & ad fidei Inquisitores delata:sed ueritas tandem omnes tenebras dispulit , & cum suis se uiribus defendit, tum uero sacrosanctæ sedis auctoritate , aduersariorum impetus facile propulsauit , ac fregit: itaque suum cursum Societas tenuit. Namque Eborense Collegiũ ab Henrico Cardinali Emanuelis,

Emanuelis, Lusitaniæ Regis filio, & Ioannis Regis sanguine, & pietate germano fratre, propter eximiam eius religionem, eodem tempore est inchoatum, & ita deinceps amplificatum, & noua academia, & certis redditibus ornatum, ac perfectũ; ut permagno auditorum numero, ac frequentia disciplinę in eo omnes tradantur. In Conimbricensi uero, ad Nouitios probe instituendos, & ad normam Societatis erudiendos, domus Probationis est instituta. Vlysipone etiam, & Professorum domus instituta, & Collegium superiore anno informatum, nouis lectionibus locupletatum est. Abulense præterea Collegium eodem anno 1553. initium habuit. Ijs adde Cordubense, cui quidem P. Antonij a Corduba introitus in Societatem, principium dedit: is enim Laurentij, Figueroæ comitis feriæ, & Plieghi Marchionis, filius, postquam nostrum institutum complexus est, nihil habuit antiquius, quam res nostras, quibus ignotæ erant, notas efficere; & per suos copijs, & clientelis, facile principes, Cordubæ Societatem collocare. Ad

eam

eam rem, cum Magistratu transigendam, Franciscus Villanoua cum socio, Cordubã profectus est: qua in urbe erat opibus, atq; auctoritate D. Ioannes a Corduba, Cordubensis ecclesiæ Decanus, & quidem in nostros tunc non optime affectus. Hic ubi nostros Cordubam uenisse audit, indagandi, explorandique, cupiditate perquisitos, domum ad se inuitat; cogit, hospitio excipit: curiose, atque assidue, furtim etiam obseruat, excutit diligẽter: admiratione uitæ nostrorum se ipse colligit: consuetudine illorum, ac sermonibus capitur: ueritate comperta amare eos incipit, quos odisse antea uidebatur. Intra paucos dies, ædes in quibus ipse habitabat, amplas in primis, & magnificas nostris donat: multam præterea uestem pretiosam, uasa aurea, atque argentea ad Dei cultũ, non pauca: annuos fructus ad uictum, cultumque constituit: tam studiose, & ardenter, ut se neque dormire, neque uigilare posse diceret, neque aliud, quã de Collegio nostro cogitare. Itaque quod dixi, breui effecit, magnamque apud omnes ea uoluntatis erga nos, & uitæ ipsius mutatio, admirationẽ habuit. Neque enim
ille,

ille,quo esset antea in nos animo, tulerat obscure: neque ignorari poterat quod faciebat,propter hominis dignitatem.

Atque ad hæc quidem conficienda,non parum contulit Magister Hieronymus Natalis, quem Ignatius hoc ipso anno Commissarium generalem in Hispaniam misit, ut nostris constitutiones a se perscriptas, promulgaret; ordinem Collegiorum, atque disciplinam inspiceret, eaque quo gubernarentur commodius, in plures quam antea,prouincias distribueret: quod & fecit, & Castellæ Antonium Araoz, Bathicæ Michaelem Torrensem, Aragoniæ Franciscum Stradam,Lusitaniæ Iacobum Mironē, ut fuerat iussus, Prouinciales constituit. Omnibus uero præfecit,& Commissarium generalē in uniuersa Hispania instituit, P. Frācìscum Borgiam, cuius erat apud omnes, magna in primis auctoritas.

Varia

Varia Collegia.
Cap. X.

Vnc in modum, res in Hiſpania compoſitæ, mirificũ progreſſum habuerunt. Nam Cordubenſis Collegij exemplo, fructuque inuitati, Hiſpalenſes multi ciues, noſtros cupiuerunt. Itaque in ſequenti anno 1554. Hiſpalẽſe Collegium, P. Franciſci Borgiæ, eam in urbẽ aduentu, & concionibus eſt informatum.

Granatenſe præterea inſtitutum eſt, ad quod ſtabiliendum multum iuuit Petrus Guerrerius, eius urbis Archiepiſcopus: qui in Concilio Tridentino, ex Iacobi Lainis, & Alfonſi Salmeronis ſermonibus, noſtrũ inſtitutum probauerat: & patrum illorum uita, atque eruditione commotus, noſtris omnino fauebat: inſtituti uero iam Collegij amplificator idem ſemper fuit. Placentinus etiam Epiſcopus, D. Gutterius Carauaialius, Tridenti eorundem patrum conſuetudine, in reliquam Societatem bene animatus, redijt in Hiſpaniam, & Placen-

tiæ

tiæ Collegium a fundamentis præclare, magnificeque construxit, & annuis prouentibus confirmauit.

In hac serie atque ordine, pono Conchēse Collegium, quod hoc item anno, Francisci Villanouæ consilio, Petrus de Puteo Cōchēsis Canonicus, ad ualetudinem nostrorum, qui Compluti commorabantur, æstiuis caloribus tuendam, tunc quidē inchoauit: postea uero auxit, ac perfecit Petrus Marchina Conchensis & ipse Canonicus, Ignatij, dum uiueret, nunc uero uniuersæ etiam Societatis amicissimus. Propter eorum uero multitudinem, qui eo tempore nomina Societati dabant in Hispania, ut ad nostrum institutum aptius formarētur, Bartholomæo Bustamantio moderatore, Nouitiorum domus Simancę est cōstituta.

In Italia porro Genuense Collegium P. Iacobi Lainis opera, collocatum est: in quod cum aliorum ciuium, tum uero Pauli Doriæ, insignis extant liberalitatis officia, & beneuolentiæ.

Lauretanum uero, Rodulphi Pij Carpensis Cardinalis, & Lauretanæ domus protectoris, consilio conditum est: qui

quidem ad conseruandum cultum sacratissimi loci, & fouendam peregrinorum eò confluentium pietatem, ratus suis laboribus aliquid nostros posse conferre, impetratos ab Ignatio aliquot, primum Lauretum misit: quorum fructus, ubi nihilo spe minor fuit, postea Collegium, nostris Apostolica auctoritate confirmauit.

Sed etiam in Sicilia per idem tempus Societas creuit. Nam & Syracusani Collegij, posita sunt fundamenta, a Suero Vega Ioannis Vegæ Proregis, filio, eius urbis Gubernatore: & in oppido Montis Regij sumptibus Alexandri, Cardinalis Farnesij, eius Vrbis Archiepiscopi, coemptis domibus, nouoque templo ædificato, domiciliũ nostris constitutum. Et Sicilia ipsa, creato Hierony- mo Domeneco Prouinciali, in Prouinciæ formam redacta.

Sorbonensis

Sorbonensis Collegij in Societatem Decretum.

Cap. XI.

Aec in Italia, Hiſpaniaque. In Gallia uero eodem anno 1554. Societas noſtra certas ſedes habere cœpit. Nã quãuis ab ipſo primo eius exordio, aliqui ex noſtris ſemper fuerint, qui in academia Lutetiana, operam ſtudijs litterarum darẽt, priuatim tamen illi, & nullo certo loco, nullo ſuo collegio, ea in urbe commorabantur: donec D. Guglielmus a Prato Claramontanus Epiſcopus, qui noſtrum Tridenti inſtitutum cognorat, & patribus Iacobo Laine, Alfõſo Salmerone, Claudio Iaio, familiariter uſus fuerat, Collegia nobis duo ædificare conſtituit: alterum in ſua Diœceſi Bigliomi; Lutetiæ alterum: quod & fecit. Ad quæ Collegia, & res noſtras in Gallia gubernandas, magiſtrum Paſchaſium Broetum Prouincialem præpoſitum Ignatius fecit. Sed no-

ſtris a Rege petentibus, Societatem ut admitteret, eiuſque filios Regni iure donaret: res ad Pariſienſem Senatum reiecta eſt. Senatus (quod ea res ad religionem ſpectaret) facultati Theologiæ mandat, inſtitutum noſtrum ut examinet; Pontificia diplomata diligenter inſpiciat: denique quid uideatur, ad ipſum referat. Erat id temporis inter Doctores Theologos, quidam auctoritate princeps, noſtris offenſus, quod nepotem quendam ſuum, ipſo repugnante, in Societatem recepiſſent. Erant alij Religioſi Doctores, qui ſuis rationibus ducti, minus noſtræ cauſſæ fauebant: nonnulli qui de re tota nihil laborabant: multi, qui popularibus opinionibus, ac peruulgatis contra Societatem rumoribus occupati, acriter noſtræ Religioni, propter religionem ipſam aduerſabantur. Ij ergo iudices conueniunt: conſultant inter ſe: Decretum illud demum ſcribunt, quo Theologiæ facultas, quid de Societatis inſtituto ſentiat, aperte declarat: ei decreto omnino perſimile, quod eadem Theologiæ facultas, in Religionem B. Dominici,

minici, ipso suo principio traditur scripsisse. Est enim seuerum, & graue, ac peracerbum, & quod a legentibus, eiusque sententias cum re ipsa conferentibus, omnino incognita, atque inexplorata ueritate, factum esse iudicetur.

Quo decreto facto, magnis fluctibus Lutetiæ, & turbulentis, iactati sunt nostri. Nã recenti negocio, a scholasticis in gymnasijs, a Monachis in concionibus, a populo in circulis concidebantur, a Senatu in curia, ab ipso deniq; Episcopo, magnas in templis molestias perferebant: quo Romã allato, optimi quique, atque doctissimi Societatis patres, in ea erant sententia, ut decreto respondendũ dicerent; ne qui forte ueritatis ignari, insignis facultatis auctoritate, & grauissimo de nobis præiudicio cõmoti, a ueritate alienas opiniones acciperent. Neq; uero esse timendũ, ne Facultas, ueritatis hanc defensionẽ, & iustam, & necessariã, non optimam in partẽ acciperet. Nam quæ eius est modestia, ac ueritatis amor, si rem, uti est, cognitam haberet, antiquaret certe suum illud ipsa decretum, atque induceret: quod non odio, sed ueri

ignoratione fecisset. Verum, patribus ita sentientibus, æquissimo animo Ignatius, & uultu, ut solebat hilari, Pacem, inquit, meã
Ioã. 14 do uobis: pacem, ait Dominus, relinquo uobis. Neque scribendum est, inquit, quicquam, neque faciendum, ex quo uel odiũ, uel amaritudo nascatur. Neque uero uos Theologiæ facultatis conturbet auctoritas, quæ quanquam magna est, illa tamen nihil ualebit contra ueritatem: quæ premitur quidem sæpe, sed nunquam opprimitur. Aliud minusque periculosum, si opus sit (quod equidem non spero) huic uulneri medicamentum adhibebimus. Ergo nostris mandat, ut ab omnibus Principibus, Episcopis, Magistratibus, Rebuspublicis, Academijs, Ciuitatibus, apud quas uersabantur, uitæ suæ testimonium petant: testimonia perscripta, & obsignata ad se mitti curent, ut ea si opus sit Parisiensi decreto obijciat, & paucorum hominum sententijs iudicium orbis terrarum, & approbationem opponat. Fit quod Ignatius imperauit: ex omnibus fere prouincijs, in quibus nostra Societas est, omnium pene Magistratuum litteræ breui ad ipsum perferũtur,

tur:omnes ſui iudicij,firmum, graue, præclarum,noſtris teſtimonium dant. Ijs teſtimonijs Ignatius tamē non utitur, quod uideret decretum ipſum concidiſſe ſua ſponte, atque ita euanuiſſe intra paucos dies, ut eius uix nomen extaret. Falſitas enim cadit ipſa per ſe. Atque illud etiam conſecutum eſt,ut cum ante decretum,Societas noſtra nullum Collegium haberet in Gallia, poſt decretum intra annum duo habuerit.

Petrus Correa, & Ioānes Soſa à Barbaris trucidantur. Cap. XII.

VO tempore Societas,ijs modis exercebatur in Gallia,eodē, pro Chriſto ſanguinem in Braſilea fundebat. Nam Petrus Correa, & Ioannes Soſa Luſitani, de Societate ad Euangelium Ibiragiaris populis prædicandum profecti,a Carigis feris hominib us,ac barbaris, ſagittis transfi-

xi, & genibus flexis orantes, interfecti sunt. Erat Petrus uir nobilis, & fortis, qui in Brasilea, antequam Societatem esset ingressus, Christiani nominis amplificandi studio quodam incitatus, ut a Christianis uim Barbarorum auerteret, Barbaris ipsis quæ poterat damna, inferebat. Societati deinde nostræ, in Brasilea omnium se primus adiunxit: & ut preteritæ uitæ culpas redimeret, & illatum illis populis damnum quoad posset resarciret: uitam suam Brasileorum saluti, laboresq; dicauit. Itaq; annos quinque quos postea uixit, eximia humilitate, obedientia, perfectionisq; desiderio, prudenter in ipsorũ utilitate, strenueq; cõsumpsit: multumque & uitæ exemplo, & Brasileæ linguæ cognitione, & rerũ usu profecit: quoad exeunte anno 1554. quo supradiximus modo, necatus est. Alter Ioannes Sosa & ipse inter primos, qui nostrum ea in prouincia institutum secuti sunt: simplex & rectus, excellentique pœnitentiæ, humilitatis & caritatis uirtute præditus, a foco, & culina, in qua fratribus ministrabat, ad tam gloriosum exitum assumptus est. Res autem nostræ ita sunt apud populos illos amplificatæ,

plificatæ,ut in pagis,oppidiſque Saluatoris Sancti Vincentij,Paratiningæ, Portusſecuri, Spiritus Sancti Illicos, Pernambuci, & alijs nonnullis domicilia habeamus: ad quæ conſtituenda, & noſtros moderandos,Emanuelem Nobregam Ignatius Præpoſitum Prouincialem creauit.

Ioannes Nugnes Patriarcha creatur, & in Aethiopiam mittitur. Cap. XIII.

Iebant hæc in Braſilea, cũ Ioannes Nugnes Patriarcha Aethiopiæ deſignatur. Eius rei ratio fuit huiuſmodi.sũt Aethiopes inter Chriſtianos ueteres in primis,qui partim a beato Matthæo Apoſtolo partim ab Eunucho, Cãdacis Reginæ Aethiopũ,a Philippo baptizato, Chriſti fidem acceperunt. Sed Moyſis legem uel primi illi retinuerunt, uel abiectam repetiuerunt Act.8.

petiuerunt eorum posteri, & Christianæ fidei sinceritatem, Iudaicis cæremonijs inquinarunt. Nam & baptizantur, & circumciduntur, & Iudaismum cum Christiana religione ita confundunt, ut cum utrique esse uelint, neque Christiani, neque Iudæi plane sint. Et a Patriarcha Alexandrino, uarijs neotericorum Græcorum erroribus infecto, credendi regulam petunt. Propter longinquitatem porro terrarum, & interfusas Barbarorum nationes, iampridem nullo commercio cum nostris hominibus, aut communicatione iungebantur: donec Lusitani nauigatione in Aethiopiam delati, ad Regem (Preste Iannem uocant) peruenerunt, eumque consuetudine, & præclaris rebus gestis, ita demeruerunt, ut aditum in Aethiopiam suis aperirent, & commercij locum darent. Quibus rebus permotus Dauid Aethiopiæ Rex, Lusitaniæ Regis amicitiam appetit: ad Clementem VII. Pont. Max. per Lusitanos homines scribit, agnoscere se Romanum Episcopum, uniuersalis ecclesiæ pastorem: optare idcirco, atq; omnibus precibus, ab ipso petere, ut, qui omnium magister est, eos in Aethiopiam

doctores

doctores mittat, a quibus ipsi ad rectam sinceræ fidei normam instituantur: Regem ipsum Lusitaniæ rogat, ut suam auctoritatem apud Pontificem interponat. Acta res est a Lusitano Rege diligenter sane, sed perturbatione temporum impedita, & ad Iulium III. usque protracta. Qui rei magnitudine adductus, & Regis Lusitani precibus, Ioannem Nugnem Lusitanum (eum, quē superioribus annis in Mauritania Christianis captiuis redimendis, operam nauasse diximus) Aethiopiæ Patriarcham, cum summa potestate constituit. Andreā Ouiedum Castellanum, Melchioremque Carnerium Lusitanum, Episcopos creat, & Patriarchæ adiutores, & successores adiungit: & quidem magna Societatis commendatione, quod amplissimis honoribus repudiatis, eos tamē diceret Societatem accipere, qui præter labores pro Christo, capitisque pericula, nihil haberent splendoris, aut fructus, quo allicere ad se homines possent. Patriarchę, & socijs Episcopis, nouem alios comites Ignatius addidit, Italos, Flandros, Lusitanos, Castellanos. Quos omnes Ioannes tertius Lusitaniæ Rex, perbenigne complexus,

Lib. 3. ca. 18

plexus,cum alijs muneribus, tum ueſtibus ſacris,ijſque omnibus,quæ ad pontificium cultum,& cęremonias pertinēt,regio ſumptu donatos, cum magna claſſe in Indiam miſit, ut inde ad Claudium Regem, Dauidis iam mortui ſucceſſorem, in Aethiopiam traijcerent.

Cæſarauguſtæ ſeditione ab aduerſarijs concitata, noſtri urbe cedunt:mox honorifice reuocantur. Cap. XIIII.

VB idem tempus,Cęſarauguſtæ grauis in noſtros tempeſtas cōcitatur. Eā, quod omniū, quibus ad hunc diem Societas defuncta eſt, maximam iudico,exitu uero etiā lætiſsimam, paulo latius explicabo.In urbe enim Hiſpaniæ nobiliſsima,atque ampliſsima, cognita iam multis, & probata Societate,per uiros profeſsione

fesſione Religioſos, geſta res eſt. Cæſar-auguſtanus ergo Magiſtratus, ad Collegiũ Societati conſtituendum, ædes emit: quas dilatare ciues, & templum ædificare uellent. Erant illę in ea urbis parte, in qua & Auguſtinianorum cœnobium ſitum eſt, & Parœcia diuæ Magdalenæ. Hûc ciues ad noſtros uentitare incipiunt, multumque eorum opera, & conſilijs uti. Permoleſtum Auguſtinianis hoc accidit, ac diuæ Magdalenæ Curioni; qui uerbo Vicarij nepos, re autẽ uera, Vicarius ipſe erat Archiepiſcopi, ex diui Bernardi familia monachus: apud quẽ, hanc ipſam ob cauſam, in magna eramus offenſa. Archiepiſcopus autẽ ipſe, uir profeſsione religionis, genere, auctoritate, clarisſimus, minus nobis propitius exiſtimabatur: cuius poteſtate, quã habebat amplisſimã, ſuo ad omnia arbitratu Vicarius utebatur. Ergo Auguſtiniani de noſtrorum uicinitate grauiter dolent. Vicarius doloris ſocius adiungitur: aliquorũ ordinũ uiri Religioſi ſollicitati, cum Auguſtinianis ſe coniungunt: deniq; cõmuni conſilio, cõtra Societatẽ cõſpirãt. Cauſa honeſta quæritur: optima uiſa eſt, Sacelli ædificatio, quæ parabatur

rabatur a nostris, quod ijs finibus, intra quos nouum templum ædificare omnino haud liceret, illud contineri dicerent, & ipsorum priuilegijs, a sede apostolica impetratis, nostros excludi. Re inuestigata, compertum est, sacello nihil obstare. Ratione ubi nequeunt, de possessione nostros ui, & potestate deturbare contendunt. Eo ipso die, quo, conuocato iam populo, prima nobilitate inuitata, in sacello exornato, atque instructo, rem diuinam nostri parabant, nostris neque appellatis, neque auditis, ne sacrificium faciant, Vicarius interdicit. Eo demum progressa res est, ut nostris diras omnes, atque execrationes, publice imprecarentur, in numero impiorum, ac sceleratorum eos haberent, ab ijs omnes decederent, aditum eorum, sermonemque defugerent. Nam & sacrificijs populo interdictum est, si quis aditu nostris, aut congressione iungeretur: & homines nobilissimi, atque amplissimi, quod Vicarij decreto nō stetissent, eiecti de templis, atque exturbati sunt, quibus quidem in tēplis, omnibus fere, concionatores nostrorum nomen dilacerarunt. Archiepiscopus sua potestate damnauit;

damnauit:omnes omnium ordinum conuentus, Sacerdotum item cœtus, publice anathematizarunt,eo ritu, atque ijs cæremonijs, quæ in huiusmodi rebus adhiberi solent grauissimæ. Quibus rebus fiebat, ut uulgus nostros, quasi piacula quædam, diffugeret,atque exterminatos ex sua ciuitate cuperet, quos tot diris execrationibus uidebat notatos; præsertim cum aduersarij inuidiæ flammam uentilarent, & rudibus,atque imperitis, religionem obijcerent,si quis forte sermone nostros,& cõmuni salutatione,nõ indignos existimaret adhuc. Denique detestationem nostrorum proscribunt publice,in cippis, ac urbis triuijs proponunt:expingunt nostros ea specie,atque habitu,agnosci ut facile possent. Error quo omnis absit, ipsorum nomina adscribunt:Cacodæmones horribili forma ipsos raptantes,adpingunt:flammas subijciunt:probrosas appellationes addunt:plura etiam affingunt,quam fieri solent in perditissimos ecclesiasticæ disciplinæ contemptores.Nostri domi se continere, pueri cateruatim irruere,ianuam,tecta,& fenestras saxis impetere:omnia clamoribus replere.

Si quem uero domo exire, grauis aliqua caussa compulisset; illum, quasi monstrum aliquod inuisum, insequebatur puerorum turba insultantium. Et hæc quidem uulgo: quæ tamen hominibus prudentibus, & suo momento res æstimantibus, grauia uidebantur, & Christianis moribus indigna. Intelligebant enim, ex nullo suo peccato, conflatam esse nostris inuidiam: neque tamen aut contra Archiepiscopi niti auctoritatem audebant: aut furenti se multitudini obijcere: aut Religiosos uiros, sui officij admonere, & concitatæ seditionis coarguere. Ergo cum armatam nostri in se ciuitatem uiderent, & in contentionem, atque discrimen adduci: conniuere Archiepiscopum: ardere eius Vicariũ: Monachos instare: uulgus urgere: turbari omnia, ac misceri: neque pontificiam auctoritatem, quã Sedis Apostolicæ legatus, neque Regiam, quã seuere interposuerat Serenissima Ioãna Caroli V. filia, Hispaniarũ Gubernatrix: neque ulla ratione, tantam tempestatem sedari, aut mitigari potuisse: quod diuũ Gregorium Nazianzenum, Constantinopoli, minori caussa fecisse legimus, in tanta re-

Rufir. Histo. ecclesiasticæ li. 11. c.9

rum perturbatione, facere ipsi statuerunt: & ea urbe decedere, quam nulla quidem sua culpa, sed propter se tamen uidebant turbatam. Ergo in Senatum ueniunt: eum unus suo & sociorum nomine alloquitur: docet nostros ciuium rogatu, & patrũ suorum iussu, Cæsaraugustam uenisse: in ea tot annos ita esse uersatos, ut, quantum in ipsis fuerit, offenderint neminem: pro Societatis instituto curasse se, ne pietatis ullũ officiũ ab ipsis, aut obsequiũ desideraretur: negligenter quidẽ, & minus strenue se laborasse (quod & agnoscerẽt, & dolerẽt) sed bona certe fide, ac uoluntate, magnoq; salutis illorũ desiderio. Q m̃ uero neq; omniũ una mens sit, neq; idẽ de rebus iudiciũ: hoc suũ studiũ, probare se multis non potuisse, quorum opera tanti motus sint concitati: rem eum in locum uenisse, quem uident; sibi ne fas esse, id cõmittere, ut propter se discordia, aut pertusbatio ulla in ciuitate sit. Nõ est, inquit, dissensionis Deus, sed pacis. Si propter nos orta est tempestas, tollite nos, & mittite in mare: quod in nobis est, pacẽ cũ omnibus habere uolumus: pacẽ inquirimus, pacẽ persequimur: quã ubicũq; gẽtiũ,

1. Cor. 14.

Ionæ. 1.

Deo duce,nos consecuturos,& facultatem pro Christo laborandi,nobis non defuturã speramus.En ædium uestrarũ claues, quas
Hc.12. a uobis accepimus, uobis reddimus: urbe hac cedimus, ne qua radix amaritudinis sursum germinans, caritatem impediat,& per illam inquinētur multi: loci enim perexigua iactura est,permagna caritatis: quã ne amittamus, libenter ciuitatem amittimus. Neque tamen (nisi nostra nos fallit opinio) uestram omnium in nos beneuolentiam amittemus,quam tam benignam, tam paratam,experti sæpe sumus, eamque & agnoscimus,& grata memoria conseruabimus. Et quoniam ad remunerandum, nobis nihil aliud suppetit; Deum assidue precabimur, ut cuius in nos caritatis ipse auctor fuit, eius uobis fructum retribuat. Nobis stat abire. A uobis, qui publicam personam geritis,etiam,atque etiam petimus,ut quæ nostra culpa contracta sunt, in uestra salute procuranda, nobis ignoscatis,consilium nostrum probetis, ac persuasum habeatis,mutare nos solum,non uolũtatem:quæ quidem, ubi placatis fluctibus licebit uti (quod breui futurum in eo confidimus,

fidimus, qui post tempestatē tranquillum facit) nihilo minus quam hactenus fuit, ue stris commodis obsequens erit. Ad hæc Magistratus, sibi & perturbationem ciuitatis molestam esse, & nostrorum uoluntatē gratam: palam esse, quorum opera plebs tumultuetur; nostros uelle sui similes esse: ut quorum mansio ciuitati plurimum utilitatis attulerit, eorum ex urbe discessus, nō minus admirationis adferat. Conseruaturos se huius beneficij memoriam, & haud ita multo post testificaturos, quod fuerit ipsorum de nostris iudicium. Dimisso Senatu, domum nostram Senatores ueniunt: nostram paupertatem aspiciunt: quæ de abundantia nostrorum, ac delicijs acceperant, eorum falsitatem re comprobant: quidam etiam, quod auditis fidem habuissent, suæ facilitatis, errorisque ueniam, lacrymis petunt: supellectilem scribunt: proficiscentes nostros prosequuntur: pecuniam offerunt: gratias nostri agunt, & repudiant. In oppidum Pedralbam, quod in Ducis Villæ formosæ ditione est, se recipiunt. Porro Iona præcipitato de naui, stetit mare a feruore suo. Hoc enim facto, nonnihil aduersarij *Ionæ.1*

 mitigantur,

mitigantur; multum de contentione re-
mittunt: amici Societatis animos sumunt:
qui nostros uexandi uel auctores fuerant,
uel ministri, cum pœnæ metu, tum ue-
ro conscientiæ angore cruciantur, quod
intelligerent se longius progressos, quam
æquitatis, & religionis ratio patiebatur.
Ad summam (quoniam posteriora consi-
lia, ut est in prouerbio, sapientiora sunt)
Archiepiscopus sua ipse decreta refigit,
& mutat: quam nostri habeant a Sede
Apostolica facultatem, in templis pro-
mulgari iubet. Magistratus per certum
hominem nostros euocat: uenientibus
obuiam procedit: quod cum appropin-
quantibus renunciatum esset, Magistra-
tum multis, & supplicibus uerbis rogant,
obsecrantque, ne se tanto pudore afficiat,
& præterita ex ignominia, gaudium quod
ceperint, præsentis honoris dolore com-
mutent. Vbi ne tertio quidem recusan-
tes, quicquam proficiunt, quod Magistra-
tus, publicas contumelias, publico hono-
ris testimonio obliterandas diceret: obe-
dientiæ Iure compulsi, ad urbem acce-
dunt: fiunt eis obuiam ad portam om-
nes

nes magiſtratus, Senatus, & ex præcipua nobilitate uiri clariſsimi, magna hominum uis: ipſe denique Archiepiſcopi Vicarius: eos in mulas paratas cogunt aſcendere: ciues facile primi, latus eorum cingunt: celeberrima, atque frequentiſsima uia, domum deducunt, in qua a Prorege, fideique Inquiſitoribus expectabantur. A domino Petro Auguſtino, Oſcenti Epiſcopo (quem in ijs rebus præcipuum Societas propugnatorem habuit) Miſſæ ſacrificio pontificiali ritu peracto: ſumma bonorum lætitia, ſuis ſedibus poſtliminio reſtituuntur.

Ab illa autem perſecutione, magnũ, hoc Collegium, incrementum accepit.

In Belgas nostris patefit aditus. Varijs Collegijs Societas augetur. Cap. XV.

Editus nostrorum in Cæsaraugustanam urbem, eam in Hispania de nobis suspicionem compresit, quam exitus mouerat. Itaque a persecutione illa, non solum imminuta non est, de Societate bonorum opinio, uerumetiã aucta, & confirmata: ex quo Collegia nonnulla, per id tempus, constituta sunt. Murciæ in primis D. Stephani Almeidæ eius urbis, nouæque Carthaginis Episcopi, in Mõte Regio (quod Oppidum est in Gallecia) eius ipsius Oppidi Comitis, beneficentia: Ocaniæ Ludouici Calataiudij benignitate. In oppido præterea Montilla, institutũ Collegium est ab optima, atque clarissima Catarina Fernãdez a Corduba Plieghi Marchione, quæ tanta beneuolentia Societatem complexa est, ut eius tuendæ, atque ornandæ,

ornandæ, proprias partes sibi desumpsisse uideatur.

In Belgica uero prouincia, Germaniaq; crescebat Societas, & fundebat se quotidie latius. Nam iam inde, ab illo nostro discessu Parisiensi, de quo supra cõmemorauimus, semper aliqui de Societate, Belgicam coluerunt: qui & Louanij Adriano ab Adriano, & Coloniæ Agrippinæ, Leonardo Keselio Rectore, litterarum studia, ac pietatis exercebant officia, multique animos ad nostrum institutum applicabant. Ciuibus uero Tornacensibus per Bernardum Oliuerium, & Quintinum Karlat, nota esse Societas cœpit, multique uel nostris se adiungere, uel nostros apud se habere cupiebãt; non sine magno Hæreticorum dolore, quorum uenenum multis locis iam tum sparsum, lõgius in dies progrediebatur. Quod Ignatius animaduertẽs, Petrum Ribadeneiram in Belgicam misit, ut Constitutiones nostris cõmunicaret. Et quod nulla religio per illius Prouinciæ leges, absque Regis cõcessu, nouas in ea sedes obtinere potest, cũ Philippo Rege de Societate in ea Regione constituenda, transigeret. Ille uero, multis

Lib. 3. cap. 7.

licet repugnantibus, Societatis approbationem a Rege,& Collegia ædificandi, potestatem impetrauit, clarissimi Principis Gomezij Figueroæ, Feriæ Ducis, studio, atque auctoritate: qua facultate expeditior nostris patuit uia: impedimentis, quæ obijciebantur, sublatis. Ei Prouinciæ Ignatius, Bernardum Oliuerium Prouincialem præfecit, qui tamen morte interceptus, munus illud suum sustinere non potuit.

Et hæc quidem in Germania inferiori: in superiori uero, propagata Societas est. Nam hoc ipso tempore, Pontificis Maximi imperio, in Poloniam Magister Alfonsus Salmeron Societatis nomen, primus inuexit. Et Ingolstadiense collegium auctius factum est; & Pragæ (quæ urbs totius Bohemiæ Regia est) Ferdinandus Romanorum Rex, Viennensis collegij fructu permotus, Collegium nostris constituit: ut Hussitas, Viccleffistas,& alios Hæreticos, qui Regnũ Bohemiæ depopulãtur, suis laboribus propulsarent,& Societatis exercitijs, ad catholicæ fidei ueritatem conuerterent. Eius Collegij fundamenta posuit, Petrus Canisius, quem Ignatius per Germaniam,
Præpositum

Præpoſitum Prouincialem inſtituit.

Porro in Italia Senis Collegium inchoatum eſt, Franciſci Mendozæ Cardinalis opera: cuius rogatu, Ignatius quattuor ex noſtris in eam urbem miſit, ut ciuitatem afflictam conſolarentur, & belli ruinis proſtratam, pijs laboribus recrearent.

Vibonę etiam (quod oppidum eſt in Sicilia) Iſabella Vega Ioannis Vegæ Proregis filia, Vibonenſis Dux, præclarum nobis ædificauit Collegium, & certis fundis ſtabiliuit. Germanus etiam eius frater Ferdinandus Vega, Catinam (quam ciuitatem pro patre gubernabat) noſtros accerſiuit: eoſque patris auctoritate, & benignitate ciuium, in certo domicilio collocauit: tanta enim fuit patris Vegæ, & filiorum eius pietas, & in Societatem beneuolentia, ut inter ſe, de ea augenda certarent.

Ignatius

GNATIVS obdormit in Domino. Cap. XVI.

IC erat Societatis ſtatus,cũ Ignatius annis grauis, morbis ſæpe tentatus,perturbatione temporum, & nouis Eccleſiæ calamitatibus mę rens, euolandi ad Chriſtũ deſiderio languens, petere a Domino uehementius cœpit, ut educeret de cuſtodia animam ſuam, ad confitendum nomini eius. Nam etſi corporis infirmitatem,animi robore ſuſtentabat,& magna patientia conſtantiaque, peregrinationis ſuæ moleſtias perferebat:tam incenſo tamen Deum uidendi, fruendique,tenebatur deſiderio, ut de ſua migratione (ut ſupra demonſtrauimus) non poſſet,præ gaudio, ſine lacrymis cogitare. Cum autem in urbe caſtra eſſent, & propter bellum, quod gerebatur inter Paulum IIII. Pont.Max.& Hiſpaniarum Regem Philippum, armorum ſtrepitus exaudirentur,& tumultu,ac trepidatione plena eſſent omnia, in uineam ſeceſsit paulo

paulo remotionem, ubi abſque interpellatione, tantum malum liberius defleret: ibi cœli grauitate, caloribus maximis, ſolito cœpit habere deterius: cognouitque uelocem fore tabernaculi ſui depoſitionem. Domum reuertitur, quo ipſo tẽpore multi ex noſtris ægrotabant grauiter. Ignatius igitur cum nihil ineſſe periculi, ſuſpicarentur medici 3. Kalen. Auguſti, hora a meridie tertia, Ioanni Polanco (quo in omni genere uel litterarum, uel negociorum, nouem annos fuerat uſus) ad ſe uocato, ac nihil minus ſuſpicanti, ſolus ſoli: inſtare ex hac uita ait, ſuæ migrationis diem. Ei mandat, uti Pontificem Maximum conueniat: benedictionem ab ipſo, & peccatorum indulgentiam petat, qua confirmatior ex hac uita, lætiorque diſcedat. Se, ſi ut ſperat, Domini miſericordia, in montem ſanctũ eius uenerit, non commiſſurum, ut eam curam Deum pro Pontifice deprecandi, intermittat, quam in carne poſitus, & de ſe ipſo ſollicitus, diligenter, ſancteque coluerit. Benedictionem ſuam libentiſsime impertius eſt Pontifex, cum magna amoris, ac doloris ſignificatione. Sed quod neq;

morbus

morbus grauis uidebatur, neq; ullum, acciti medici, nunciabant uitæ periculum; ipſe autem Pater de ſua conſuetudine nihil immutauerat, & familiariter de negocio quodam conficiendo, ea ipſa nocte cum noſtris egerat: quanquam Ignatij uerba, ipſos habebant ſollicitos: ut conſultius tamen aliquid facerent, poſterum diem Patres expectare conſtituunt: qui ubi illuxit, ſuauiſsime illum animam agentem, offendunt: accurrunt: iuſculum porrigunt: negat ſumendi tempus eſſe: &, manibus iunctis, oculis in cœlum defixis, Ieſum corde, Ieſum ore implorans, placido uultu ſanctiſsime migrauit ad Dominum pridie Kalendas Augu. 1556. hora poſt Solis ortum prima. Vir uere humilis, qui cum obitũ ſuũ præſciret, neq; Vicariũ generalẽ creare, neq; filios ſuos accerſere, neq; monere, neque hortari uoluit, neq; benedicere: ut illi ſpes oẽs ſuas in Deo cõſtitutas haberẽt, ab illo penderẽt, ipſum nihil fuiſſe, nihil eſſe arbitrarentur: cuius tamẽ mortui, uel uere potius uiuentis, patrociniũ, filij eius oẽs ſenſerunt. Nã eius ex tranſitu, ſuauiſsimus quidam, in uniuerſa Societate, doloris ſenſus

ſus eſt conſecutus; Lacrymæ cum lætitia: deſiderium ſpei plenum; uigor ſpiritus paſſim excitatus, ut omnes ubique laborandi pro Chriſto, patiendique, nouo quodam deſiderio, ardere uiderētur. Vir etiam (quod facile iudicari poſſit) Dei munere, ac prouidentia, iјs temporibus datus eccleſiæ, ad reſiſtendum conatibus hæreticorum. Nam & eo ipſo tempore, conuerſus ad Dominū eſt, quo Martinus Lutherus, a Catholica religione deficiens, in apertam prorupit audaciam: & Summi Pontificis obedientiæ, Sediſque Apoſtolicæ (cuius auctoritatem hæretici, omnibus machinis pertinaciter oppugnant) ſeſe, ſuoſque uoto peculiari, poſtea mancipauit. Denique omnia eius conſilia, & ſtudia, uel ad conſeruandam, uel ad reuocādam, per ſe & ſuos, fidei catholicæ ſinceritatem ſpectaſſe, compertum eſt. Eius corpus kal. Auguſti, in templo noſtro, ad dexteram aræ Maximæ, humili tumulo conditum eſt. Mortuus eſt ætatis ſuæ anno 65. poſt conuerſionem uero ſuam 35. quod omne tempus in ſumma paupertate traduxit: in pœnitentijs, peregrinatione, ſtudijs litterarū,

perſecu-

perſecutionibus, carcere, uinculis, laboribus maximis, quos pro Chriſti amore, & animi excellenti uirtute ſuſcepit, & admirabili conſtantia peruicit: Societatis uero a Sede Apoſtolica confirmatæ, anno 16 quam toto propemodum terrarum orbe propagatam uidit: duodecim prouincias conſtitutas reliquit. Luſitaniæ, Caſtellæ, Bœthicæ, Aragoniæ, Italiæ, Neapolis, Siciliæ, Germaniæ tum ſuperioris, tum inferioris, Galliæ, Braſileæ, & Indiæ, quæ ad Orientem eſt: in ijs noſtrorum uel Collegia, uel domicilia fere centum.

De ſtatura corporis eius.
Caput XVII.

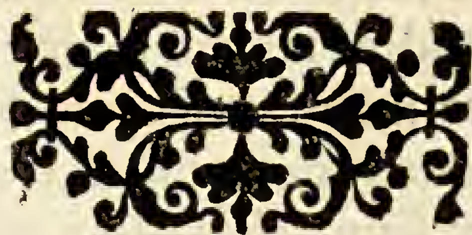

Tatura fuit modica, uel potius breui, cum eius fratres procera fuerint, & quę iuſtam excederet. Facie honeſta: fronte lata: atq; exporrecta: de preſsis, ui lacrymarum, oculis: palpebris contractis, corrugatiſque: auribus medio-

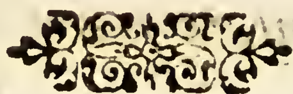
mediocribus: naſo & a ſummo eminentiori, & ab imo diductiore: colore uiuido, ac temperato: caluitio, totoque ore uenerabilis: uultus illi iocunde grauis, & ſeuere iocundus: quique tranquillitate quadam, ac ſerenitate exhilararet intuentes. Ex altero crure nonnihil claudicabat, ſed honeſte, & quod ambulandi moderatione, tegeretur. Calloſos pedes, & nuditate, crebriſque itineribus exaſperatos habuit: & crus alterum (ex uulnere, ut diximus) imbecillum ſemper, ac tenerum: ut *Lib. 1.* uel leuem contactum, abſque dolore non *cap. 1.* ferret. Quo magis mirandum eſt, tantum terrarum pedibus illum obire potuiſſe.

Principio maximis fuit uiribus, proſperaque ualetudine: quam ieiuniorum, pœnitentiæque magnitudine afflixit, & perdidit. Itaque ſæpe morbo tentatus eſt, maximeque ſtomachi dolore, per omnem uitam grauiſsimo, inedia, & uacuitate contracto. Fuit enim tenuiſsimi, uulgariſque uictus, & ita ſobrius, ut tres interdum dies, integram aliquando hebdomadam omni cibo, potuque caruerit. Guſtatum ita amiſerat, ut nullam fere ex cibo delecta-

delectationem perciperet. Quapropter egregij medici negabant illum, naturaliter ea corporis affectione, tandiu potuisse uiuere. Vestitus eius uilis, & neglectus, sed mundus: cultus ipse sine cultu. Nam quod de sanctissimis uiris Nicolao, ac Bernardo memoriæ proditum est, paupertas semper ei placuit, sordes numquam.

VITAE IGNATII LOIOLAE, LIBER QVINTVS.

Præfatio.

Actenus de vita Ignatij, & morte diximus, quæ nobis ad cõtinuationem quãdã historiæ, seriemq; contexendã pertinere uisa sunt. Nunc operæpretium me facturum arbitror, si aliqua de eius uirtutibus separatim dixero. Quanquam enim in ijs, quæ de Ignatio explicata a nobis sunt, omnium uirtutũ illius eminent insignia, & probatissimi, integerrimiq; animi lumen

elucet: interdum tamen ipsa recte facta, aliarum rerum narratione obscurantur: & ut maxime appareant, implicata tamen cum alijs, & coniuncta, minus delectant, & permouent, & agendi uerissimam rationem docent, quam cum seorsum spectantur, neque pondere solum, sed numero etiam lectorem excitant. Tenuia uero quaedam cur recensuerim, dicerem; nisi religiosis hominibus, & parentem nostrum Ignatium imitandi cupidissimis, haec scriberem. Quibus persuasum nimirum est, parua non esse, sine quibus maiora constare nequeunt: & in perfectionis acquirendae studio, Qui spernit modica,
Eccle. 19 paulatim decidere: contraque, iuxta Christi Domini nostri sententiam, Qui
Lucae 16. d. fidelis est in minimo, & in maiori fidelem

lem esse. Et quoniam uos ego, fratres, intueor; uos meus hic, qualiscunque est, conatus spectat; commemorandis Ignatij uirtutibus, illum ordinem sequar, quem Ignatius ipse in Constitutionibus tenuit, cum perfectam Praepositi Generalis formam describeret. Nam, nihil minus quam de se cogitās, suis coloribus se mihi uidetur pinxisse. Neque tamen omnia persequar, quae mihi comperta sunt; sed pauca quaedā ex multis excerpam, quae uel illustriora, uel ad exemplum commodiora uidebuntur. Sic enim & breuitati, & lectorum vtilitati seruiam.

De orationis gratia, & familiaritate cum Deo.
Caput I.

T igitur de ea, quæ primo loco in Constitutionibus ponitur, deuotionis uirtute dicamus, quæ Deo hominem iungit, & ex perenni illo diuinitatis fonte haurit, quæ in alios effundat; singularem quandam orationis gratiam Ignatius habuit.

Sacris initiatus, cum recitandis horarijs precibus, diuinoque officio persoluendo, occuparetur; tanta diuinæ consolationis copia perfundebatur, tãta lacrymarum affluentia, ut in singulis pene uerbis hærere, ac preces interrumpere, & in psalmis legendis, multum diei tẽpus ponere cogeretur. Ergo, præ lacrymis, excœcatus ferme est. Qua de caussa socij, ut omittere diuinum officium Ignatio liceret, a Summo Pontifice impetrarunt.

In rebus grauioribus, etiam si rationes probabiles multas haberet: nihil tamen consueuit prius constituere, quam rem Domino in oratione commendasset.

In horas singulas sese colligebat, & a reliquis animum in Deum auocabat: conscientiamque suam discutiebat diligentissime: quod si negociũ intercederet grauius, uel occupatio aliqua tanta, quæpiæ consuetudini, impedimentum adferret: proxima hora, uel certe primo quoque tempore, interpositam moram compensabat. Non tamẽ externarum rerũ occupatione, usqueadeo distringebatur Ignatius, ut deuotionis illius cursus retardaretur.

Vidimus frequenter illum, ex tenuissimis rebus, ad Deum, qui in minimis etiam maximus est, ascendentem: ex plantulæ, frondis, floris, fructus unius aspectu, ex uermiculi alicuius, aut bestiolæ consideratione, supra cœlos attollentem se, & ad ea, quę a sensibus remota sunt, penetrantem: capientemque è singulis, utilissima documẽta, ad totius informationem uitæ.

Atque hoc familiare nostris optabat esse, ut Deum in rebus omnibus, præsentem

cernerent: & mentes suas, non in oratione tantum, ad cœlestia attollerent: sed uniuersas res, atque actiones singulas, in Deum referrent: neque minorem deuotionis spiritum in actione, quam in ipsa meditatione sentirent. Et hanc quidem orandi consuetudinem asiduam, cum in alijs, tum uero in hominibus pie occupatis, tanquam magis expeditam probabat.

Tam feruenter orabat, ut ex intentione animi adhibita, morbum aliquando contraheret. Anno uero 1550. quòd ipso Christi domini nostri die natali, duo sacra continenter fecisset, in extremum uitæ discrimen adductus est.

Neque uero, in sacrificio Missæ solum, ita intendebat animum, sed in minimis etiam rebus, quæ ad Deum pertinerent: cum mensæ benedicebat: cum, confecto prandio, gratias Deo agebat: in reliquis demum rebus, ita seuocabat animum, seseque colligebat, ut Deum ueluti præsenté, cernere uideretur: semperq; ante orationem præparabat animam suam, & in cubiculũ cordis intrabat: & ita mens inflam-

mabatur

mabatur interior, ut facies etiam accenderetur: & tota (quod sæpe animaduertimus) quodammodo ignesceret.

Deũ sæpissime alloquens, ex intimo corde dicebat, Quid ego, Domine, extra te uolo, aut quid uelim? Et quoniã uoluntatẽ suã ad diuinam uolũtatem accõmodabat, idẽ uolebat omnino, quod Deus, idẽ nolebat: in omnibus rara quadam illum consolatione, atque æquabili mulcebat Dominus.

Præsentem diem cum hesterno conferens, & cum profectu profectum, longius se quotidie progressum, & ardentioribus inflammatum studijs in dies reperiebat: ut suum illum, quem Manresæ habuit statum, quemque primitiuam suam Ecclesiam studiorum tempore, solitus est appellare; extrema iam ætate, prima fuisse rudimenta, diceret: & ea quotidie in se Deum expolire, quorum Manresæ lineamenta duxisset.

Cum in singulis precationibus uberrime fleret, & continua lacrymarum fluxio, lætitiam spiritui eximiam, magnam corpori debilitationem adferret, & suauitatem spiritus potiorem longe, corporis

 sanitate

ſanitate duceret, uereretur que ne ſi lacrymas cohiberet, aliquid de excellenti illa conſolatione, & ſpiritali fructu detraheretur: ratione tandem, conſilioque medicorum uictus: a Deo petijt, ut liceret ſibi lacrymis imperare. Cuius rei tantam a Deo facultatem accepit, ut lacrymas ad arbitriũ ſuum regeret, & illarum habenas, uel adduceret, cum uellet, uel remitteret; tam cõſtanti, & æquabili diuinæ conſolationis gratia; ut cum areſcerent lacrymæ, deuotionis tamen uireret fructus: & cohibitus fletus, circumfluentem uiſitationis diuinæ copiam nihil omnino reprimeret.

Ardenti deſiderio tenebatur, ex hoc carcere, & uinculis euolandi ad Chriſtum: ut quoties de morte ſua cogitaret, temperare ſibi a lacrymis, præ lætitia, non poſſet. *Phil. 1.* Diſſolui enim, & eſſe cum Chriſto, multo magis melius ſibi exiſtimabat. Neque uero, ut ſummum ſuum bonum conſequeretur tantum, & in beatiſsima illa uiſione conquieſceret, Chriſti uidendi deſiderio flagrabat: ſed (quemadmodum amici expetere præſentiam amicus ſolet) ut iocundiſsimo, multoque fœliciſsimo

illius

illius perfrueretur aſpectu.

Atque ex hoc fortaſſe moriendi deſiderio, iugique meditatione mortis, admiratio illa naſcebatur, quam Ignatio cuiuſuis hominis ſermo mouebat; qui ſe poſt tres, quattuorue menſes aliquid facturum diceret: cui (ſi quem nactus eſſet eiuſmodi) tacita quadam, beneuolaque reprehenſione admirans, aiebat, IESV bone, tam diu te uicturum putas?

Dum ægrotaret, admonitus a medico, ne ſe angoribus daret, neue triſtioribus rebus occuparetur; cogitare attente ſecum cœpit, num quæ res tam noua, & acerba ſibi poſſet accidere, quæ ſe moleſtia aliqua afficeret, & perpetuam animi ſecuritatem perturbaret. Hæc cogitāti, illud (quod maxime inſidebat animo) ſolum occurrit: Si quo modo Societas noſtra diſſolueretur. Sed tamen, ſi hoc eueniſſet, poſt quartam horæ partem, quam in oratione poſuiſſet, ſeſeque collegiſſet, ſperabat ſe, ſi quid ex ea re cepiſſet moleſtiæ, facile depoſiturum.

In diuinis rebus P. Iacobo Laini aliquoties dixit, habere ſe paſsiue magis, quam actiue: qui ſupremus gradus ab ijs traditur

ac perfectissimus, qui de contemplandi ratione scripserunt.

Obseruauit aliquoties illum idem P. Iacobus, orantem in hunc modum. Ascendebat in solarium, ex quo libere in cœlum posset suspicere: ibi aliquantisper corpore immotus, fixis in cœlum oculis, stabat: tum genu flexo Deum adorabat: deinde capite aperto, in scabello humili sedebat, propter corporis imbecillitatem: continuo lacrymarum riuuli profluebant: idq; suauiter, moderateque, & sine ullo uel singultu, uel strepitu, uel corporis motu.

Nullus quantusuis strepitus, si nulla eius culpa accideret, Ignatium obturbabat orantem: leuissimus interpellabat, si uitari diligentia potuisset. Ita, non strepitus, sed negligentiæ culpa, quam sustinere sibi uidebatur, molesta erat precanti.

Illud etiam minime prætereundum uidetur, quod quamuis ipse tam excellenti esset orationis spiritu ornatus: pluris tamen interdum facere uidebatur, spiritum mortificationis, quam spiritum orationis, etsi ita connexi, ij spiritus, iugatique inter se sunt, ut seiungi, distrahiq; difficulter possint.

ſint. Ex quo cum Religioſum quendam uirum ut laudaret, quidam ex noſtris Patribus Ignatio diceret, uir eſt multæ orationis: Ignatius, uoce commutata, uir eſt (inquit) multæ mortificationis. Eam porro mortificationem intelligebat, non modo quæ in corporis afflictatione poſita eſt, ſed multo etiam magis, quæ in propriæ uoluntatis, ac iudicij expugnatione conſiſtit. Quocirca in hominibus potiſsimũ honoratis, atque ſplendidis, ſui contemptum, omniſque faſtus, exiſtimationis, atque excellentiæ conculcationem, ac uictoriam, corporis macerationi longe anteferebat: quod uidelicet ſit difficilius ſpiritum cõprimere, quam carnem affligere. Quanquam caro ſæpe affligenda eſt, ut ſpiritus cõprimatur.

De

De caritate illius erga proximos. Caput II.

LVtetiæ, cum quidam pellicis amore nefario teneretur, neque ab illo Ignatius hominē posset ulla omnino ratione diuellere; aliquando resciuit, illum extra Oppidum iturum; eo fortasse, ubi turpes eius delitiæ erant. Ignatius igitur in lacum frigidissimum uiæ, qua transiturus erat, adiacentem, sese conijcit: corporeque gelidis aquis immerso, capite tantū extans, ad illum iam appropinquantem, Perge, inquit, miser: perge ad tuas fœtidissimas uoluptates: impendentem capiti tuo ruinam non uides? instantem pestem non perhorrescis? Hic ego pro te tandiu me macerabo, donec iustissimum Dei furorem in te paratum, auertam. Exterritus homo, & hoc tam insigni caritatis exemplo perculsus, resistit; pedem refert, familiaritaté illam scelere copulatam, statim discindit. Dicebat se, si quid ad animarum salutem pertineret, paratissimum esse, nudis pedibus,

bus,cornibusque onustum,per plateas incedere: nullum deniq; recusare habitum, aut ridiculum,ac probrosum uestiměti genus, quod esse utile hominibus posset.

Aetate iam affecta, nominatim rogatus, ut moribũdum hominem iuuaret: tametsi corpore erat morbis fracto, peneque consumpto:essentque permulti, qui labore illum leuare possent:tamẽ operam suam ei, qui peteret, negandam non existimauit. Ergo totam noctem homini adfuit, in extrema illa pugna, & ancipiti contentione dimicanti. Religiose, sancteque morem illum retinuit,ut nulli malum pro malo redderet:sed uinceret in bono malum, & malefacta benefactis non tantum exæquaret, sed etiam obrueret. Qua de caussa cum sæpius appetitus esset a multis, & ad iustã indignationem prouocatus: ne minimam quidem commoti animi significationem dedit: neque eos a quibus grauiter est lacessitus,uel leuiter cum facile posset,est ultus: quod qnidem ijs exemplis, quæ mox subijciam,planum fiet. Rom. 12.

Romæ anno 1546. Religiosus quidam eruditus, ex amico inimicus factus, inuidia

dia extimulante, grauiter in Ignatium exarſit: qui etiam iactare cœpit, omnes noſtræ Societatis homines, qui Hiſpaniæ finibus continerentur, a Perpinniano Hiſpalim uſque, igni ſe traditurum: idque Ignatio, qui ſuis uerbis renuntiaret, miſit. Cui Ignatius per eundem, ſcripto ita reſpondit. Tu quidem, quotquot noſtri in Hiſpania ſunt, cremandos, te curaturum dicis: ego uero id dico, & opto, ut & tu caritate flagres, & amici tui, ac neceſſarij, non ſolum qui in Hiſpania, ſed qui in uniuerſo orbe terrarum ſunt, Spiritus Sancti igne inflammentur, & ardeant: ut perfectionis culmen adepti, diuinam gloriam augeant magis, & illuſtrent. Quod ſi quid, contra me, bone pater, habes; Iudices Romæ ſunt, Gubernator, & Vicarius, qui nunc, ſummi Pontificis imperio, res noſtras cognoſcunt: ut ſententiam de illis ferant: ad illos referas, quæſo, antequam ſententiam pronuntient, ut ego, ſi quid debeo, ſolus exoluam, & corpore meo potius ſatisfaciam (quod mihi quidem erit iocūdiſsimum) quam alij, qui in Hiſpania ſunt, nulla ſua culpa, pœnas indebitas pendant.

Lutetiæ

Lutetiæ contubernalem Ignatij quendã fuisse diximus, qui commissa sibi pecunia Ignatio defraudauit, & in eas angustias hominem coniecit, ut magno studiorum suorum incommodo, quotidie mendicare cogeretur. Huic igitur pecuniæ fraudatori, gratiam hunc in modum Ignatius retulit. In Hispaniam ille Lutetia decedens, dum opportunam Rhotomagi nauigationem expectat, in morbum periculosum incidit. Qui usqueadeo mitem Ignatium, ac singulari præditum caritate esse intelligebat, ut ad illum de sua aduersa ualetudine amice scriberet, & quasi esset beneficio a se aliquo affectus, opem ab illo sibi, auxiliumque postularet. Oblatam occasionem Ignatij caritas auide arripuit, ut libenter se impenderet, ac superimpenderetur ipse, pro anima illius, & carbones ignis non quidẽ uindictæ, sed diuinæ caritatis in caput eius congereret. Rhotomagũ quærẽdi, iuuandiq; hominis caussa, confestim ire statuit, & magna spiritus alacritate, ac robore animi, tridui iter, nudis pedibus, atq; ita ieiunus percurrit, ut ne aquã quidẽ gustaret. Rhotomagi debilitatum hominẽ offendit:

Lib. 2. cap. 1.

2. Cor. 12.

Rom. 12.

iacentem

iacentem erigit: confirmatumque iam, ad primos ſuos illos ſocios, in Hiſpaniam cũ litteris commendatitijs mittit, infidelitatem ſuam deteſtantem: admirantem Ignatij caritatem: gratias Deo agentem, quod in terris is uir eſſet, ſibique eum oſtendiſſet, qui beneficijs maleficia ulciſceretur, officio cum offenſa certaret.

Lutetiæ item Pariſiorum, quidam uſque adeo in Ignatium concitatus, ut ſcalas iam ad eum occidendum aſcenderet: uocem audit dicentem ſibi: Infœlix, quid facis? qua uoce perterrefactus, a propoſito deſtitit. Hic autem, exſuſcitator eius accuſationis poſtea fuit, quæ contra Ignatium, ſuoſque Romæ primum conflata eſt. Quem ut beneficijs uinceret, ipſis Societatis inimicis deprecantibus, in Societatem admiſit. Neque tamen in ſancto propoſito ille diu permanſit. Quoniam adulterinæ plantationes non dabũt radices altas, nec ſtabile firmamentum collocabunt. *Sap. 4.*

Quo minus eſt mirandum, ita in ſuos fuiſſe beneuolum, qui alienorum etiam fuerit amantiſsimus. Nam cum frater quidam grauiſsime agitatus, tentationi incõſtantiæ

ſtantiæ ſuccubuiſſet, & Deum fonté aquæ uiuæ relinquere, & ad ciſternas diſsipatas, Iere.2
quæ continere non ualent aquam, redire omnino ſtatuiſſet, neque huius mortiferi uulneris cauſſas aperire uellet: Ignatius, peccatum aliquod in ſæculo admiſſum, cauſſam arbitratus, quod explicare frater uerecundia prohiberetur, ipſum conuenit, & uitam ſuam, quam degiſſet in uanitate ſenſus ſui, qualiſque olim fuiſſet, familiariſsime expoſuit, ut illum ſui minus puderet, & de Deo ſentire in bonitate diſceret. Eſt Sap.1.
enim confuſio adducens peccatum, & eſt Eccl.4
confuſio adducens gloriam. Alias item, cum ex primis nouem ſocijs moleſtiſsima tentatione quidam, periculoſiſsimaque laborarer, & eo res eſſet adducta, ut non multum ab extrema pernicie abeſſe uideretur, tres integros dies, nihil omnino guſtans, lacrymiſque Deum pro illo aſsidue orãs, hominem in Societate ſeruauit.

De Humilitate.
Cap. III.

Rom. 12.

Vmma ſpectantibus, ab imis cenſebat incipiendum, ne alta ſaperẽt, ſed humilibus conſentirent. Itaque quos aliquo primum mittebat, ad laborandum in uinea Domini, eos ſic inſtituebat, ut humilitate, ac contemptione ſui, uiã ſibi ad ardua, atque excelſa munirẽt; quod tum demum, reliquum ædificiũ ſtare poſſe diceret, ſi humilitatis eſſet fundamento conſtitutum.

Paupertatem, matrem noſtrã uocabat: ignominioſumque affirmabat eſſe, atque indignum, ſi Religioſi homines, aut pecunioſi eſſent, aut haberentur.

Illud, Dei miſericordia eſt conſequutus, ut permultos annos, antequam è uita decederet, nullam inanis gloriæ cogitationem habuerit.

Obſeruaui aliquoties ego illum, cum de propagatione Societatis, uel fructu, in ſer mone-

mone familiari mentio incidisset, uel de alia re quacunque, quæ cum uirtute illius, ac laude implicata uideretur, colligentem statim se, obortisque lacrymis, pudore quodam suffundi.

Cum P. Laines a quodam ex nostris audiuisset, in tutelam Ignatium Archangelo a Deo datum: ipsummet Patrem, uerumne esset, familiariter interrogauit; a quo uerbis responsum nullum accepit, sed uultus mutatione, ac rubore oris. Sic enim est uerecundatus (ut uerbis Lainis utar) sic expauit, ut uirgo solet castissima, a uiris sola deprehensa. Idemque sæpe accidit, ut de ijs rogatus, quæ cum sua laude coniuncta essent, non aliter quam uerecundia, silentioque responderet.

Domesticos omnes, exemplo sibi ad uirtutem, atque incitamento aiebat esse, neque quenquam præter se unum, sibi displicere.

Mihi aliquando dixit, illud sibi a Deo petendum esse, ut eius ipsius mortui cadauer uolucribus, & feris laniandum abijceretur. Nam cum ego, inquit, sterquiliniũ, & detestabilis omnino sim, quid aliud

meis criminibus dignum expetam?

Vbi perſpicua res non eſſet, atque euidens, facile aliorum iudicio acquieſcebat, & ſe, cum ſuperior eſſet, inferioribus exæquabat.

Ludibrio omnibus ſe cupiebat eſſe: etſi animo indulgere ſuo uoluiſſet, nudus, deſpicatus, & oppletus ſordibus, ut inſanus haberetur, per uicos ambulaſſet. Sed hunc humilitatis affectum proximorum utilitas reprimebat, & caritas, cui ut fructuoſius deſeruiret, auctoritatis etiam ſuæ, ac perſonæ rationem habuit.

De rebus ſuis raro loquebatur, idq; magna aliqua cauſſa excitatus: uel ad ſanandos eorum animos, & mœrore liberandos qui ab ipſo conſilium peterent, ac medicinam: uel ad acuendos ſocios, & aduerſus omnes difficultates, ſuo exemplo confirmandos, idque parce, & naſcentis Societatis initio: qua iam cõſtituta, mira taciturnitate ſua omnia contexit.

Sed eius humilitas cum in multis alijs ſe oſtendit, quæ narrata a nobis ſunt: tum maxime in illa honoris fuga elucet, & dignitatis recuſatione, quam ſumma omniũ

 conſenſione

consensione electus, ne uel Præpositus Generalis esset, adhibuit, uel cum iam esset, ut honorem deponeret. Quod certe eo admirabilius est, quod Ignatius tam grauiter, & asseueranter se ex animo, & coram Deo, non esse idoneum ad regendum alios testatus est, longissimeq; ab ijs uirtutibus abesse quæ in eo, qui cæteris præsit, necessariæ sunt: cum tamen constet, omnibus uirtutibus, ita illum fuisse cumulatum, ut qui ad alios gubernandos accesserint, cum ijs præclare agatur, si sint eas uirtutes quas ille consecuti.

Et quoniam Obedientia, humilitatis filia est, & custos religiosarum omnium, ac regina uirtutum, illiq; Ignatius in Societate primas deferebat, (ut arbitror) non erit inutile, quid de obedientia ille senserit, hoc loco exponere.

De Obedientia quid senserit. Caput IIII.

Ptabat filios suos, cum omnibus uirtutibus excellere, tū maxime obedientia, in eamque omnem operam, studiumq; conferre. Hanc enim aiebat, præclarissimam

p.Reg. esse uirtutem, ac nobilissimam: omni ui-
15. ctima, sacrificioque præstantiorem: humilitatis filiam, nutricem caritatis, iustitiæ comitem: religiosarum omnium uirtutum, ducem ac magistram: inimicam propriæ uoluntatis: fraternæ beneuolentiæ, & concordiæ matrem: tranquillitatis portum, & securæ mentis iuge conuiuium. Dicebatq; ut nonnullæ Religiones, aliæ alijs rebus Societati præstant, sic optare se, ut hæc Societas, obedientiæ uirtute, cæteris antecellere niteretur. Eius porro dignitatem, atq; præstantiam sic explicabat. Quemadmodum in hominum uita, duæ sunt hominibus, propositæ ad beatitudinem uiæ, altera peruul-

gata,& communis, quæ diuinis præceptis seruandis continetur: altera illorum tantũ, qui Christi consilia toto pectore complectuntur, quæ uia Religionis est: sic in ipsa Religione duo sunt obediẽtiæ genera, quorum alterum imperfectum est, alterum perfectum, & omnibus absolutum numeris: in quo uis obedientiæ elucet, hominisque Religiosi uirtus maxime apparet. Imperfecta obedientia, male oculata est; perfecta, sapienter cœca: illa iudicium suum de imperatis rebus sibi seruat, hæc iudicium proprium non habet; illa in alteram propẽdet partem, hæc in neutram potius mouetur; illa mandatis paret, iudicio repugnãte; hæc iudicium iudicio, uoluntatem, superiorum suorum subijcit uoluntati.

Quocirca docebat Ignatius eam obedientiam imperfectã esse, quæ præter executionem, non habet uoluntatis, & iudicij consensum. Nam obedientia quæ in executione solum posita est, obedientiæ non meretur, nomen: quæ uero ad actionem uoluntatem adiungit, efficitque ut ille, qui obedit, id ipsum uelit quod qui iubet, nondum perfecta est, si eo non progrediatur

ut id ipsum non solum uelit, sed etiam sentiat, quod superior sentit, & quod iubetur bene iuberi existimet: sic, ut præter executionem, sit eiusdem uoluntatis, & sententię, inter eum qui iubet, & qui obedit, consensio. Hæc obedientia rectissima est, & omnibus expleta numeris, maximeque excellēs, qua ueluti captiuamus intellectum, in obsequium obedientiæ, & id rectum credimus, quodcunque sit, a superioribus nostris præscriptum: neque rationes præscripti exquirimus, aut sequimur; sed obedientiam auide arripimus, nulla alia de caussa, nisi quia obedientia est: tunc mortui nobis sumus,
Gal.2. ut Deo uiuamus, neque in ullam partē impetu animi, atq; inclinatione ferimur; sed indifferentes sumus, & ut mare, nullo uēto mouente, tranquillissimi. Nā illi alij, quorū uel uoluntas obmurmurat, uel ratio obstrepit, obedientiæq; contradicit, nondū sunt illud consecuti, quod Dominus in Euange
Ioā.12 lio ait; Nisi granū frumenti cadens in terrā, mortuū fuerit, ipsum solū manet: si autē mortuū fuerit, multū fructum adfert. Isti.n. adhuc moriuntur, necdum plane mortui
Ioan.9 sunt: & quia cæci non sunt, peccatum interdum

terdum habent: & uidentes, cœci fiunt. Affirmabatque Ignatius in magna plerunque incommoda, illos incidere, & grauiſsimis perturbatæ conſcientiæ, moleſtijs implicari, multumque ab eo ſpiritu degenerare, quem in ipſo Religionis ingreſſu primũ habuiſſent, qui niſi ſtudioſe teneatur, labitur ſenſim, & effluit. Quapropter omni cõtentione elaborandum eſſe dicebat, ut id, quod ſequimur, aſſequamur: & perfectionis uiã ingreſsi, perueniamus ad id, quod in Religione perfectiſsimum eſt: id adipiſci haud fore difficile, ſi nos Deo totos, penituſq; commiſerimus: ſi diuinæ illius prouidentiæ, uniuerſum orbem terrarum gubernanti, habuerimus fidem: qua unicuiq; dat gratiam ſecundum menſuram donationis Christi: & ſuperiori, ut regat; inferiori, ut obediat, facultatem tribuit: ſi uocationis noſtrę ductum ſequemur, ac ſpiritum: ſi non quis ſit, ſed cuius perſonam gerat, quicunque tandem ſit, qui nos regit, perſpexerimus: ſi fallacibus argumẽtis, quæ contra obedientiam obijciuntur, prudenter excluſis, ea exquiremus diligenter, quæ ſunt uerißima, & pro ſu-

Ephes. 4.

rioris

perioris faciunt uoluntate: ſi eorum exempla, qui in ſimplici, perfectaque obedientia, præter cæteros excelluerunt, ante oculos ſemper habuerimus: maximeque illius, qui propter nos Patri factus eſt obediens, uſque ad mortem, mortem autem crucis:
Phil. 2. ſi denique oratione inſtructi, humilitate ornati fuerimus: neque opinionibus inflati, neque amoris proprij, neque exiſtimationis (quæ ueræ obedientiæ peſtes ſunt) cupidi, ſed demiſſe de nobis ſentientes, noſtrique iudicij, atque ingenij agnoſcentes infirmitatem, nõ plus ſapiamus, quã oporRom. 12. tet, ſed ſapiamus ad ſobrietatem. Hæc ſunt Ignatij præcipua quædam, de uirtute obediẽtiæ præcepta, quibus erudiebat ſuos & ad omnem præclariſsimæ uirtutis excellentiam, ſplendoremque conformabat. Sed quoniam uno anno antequam moreretur, hac ipſa de re quid ſentiret, expreſsit, illud minime prætermittendum uidetur. Nam ſcriba, qui exciperet, ad ſe accerſito: ſcribe, inquit, quid ego de obedientia ſentiam, ut hoc ipſum teſtatum Societati relinquã. undecimque breuiſsimis capitibus rem uniuerſam complexus eſt, quæ ego de Hiſpanico

ſpanico ſermone in latinum ad uerbum pene conuerſa, hic attexam: ut res utiliſsima, maximeque Religioſis hominibus neceſſaria, ex ore tanti uiri, planius intelligatur. Sic igitur habent.

1. In ingreſſu Religionis, uel poſt ingreſſum, reſignatus (hoc eſt, propria exutus, atque ab aliena pendens uoluntate) omnino eſſe debeo in conſpectu Dei, domini noſtri, eiuſque qui loco Dei, mihi præeſt.

2. Optare debeo, ut ille me gubernet, ac regat, qui abnegationi mei proprij iudicij, & intellectus inuigilet.

3. In quibus rebus, peccatum non eſt, in ijs omnibus uolũtatem illius ſequi, non meam debeo.

4. Tres ſunt obedientiæ gradus: primus eſt, cum fit obedientia, propterea quod aliquid in uirtute ſanctæ obedientiæ præcipitur: & hic quidem bonus eſt: alter, cum fit quod ſimpliciter mandatur, & melior eſt: Tertius eſt, cum obedientiam præuenimus, & id facimus, ad quod ſuperiorem propenſum cernimus: tametſi nihil ille præcipiat: & hic quidem cæteris longe perfectior eſt.

Non

5. Non debeo cogitare, qui me gubernat, sũmusne, an medius, an infimus sit, sed deuotionẽ meã omnẽ in obedientia collocare, & illud magni pẽdere, quod loco Dei domini nostri præsidet. Nam personarũ si distinguas gradus, perit obedientiæ uis.

6. Si quando tempus inciderit, quo mihi uideatur a Superiore meo quid præcipi, quod contra conscientiam meam sit; Superiori uero aliud uideatur, illi potius quã mihi credam, si quidem aperta ratio non repugnat. Quod si hoc in animum inducere non possum, at certe meum iudicium, sensumq; relinquam, & ad unius, aut duorum, triumue iudicium rem totam reijciam, ut quod ab illis iudicatum sit, id sequar. Hoc si recuso, longissime a perfectione absum, & ab ijs uirtutum officijs, quæ ueri Religiosi sunt maxime propria.

7. Denique meus esse non debeo, sed eius, qui me creauit, quique illius locum tenet, ut me duci, tractarique instar mollissimæ ceræ sinam, quæ sequitur fingentis manum: ut in scribendis, accipiendisue litteris, & cõtra in colloquio cum fratribus, aut silentio, id mihi salutare credam, quod ius-

ſus fuero, deuotionemque meã in eo, quod pręcipitur totam conſtituam.

8. Ita me inſtituam, quaſi corpus mortuum, quod neque uoluntatem, neque ſenſum habet. Secundo, nõ aliter quã paruulã quandam ſtatuam, quam quoquouerſum uelis, haud repugnantem uertas. Tertio, talem me fingam, ac præſtabo, qualis baculus in manu ſenis eſt, ut me ad arbitrium ſuum utatur, ibique ponat, ubi eum adiuuare maxime poſsim: ſic ego paratus ad omnia ſim, ad quę mea opera Religio uti uelit, nihilq; recuſem, quod ſit imperatum.

9. Neque petere, neque rogare, multo minus flagitare debeo, a Superiore, ut me aliquo potiſsimũ mittat, ut in hoc potius, quã in illo munere exerceat: ſed cogitationes meas, ſiue deſideria ſimpliciter exponere atq; ad illius pedes abijcere: ut ille cõſtituat, atq; imperet: ego, quod ab illo cõſtitutũ fuerit atq; imperatũ, id optimũ putẽ.

10. In rebus tamen leuibus, ac bonis, facultas peti poteſt, ut ad ſtationes urbis obeundas, ad ſpiritales gratias petẽdas, & his ſimilia: dum eo tamen animo ſis, ut quod conceſſum negatũue ſit, id optimũ credas.

11. In his præterea, quæ ad pauperta- tem ſpectant, nihil meum ducam: ſed ita me comparem, ut quarum rerum uſum ha beo, earum me ueſtitu, cultuque ornatum, quaſi ſtatuam exiſtimem, quæ ornatum de trahenti, nihil omnino aut reſiſtit, aut repu- gnat. Hæc ille.

Neque uero noſtrorum tantum obediē tiam, ad hoc exemplum exigebat, uerum- etiam aliarum Religionum homines, ſi qui forte de obedientia ſuperioribus præſtan- da, conſilium ab Ignatio peterent. Ipſe ue- ro expletæ huius, cumulatæque obedientiæ magiſter, mordicus illam retinebat. Nam quo tempore, Societate nondum conſtitu ta, ſpes omnis Hieroſolymam nauigandi, noſtris patribus erepta erat, P. Iacobus Lai- nes Ignatio dixit, habere in uotis ſe in In- diam, ad ſalutem ſylueſtrium illorum ho- minum, atque efferatorum proficiſci. Cui Ignatius, Aſt ego inquit, nequaquam. Cauſ- ſam rogatus, nimirum, quia cum obedien- tiæ uoto ſimus obſtricti, ſummoque Ponti- fici, integros nos ad eius uoluntatem ob- tulerimus, ut quocunque terrarum uelit, ſuo nos arbitrio mittat, indifferentes eſſe debemus,

debemus, ac medij, & in neutram potius partem pendere: immo uero si me hoc tuũ desiderium teneret, in contrariam partem flectere conarer animum: ut in ea æquabilitate tandem, statuque consisterem, qui ad obtinendam perfectam obedientiam, est necessarius.

Cum uero Præpositus esset Generalis, aliquoties dixit, si summus Pontifex imperaret, ut ostio Tyberino scapham, uel nauigium, quodcunque primum inuenisset, clauo, malo, uelis, remis, cæterisque armamentis spoliatũ, conscenderet, & ita absq; ullo commeatu, mare traijceret, se id non solum æquo, sed etiam libenti animo facturum. Cum autẽ quidam summus uir, hunc illius animũ admirans, Ignatio diceret, quæ isthæc esset prudentia? Respondit Ignatius: Prudentia, Domine, non tã est parentis, quam imperantis.

De Mortificatis affectibus. Caput V.

Ppetitus omnes sic Ignatius Dei gratia, studio, laboreq; peruicerat, & obedientes rationi effecerat, ut non quidem ἀπαθὴς, & absque omni animi affectione esset (hoc enim hominis naturæ est alienum) sed certe, ut ab omni commotione animi, motuque turbulento uacuus uideretur. Eratque id consecutus, ut cum calidus natura, corporisque constitutione biliosus esset: propter summam tamen lenitatem, quam in omni sermone, uitæq; consuetudine adhibebat, frigidus ipsis medicis, lentusq; potius uideretur. Sed, quod in interiori affectu uitiosũ erat, edomito, actio, ubi opus erat, uigebat: neque animi summa moderatio uim efficiendi ulla ex parte minuebat.

Vidimus persæpe illum affabiliter, hilareque, & magna animi æquitate colloquẽtem cum suis, accersere aliquem, quem

obiurgare

obiurgare uellet,primoq; illius aspectu cómutare uultum;ad seueritatem componere,& quasi iratus esset, grauiter hominem corripere; & castigare. Statim tamen atq; ille excesserat,ne puncto quidem temporis interiecto, ad suam illam tranquillitatem, iocunditatemque sermonis, sereno uultu, explicata fronte,rediisse;perinde ac si nunquam aut ille interuenisset, aut quenquam ipse obiurgasset.

Itaq; apparebat nihil animo fuisse commotũ;sed seuerã, illã obiurgatoris personã, & suscepisse cũ uellet,& deposuisse. Quod in reliquis eius actionibus uidere fuit,ut ex illis perluceret moderatio animi, & tranquillissimus securæ mentis status.

Eundem tenorem semper tenuit in rebus gerẽdis, & perpetuitatem in omni uita. Nam quãuis corpore aliter, atq; aliter affectus esset, & propter ualetudinis uarietatem,ad res tractandas uel magis, uel minus aptus: animo tamẽ idẽ semper erat: ut ad aliquid ab eo impetrandũ,aut conficiẽdũ,obseruare tempus, & opportunitatem nihil esset necesse.Nam siue illum sanctissimo Missæ sacrificio peracto, siue prandio,

conuenires; è lecto surgentem, aut ab oratione, perinde erat; siue res lætæ, siue tristiores essent: deniq; in nulla rerum dissimilitudine, ac uarietate uarius ipse, suiq; dissimilis fuit: quæ animi æquabilitas, perpetuaque constantia in corpus etiam (ut paulo ante diximus) redundabat.

Cum in mensa, aut in sermone aliquo familiari cum Ignatio una essemus: si cui nostrum imprudenti, uerbum aliquod excidisset: si quid factum, dictumue esset, quod minus probaret, statim colligebat animũ, fingebatque uultum ad seueritatem: ut uel ipso Patris aspectu admoneretur, qui deliquerat. Quod in rebus sæpe leuissimis fecit, quarum culpa propter tenuitatem, sensus nostros, aciemq; fugiebat: neque enim solum apud se ipse erat, sed suos etiam uolebat esse.

De Modestia, atque efficacia Sermonis. VI.

SI is, qui in uerbo non offendit, perfectus est uir, potens etiam fræno circumducere totum corpus, ut beatus Iacobus ait, merito sane in perfectis uiris haberi Ignatius debet, qui linguæ suæ (quam nullus hominum domare potest) frænum iniecit, maximeq; excelluit moderatione uerborum. Iacobi 3. Ibidem

Si quid audiret eorum, quæ ad iram, uel ad turbidiorem aliquem motum incitare homines solent, statim sese colligebat, iungebatque cum DEO: & quid responderet, accurate meditabatur. Ex quo illud consequebatur, ut neque rationem inconsiderantia ulla præcurreret, neque non retineret animi tranquillitatem. Quanquam hoc non in huiusmodi rebus seruauit solũ, sed perpetuum illi in omni sermone fuit,

ut nihil temere loqueretur, ſed cogitato, & prudenter.

Vndecim annis antequam moreretur, amiciſsimo cuidam uiro, ac nobili, ſuam operam in quodam negotio eſt pollicitus: poſtea ſe promiſiſſe pœnituit: & hac de re, me præſente agens, adiecit. Vndecim duodecimue ſunt anni, ex quo non memini me ita uerbo lapſum, neque quippiam promiſiſſe, cuius poſtea me pœniteret.

Cōſtat illum per triginta, & eo amplius annos, ne fatuum quidem, aut ſtupidum appellaſſe quemquam, alioue contumelioſo uerbo affeciſſe: quod in obiurgationibus ſæpe obſeruauimus: ut ſermonis grauitate adiuncta, acerbitas tamen omnis abeſſet: neque uerbo morderet quemquā, ſed rerum ſeuera explicatione, compungeret. Neque enim quēquam cū aſperius etiā obiurgaret, uocabat aut nō obedientē, aut ſuperbū, aut inertē, & pigrū: ſed quid cuiq; ineſſet uitij, rei explanatione oſtendebat.

In laudando parcus fuit, in uituperando parciſsimus. Superlatiuis (ut uocant) uix utebatur nominibus. De alijs nunquam detraxit: detrahentibus, aures nunquam patefecit.

patefecit. Alienorum uitia, etiam publica, & quæ in ore omnium uersarentur, in sermone quotidiano, ipse non usurpabat: & in illa ne alij incurrerent, cauebat. Si quid tamen alijs excidisset, ipse uel eleuabat, uel etiam excusabat factum, aut animum certe, & uoluntatem. Quod si rei atrocitas excusandi, minuendique omnes aditus præcluderet, eo perfugiebat; Nolite ante tempus iudicare. Deus solus intuetur cor. Domino quisq; suo stat, aut cadit: cum grauissime: ego quidē certe hoc non fecissem, ut illud Domini præceptū penitus in eius animo, insedisse uideretur: Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini.

1. Reg. 16.
1. Cor. 4.
Ro. 14
Mat. 7

De erratis uero domesticorum mirum silentium: neque, si quid minus decenter ab aliquo admissum esset, cuiquam aperiebat, nisi forte, ut emendaret: & tunc quidem tam modeste, ac mansuete, tam existimationi illius, qui peccauerat, amice, ut si unus testis satis esset ad remedium, duos non adhiberet: nudamque culpam poneret ante oculos, nulla adhibita contentione, aut reprehensione uerborum.

Audiui ego ex ipſomet Patre, Confeſſarium aliquando a ſe quæſitum, ut unā tantum culpam confiteretur:ea erat, quod erratum cuiuſdam, tribus patribus aperuiſſet, cum duo ad remedium adhibendum ſufficerent: & tamen is erat, qui deliquerat, ut uno illo errato diuulgato, nihil eius exiſtimatio apud tertiū illum patrem læderetur. Ita loquebatur de omnibus, ut ſinguli bonam de ipſis opinionem illum habere intelligerent, ſeque illi cordi eſſe.

Eius autem ſermo, ſententiarum erat grauitate plenus, nō uerborum copia, ſimplexque potius, & aperta uidebatur narratio, quam aut amplificatio, aut confirmatio rerum, & contentio. Res, ut erant, referebat: auditoribus, ut conſequentia cernerent, rerumque momenta ponderarent, ſuum iudicium relinquebat. Atque hunc in modum, magnam habebat ad perſuadendum uim, eius oratio: & tamen propenſionē animi ſui neutrā in partē aperiebat. Illud erat in ſermone prudentiæ, quod quæ grauia eſſent, & aliquid pōderis haberent, in ijs multū hærebat, eaq; leuibus prætermiſsis, narratione ipſa ponderabat.

In

In communi consuetudine, negocijsque cum alijs contrahendis, parce loquebatur, & considerate: prolixe, ac libenter usque ad finē audiebat, sine interpellatione: neque ex una in aliam rem fortuito, & casu deuoluebatur, sed consulto transibat, transitionemque præmunitione molliebat.

Viros graues, auctoritateque præstantes, numquam auctores proferebat nisi magnarum rerum, in quibus nihil aut dubitationis inesset, aut uanitatis.

In depellendis molestijs, animique perturbationibus sedandis, sermo illius familiaris ualebat plurimum. Scimus quendam uenisse ad Ignatium, qui adhuc uiuit in Societate, ita perculsum animo, tam acerbo, eoque diuturno mœrore confectum, ut nunquam respiraret, aut tranquilla mente conquiesceret. Et cum tristitiam animi sui aperuisset, uno Ignatij uerbo, in hodiernum diem omni molestia liberatum.

Alium etiam in Societate superstitem, nouimus, qui inani quodam terrore correptus, uel umbram suam formidabat. Cui Ignatius paucissimis uerbis, & uanum me-

tum ademit, & mentis securitatem restituit.

Antequam Catechumenorum domus Romæ esset instituta, domi nostræ erudiebantur, qui ex Hebræis sacrum baptisma petebant: in his quidam Isaac nomine, insanire ita cœpit aliquando, & quasi furijs agitari, ut è domo nostra se proripere statim uellet, & baptismi petitionem abijcere: neque aut retineri a nostris uerbis, & blanditijs, aut ulla alia ratione posset ad sanitatem reuocari. Cui Ignatius ad se adducto, furentique, illud tantum; Maneto nobiscū Isaac: quibus uerbis placatus omnino eius animus continuo est, sibique restitutus: lætusque domi in sententia permansit, baptismumque suscepit.

Energumenum quēdam sermone suo
liberauit, qui in sāctissimo quodā cœnobio uiuit adhuc,
mihi familiariter notus, & antequā
à Diabolo
liberaretur, &
post.

Seueritatem

Seueritatem quomodo cum benignitate temperauerit.
Caput VII.

X multis, quæ admirabilia Ignatius habuit, illud equidem haud postremo loco numero, quod difficilē illā seueritatis cū lenitate cōiunctionem, tam perfecte obtinuerit. Formidabilis contumacibus: in obsequentes mitissimus: sponte tamen sua, ad lenitatem semper, quam ad seueritatem propensior.

Nouitium quendam uacillātem in proposito, ollasq; Aegypti suspirātem, ut ab ea mente deduceret, ac firmiorem redderet, humanissime aliquando est allocutus, sed frustra: tum ut reliqui Patres idem præstarent, iussit. Ad quorum uoces, cum aures illius obsurdescerent, & nihil animus lenissimis admonitionibus, salubribusq; cōsilijs flecteretur: renūtiatū est Ignatio, offirmatū pertinacia illum esse, ac summo mane postridie (nox enim erat) constituisse discedere. Tū Ignatius, Haud ita sane, neque enim

apud

apud nos ille pernoctabit: hominemque dimitti continuo, iussit; ut cui inutilis benignitas extiterat; utilis, eius exemplo, cæteris esset seueritas.

Auctoritatem retinebat in primis omnium uirtutum exemplo, deinde maxime prudentiæ opinione, & rerum gerendarum usu: tum in rebus periculosis, quæque uel exemplo inficiunt, uel contagione serpunt; seueritate: qua magna præcipue in eos utebatur, qui uel obstinati, & insanabiles, uel ceruicis in obedientia duræ, uel seditiosi, & fraternæ pacis, concordiæque perturbatores uiderentur, uel opinionibus certe turgidi, ac cedere nescij: hos omnes in Religione perniciosos censebat esse. Quocirca neque illos, si tales sciret, in Societatem admittebat: neque cognitos postea, retinebat; si illis curandis, nihil profecisset. Atq; ut quisque doctissimus erat, ac nobilissimus, ita solertissimus erat Ignatius, si quid in illis esset uitiosum, quod aut doctrinæ, aut generis opinione commendatum, ad alios manare, & corrumpere illorum integritatem posset.

Illud etiam pariebat auctoritatē, quod

in

in leuibus erratis, grauia interdum exempla ſtatuebat. Nam & in nonnullos, qui ad afflictam ualetudinem ex morbo confirmandam, inſcio ipſo, pila palmaria in uinea luſerant, grauiter animaduertit: & in quendam nouitium non ſacerdotem, manus interdum ſapone lauantem: & in alios etiam, pro minimis delictis magnas nonnunquam pœnas, conſtituit: ne uidelicet ex minimis, maxima fierent: etſi minus deformitate, ac magnitudine nocerent; imitatione certe ſerperent, atque exemplo.

Beneuolentiã uero ſuorum multa Ignatio conciliabant: ipſa eius ſapientiæ in primis opinio, qua imbuti hominum animi, ad amandum impelluntur: deinde amor, qui naturaliter amorem procreat, & parit. Sentiebãt enim omnes, ſe illi filios eſſe cariſsimos. Præterea, cum ſingulorum & animi, & corporis facultatem noſſet, quantum quiſque oneris ferre poterat, tantum cuique imponebat, uel aliquanto etiam minus: ne ponderis magnitudine opprimerentur: ſed potius cum gaudio illud perferrent, & non gementes. Hc. 13

Si quid porro ab illo noſtrorum aliquis

peteret,

peteret, quod negandum ſtatueret, negabat; ſed ſi rei, ac perſonæ ratio poſceret, cur negaret, cauſſas proferebat. Sin concederet, cauſſas nihilominus addebat, cur negari poſſet; ut & qui non acciperet, minus ferret moleſte: & qui acciperet, gratius ei quod dabatur, eſſet.

Cum maxime cuperet, ut indifferentes ſui eſſent, & in his rebus, quæ ad obedientiam pertinent, neutram in partem mouerentur: explorabat tamen diligenter, acuteque perſpiciebat, quo quemque natura duceret; quam in partem cuiuſq; propenderet animus, & ad illius ſe honeſta cupiētis, inclinationem accommodabat: cum id intelligeret laborioſum eſſe, quod naturā fit repugnante: neque uiolentum quicquam eſſe diuturnum. Itaque in eo, ſapientiæ illius ſplendor erat maximus, quod maxime diſiuncta, tam artificioſe coniungeret: & indifferentiam cum propēſione cuiuſque copularet: in alteroque exigēdo elucebat ſeueritas, in altero præſtando, eminebat humanitas.

Si quid a quopiam eſſet commiſſum, quod pœna expiandum iudicaret, ſtudioſe

dabat

dabat operam, ut qui in culpa eſſet, culpā agnoſceret: eamque non uerbis, ſed rerum pondere exaggerabat: tum ut pœnæ modū ipſe ſibi ſtatueret, qui deliquerat: de qua tamen pœna, ſi grauis uideretur, multum detrahebat Ignatius: ita fiebat, ut, integra beneuolentia, nihil tamen eſſet impunitum. Et certe admiratione dignum eſt, quod in hac parte, & uidimus, & obſeruauimus ut in tanta hominum multitudine, nemo fere ab Ignatio aut uerbis caſtigatus, aut pœnitentia aliqua grauiore affectus, indignaretur: nemo in obiurgantem, ira, uel aliqua perturbatione incitaretur, ſed in ſeipſum exardeſceret, quod deliquiſſet.

Se ab errore reuocantes, æque complectebatur, ac ſuſcipiebat, ac ſi nihil deliquiſſent: ut præſenti beneuolentia, illorum minueret uerecundiam, & omnem errati memoriam, ſempiterna obliuione deleret: nec uulneribus modo, ſed cicatricibus etiā mederetur.

De

De Commiseratione. Caput VIII.

D eãdem benignitatem pertinet ſympathia illa, & miſericordia, quam ex morbis ſuorum capiebat. Nam in eos præcipue, qui ualetudinis imbecillitate tentarentur, aut grauius ægrotarent, eximia erat illius & caritas, & ſollicitudo. Itaque iubebat, ſtatim ut aliquis in morbum incidiſſet, ad ſe referri: obſonatorem domus bis quotidie ſibi renunciare, num præfecto infirmorum emiſſet, quæ ad illorũ ipſe uſum poſtulaſſet. Quod ſi pecunia ad ſumptus non ſuppeteret, ſtãneas lances, uel quadras perpaucas, quæ in domeſtica ſupellectile forte reperiebãtur, uendi primum, deinde lectorum ſtragula diſtrahi iubebat. Et cum præclaros adoleſcentes ſumma ingenij ſpe, doctrinæque præditos, aut laborum magnitudine debilitatos, aut etiam extinctos in ipſo Societatis noſtræ exordio animaduerteret, quod & ſpiritus

& ſpiritus quodam impetu longius noſtri progrederentur, quam moderationis, & diuturnitatis ratio patiebatur, domum in remoto loco Romæ exædificandam curauit, in qua, qui litterarum ſtudijs inuigilarent, interdum laxarent animum, & aliquid de ſumma illa ſtudendi, meditandiq; contentione remitterent. Sed cum inopia pecuniæ obſtaret, nonnulliq; id dicerent, uiuendi tum quidem tempus eſſe, non laborioſe ædificandi; nunquam de ſententia deduci Ignatius potuit, pluris ſibi eſſe dicens, quam omnes theſauros, cuiuſuis fratris ſalutem. Illudque addebat; Cum homo ægrotat, raro aliquid boni poteſt in aliorum utilitatem facere: quando uero ſanus eſt, poteſt multa bona facere.

Cum grauiſsime ipſe langueret, & ad illum ſubleuandum, patrum, qui Romæ tum quidem eramus, precibus, temporarium Vicarium admittere cogeretur: omnibus, quæ domeſticus Miniſter ad ſe referri, ex præſcripta ſui officij regula, deberet, in Vicarium reiectis: illa tamen excepit, quæ ad curã, ſalutẽq; ægre habentiũ pertinerẽt: hæc enim ad ſe tum etiam referri uolebat.

Patrem

Patrem Iacobum Lainem cum Ignatio iter una facientem, acerbissimus quidam dolor inuasit, quem ut leuaret, & mitigaret Ignatius: quem unicum ex eleemosyna denarium acceperat, eo equum conduxit: in eum Lainem palliolo suo tenui, attritoq; inuolutum, imposuit: & ut magis hominẽ animaret, ipse, tanquam Helias alter, tanta animi alacritate, atque pedum uelocitate antecedebat, ut Laines præeuntem illum, equo uix consequi posset.

Dicam quod ægrotanti mihi accidit. Cum de nocte sanguis mihi ex brachio esset missus, custodesque qui excubias agerent, Ignatius apposuisset, reliqui quieti se dedissent: ad multam noctem, alijs dormientibus, bonus sollicitusque pater uigilabat: bis terue misit, qui brachium exploraret, circumligatum ne esset commode: ne forte, soluta uena, sanguis effiueret, & subitum (quod nonnullis euenit) interitum adferret.

Mirabili Dei prouidentia factum esse dicebat, ut tot ipse morbis esset obnoxius, ut ex suis doloribus aliorum dolores æstimare disceret.

Et

Et hoc quidem misericordiæ erat, & benignitatis. Illud tamen seueritatis, quod ægros uolebat, omnem sui curam deponere: dicto audientes esse: patientes, tractabiles, minime querulos, aut morosos: cœlum ad arbitrium suum non mutantes, neque ea de re medicum consulentes: denique qui scirent, se superioribus suis curæ esse, & nihil minus sibi, quam de se, curandum: qui secus facerent, in eos ubi cõualuissent, grauiter animaduertebat. Si quẽ uero cerneret difficili, immoderatoq; ingenio, & propter contumaciam carnis, robustamq; naturam, minus se ad spiritus, mortificationisque legem accommodantem: illum uero, ut spiritus saluus fieret, facile patiebatur, supra uires etiam aliquando laborare: & si in morbum incidisset, haud ita grauate ferebat, adhibebatq; eum medicinæ modum, quem & paternæ caritatis ratio, & illius salutis poscebat.

De Magnitudine animi. Caput IX.

Onstantiam Ignatij,fortitudinem,magnitudinemque animi multa declarant.

Cum morbo sæpe tentaretur,& doloribus torqueretur, nullum unquam gemitum edidit:nullum afflicti animi signũ: sed placide,ut remedia adhiberentur, admonebat: tulitque triduo aliquando sedatisime dentium dolorem grauisimum, neque ullam tamen doloris significationẽ dedit. Alias item,ad morbum, quo laborabat,curãdum,quidam ex nostris,lineum panniculum ceruicibus Ignatij circumponens,& consuens, auriculam etiã illius incaute perforauit, acuq; traiecit: Ad quẽ Ignatius moderatisime illud tantum; Vide, inquit, frater,quid facias. Quanquam quid mirum, tam patienter illum Christianæ iam militiæ ducem, acus tulisse uulnus, qui uanitatis adhuc miles, secari crus sibi tam fortiter pertulit.

Romæ anno 1543. P. Petrus Codacius, magni uir animi, Christique paupertate di ues, ac de uniuersa Societate optime meri tus (qui primis illis, difficillimisque temporibus, ad subleuandam Societatis nostræ tum nascentis, inopiam, singulari Dei beneficio nobis donatus est) cum in condu-cta domo uiueremus, extruere aliã, in qua nunc habitamus est aggressus, magna potius diuinæ prouidentiæ spe, quam præsenti pecunia fretus. Ad ædificationem cœmenta, calcem, reliquamq; materiam cõparauit. Sed cum soluere creditoribus nõ posset, illosque diem ex die iuberet expe-ctare; missi tandem domum, a magistratu apparitores sunt, qui Codacium, pignoribus ablatis, coercerent, & in domesticam supellectilem inuolarent. Ea erat tenuis sane, ac perangusta, quæque nostram paupertatem satis per se indicaret. Minister domus, cum satellitum turbam irrumpentem aspiceret, misit repente, qui curriculo Ignatium moneret de domestica expoliatione. Cui apud uiros nobiles, amicissimosque sedenti, qui missus erat, cum rem ordine in aurem insusurrasset, nihil omni-

no commotus, Bene,inquit Ignatius, habet: ſat eſt: ſermonemque ſuum,quem fuerat exorſus,pertexuit. Quo ſermone omni,poſt horam confecto,placido uultu Ignatius ad amicos: An neſcitis, inquit, quem paulo ante nuncium aeceperim: quem? illi: cum rem ſubridens, aperuiſſet, & (quaſi nihil ad ſe pertineret)æquiſsimo eſſet animo, perturbantur illi, rem indignam dicunt, ſeque in omnes partes uerſant, ut tam graui malo remedium inueniant. Sed eadem tranquillitate Ignatius, eodemque uultu, nihil eſt, inquit, opus. Nam ſi lectos auferent, terra nobis cubile erit: pauperes enim ſumus, & uitam pauperibus dignam agemus. Quod ſi ego præſens fuiſſem, nihil amplius ab illis certe poſtulauiſſem, quam ut ſcripta mihi quædam relinquerent, cætera ſuo arbitratu auferrent: id ſi negaſſent, næ ego haud magnopere contendiſſem. Quid plura? Hieronymus ſtalla,homo nobilis, & uicinus,& amicus noſter,ſuã auctoritatem interponit:res noſtras eodem loco futuras, ſuam fidem obligat. Satellites nihil omnino de rebus noſtris attingũt:poſtridie ami

cus

cus Societatis quidã, huius quidem rei omnis ignarus, sed diuino afflatus instinctu, Ignatiũ accersit: ducentos aureos coronatos in manũ Codacio dat: illis æs alienum dissoluit: & hoc tam illustri exemplo discit, quam sit extremis etiam rebus, ac desperatis sperandum in Domino.

Atque in hac firmissima in Deum spe, pecuniæque despicientia, Ignatij altitudo animi multum excelluit. Erat enim uoluntate, reque pauperrimus, animo, Deique fiducia, opulentissimus. Quapropter nullum, qui ad institutum nostrum aptus, uocatusque a Deo uideretur, a Societate unquam exclusit, propter nostrarum rerum tenuitatem: illudque frequenter usurpabat: Nos quidem Deo seruiamus: ille certissime reget nos, & nihil nobis deerit. Iactemus cogitatum nostrum in Dominum, & ille nos enutriet. Speremus in Domino, & faciamus bonitatem; & pascemur in diuitijs eius. Et cum quidam non ex externis modo, sed etiam ex domesticis uehementer mirarentur, qua fretus spe, tam multos Ignatius, nullis certis redditibus fultus, Romæ

ps.22.
ps.36.
ps.34.

haberet, quibus alendis magnæ facultates uix ſufficerent, idque familiariter ex ipſo quærerent; An neſcitis (inquit) quantas uires ſpes in deum habeat? uel ignoratis, parum illi eſſe loci, ubi omnia abunde ſuppetant? Quæ explorata ſi eſſent, & manu tenerentur; ubi noſtra eſſet in Deum ſpes?
Ro. 8. ſpes enim, quæ uidetur, non eſt ſpes: Nam quod quis uidet, quid ſperat?

Atque ita ſane euenit ſæpiſsime, ut noſtra paupertas ex ſpe contra ſpem ſuſtentaretur; eiuſque rei multa ſunt, eaque clariſſima exempla, quæ ſi perſequi omnia uelim, longus nimis ſim; pauca tantum ſubijciam, ex quibus ſimilia intelligantur.

Romæ Petro Codacio nuper mortuo, & S. R. E. Cardinalibus propter obitũ Pauli III. Pont. Max. in noui Pontificis electione occupatis, inopia noſtri premebantur, quibus extremam etiam famem metuebant multi, humana ratione rem æſtimantes. Ignatius uero, eo ipſo tempore, familiam ſuam auxit, & intra paucos dies, plurimos Societatis cãdidatos, in Societatem admiſit, multis eius animum admirantibus; quibus, quod conſecutum eſt, ad-
miratione

miratione noua, admirationem ademit. Nam hoc ipſo tempore cum aliquando Ioannes Crucius, domeſticus obſonator, homo ſimpliciſsimus,& feruens ſpiritu, ex diui Ioannis Lateranenſis templo, Veſperi domum reuerteretur, ad amphitheatrum, quod uulgo Coloſſeum dicunt, in hominẽ incidit, qui in manum illi cẽtum nummos aureos ſilentio tradidit: eiuſq; aſpectu plurimum Ioannes commotus eſt, & horrore quodam perfuſus: tradita enim, homo pecunia, ex oculis mirantis ſubito euanuit.

Alias dum idem item Ioannes ſummo mane obſonatum it, obuiam illi factus eſt quidam, qui marſupiũ aureis nummis plenum, in manum dedit. Et quod nondum plane illuxiſſet, quis eſſet, agnoſci non potuit. Obſonator certe noſter, Dæmonem ſuſpicatus, eiuſque timens inſidias, in templum diuæ Mariæ ſupra Mineruam, quod proximum erat, ſe repente coniecit, precatuſque Deum eſt, ut ſe dolo,& fraude omni liberaret. Pecuniã domum allatam, adulterinam nonnulli ſuſpicabantur, & a Diabolo, ut nobis imponeret, præſtigijs quibuſdam adumbratam. Sed tamen uera, &

recens, & aurea fuit: eaque debita soluta sunt. Eodem pæne tempore, in alia nostris difficultate uersantibus, dum in propatulo loco apertam arculam, tomento, & scrutis uilissimis refertam, quidam pater ex nostris domi perscrutatur, & scripta quædam diligentius inquirit, recentes nummos aureos, fulgentesque in ea, casu reperit, quibus subuentum præsenti necessitati est. Nam illud diuinæ quidem prouidentiæ signum, minus tamen mirandum est, in summis rei familiaris angustijs fuisse, qui nostræ necessitatis inscij, pecuniam ultro offerrent, uel etiam benigne domum deferrent: qua ratione nostram sæpe inopiam subleuarunt.

Quid illud, quod ex superiori narratione perspici potuit? quod antequam socios cogeret Ignatius se desertum ab omnibus, quã cuiusquã patrocinio defensum, in tot, tantisq; cõtentionibus esse maluit? Socios autem cum haberet, coniectas in se calumnias iudicio est persecutus: hominũq; uel imperitorum ignorantiam, uel perditorum amentiã, nihil contra ueritatem ualere passus est? quorũ alterũ robusti fuit animi,

mi, magnæque constantiæ, alterum etiam caritatis, eximiæque prudentiæ.

Illud etiam præstantis animi signum est, quod multi obseruarunt in Ignatio: Nam cum fracto corpore esset, morbisque confectus: & multis auxilijs necessario indigeret, ad tam multa, & magna negocia, tamq; uaria conficienda, quæ in constituenda Societate, ac propaganda, quotidie noua occurrebant: si tamẽ diuinæ gloriæ ratio, aliorũq; id posceret maior utilitas, libẽtissime sane optimũ quenq;, sibiq; maxime necessariũ ab se dimittebat. Fecitq; non semel, ut quibus in Societatis administratione, plurimũ Romę uteretur, eos ferme oẽs, aliũ alio amandaret, solusq; remaneret, qui tantã rerum molem suis humeris sustineret.

Infirmissima ualetudine, affectaque iam ætate, ac propemodum extrema ipsum ego Ignatium dicentem audiui, se quidem, si ex usu Ecclesiæ Christi futurum esset, ut Roma, uel in Hispaniam usq; pedibus iret, non modo æquo, sed etiam libenti, ac magno animo, iter illud suscepturum, & ut sperabat, etiam confecturum. Hoc, inquit, baculo innixus, pedes abibo.

In aduersis sustinendis, & magnis difficultatibus explicandis, ita erat excelso animo, & erecto, ut morbo sæpe oppressus, si quis nodus existeret, ad quem expediendū uirtute illius esset, ac prudētia opus, statim quodāmodo conualesceret: & animo corpus regente, sanus, fortisque uideretur. Ex quo illud iam nostris tritum erat, quoties ex morbo decumberet, optandum esse, ut aliquid eiusmodi existeret, ad quod explicandum Ignatius è lecto surgere, & morbū depellere cogeretur.

Compluti aliquandiu habitauit in hospitali domo, quam uocant Altozanæ, quæ quidem domus id temporis lemuribus, nocturnisque laruis, infamis uulgo ferebatur: eaque pars Ignatio ad habitandum data, quæ maxime putabatur infesta. Ibi cum aliquando primis tenebris esset, horrore quodam perfusus est, quasi Dæmonum truculentus aliquis, terrificusque obijceretur aspectus. Sed continuo se recepit, inanéq; terrorem animeduertens, in genua procubuit, & magna animi, uocisq; contentione appellare, prouocareque Dæmones cœpit; Si tradita, inquit, a Domino in me, uo

bis

bis poteſtas eſt, præſto ſum: poteſtatem datam in me, neque repugnantem, neque uero recuſantem, conuertite: Sin poteſtatem nullam habetis, quid miſeri, atque imbecilles furitis, laruiſque umbratilibus trepidos puerorum territatis animos, &, iniecto uano terrore, concutitis? An quibus re non poteſtis, falſa rerum imagine nocere uultis? quæ ea animi firmitate dixit, ut & tūc omnem metum depelleret, & in poſterum aduerſus omnes Diaboli impreſsiones, ac terricula multo etiam eſſet erectior.

Otioſum eſſet perſequi ſingula, quæ ad robur Ignatij, magnitudinemque animi pertinent. Etenim uir ille fuit in magnis cogitandis, excelſus; in aggrediendis, ſtrenuus; in aduerſis ſuſtinendis, inuictus, & perſeuerans: nullis periculis animum ſubmittens: nulla hominum potentia, aut auctoritate, ab eo, quod rectiſsimum duceret, ſtatuq; conſtantiæ diſcedens.

De rerum spiritalium prudentia. Caput X.

Ingulari cóſcientias perturbatas tranquillandi, gratia, ac prudentia fuit: uſqueadeo, ut ſæpe, qui medicinam ab illo peteret, cum morbũ ipſe ſuũ explicare non poſſet, Ignatius tamẽ, quaſi intima, & recondita illius cordis penetraſſet, quæ in eius animo uerſarentur, clare, dilucideque exponeret: deinde ſimili aliquo exemplo, quod ſibi accidiſſet, remedioque quod expertus eſſet, breuiter explicato, facile afflictis animis omnem mœrorem, atque ægritudinem abſtergebat. Exẽpla multa ſunt, quæ, breuitatis cauſſa, prætermitto. Certe liquet, initio ita fuiſſe a Deo exercitũ Ignatiũ, ac probatũ, ut probari eũ oportuit, qui tot filiorũ parens, qui dux tot militum futurus eſſet. taq; P. Iacobus Laines admirabilẽ mihi artificẽ aiebat fuiſſe magiſtrũ Petrum Fabrum, & tractandi animos regendique peritiſsimum (quod ex libro etiã

ab illo ſcripto,& ijs,quæ de Fabro ſupra cō memorata a nobis ſunt,ſatis eſt perſpicuũ) ſed nihil tamen ad Ignatium, atque ut eius uerbis utar,rudis omnino puer præ ſapientiſsimo ſene uidebatur. Lib.3. ca.12.

Vituperabat gubernatores aliorum, & magiſtros, qui in ſpiritali uita,cæteros omnes ex ſe metirentur, & ad eandem,quam utilem ipſi ſibi experirentur,uiuendi,orandiue rationem, reuocarent. Hoc periculoſum ualde dicebat eſſe, & hominis multiformis gratiæ Dei dona, uariaſque Spiritus ſancti diſtributiones, ignorantis, neque ſatis diuiſiones gratiarum, in eodē Spiritu,intelligentis. Vnuſquiſq; enim proprium donum habet ex Deo, unus quidem ſic,alius uero ſic. 1.Cor. 12. 1.Cor. 7.

Ipſe uero, quantum in Dei uia quiſque profeciſſet,non fronte,ac uultu,ſed animo, & fructu metiebatur:neq; ex facilitate quadam,& bonitate naturæ, ſed ex contentione,& ſui cuiuſque uictoria, uirtutum momenta ponderabat, ſecernebatque acutiſſime naturæ motus, & gratiæ. He. 2.

Simplicem hominē, & ſpiritu Dei atque amore plenũ, magis diligebat, quã erudi-

tum

tum, minuſque perfectum. Huic tamen reliquiſque, qui uel naturæ, uel fortunæ muneribus antecellerent, maiorem curam adhibebat, propter eam, quæ ab illis in multos redundare poteſt utilitas.

Quæ Religiones, nullis proprijs redditibus, ſed quotidianis eleemoſynis uiuunt, eas dicebat, neque perpetuas, neque in ſuo inſtituto permanentes eſſe poſſe; niſi aut uitæ aſperitate, aut inſigni aliqua utilitate, hominum beneuolentiam in ſe allicerent, & benignitatē excitarent. Iſtæ enim duæ res hominum animos plurimum cōmouent, & uel admiratione, uel fructu ad liberaliter tribuendum, inuitant.

Non temere quolibet utebatur, ſed magno delectu, quid cuique committeret, prouidebat: & gubernandi quidem alios regēdique, aut duram aliquam prouinciam, uix ulli tradebat, cuius ſpectata uirtus, diuque probata antea non fuiſſet. Romæ tamen, ut periclitaretur ingenium, & uires aliquorū tentaret, eoſque paulatim ad maiora exerceret, rudibus hominibus, atque inexercitatis, in hoc genere officij interdum eſt uſus.

Illud

Illud diligentißime cauit, ne quid nostris obreperet, quod candorem fidei quoquomodo inquinaret, & peregrinis omnino, aut nouis opinionibus inficeret. Itaque cum timeret, ne ex Hebraicæ linguæ necessaria cognitione, aliquid discerent, ex quo ad nouas interpretationes perquirendas, nouosque sacræ scripturæ sensus delaberentur: statuit, ut nostri ueterem, uulgatamque æditionem, longo tot seculorum usu comprobatam, omnino retinerent: & magno etiam studio tuerentur. Quod Concilium etiam Tridentinum, suis postea decretis, cauit, & sanxit. Adde eodem, quod mali auctoris, aut certe dubij, ac suspecti, bonum etiam librum, legi in Societate, nolebat. Namque aiebat, dum mali auctoris bonus liber legitur, primo quidem placet ipse liber, paulatim deinde, qui librum scripsit: qui quidem probatus, blande in animos teneros, atque molles influit, & lectoribus iã beneuolis, suique amantibus, doctrinam suam facile persuadet: ut quicquid scriptũ ab illo sit, id etiam uerum iudicetur: ita, quod infectum ueneno est, id longißime etiam serpit, & dum principijs caute non obsistitur,

Sess. v. sub Paulo 3.

obſiſtitur,ægre uitantur extrema. Hoc de Eraſmo Roterodamo, hoc de alijs eiuſdē farinę,ſentiebat ſcriptoribus: idque multo ante, quam Apoſtolicæ ſedis cenſura notarentur. Oportet enim Monachum (ut præclare ſcriptum eſt a diuo Baſilio) hæreticū hominem auerſari;genuinos, ac probatos libros legere: reprobatos, & apocryphos penitus non contingere: nam ſermo eorū, (ait Paulus,) ut cancer ſerpit.

Baſil. ſermone 3. de exercitatione pietatis.

Bonos bene ualere cupiebat,malos male:ut & illi integris ad Dei gloriam uterentur uiribus:& iſti,multiplicatis infirmitatibus,accelerarent ad Dominum,uel leuius certe,remiſsiuſque,illum offenderent.

Si quem ex ijs, qui in ipſius poteſtate eſſent,præfractiorem eſſet nactus, quemqs a recta obedientiæ regula perturbatio aliqua animi detorſiſſet, (neque enim mirādum eſt in tanta multitudine,eiuſmodi aliquem reperiri) cum hoc,tam prudenter beneuolentia, patientiaque certabat, ut uel mitigaretur omnino,& Ignatij caritati ſuccumberet,uel eo tandem erumperet,ut ſuā ipſe contumaciam agnoſceret,aut inexcuſabilem certe efficeret.

Dicebat

Diecbat à Diabolo hominem aliquando tentari, atque opprimi quodammodo, ut de mentis exijsse potestate uideatur: & interdum naturę adscribi, morbo nonnunquam, quòd tentationi esset tribuendum.

Diabolum item, cum adoriri quempiã, exagitareque infestius cupit, nocturnum tempus maximè obseruare: in quo ille, quẽ aggredi parat, è somno suscitatur, ut experrecto, fœda, & impura statim obijciat, antequã à Deo sanctis cogitationibus occupetur.

Perutilem esse sentiebat, cum quis grauius impugnatur, si semper aliquẽ habeat, à quo recta audiens, sustentetur, ac fulciatur, ut ubi oppugnantium Dœmonũ adest copia, ibi etiam propugnantium non desit multitudo; & conatus conatu, quasi clauus clauo repellatur.

Proprium diuinæ bonitatis aiebat esse, ea uehementius defendere, quæ à Diabolo acrius oppugnantur: & firmius communire, quæ hostis demoliri conatus est: laborisque quem repugnando ceperis, magnitudinem, consequentis consolationis magnitudine compensare.

Sanandis morbis, qui ijdem uidebantur omnino, diuersas, interdum etiam aduersas, & cõtrarias adhibebat medicinas. Nam alium blande curabat, ac suauiter; dure alium, & seuere: exitus tamẽ ostendebat, semper eam curationem fuisse cuique adhibitam, quæ optima cuique esset, & accõmodatissima. Atque huius excellentis, diui neque prudentię ratio non una erat, neque simplex, sed multiplex, & uaria.

His uitijs curandis, quæ inueterauerant, penitusque in animis insederant, efficax in primis fuit. Sic enim in omnes partes uersabat hominem, quem sanare uellet; tam uaria, multipliciaque remedia adhibebat, ut uix quippiam esset tam insitũ, quod nõ euelleret. Modi autem, quibus utebatur, multi erant. in ijs, crebra examinatio sui ipsius, de ea re, quã emendare quisque uellet: idque statis horis, & certis. Et ne examinatio memoria excideret; antequam cibũ sumeret, lectumue peteret, fido alicui, certoque homini, renunciare iubebat, an examinationem illam ex præscripto fecisset. Obseruare alios, qui in eodem uitio sint, illosque admonere: Obseruari ab alijs, & moneri

moneri:pœnam certam constituere,quam sibi toties infligeret, quoties deliquisset. Ipse uero Pater,initio suę ad Deum conuersionis, cum ad risum hominum aspectu, commoueretur: uerberibus risum depulit, quibus se toties ad numerum afficiebat, quoties uel leuiter risisset.

Sed quoniam spiritalis ptudentia Ignatij, in exercitiorum spiritalium, & in Constitutionum libris (de quibus antea diximus) maxime cernitur, è quibus peti possunt, quæ ad hunc locum pertinent; hac omissa, quanta fuerit in illo, rerum gerendarum prudentia, uideamus.

De prudẽtia rerũ gerendarũ. Caput XI.

Agnitudo illius animi, cũ summa erat prudentia; costantia cum egregia quadam moderatione, coniuncta. Nam etsi in rebus magnis, & arduis, ægre diuelli poterat ab eo, quod semel re-

ctum iudicasset,eratque acer, & efficax in agendo: non tamen propterea, aut nimias celeritates suscipiebat, aut tarditates; sed festinabat lente,opportunitateque temporum obseruata,res maturabat, in omnibus excellenti temperatione utens. Ex quo uix ullus eius labor irritus, uix ullum non perfectum opus, in magnis etiam,atque operosis fuit.

In rebus suscipiendis,sępissime uidebatur nulla humana prudentia uti, sed diuina tantum niti prouidentia: in exequendis tamen,& ad finem perducendis,omnes uias tentabat, ut inchoata perficeret; ea tamen cautione,ut non in humanis subsidijs,(quę tanquam efficiendi instrumenta sumuntur) sed in DEO, bonorum omnium effectore, spem efficiendi defigeret, &, ut ut res cederet, lætissimo semper, tranquillissimoque animo esset.

Multa instituebat, quorũ consilia(quod occulta essent)aut rationi parum cõsentanea nonnullis, aut admirabilia certe, uidebantur: sed tamen eorum exitus exquisitum spiritum, reconditamque prudentiam,declarabant Ignatij:qui ante languorem

rem, adhibuiſſet medicinam: cuique futu ra tam ſolerter præuiſa fuiſſent, & præ cauta.

Cum pietatis opera, quæ ad proximorũ utilitatem pertinent, complecti omnia nõ poſſet: magno delectu publica priuatis; ijs, quæ ad tempus fiunt, perpetua: certa ſem= per incertis prætulit; & ſecura periculoſis: neque tam ſpectabat, quantæ res ipſæ eſ= ſent; quam quantum, ſpei ad eas conficien das oſtenderetur.

In huiuſmodi autem operibus, beneficẽ tiæ, ac pietatis, libẽti animo operam ſuam, ſtudiumque ponebat; dum in ordinem re= dacta, legibuſque eſſent, ac ratione conſti- tuta: poſtea uigilia ſua alijs tradita, ſenſim ſubtrahebat ſe, & ad alia inſtituenda, tranſ- ferebat: negabatque noſtris, hiſce finibus longius progrediendum; neque commit- tendum, ut ſe iſtiuſmodi operum ordina- ria adminiſtratione implicarent; quod à ſodalitatibus fere ijs, collegijſque guber= nentur, quibus ſatisfacere (quod multorũ ſint capitum) ſit perdifficile.

Pulcherrimũ arbitrabatur eſſe munus, no ſtræque ſocietatis maxime proprium: uer-

ſandi cum hominibus familiariter, & agendi. Sed illud, quo plus habet utilitatis, ſi recte fiat; eo etiam plus periculi, ſi inepte. Nam ut moratus ſermo, & modeſti, prudentiſque hominis aſsiduus uſus, alios ad Chriſtum maxime allectat, & inuitat: ita præcipitis, atque inconſiderati, à ſancto plerumque propoſito auertit; & offenſio contrahitur: ex quo quærebatur utilitas. Multas proinde cautiones cenſebat adhibendas, ut illud munus officij utiliter exerceretur: quas quidem exemplo magis tradebat, quam uerbo; eas enumerare omnes, longum nimis eſſet; nonnullas referre, commodum noſtris, utileque futurum puto.

Qui alijs igitur utilis eſſe cupit, in primis aiebat, ſibi uacare debere: & ardere ipſum caritate, ſi alios uelit incendere: ſuperare inanem metum; ambitionem, tanquam peſtem fugere: uoluptatis illecebras, omniaque carnis blandimenta aſpernari: & quicquid uitioſum eſt, à ſe repellere: ut omnibus turbidorum motuum radicibus euulſis; diuinos ſatus, & in ſe aptius accipiat, & in alios utilius effundat.

Cum

Cum omnia uitia declinanda esse, tum ea cuique potissimum, ad quæ procliuior cuiusquenatura sit: ab ijs enim maximas impendere ruinas, nisi diligenter sibi quisque caueat.

Illis præcipue, quibus corporis constitutio biliosa esset, ac feruentior, magnopere cauendum censebat, si cum alijs iracundis item hominibus, & natura biliosis uersarentur. Facile enim dissidia nasci. Proinde, qui talis est, ante se comparet, ac sæpissime meditetur, qua ratione huic periculo resistat.

Neque tamen in præferuida, uehementique natura refrænanda, eiusmodi prouisione animi, utendum censebat solum, sed in reliquis item uitijs debellandis. Multũ enim cohibet, & quasi uinculis quibusdã, exultantem naturam constringit meditatio, & comparatio animi, & assidua, accurataque eorum, quæ cogitaueris, dixeris, egeris, commemoratio. Quod si socium habeas, qui cum communicari hoc officij recte possit; ultro, & citro, & ab illo moneri libere, & illum monere placide uelis.

Qui ita in se fuerit constitutus, & intelligentia necessaria instructus, & agendi modo; ad alios tum iuuandos tanquam in puluerem, aiebat, & solem posse descendere. Sed cogitandum tamen, se non cum perfectis hominibus, planeque sapientibus uiuere: sed in medio nationis prauæ, atque peruersæ: animumque ita suum instituendum, ut neque scelerum ulla, aut flagitiorum immanitate, perturbetur: neque ulla hominum uel fatuitate, uel fraude, ipse non retineat, uel cum prudentia, columbæ simplicitatem; uel serpentis, cũ simplicitate prudentiam.

Phil. 2

Dicebat, quibus artibus Diabolus ad perniciem hominum, uteretur, iisdem nobis utendum ad salutem. Nam, ut ille cuiusque naturam explorans, & animi propensionem pertentans, ad eam se attemperat, & ambitiosis splendida; utilia cupidis; uoluptuosis, iocunda; pijs, quæ speciem habent pietatis, proponit; & non irrumpit subito; sed sensim irrepit, & in animæ se familiaritatem insinuat, penitusque tandem immergit: sic spiritalis

talis

talis, ac peritus artifex, uniuscuiusque naturæ conuenienter se debet gerere; & in principio multa dissimulare; in multis conniuere: deinceps, parta beneuolentia, ipsos, quibuscum agat, ipsorum armis expugnare: ipse uero in mores hominum, quibuscum uersabatur, naturamque intrabat penitus, sagacitate quadam non tam humana quam diuina. Nam uel ex uno congressu, aut uno sermone, ita intimos illorum sensus perspectos habebat, atque exploratos, ut modium salis cum eis comedisse, illosque intus, & in cute nosse uideretur.

Omnium quidem mulierum familiaritatem, etiam earum, quæ spiritales aut sunt, aut uideri uolunt, uitandam esse dicebat; sed earum maxime, quæ ætate, conditione, statu periculosiores sunt: quarum ex consuetudine, plerumque aut fumus sequitur, aut flamma: de uestimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas uiri. *Eccl.* 42.

Factis liberaliorẽ, q̃ uerbis esse oportere, ut quod

quod in diem craſtinum promiſeris, id, ſi ſieri poteſt, hodierno præſtes.

In omni ſermone, maximeque in pacificandis hominum animis, ac reconciliādis; in controuerſis rebus definiendis, tractandisque diuinis rebus, eam moderationem, cautionemque adhibendam, ut nihil imprudenter excidat; ſed uerbum quodcunque noſtrum, cogitemus ad multorum aures peruenturum.

Concionatoribus, & ijs qui de loco ſuperiore populum docent, ſcribendum diligenter, & multo ante meditandum, quam dicerent: nil temere aſſerendum: à nouis, dubijſque rebus abſtinendum; & modeſte hominum uitia caſtiganda potius, quam plauſibilia, & quæ aures delectāt, perſequēda: ipſe uero conciones ſuas in deteſtatione uitiorum conſumpſit, & in uirtutum prædicatione: idque ſemper propoſitum habuit, ut præuaricatores ad cor redirent, & ſummum Dei, infinitumque in ſe amorem, agnoſcerent.

Si quis quid petat, quod tuæ perſonæ indecorum iudices, ab indignatione temperandum; & id curandum, ut & quod po-

ſtula-

ſtulatur, neges; & amicum tamē eum, qui poſtulat,beneuolumque dimittas.

Religioſi hominis officium affirmabat eſſe,ab aulica uita (ad quam, tanquam ad Syrenum ſcopulos, quidam adhæreſcunt) homines ad Chriſtum potius abducere, quam in illam quemquam inducere. Ipſe uero,operam ſuam ad Principum gratiam aucupandam, uel in eorum aulas intrandum petentibus, reſpondebat; Ego quidem præſtātiorem dominum nullum ſcio, quam eum,quem mihi ipſe delegi:ad hunc uos ſi applicare cupitis, libētiſsime meum omne ſtudium præſtabo.

Pauperibus, & egenis eleemoſynam petentibus, facile tribuebat ex noſtra paupertate,quod poterat.Si quis tamen Apoſtata uel Religionis deſertor eſſet(quod Diaboli conatibus aduerſandum diceret,non ſuffragandum) eum,ne obolo quidem iuuandum,putabat; niſi forte,ut ad ſanitatem rediret. Nam in hoc genere officij, & huiuſmodi perfugis,ad Chriſti caſtra reuocādis, magna uoluntate, & ſuam, & ſuorum collocabat induſtriam.

Si quis otioſus ad illum ueniret, qui cū tempus

tempus inutiliter terẽdum eſſet; ubi ſemel illum, atque iterum admiſerat, ſi congreſsũ ille ſuum ſæpius requireret, quoties uentitabat, toties ipſe aut de morte, aut de extremo iudicio, aut de ſempiterno ſupplicio impijs parato, ſermonẽ inſtituebat. Sic. n. aiebat fieri, ut ille uel moleſtus eſſe deſineret, uel certe ſi perſeueraret, eiuſmodi ſermonibus aliquid in pietate proficeret.

Dicebat præterea in rebus gerẽdis illud in primis tenendum, ut te rebus, non res tibi ſubmittas: hoc eſt, ut rei gerendæ, nõ tuę cõmoditatis rationẽ ducas, negociorumq; utilitati diligenter ſeruias, & tempori.

Denique tam congruenter omnibus, ut omnes lucrifaciat, ſapientem hominum
1. Cor. piſcatorem, Chriſtiq; miniſtrum ſe attem-
9. perare debere, ut omnia omnibus fiat, &
2. Cor non ſibi, ſed fratribus uiuat in Chriſto.
5. Si quid tamen efficere in hominum ſalutem, cupiat; uel ſi quem ab exitio ſtudeat, ad ſalutem reuocare: ubi diligẽter ſuo perfunctus ſit munere: quoquomodo res cedat, ęquiſsime ſibi ferendum ſtatuat. Neq; ſi ille, ad quẽ iuuandum incubuerit, reſpuat medicinam, demittat idcirco animũ: Angelorum

lorum tutelarium exemplo (nam & hac utebatur Ignatius similitudine) qui, quos à Deo suæ fidei commissos, acceperunt, monent quoad possunt, defendunt, regunt, urgent, ad bonum iuuant: sed si uoluntatis libertate abutantur illi, & inobsequētes, atq; obstinati sint: propterea tamē nullo angūtur mœrore; nulla afficiūtur molestia: curauimus, inquiūt, Babylonē, & nō est sanata. Hiere. 51.

Hæc, & ijs similia erant Ignatij documēta, quibus suos informabat, ut ad spiritales nundinas, animarumque copiosam mercaturam, mitteret: sed factis, quam uerbis illustrius. Neque enim (quod de Nazianzeno Gregorio scriptum legimus) discipulis aliquid imperabat, quod non prius ipse fecisset. Et cum singularis in eo prudentia fuerit: idem tamen sentiebat, in diuinis rebus, qui nimis prudentes esse uolunt, haud sæpe magna præstare. Nunquam enim se, ad ea, quæ pulcherrima sunt, admouebit is, qui eorum difficultates, & ancipites euētus, scrupulose cogitat, aut anxie nimis reformidat. Vnde & Sapiēs; Prudētiæ tuæ, inquit, pone modū: neq; enim decet, sine modo eam uirtutem esse,
Ruff. hist. eccl. lib. 11. c. 9
Prou. 23.

quæ

quæ reliquarum uirtutum modus, & mensura est.

De uigilantia, & solicitudine: Caput XII.

Mirifica in illo sollicitudo ad res conficiendas, atq; uigilantia fuit. Non enim solū efficiendi adiumēta excogitabat sapientissime; sed magna etiam efficacitate utebatur inuentis: rem cœptā perseueranter urgens: alios, quibus utebatur ad ministris, rebus agendis indormire haud quaquam sinens, sed impigros reddens, atque attentos.

Cum ad Principē uirum aliquando adire uellet, eiusque conueniendi copia non fieret; quattuordecim horas ieiunus expectauit, ne bene gerendæ rei occasio effflueret. Constatque per triginta quattuor, & eo amplius annos, nunquam illum quod in Dei gloriam facere statuisset, propter ullas temporis, cœlique iniurias ex præstituta

tuta uel die, uel hora, in aliũ diem, aliamue horam reiecisse.

De miraculis per eum factis. Caput XIII.

Xposita nobis hactenus est Ignatij uita; ex qua sumere quisq; ad imitãdum posit, quod cuique maxime conuenit. Sed dicat aliquis, si hæc uera sunt, ut profecto sunt; quid caussæ est, quamobrem illius sanctitas, minus est testata miraculis? &, ut multorum sanctorum uita, signis declarata, uirtutumque operationibus insignita. Cui ego. Quis cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? ille enim est, qui facit mirabilia magna solus; propterea quod illius tantummodo infinita uirtute, fieri possunt, quæcunque aut Naturæ uim, aut modum excedunt. Et ut solus ille hæc potest; ita ille solus nouit, quo

loco,

loco, quo tempore miracula, & quorum precibus facienda sint. Sed tamen neque omnes sancti uiri miraculis excelluerunt; neque qui illorum aut magnitudine præsti terunt, aut copia; iccirco reliquos sanctitate superarunt. Non enim sanctitas cuiusque signis, sed caritate æstimanda est. Itaque & Ioannes Baptista, quo inter natos mulierum, maior non surrexit, signum (ut ait Euangelista) fecit nullum: & permulti alij sanctissimi uiri, lumina Catholicæ Ecclesiæ, & ornamenta, in hominum ignoratione iacuissent, & tenebris; si miraculorum lux ad illorum gloriam illustrãdam, necessaria fuisset: quorum tamen uita, & doctrina, mundum uniuersum illuminat. Et contra, in extremo die multi di

Matt. 7. cent: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? & in nomine tuo Dœmonia eiecimus? & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis, quia nunquam noui uos. Et ne illos

Matth 24. Matt. 13. forte mentiri credamus; ipse Dominus (ut notat Augustinus) ait, Surgent pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna, & prodigia: ita ut in errorem in

ducantur

ducantur (si fieri potest) etiam electi. Certe ex Paulo constat, & prophetię donum, & omnis scientiæ cognitionē haberi, & montes transferri etiam sine caritate posse. Nō ergo ita exigenda miracula sunt, quasi ab illis, sanctimonia cuiusque necessario pendeat, sed ad ueram rationem res tota reuocanda. Nam etsi sæpenumero, Deus seruorum suorum declarat sanctitatem, signis, atq; miraculis: non tamen id sempiternū (ut diximus) est, neque necessarium. Quæ enim miracula diui Augustini, quæ Chrysostomi, Athanasijq; legimus? quæ utriusque Gregorij Nazianzeni, & Nisseni? sane pauca: quibus tamen propterea non auderemus Gregorium illū anteponere, qui θαυματουργὸς hoc est, miraculorū patrator, appellatus est. Vnde D. August. scribens Clero, senioribus, & uniuersę plebi Ecclesię Hiponensis, & docens, neminem posse Dei consilium perscrutari; quare in alijs locis miracula fiant; in alijs non fiant: postremo cōcludit. Sicut. n quod Apostolus dicit: Nō oēs sancti habent dona curationū, nec oēs habent dijudicationem spirituū; ita nec in omnib⁹ memorijs sanctorū, ista fieri voluit

1. cor. 13.

epist. 137.

ille, qui diuidit propria unicuique prout uult. Hæc dixerim, non ut miraculorũ uim eleuem; sed ut prudens lector intelligat, rem totam Deo committendam; qui dona sua unicuique distribuit, prout uult. Potuit ille, pro sua occulta sapientia, nostræ hoc imbecillitati dare, ne miracula unquam iactare possemus: Potuit utilitati, ut auctore instituti nostri minus illustri; à IESV potius, quam ab illo, nomen traheremus: & nostra nos appellatio sacra moneret, ne ab illo oculos unquam dimoueremus: quem non solum, ut communẽ humani generis liberatorem, ac Principẽ; sed etiam, ut præcipuum ducem colere, atque imitari debemus; minimam hanc Societatẽ sui nominis glorioso titulo decorantem. Potuit hoc etiam tribuere temporibus, quibus hæc miracula necessaria non sunt. Mihi uero tantum abest, ut ad uitam Ignatij illustrandam, miracula deesse uideantur: ut multa, eaque præstantissima iudicem in media luce uersari. Quod item uideri credo, non plebi imperitæ, res populariter æstimanti, sed graui cuiuis homini, & certo iudicio eas ponderanti.

Nam

Nam siue initia huius Societatis, siue instituтum spectemus; siue propagationem, consecutasque ex ea utilitates; miracula certe nulla desiderabimus: cum tam multa ijs rebus miracula inesse deprehendamus, per quæ Deus, & hoc opus suum esse; & radicis naturam, ex trunco ostendit, & fructu. Quid enim admirabilius, quã militarem hominem, ferro, & castris assuetũ; à spiritu Dei alienum, ita immutatum, ut non solum ipse, Christo militaret, sed sacræ militiæ antesignanus esset, & princeps? quid inusitatius, quam tot homines ingenio, studio, ætate florentes; ab Ignatio egeno, ac despicato, nulla magna uel litterarum scientia; uel sermonis elegantia, & copia, huc adduci potuisse; institutum ut uitæ cursum abrumperent; spes suas prodigerent; paupertatis, dedecoris, atque ignominię sese telis obijcerent; & tot laborum, periculorumque offerrent incursibus? Illud uero & nouum, & mirum plane uideatur, necesse est, nisi ab eo factum intelligatur, cuius uirtute, credentium multitudo, erat cor unũ, & anima una: Hispanos, Gallosq; homines, ita inter se conuenisse, atque tri-

 stissimo

ſtiſsimo tempore, & inter ipſos Hiſpaniæ, Galliæque Reges, bellis infeſtiſsimo; tam amice conſociatos fuiſſe; ut quorum antea tanta fuiſſet nationum, uoluntatumq; diſſenſio; tam ſingularis repente exiſteret ſtudiorum, animorumq; conſenſio: ut diſſimilium morum, tanta eſſet ſimilitudo; & uitæ concors, atque perpetua coniunctio. Nam inſtitutum ipſum, ſatis aperte auctorem ſuum indicat, quod neque ſubtilitate excogitari, neque prudentia humana conſtitui, neq; induſtria gubernari tam ſapienter unquam potuiſſet; niſi ille, qui ſapiētiæ omnis fons eſt, Ignatij mētem afflatu ſuo, inſtinctuque diuino, & ad Societatem ſtabiliendam, inſpiraſſet; & ad tam ſalutares leges, quibus ipſam temperauit, conſcribēdas impuliſſet. Neq; uero hoc dubitationē ullam habet, aut habere fas eſt, cū inſtitutū ipſum, & à ſummis Pontificibus multis cōfirmatum, & ab œcumenico, ſacroq; Concilio Tridentino, tā luculenter comprobatum uideamus: quod quidem cum finito tempore nouitiatus, ſuperiores, nouitios, quos habiles inuenerint; ad profitendum admittere, aut è monaſterio eos eijcere iuſsiſ-

Seſſ. 25. c. 16.

iussisset; statim adiecit: Per hæc tamē sancta synodus, nō intendit aliquid innouare aut prohibere, quin Religio clericorū societatis Iesu, iuxta piū eorū institutū, à sancta sede Apostolica approbatū, Domino, & eius Ecclesiæ inseruire possint. Nā quid ego de propagatione dicam? quæ tāta est, ut & admirationē omnibus recte considerantibus, moueat, & digitum Dei hic esse ostendat, sine quo nullo modo fieri res tāta potuisset? Etenim ab eo tēpore, quo societas à Paulo III. Pont. Max. anno 1540. cōfirmata primum est, triginta anni fluxerūt: quo quidē tēpore, non solum per uniuersa Christiani orbis regna, disseminata est; uerumetiā his finibus egressa, difficillimas prouincias, regiones incultas, barbaras, immanesq; nationes peragrauit; & apud illas domicilia etiā constituit. Nā ut Hyberniā, Angliā, scotiā, Cyprum, Alexandriá, Mauritaniā, insulas Fortunatas, ad Christianā religionē pro virili portione dilatādā, à nostris aditas, ꝑtereā: ut de Italia, sicilia, sardinia, Corsica, Gallia, Hispania, Lusitania, superiori atq; inferiori Germania, nihil dicā: ut Austriá, Bohemiā, Poloniā omittā (si qb⁹ita hęc

Societas hactenus creuit, ut quindecim prouincias, præter tres alias, ultra Oceanum constitutas habeat, Certe uidemus, & in Orientis Solis Indiã penetrasse nostros, & in extremis regionibus apud Malacam (quæ Aurea Chersonesus est) Maluccasque Insulas, sedes suas collocasse, & in Occidentis item Indiam, quæ Hispaniarum Regi paret, esse delatos: & in Brasilea terra, subiecta Lusitaniæ Regis imperio, hominumq; anthropophagorũ feritate formidabili; magna passim cum utilitate uersari. Nam ad Septentrionem, Iaponem, uastissimam insulam, nostraque ætate primum a Lusitanis patefactam, & repertam, nostri omniũ Christianorum (quod quidem ex ueterum scriptorum monumentis constet) primi lustrarunt: & in potẽtissimũ, latissimumq; Sinarum regnum, ut in illud unius, ueri que Dei nomen inueherent, sunt ingressi. Ad Meridiem uero, Ethiopiam, Congum, Angolam, Monomotapam, aliasq; exterioris Africæ oras, remotissimasque prouincias obierunt, ac percursarunt; & in hodiernũ usq; diem in illarum quibusdam, ita peregrinantur, & uiuunt; ut neque maris inter-

iecti immensitas, neque terrarum asperitas neque uel syluestris cultus, uictusque inopia: neque barbaras linguas, atque horridas intelligendi, discendique difficultas; neque indigenarum agrestis natura, & truculenta, innataque crudelitas; neque intentata supplicia, sociorumque ante oculos profusus sanguis, ab Euangelij prædicatione, quicquam eos deterreat. Itaque tantus est vbique terrarum ex nostrorum hominũ consuetudine, atque usu, fructus consecutus, ut minime pœnitendus uideatur. Nã ut de India primum loquar, Certe, quibus non est narratum, de eo uiderunt: & qui non audierunt, contemplati sunt. Scissæ sunt enim in deserto aquæ, & torrentes in solitudine: & quæ erat arida, est in stagnũ, & sitiens in fontes aquarum. In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, ortus est uiror calami, & iunci: & idolorum multitudine sublata, atque illudentiũ Dœmonum præstigijs extinctis, unius iam Dei cultus efflorescit; Crucisque trophæum, in urbibus, in uijs, in desertis etiam, atq; asperis locis collocatum, Dœmones aspectu suo terret: homines recreat; pios conso-

Es. 52
Ro. 15
Es. 35

 latur:

latur: impios ad salutem inuitat: deniq; habitantibus in regione vmbræ mortis veritatis lumen elucet: totq; miracula, & tanta per Ignatij filios edita sunt (quippe, ad plantandam, in nouo, atque inculto solo fidē, apprime necessaria) ut neque maiora, neque illustriora requiramus. siquidem & Dœmonia multa, Christi tantum nomine inuocato, ab humanis corporibus eiecta: illuminatos cœcos: leprosos mūdatos: omni propemodum morborum genere, multos mortales liberatos: mortuos denique constat reuocatos ad uitam: fontes diuinitus repertos, ad Christianorum sitim sedādam: & contra, arefactos amnes ad infidelium damnandam perfidiam. Apud Maluccas uero insulas, cum ab ea fide, ueraq; religione, quam semel susceperant, ad superstitionem multi, atq; impietatem defecis-
Sap. 5 sent; cœlum, & terram, omnemq; creaturā armatam, scimus cōtra insensatos: & ignitis lapidibus, fulgure, fulmine, tonitru, turbine, & fragore ingenti, perterrefactos infidelium animos: arbores radicitus reuulsas: disturbatas domos, animalia passim extincta: posita flumina in desertum, &

exitus aquarum in sitim. Terram fructife- Psal. 106.
ram in salsuginem, à malitia inhabitantiũ
in ea. Et quod omnium maximum, ac
præstantissimum est, multa (ut modestis-
sime dicam) hominum millia, qui in sum-
ma barbaria, & feritate nati, atque edu-
cati sunt; importuna illa morum feritate
deposita, iugum suaue Christi subierunt:
& Christianæ disciplinæ legibus eruditi, ad
mansuetudinem se, ac humanitati propio-
rem cultum reuocarunt, ut Deo Optimo
Max. maximas gratias agere oẽs, & habere
in commune debeamus, qui præsentes Ec-
clesiæ catholicæ ruinas, sua benignitate re-
sarcit: & nostrum ex cõtinuis illius calami-
tatibus, dolorem, & luctum, magna hac cõ-
solatione leuat: quod exeuntiũ hæreticorũ
iacturam, intrantium in ecclesiam gentiũ,
reparat multitudine; estq; hoc in tãto mœ-
rore solatij, quod plus nobis Dei bonitas
adiecit, quã Diaboli ademit inuidia. sed
ut ad ea ueniamus, quæ collocata in oĩum
oculis sunt; uidemus certe, & apud hæreti-
cos, nõ parũ per hui⁹ societatis hoĩes, in fi-
de, ueraq; doctrina profectum esse, & apud
Catholicos multũ, in religione, ac pietate.
Nam

Nam & in Germania, & in Gallia, & in reliquis prouincijs, quibus hæresis certissima pestis animorum, liberius grassatur, multi, nocte falsitatis depulsa, se ad ueritatis lumen ab errore reuocarunt: multos nostrorum prædicatio, & doctrina nutantes in fide, confirmauit: labantes sustinuit: iacentes erexit: deuios atque præcipites, reduxit in uiam: & a diluuij (quibus suffocabantur) aquis, in sacrosanctæ Romanæ Ecclesię (qua una salus continetur) arcam, fidemque traduxit: & optimorum adolescentium, qui errorem cum ipso nutricis lacte suxerunt, in nostris Collegijs institutio, & ad pietatem informatio, maiora nos etiam sperare in posterum, iubet: & quotidiana Catholicorum cum hæreticis altercatio, satis ostendit, multis locis, illorum uel languere animos, uel debilitatos esse impetus, atque compressos. Nec mirum sane. Nam cum aliquorum Ecclesiasticorum uel ignorantia, uel peruersitate,
Matt. uel negligentia (cum enim dormirent ho-
13. mines, inimicus homo superseminauit zizania) non suis lacertis, & uiribus, fortes illi hactenus fuerint: & dum quorundam homi-

hominum uitam nobis obijciunt, dum inscitiã exprobrant; dum funeſtas, ſacrilegaſque faſces, ueris interdum criminationibus contectas, in nos contorquent, incautos ſimplicium animos, neſcientes diſcernere doctrinam à uita, fidem à perſona, poteſtatẽ à moribus, uenenis ſuis infecerint; quid mirum eſt, ſi hoc tempore ueritas inculpatæ uitæ, exquiſitæque doctrinę ſtipata ſtudijs, in falſitatis caſtra inuadere, & perrumpere importunam eius audaciã, atque temeritatem ualeat, quæ uel ſola, & nuda, tantam ſemper potentiã habet, ut facile ſe per ſeipſam defendat, & glorioſam reportet de hoſte uictoriam? Cum præſertim & qui dormiebant, ſint excitati; & qui uigilabant, facti ſint etiã acriores. Itaq; hoc unum Eccleſiæ hoſtes propoſitum habent, ut ijdem IESVITARVM hoſtes ſint, & bellum aduerſus eos gerant, quos bellum a ſe catholicæ Eccleſiæ indictum, non ignaue propulſare animaduertunt. Quorum inflammatum in nos odium, non obſcurum arbitramur diuinæ in nos beneuolentiæ ſignum; uituperationem, laudem; inſectationem, gloriam, & triumphum noſtrum

ſtrum ducimus : quos tamen diligimus, ut proximos; amamus, ut noſtros aliquando fratres; ut pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati, & incontaminati Ieſu Chriſti cõſperſos, beneuolentia proſequimur. Prætermitto eas utilitates, quas Catholici, integrique populi, filiorum Ignatij opera, & induſtria perceperunt; tum quod ſint in promptu; & magis ſit animaduerſione opus, quam explicatione; tum uero quod a me ſine pudore commemorari non poſſint, quæ in hoc genere diuina bonitas, per minimam hanc Societatem effecit. ipſi ſoli (cuius ſunt) honor, & gloria.

Et hæc quidem ad alienos. Quid illa, quæ ad domeſticos, hoc eſt, ad nos pertinent, & interiora quidem magis ſunt; non minus tamen certa diuinæ uirtutis ſunt ſigna? Primum (uobis fratres, quibus hæc nota ſunt, loquor) quam multę, quam uarię, quam eximiæ uocationes, ex omni pene natione in noſtra Societate ſunt eorum, qui ſingulari quodam, diuinoque afflatu excitati, omnium externarum rerum amputata uanitate, ad Chriſti crucem in hac Societate complectendam, adducti

ſunt

funt? Quod item de reliquis fanctifsimis Religionibus credo. Deinde, quám, præclara eft illa, quę apud nos floret, diffimilium rerum fimilitudo? Quam eximia hominum difparium, & uel natura, uel fortuna, uel induftria, & confuetudine inæqualium, æqualitas? Quam confpirans, & plane conflatus inter fe diuerfarum nationum confenfus? Quam copulata omnium inter ipfos caritatis beneuolentia? Quid mirifica illa fcientiæ, & humilitatis; prudentiæ, & obedientiæ; adolefcentiæ coniunctio, & caftitatis? grauitatis in fuperioribus, comitatifque Societas? quanta alienæ falutis cura? Quantum publicæ utilitatis ftudium, quanta follicitudo, ac procuratio? Quam læti, peregre uenientium noftrorum fratrum congreffus? quam iocundi eorundem digreffus, abeuntium? ut fiue manendum in aliquo fit loco diutius; fiue longe gentium abeundum; lætifsimo femper animo fint; & terrarum affectu, locorumque pofito, eorumque, quibufcum uiuunt, intemperato amore reiecto,
Dei

Dei tantum gloriam, & ſalutem proximorum ſpectare uideantur. Agnoſcamus Dei gratiam fratres, & grati ſimus, atque hoſce mores in Societate hactenus fuiſſe gaudeamus; & futuros ſemper ſperemus, & ut ſint, quantum poſſumus animo connitamur.

Hæc mihi magna miracula, & certiſsima ſunt, quæ cum attentius conſidero, neque plura, neque maiora ad uirtutẽ Ignatij declarandam, requiro. Nam ſi ex fru-
Matt. 7. ctu arbor agnoſcitur, ut ait Dominus; ſi neque de ſpinis colligi uuæ poſſunt, neq;
Iacob. 3. de tribulis ficus: Si fons de eodem foramine, dulcem ſimul, & amaram aquam, manare nequit; certe fateamur neceſſe eſt, & truncum, ex quo tam ſuaues, tantique fructus percipiuntur, optimum, ac ſuauiſſimum eſſe; & fontem nobiliſsimum; ex quo commoda in Chriſti eccleſiam tam multa redundarunt. Præſertim ſi attendamus, quibus temporibus hæc, & locis geſta, & a quibus perſonis ſint; quam acerbe præterea, & grauiter impugnata. Geſta ſunt enim noſtris temporibus, hoc eſt, hæreſeon, numero, errorumque nouitate

tate calamitosis: morum leuitate perditis: Ecclesiasticæ disciplinæ perturbatione, infœlicissimis. Ex quo hæc Societas, odiosa hæreticis semper uisa est: Catholicis quibusdam, minus interdum necessaria: nonnullis forte & suspecta etiam, & inuisa. Gesta sunt autem non in angulis, non in deserto loco; sed in omnium gentium oculis; in celeberrimis urbibus, clarissimis academijs; in ore, atque luce hominum, uel potentia, & auctoritate; uel prudentia, & consilio; uel doctrina, uitæq; integritate, sine controuersia principum. Effecta sunt autem ab Ignatio, primisque socijs illius, ac filijs. In quos si animum paulum intendas, magna te admiratio capiet, perspicientem nihil illos ex se attulisse, quod intuentium posset in se oculos, sua specie conuertere. Neque enim illi aut stirpis, ac generis opinione commendati; aut amicorum copia fulti; aut excellentis doctrinæ præsidio subnixi, primum ad nos uenerunt; sed abiecti, pannosi, obscuri, & ad speciem contemnendi, & ad sensum, cogitationemque uiles. Quid de persecutionibus dicam, grauissimisque tempe-

statibus,

ſtatibus, quas hæc Societas nondum na-
ta, in parente ſuo pertulit? ut uero exijt
in lucem, ac primum emerſit, ab omni pe-
ne hominum genere, ad hunc uſque diem
paſſa eſt? quibus iactata procellis non ha-
ctenus eſt? quibus non telis appetita? ut
mihi quidem (quod Diuus Hieronimus
de catholica Eccleſia ſcribit) perſecutio-
nibus etiam creuiſſe uideatur. Ex qui-
2.Tim. bus omnibus eam Deus eripuit; & ui-
3. ctoriam dedit per dominum noſtrum Ie-
ſum Christum. Accidit enim illi, quod re-
liquis fere ſanctiſsimis Religionibus uſu
I. 16 uenit, quibus donatum eſt, ut in mundo
Phi.I. preſſuram habeant, & non ſolum in Chri-
ſtum credant, ſed etiam, ut pro illo patian-
tur. Sed ut modum huic meæ narrationi
ponam; ijs miraculis, magnis, conſpicuis,
utiliſsimis, nulla alia Ignatij (meo quidẽ
iudicio) ſunt comparanda. Itaque quæ
narrata ſupra à nobis ſunt; quanquam ſine
miraculo fieri multa non potuerunt; & tot
dierum ieiunatio, uiribus nihil omnino
debilitatis; octo dierum raptus, & à ſenſi-
bus deſtitutio; tot tantæque diuinarum
rerum illuſtrationes; P. Simonis periculo-
ſe la-

ſe laborantis, ſanatio, & ſanitatis futuræ prædictio: Dœmonis expulſio, naturæ uim, modūque exuperant: omnia hæc tamē ſuperioribus illis cum proximorum utilitate coniunctis, inferiora multis partibus iudico. Scimus quidē P. Claudium Iaium iter pedibus facientem, ſubito ſtomachi defectu oppreſſum; & Dei auxilio implorato, ad Ignatij adhuc uiuētis nomē; ſanitati continuo reſtitutum: & P. Nicolaum Bobadillam anno 1556. febri, qua iactabatur, grauiſsima; & P. Baptiſtam Tauonem Patauini Collegij noſtri Rectorem, anno 1557. ad illius ſolam memoriam, urgentis peſtis terrore liberatos: & alios proferre poſſemus in medium, uel magnis periculis expeditos, uel morbis, ad ueſtium illius aliquando contactum. Quibus etiam addi poſſent, quæ diuinitus ille, multo ante quàm fierent, denuntiauit futura. Etenim anno 1543. mihi grauiſsime ſecundo ægrotanti, in morbum me tertio relapſurum, prędixit. & (ut ab ipſiſmet Patribus, quibus hæc dixit, accepi) anno 1555. cum P. Hieronymum Natalem, & P. Ludouicum Gonzalē in Hiſpaniam ſumma hyeme nauigaturos, mitteret; commodam ipſos nauigationem, & ſecundum habituros curſum, Natali præſignifi-

cauit. & anno 1556. P.Mag. Iacobo Laini præ nuntiauit futurum illum, se mortuo, Societatis Præpositum Generalẽ: quę omnia ita, ut dixit, sunt consecuta. Anno uero 1541. cum ægrotãtis Stephani Baroeli, tunc nouitij nostri, salus à medicis esset oĩbus desperata; pro illo in diui PetriMontorij rem diuinã Ignatius fecit; qua, peracta, dũ uterq; domũ redimus, mihi dixit, Non morietur nunc quidem Stephanus. Qui quidem Stephanus & uiuit adhuc, & uitã suã Ignatio plane acceptam fert. Sed hæc ego, quę breuiter perstrinxi, quęq; generis sunt eiusdẽ, missa facio; quod, quamq̃ sunt certissima, ipsis tamen superiora illa, quæ dixi; & maiora iudico, & longe antepono.

HAEC habui maximè, quæ de Ignatij uita, moribusq; conscriberẽ: tũ ne parẽtis nostri (quod in oĩbus humanis reb⁹ fere fit) paulatim memoria consenesceret; tum ẽt, ut in perpetuũ haberent nostri homines, unde omniũ domestica peterẽt documẽta uirtutũ: quod ego si assecutus fuero, erit, cur Deo gratulemur auctori bonorũ omnium: sin minus, nostros certe qualescunq; labores, uobis, Fratres carissimi, quorũ præcipue gratia suscepti sunt, non ingratos fore confido.

FINIS.

NEAPOLI.
Apud Iosephum Cacchium.
M.D.LXXII.

Imprimatur. Petrus Dusina, Vic. Generalis.

Io. Franciscus Lombardus.

Errata sic corrigo.

Fol.4.b.versu 2i. lux q̃dã.l.vis q̃dã.f.8.b.uer.i6.iudicẽt.l. indicẽt.f.io.a.ver.i1.solisq;.l.soliq;.f.i6.ver.i7.mẽte.l. mẽti.f.i8.b. uer.23.sapientiæ.l.sapientia.f i9. uer.i1.desiuerunt.l.defuerunt.f.i9.uer.22.excussis.l.excusus.f.i9.b.uer.i5.magis. l.magnis. f.20.uer.20. grauissime. l.grauissimo. f.23.ver.3.cursu.l.cursum.f.33. uer.2. loquebantur. l. loquerentur.f.33. ver.24.salmãticam.l. salmãtinam. f.35.b. ver.i8. parietibusq;. l.parietibus. f.38.ver.ult. peruenit.l. peruenerit.f.40.ver.24.ipse.l.ipsi.f.49.uer.2.Rursus.l.uersus.f.75.b.uer.7. ab Ignatio.l.Ignatio. f.76. ver. 23. cum enim formula.l.Pontifex cũ formula f.79.b.ver.i7.quiq;. l.quinq;.f.87.uer.8.1544.l.1546.f.38.b. uer.io. origo.l. origo est.f.95.uer.24.in matronæ.l.uel in matronæ. f.13i. b.uer.4 auctoritate.l.auctoritate prę stans.f.176.uer.3.Ignatio.l.Ignatium.f.i9i.uer.i.& spiritus.l. spiritus. f.20i. uer. i3.perutilem.l.perutile.

Ee 2

INDEX RERVM.

D

E

F

Iulius

Nico-

S

T

V

X

FINIS.

REGISTRVM'

*ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.
Aa Bb Cc Dd Ee.

